

ԱՄԷՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Նորէն ամերիկեան թերթերն են որ նիւթ կը ճարեն ռուսներէն յարաբերութեանց, եւ առ հասարակ թուրքերոյ մասին

Այսպէս, մասնագիտական թերթ մը, «The National Geographic Magazine», Մայիսի թիւին մէջ հրատարակած է երկար գրութիւն մը, 30 դուստուր նկարներով: «Հայրենիք»ի մէկ աշխատակիցը հաստատած էր կը ներկայացնէ այդ գրութեանն է:

— Այդ պատկերները կը ներկայացնեն այդի թուրքիան՝ գնդակի թրքաւիհներու եւ սպիտակ «սիւսուտ»ի եւ մարմնամարզական խաղերու տարազներով: Անոնք կը ներկայացնեն մասն գեղեցիկ շէնքեր, պարտեզներ, հայալի: Յօդուածագիրը գիտի կատարել թէ քրդական համայնքները իրարմէն հաշտուած, հաստատուած է: Թուրքերը քիւն ասիական լեզու մը կը գործածեն, բայց երեւոյթով եւրոպացի են: Թուրքիները անթիլով ալ կը խօսին Ամերիկացիներու: Անա մնայլ մը այդ խօսուածքներն:

«ԼՍԵ», ԱՄԵՐԻԿԱ, ՄԵՆԻ ԹՈՒՐԿԻՈՅ ԿԻՆԵՐԸ ԵՆԻՐ, ՄԵՆԻ ԱՋԱՏ ԵՆԻՐ, ԻՆՉՊԵՆ ՈՐ ՄԵՐ ԵՐԿԻՐԸ ԱՋԱՏ ԵՆԻՐ: Մենք շահեցանք մեր ազատութիւնը եւ կ'ողորմուինք գայն, մեզի պէս մենք ալ մարդոց հաւատարմ իրաւունք ունինք:

Լսէ՛, Ամերիկա: Մենք թուրքիոյ կիներն ենք:

Թուրքաւորները, Ամերիկացի կամ Անգլիացի, պատ մը ճամբարներուն ալ կը սահնցեն, անաշտութեան տպաւորութիւն գործելու համար: Կ'ըսէ թէ թուրքերը դիւրաւ չեն փոխել իրենց վարքի կենցաղը եւ, հակառակ պետութեան ջանքերուն, կրթութիւնը չէ թափանցած թրքական դիւրեւուն մէջ: Իայց, երբ կը խօսի Մերաստիոյ կամ Կարինի մասին, կը մոռնայ յիշել թէ ժամանակին Հայեր եւ Յօններ կը բնակէին այդ նահանգներուն, ինչպէս ամբողջ թուրքիոյ մէջ...

Ինչպէս կը տեսնէք, թուրքերը եւ իրենց բարեկամները կը գործեն ամէն ճակատի վրայ, իւրապէս պատանդներ տրամադրելով:

Այս պայթարին մէջ, դժուար թէ գտնէք ու եւ Հայրենասիր թուրք, որ մտքին անցնէ հակադիր կամ հակահայեր: Մինչդեռ հայ «խաչակիրներ» Հայրենասիրական պարտականութիւն կը տեսնեն թուրքի մը, Հայերն եւ անգլիներն, սեղանելու համար այս կամ այն հոսանքը: Մինչեւ անգամ առ անոնցով ամերիկեան թերթերու դուրս: Եւ կը գտնուին թերթեր որոնք ոչ միայն անդ կուտան զանազան ցնդարանութեանց, այլեւ կ'ընդունեն զանոնք...

Բարեբախտաբար, արթնուն են ամերիկեան մամուլին դիւրաւոր օրկանները: Եւ արթնուն են մեր անդլիացի Հայրենակիցները, խելի կանչելու համար խառնակիւնները:

Միջերկրական երեւոյթ մը, այս առթիւ: Նիւ Եորքի ռուսական օրկանը, «Թուրքիոյ Սլովո», ճախ բարձրացուցած էր վերջերս (16 Յուլիս), հակառակորդ լեհական «Թարգուրին Պոլսկի» թերթին, որ թուրքերոյ կողմը բռնած է:

Լեհական օրկանը — դժբախտաբար ընկեր վարական — կը ժողովէ հայկական իրաւունքները Կարսի եւ Արտասանի վրայ: Թուս թերթը դիմել կուտայ արդար բարեկամութեամբ:

— «Առաջին անգամ չէ որ Լեները բարեկամութիւն կ'ընեն թուրքերուն հետ, արեւմտ միջու կեղեքած են եւ այժմ ալ կը կեղեքեն ոչ-թուրք ազգաբնակիցները: Այս պարագան չի կրնար չարաւանել մամուլը կապակցմանը:

Ուրիշ նպատակաւ պարագայ մը, — «Բրիտանիա Մայքլս Մօնիթոր», որ քաղաքական է Մօտաւոր Արեւելքի գործերուն, Յուլիս 20ի խմբագրականով կը յայտարարէ թէ «Թուրքիա կընայ կորստեցնել որոշ մաս մը իր վարկէն եւ հողերէն, իրբեւ հետեւեալ ճիշդ մեծերու համաձայնութեանց»:

Ամերիկեան թերթին կարծիքով, «Թրքական հարցը» անդլուստական խնդիր մըն է եւ պիտի կարգադրուի երկու պետութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ:

Երբեկացուցիւ, — անվատ եւ անընդհատ աշխատանք ամէն ճակատի վրայ, կանխելու համար խելացի թշնամիներու եւ անխել բարեկամներու խաղերը:

Եւ մասնաւոր զիւ մը լրջութիւն:

ԻՐԱՆԻՍՏ ԵՒ ՀԻՒԼԷ-ՌՈՒՄԲ

Ճափոնի Հիւրոյժմ եւ Նակազաքի թաղաքներուն վրայ արձակուած հիւլէական ռումբերուն (bombs atomiques) պատճառով ահաւել անբերուն ու զանգիշ ահաւոր ուժը ամէն երեսակայութիւն կը զլեն կ'անցնին: Այդ ռումբերը պայթած ատեն երկրաշարժի նման մեծատարած հողամասեր Հիւլէն կը սարսնն: Մէկ ռումբին ազդեցութիւնը համարժէք է երկու հազար վիթխարի օդանւերու պատճառով մնաւորներուն:

Ինչպէս գրած էր «Յաւուշ», վերոյիշեալ թաղաքները հիւլէական ռումբի ազդեցութեան տակ անբերայտի վերածուեցան, բնակչներուն մեծաշուքի մասը անխնայ զոհուեցաւ: Եւ անհնաւիշ ըլլալու անտիճան, իսկ անոնք որ տուներու մէջ կը դրած ունէին, օդէն ահաւոր ճնշումէն եւ տաղութեան անբերականի տատակութենէն մեռած էին:

Այս մահափառ ռումբի պատրաստութեան մէջ խիստ կարեւոր դեր մը ունի իւրանիոմը կոչուած պարզ մետաղը, որ ռադիոմի ակէս բնական վիճակի մէջ իւր իւրանիոմի օքսիտ, perchblende պարունակած հանքերէն կը հանուի:

Երկրաբանական փութի մէջ իւրանիոմի օքսիտը պահպանելով, կը ստացուի ճերմակ մետաղ մը, որուն տեսակարար ծանրութիւնը 18.6 է: Ան օդին մէջ չափազանց նեխակայ է այլապիսութիւն եւ կը հալի 1.800 աստիճան տաքութեան մէջ:

Իր հիւլէական ծանրութիւնը 238 է. թթուածինին հետ կը կապէ շատ մը օքսիտներ, ինչպէս՝ իւրանական օքսիտ կամ իւրան:

Իւրանիոմէն առաջ եկած կարգ մը աղեր փրօտ արձակելու յատկութիւն ունին, այսինքն՝ ճառագայթարձակ են եւ ծանօթ՝ «Իւրանիոմական ճառագայթներ» անունով: Իւրանիոմը իւր զանաւոր է ռադիոմի անդադողական աղբի մը:

Իւրանիոմը բնութեան մէջ կը գտնուի 100% լեւի մետաղներու հետ խառն, սակայն carnotite կոչուած մետաղը ամէնէն աւելի հարուստ է իւրանիոմով, այսինքն՝ 64 առ հարիւր համամասնութեամբ: Carnotiteի հանքեր կը գտնուին Հիւս. Ամերիկայի Փօթոբատո նահանգին մէջ, ինչպէս նաեւ Գանատայ, Պոնձիա, Աւստրալիա եւ հարաւային Աֆրիկէ:

Եթէ 235 հիւլէ ծանրութիւն ունեցող իւրանիոմ մը բախի Neutronի մը, որ իւր կորիզին մէջ կը թափանցէ, իր հիւլէական ծանրութիւնը 236ի կը բարձրանայ, ինչ որ կուտայ պայթուցիկ հիւլէ մը, որ դիւրաւ կ'անջատուի:

Ձիւրորդական մասնագէտները մեծ զաղտահանութիւն ցոյց կուտան հիւլէական ռումբին պատրաստութեան եղանակին մասին, այնպէս որ առայժմ անկարելի է թափանցել այդ չհաստատուած լեւի շինութեան պայտերէն: Այս չէր բաւարար, վերջերս Ամերիկացիները արուեստական երանակով մեծ թերմոնի «Plutonium» անունով քիմիական նոր տարր մը, որուն շնորհիւ պիտի ստեղծուի գերիշխական (superatomique) զօրութեան նոր աղբիւր մը, օժտուած հիւլէական ռումբէն շատ աւելի պայթուցիկ յատկութիւններով:

Հ. ՏԵՐՈՍԻ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԴԱՆԵՆԱԿԻՅ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ յայտարարութիւն մը ուղղելով գերման ժողովուրդին, կը յիշեցնէ թէ ամբողջ երկրէն գերազանց իշխանութիւնը պիտի վարեն Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու, Ռ. Միութեան եւ Ֆրանսայի կառավարութիւնները: Այս նպատակով, հաստատուած է վերստուգել խորհուրդ մը, ամէն լիազօրութեամբ: Արգելուած է գերման համապատասխան Ռուսերը ծրագրէ մը ներկայացուցած է, Գերմանիոյ զինուորական կարողութիւնը ոչնչացնելու համար: Զօր. Այլընտրանք յայտարարեց թէ թաղաքային տակաւ ընտրութիւնները կընան տեղի ունենալ մեծէն առաջ, նախ զերկրորդ, յետոյ թաղաքներու մէջ: Գերմանները պէտք է ստիպին կառավարել իրենց վերինը: Տակաւին կարելի չէ նախապաշարել թէ որքան պիտի տեւէ զրաւումը: Այժմ զլիսաւոր հողն է անուշով, վառելիք եւ բնակարան ապահովել գերման ժողովուրդին: Զօրավարը աւելցուց թէ ամերիկեան զրաւման բաժակը, որ 2.500.000 էր, պիտի ինչէ 400.000, միւսին շատ առաջ:

ԵՐԹԵՆԻԿԸ ԱՋԱՏ Է ամբողջ ֆրանսայի մէջ, տեղացիներուն թէ օտարականները համար, համաձայն 1945 Օգոստոս 20ի Հրամանագրին որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին Օգոստ. 22ի թիւին մէջ:

Անշուշտ կարգ մը վերապահումներ կը մնան:

ԽՄԲ — «Յաւաքեր» երկար տեսակցութիւն մը անցած է մահու եզրագիծի տապաւնի: Մամբրէ արք. Սիրումեանի հետ: Հրատարակուած չորս յայտարարութիւններէն ալ կը բաղեմ ինչ որ շահեկան է եւ նորութիւն, լրացնելու համար պատկերը:

Առաջնորդը կը պատմէ թէ իրենց ճամբորդութիւնը եղած է հրաշալի: Պաղատար, Թէհրան, Թուրքիոյ մէջ, Եւրոպայի եւ թէ դալու ատեն, գտած են մեծ ընդունելութիւն:

Թէհրանի մէջ խօսած է: Ընդունելութենէն շուրջ, նաեւ Մշակութային Միութեան մէջ, որ 400 երիտասարդ անդամներէ բաղկացած զործօն Միութեան մէջ է: Ինչպէս նաեւ Ուսանողական Միութեան առջեւ, 180 անդամներէ բաղկացած, բոլորն ալ խանդավառ ու հայրենասիրութեամբ ստորգրուած երիտասարդներ:

— Հանգիպեցա՞ք Միւլիէ Թանգեան Արքեպիսկոպոսին:

— Այո, Թաւրիզի մէջ: Գծախառնար չէրցաւ էջմիածնի Համադոմարին գալ, ուր կրնար շատ օգտակար ըլլալ: Էջմիածնի մէջ շատ կը սպասէին որ դար: Մէկէն աւելի անգամներ հրաշքներ եղան, բայց չէրցաւ գալ: Նորնորի Կաթողիկոսը յայտարարեց թէ շատ կը փափաքէր որ Միւլիէ Թանգեան Սրբազան հոս ըլլար, «այս պատմական մոմէնտում»: Հաւանաբար, ուրիշ տախիլ մը երթայ սակայն:

Սրբ. անցանք Արաքսը, ու մտանք Զուլֆա (ազգայնական հող) երկու երիտասարդներ յանուն կառավարութեան բարի գալուստ աղթեցին մեզի: Առաւել հասանք Զուլֆա, ուր փառաւոր ճաշ պատարասած էին մեզի ի պատիւ: Այս առթիւ եղան ուղերձներ եւ ճառեր խօսուեցան, ողբունքով հայրենիքը, էջմիածնի եւ օգնությունով կառավարութեան գործերով: Կառավարութիւնը մասնաւոր վաճառներ տրամադրած էր պատուիրաններուն, որոնք ճամբու ընթացքին, ամէն կայանի մէջ անօրինակ ընդունելութեան կ'արժանանային հայ գիւղացի բազմութիւններու կողմէ: Թանախակի կը լսէինք բազմապիսիւնները: «Տէրտէր ջան, մեր գիւղում է ժամ ունենալու եւ եւ տէր տէր ունենալու եւ» ճամբու ընթացքին, շատ մը հայրենակիցներ եւ ծանօթներ ալ գտանք:

Նկարագրել վերջ երեւանի եւ էջմիածնի մէջ եղած ընդունելութիւնները:

Իւրդը այժմ էջմիածնի կը կառուի (նախապէս վաղարշապատ): Անկցնեմ այս առթիւ որ շարժուան օրերը նոր կարգադրութեամբ կը կոչուին իրենց սովորական անուններով (Երկուշաբթի, երեքշաբթի եւն.) առաջ թուական կոչում աւելին, եւ կ'ընդունին կը կոչուին հանգստեան օր: Կարգադրութիւնը ընտրութեան վերջ: Ամէնէն յուշիւր երգման արարողութիւններ եղան, յայտ պատգամաւորներուն կողմէ: Նորնորի Կաթողիկոսը, ինչպէս ներկաներէն շատերը, ուրախութեան եւ յուզումով արցունքներ կը թափէին: Պահ մը յուզումը այն աստիճանին հասաւ, որ տաճարը լեցուեցաւ հեկեկանքներով:

Ամիւլապէս «Էջմիածնի Ի Հօրէ» շարականը երգուեցաւ, թնայեցնելով տաճարին կամարները: Յուզումով, լացի եւ օգնություններ պատմական պահ մը եղան, երբ երկու Հայրապետներ՝ Վեհ. Գեորգ Զ. եւ Վեհ. Գաբրիէլ Ա. ողջապետեցան զիւրեղեղաւան, եւ պատգամաւորները մօտեցան նորնորի Հայրապետին: Այլ անելու համար:

Կաթողիկոսը յայտարարեց. «Պիտի աշխատեմ որ Ազգ. Եկեղեցական Ժողովը յամախալի գու. մարուի: Մի՛ սպասէք որ Կաթողիկոսը մեռնի եւ հոս դաք, Կաթողիկոս ընտրելու համար»:

— Եկեղեցական Մասնաւորութիւնը մշակուեցաւ: — Ոչ ամբողջապէս: Որոշուեցաւ որ ամէն առաջնորդութիւն իր դիտողութիւնները ներկայացնէ: Կաթողիկոսը նկատի պիտի առնէ բոլոր դիտողութիւնները, հրահանգներով կարգադրութիւններ պիտի ընէ, մինչեւ որ յարմարագոյն ժամու մը ամբողջանայ եւ վաւերացուի Մահ. մասնաւորութիւնը:

— Համադոմարը ի՞նչ հեռագիրներ տուաւ: — Իրաւէ արդէն թէ ժողովի բացուելին, ինչպէս փառաւորին, շնորհակալութեան հեռագիրները զրկուեցան Մոսկուա, մարաշախտ Սթայիին՝ եկեղեցական ժողովին գումարման արուած դիւրութիւններուն համար: Ապա յիշատակուեցան նաեւ հայկական բազմաթիւները: Ամենակարեւորը՝ երրորդ հեռագիրն էր, որ երկար յուշակոյ մըն էր եւ պատմական կը ինչի Հայկական Դատին, պահանջելով ազգ. իրաւունքներու վերահաստատումը: Այս յուշակոյն եկեղեցական Համադոմարին մէջ չկարողացուեցաւ եւ պաշտօնական հանգանակներ չտուաւ: Ժողովին վերջն էր որ կարողացուեցաւ եւ վիճաբանելիք ետք ամենատ պատուիրակներու կողմէ ստորագրուեցաւ, Մոսկուա դրվելու համար: Անկցնեմ որ հաթիւրաւոր ստորագրողներ կային, պատգամաւորներու եւ ոչ-պատգամաւորներու կողմէ, ակադեմիականներ, ծանօթ մտաւորականներ, արուեստագէտներ եւն., ինչպէս նաեւ հողերաբաններ:

— Ինչպէս գտաք ժողովուրդի կեանքը Հայ

յառաջին մէջ:

— 1933ին այցելած էի Հայաստան, այժմ կարելի չէ բաղդատել կացութիւնը: Երեւանը զիջաբար մըն էր այն ատեն, այժմ արդէն արդիական մայրաքաղաք մըն է:

Ժողովուրդը պատերազմին տալով աւելի լաւ կ'ապրէր, իսկ հիմա, պատերազմի պատճառով, ունի դժուարութիւններ: Բայց աշխատանքները սկսած են եւ կացութիւնը բարձրացելու վրայ է:

— Ի՞նչ է վերաբերումը առհասարակ դադարեցողութեան:

— Գաղութներու նիւթական օժանդակութիւնը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է: Խնդիրը դրամական օգնութեան մասին չէ, որ մեծ նշանակութիւն մը չի կրնար ունենալ: Բայց, այս առթիւ յայտ բերուած ոգին մեծ տպաւորութիւն գործած է:

Մեր կառավարական պայտայն այցելութեան ընթացքին, Խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչը (Փոլեանսքի) մեծ համակարգով խօսեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ բանակի մասին, աւելցնելով որ Խորհրդային Միութեան մէջ մասնաւոր նախընտրութիւն տրուած է Հայաստանի, արտօնելով որ ինքիւնքին տիրանայ իր կալուածներուն, մամուլ ունենայ ու գրքեր հրատարակէ: Այս գնահատութիւնը արդար է, որովհետեւ Հայերը մեծ քաջութեամբ կուտան են մասնաւորաբար Գերբի մէջ եւ առհասարակ բոլոր ճակատներուն վրայ, կարեւոր գոհեր ապրով եւ նիւթապէս ու ամէն կերպով ալ օժանդակելով պատերազմին:

ՎԵՐՁԻՆ ԺԱՄ

ԵՐԲՈՐԴ ՊԱՏԵՐԱԶՄ...

Մ. Նահապետեան նախագահը Հանդիսաւոր ազդարարութիւն մը ուղղեց ամերիկեան ժողովուրդին, որով կը յայտնէ թէ Փոխ-Վարժի օրէնքով եղած պարտքերն ի՞նչ պահանջուն բարեկամ ազգերէն, հետեւանքը պիտի ըլլայ քառս, եւ հաւանաբար երբորը մէջ պատերազմ մը: Նախագահը այս ազդարարութիւնը կ'ընէ խորհրդարանին ուղղութեամբ տեղեկագրով մը, կը յիշէ թէ բարեկամ ազգերու պարտքն է տասը միլիարտ անգլ. ոսկի, 1941 մարտին մինչեւ 1945 Յունիս 31 Յրանալի պարտքն էր 1.205.000.000 տոլար, որուն 396 միլիոնը տրամադրուեցաւ այս տարուան առաջին կիսուն: Այս դրամաւէն Յրանալի վճարեց (կամ վճարելու յանձնառու եղաւ), 400 միլիոն տոլար արժէքով քաղաքային պիտույքներ զրկելով գլխաւորաբար Հիւսի. Ամերիկէ:

Նախագահը իր տեղեկագրին մէջ կ'ազդարարէ թէ եղած պարտքերը այնքան մեծ դրամար մը կը կազմեն որ, եթէ անոնց վճարումը պահանջուն, զինակիցները պիտի հարկադրուին յուսահատական միջոցներու դիմել, ինչպէս տեղի ունեցաւ պատերազմին առաջ, Ամանցի պետութեանց համար: Անոնք պիտի ստիպուին յաւելաւ արտադրանք կառարկի իրենց պարտքերը վճարելու համար: «Տեսական խաղաղութիւն մը պաշտօնաւորութեան համար մինչ պէտք է փոխադարձաբար նպատաւոր յարաբերութիւններ հաստատուեն միւս ազգերուն հետ»: Խօսելով Անգլիոյ պարեմաւորութեան փոխադարձութեան վրայ, նախագահը հաստատեց թէ ուսեստի հայթայթումը տաղանապալի խնդիր մը պիտի ըլլայ այդ երկրին համար, բաւական ատեն: Այս առթիւ գնահատեց Անգլիոյ ահաբիւն ճիւղն ու գոհողութիւնները պատերազմին համար: «1939էն — երբ պատերազմը պայթեցաւ Եւրոպայի մէջ — մինչեւ 1941 երբ ձախու մեր վրայ յարձակեցաւ, բրիտանական կայսրութիւնը եւ Մ. Միութեանը շատ աւելի մեծ բաժին ծախսեցին իրենց ազգային եկամուտներէն քան Մ. Նահապետեանը իրենց պաշտպանութեան համար: 1943ին ապրիլ Մ. Նահապետեանը, բրիտանական կայսրութեան վրաստար ազգերը եւ Մ. Միութեանը իրենց ազգ. տնտեսութեան գրեթէ կէսը ծախսեցին պատերազմին համար, մէջն ըլլալով Փոխ-Վարժը: Մեծն Բրիտանիոյ գիտական եւ ճարտարադրամական մեծագործութիւններէն մէկը եղաւ նաւթուղիին ուղիւնաւոր տակէն (Փոլեմ) եւ «Յիթոն», մուլտի փարատելու գիւտը: Փոխ-Վարժի օրէնքով Մ. Նահապետեանը Խաղաղականութեան 90 տո հարիւր նոյնքան միւս ստացան Աւստրալիայէն եւ Նոր Զելանդիայէն որքան իրենց զինակիցներն իրաւունք երկրներուն: Անգլիա աւելի քան 125.000 սաւառանակներ շինեց: Մ. Նահապետեանը Անգլիա զինակիցներն աւելի քան 10.000 միլիոն եւ թէթեւ ու ծանր զինքներ եւ զանազան օդանոսներ: Անգլիան զինադրամարան մը դարձաւ: Միացեալ Ազգերուն համար, իսկ Մ. Նահապետեանը 1.925.000.000 տոլար ռազմականութիւն եւ այլ պիտույքներ ծախսեց: Իրենց ազատագրութեան վերջ Յրանալի, Պելիսի եւ Հոլանդիա իրենց նիւթական հարստութիւնները եւ ազգական ուժը զրկի Միացեալ Ազգերու տրամադրութեան տակ: (Փոխ - Վարժի օրէնքով տրուած գումարը կը հաշուեն 42 միլիարտ տոլար):

տերազմական միջոցն: Կարեւորը այն է՝ որ ներքին շուկան է նաեւ այն համոզումը՝ թէ Հայ եկեղեցականութիւնը դէմ չէ եղած կառավարութեան:

Ընտանեկան կեանքը ընտանեկան վիճակի մէջ կը մտնէ հետզհետէ: Նախկին ծայրայեղութիւնները մէկ կողմ ձգուած են: Ամուսնութիւնները օրինաւոր են եւ լուծումը՝ շատ դժուար: Ուսուցիչը ճոխ չէ, բայց անբաւարար ալ չէ: Հաղնիքին ալ համեստ է: Երբ կը հարցնենք իրենց վիճակի մասին, կ'ըսեն. «Ուրիշ, կ'արգիւրէ մի կերպ, էլի»: Գոհ են որ հայրենիքին մէջ են եւ բաժին ունին յաղթանակին մէջ, եւ ամէնէն աւելի խանդավառ են ապագայով, յայտ զնկելով ապագային ցանկութիւններու իրականացման վրայ:

Երիտասարդութիւնը մեծ մասով բանակ մեկնած է, պատանիները շատ են: Բոլորը կ'ուսանին, մասնաւոր աղջիկները, կայտաւ, խելացի եւ վաշխակալով:

Այցելեցի տասնամյայ աղջկանց վարժարան մը, որ 800 ուսանողուհի ունի: Հետաքրքրեցայ. ամէն դաս կ'ուսուցուի առարկայական կերպով: Կրօնական գեղացումն ալ դարձաւ դաս, նոյնիսկ երիտասարդներուն մօտ: Ամէն տեղ, զինկերուն մէջ, եկեղեցի եւ քահանայ կ'ուղեն: Անշուշտ ժամանակի ընթացքին պիտի ունենան, իսկ ներկայիս կարելի չէ. չկան պէտք եղած ոյժերը, որոնք պիտի պատրաստուին Գեորգեան Ճեմարանին մէջ: Եկեղեցիները պիտի բացուին: Առաջմէ երեւ կեկեղեցիներ բաց են Լենինականի եւ Թիֆլիսի մէջ:

Ճափոնի գրաւումը

Անգլիամերիկեան բանակը Թոքիո մօտա հարիւրաւոր օդանոսներու եւ քաղաքային մարտանաւերու պայքարանքութեան տակ: Սպարաբեռը զօր. Մէք Արթըր, ցամաք ելլելով, յայտարարեց, — «Վերջապէս հասանք: Ճամբան շատ երկար էր Մէյկուրին (Աւստրալիա) Թոքիո, բայց յոյնութիւնը արժեք: Անձնատրութեան ծրագիրը կը զործարարուի սղանդակապէս: Բոլոր կարեւոր ռազմադաշտներուն մէջ կ'ուր զաղորդէ: Թշնամի կը պատրաստուի անձնատր ըլլալու: Այս շրջանին մէջ (Ետեւան) մէկ շաբաթ տալ կային 300.000 զինուորային որոնք զինաթիւ կ'ընէին: Թշնամի կը վարուի կատարելա ռազմատրութեամբ:

Թերթերը կը գրեն թէ Ճափոնի ժողովուրդը հանդարտ էր եւ ոչ այնքան յուզուած: Կը կարծուի թէ Ամերիկացիները պիտի յարգեն կայս. զար: Ետեւանաւ տարախիւի տեսարան մը կը ներկայացնէ: Ամրոցը տարածութիւններ աւերակի վերածուած են եւ հաղարարը քաղաքայիններ տուն - տեղ չունին: Թոքիոն ալ մեծ մոտով աւերակ է: Որ եւ է միջադէպ կառուանցաւ եւ ժողովուրդը քաղաքավար էր: Իրազիկներ կ'ըսեն թէ Թոքիոյ աւերակները այնքան տարափելի չեն որքան Պերլինի մէջ: Ճափոնցի աղջիկները կը ծածկուէին հովանոցներու տակ, երբ կ'անցնէին զայնակից զինուորները:

Ամերիկեան թերթերը 250 թղթակիցներ զըրկան, ներկայ ըլլալով համար անձնատրութեան հանգիստը արարողութեան որ տեղի պիտի ունենայ վաղը, կիրակի: Աշխարհի ամէն կողմերէն 400 թղթակիցներ գացած են Ճափոն:

Մոսկուա կը պաւանդէ գերիները եւ ստապիրները

Անգլիամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Մ. Միութիւնը կը պահանջէ իրեն յանձնել արեւմտեան Գերմանիոյ տպաստանաւ խորհրդային քաղաքացիները, համաձայն Նալթայի ժողովին որոշման: Եթէ նոր եւ աւելի դժգոհացող մեկնութիւնը կը շարունակ Նալթայի որոշման, հաւանական է որ անգլիական եւ ամերիկեան զինուորները միջամտեն, քանի որ յանձնուելը տարազրկները եւ զերիները կը գտնուին իրենց զբաղման շրջաններուն մէջ:

Նալթայի համաձայնութեամբ, Ռուսերը իրաւունք ունին մասնաւոր կայաններ (էջմի) հաստատելու արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, իրենց տեղափոխուած հպատակներուն համար, յատուկ իրաւունքներով, որ պիտի սահմանափակուէր այդ կայաններուն շուրջը: Մինչեւ հիմա այդ կայաններին անցած են աւելի քան 2 միլիոն ռուս տարագիրներ եւ զերիներ, եւ խորհրդային քաղաքացիներու մեծ մասին վերադարձ վերջացած է: Բայց կան քանի մը հազար խորհրդային քաղաքացիներ որոնք ընդգրկմանով ընդ վերադարձին, փախած են արեւմտեան Գերմանիոյ: Նալթայի համաձայնութեան մէկ յօդուածին վրայ հիմնուելով, Ռուսերը կ'ըսեն թէ արեւմտեան Դաշնակիցները պարտաւոր են իրենց յանձնուած այս փախուսողները: Դաշնակիցները կ'առարկեն թէ քանի որ Ռուսերուն արտաւ մասնաւոր իրաւասութիւնը որոշ կայաններին անդին չանցնի, հետեւաբար այդ փախուսողներուն մերձակայութիւնը կը վերաբերի տուեալ շրջաններու զինուորական ուժին: Կոցութիւնը ծանր կը համարուի մասնաւոր անոր համար որ, շատ մը Ռուսեր պատրաստուած են գննքով գերմարդիւն քան համակերպելու մեր-

բակալութեան: Աւելորդ է ըսել թէ անգլիական ամերիկեան եւ ֆրանսական կեանքեր պիտի մտան դուին, եթէ որ եւ է փոքր կատարուի քանի կատարելու այդ ձեռքարկութիւնները:

Ինչպէս կ'երեւայ, Ռուսերը վճած են կարելի եղածին չափ մարքէթ, հաւաքել արեւմտեան շրջաններու տարազրկները: Հինգաւորի օր ռուս սպաներ արտօնութիւն ինդոնեզիէն Դաշնակից հրամանատարութեան: Հետեւաւ ապրիլ հրատարակելու համար արեւմտեան երեք շրջաններու թերթերուն մէջ. — «Կը ծանուցուի Մ. Միութեանը ընդ որ այս քաղաքացիներուն որ այժմ կ'ապրին Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանի քաղաքներուն եւ փոքր վարչերուն մէջ, թէ իրենց հայրենիք վերադարձին համար կ'ընան դիմել խորհրդային գրաւման ուժերու կեդրոնի ներկայացուցիչին, հետեւեալ հասցեով. — Frankfurt, 25 Holzhausenstrasse:

Բոնի վերադարձը չի վերաբերի այն տարագիրներուն որոնք Ռուսերէն տարերը երկիրներու կը պատկանին: Անոնք որ չեն ուզեր վերադառնալ, կը դասակարգուին իրրեւ «Ոչ-վերադառնալի» եւ կը գտնուին Եւրոպայի պարենաւորման վարչութեան ինստիտուտի տակ: Յետագային նոր ընակալայցիք պիտի ճարտարն ասոնց, տարագիրներու միջկառավարական յանձնաժողովին աղակցութեամբ: Թոքիոն կը պնդէ թէ «Ոչ-վերադառնալի» (non-repatriable) չեն կրնար նկատուիլ անոնք որոնց խորհրդային հպատակութիւնը տարացուած է: Այս արամադրութիւնը չի վերաբերի Լուիթիոյ, Լիթուանիոյ եւ Լեթոնիոյ քաղաքացիներուն, քանի որ այդ երկիրները նախապէս մաս չէին կազմեր Մ. Միութեան: Այս ալ այն: Ռուսերուն եւ կամ ուրիշ երկիրներու այն քաղաքացիներուն որոնք ամբաստանուած են իրրեւ ոմարգործ եւ ներկայ են ձեռքարկութեան, դրամա ման ո'ր շրջանին մէջ ալ գտնուին:

ԱՄՈՒՆԻ ՄԹԻՐՔԸ հաշուելով, այժմէն որդուած է առ նուազն 200 քիլո քամեկ երկու հազիւ նոց ընտանիքներու: Ասիէ գասա, Եւրոպան, 1էն սկսելով 150 քիլո յաւելուածական անձու պիտի բաժնուի Ե. Մ. Մ. տոմս ունեցողներուն, ինչպէս եւ մէկ ստեր (400 քիլո) փայտ անոնց որ նախապատուութիւն կը վայելեն: Պէտք է չէ՝ այժմէն վատեւ աւելուած են փայտը:

20Բ. ՏԸ 40Լ Փարիզ վերադարձաւ հինգաւորի իրիկուն: Շատ գոհ կ'երեւայ իր պտուխէն, որուն արդիւնքը հաղորդեց երէկ նախարարական խորհուրդին:

ԴԱՇՆԱԶԱՆԻՒՄ - ՄԻԹԻՐԸ Անուովիլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Ա. Բ. Միութեան, վաղը, կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ իրիկուն: Կը խօսին Միթի Մարմարեան եւ Գ. Միթիճեան, որոնք նոր վերադարձան Հայաստանէ: Շուկեաւ Կատ տիւ Նոնի ամէն ժամ: Զոյս պիտի եւ զեղարուեստական բաժին: Անձրեւի պարապային ժողովուրդի կ'ուսնայ D. C. A-ի օրհան, ժամը 3ին:

ՄԱՐՍԵՅԷ — Այրի Տիկին Բարեկեան իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղիկառակով կամ նամակով իրենց ցուանդութիւնը յայտնեցին իր տարաքաղաք ամուսնոյն ՄԱՐՍԷՅԷ ՄԱՐՍԷՅԷՆԻ մահուան առթիւ, զո՞հ հոգի մը որ այն թուին:

ՅԲ. ԿԵՂՈՅՏ ՆԱԶԻ Փարիզի մասնաճիւղի հայերէն դասընթացքին վերադարձով Սեպտի. առաջին հինգաւորին, Սեպտ. 6: Աշխարհները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ անալին իսկ գասին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ կը ինդուրի փութացնել անվճար բաժնեկիները: Թողիթի տաղանապէս պատճառով ստիպուած են Սեպտի վերջ դադարեցնել բոլոր անվճար բաժնեկիները: Թողիթի տաղանապէս պատճառով իրաւունք ատիւ:

Ջերմապէս կը խնդրուի դրամի առաքման առթիւ: Մանդի կորուսել վրայ անպատճառ գրել զրկուած դրամարին մանրամասնութիւնը:

AIX LES BAINS ՄԷՋ

Հայկ. ընտիր հաշիւ ռեստորան համար այցելեցէք «Restaurant Téléphonique Plaisir au Mont Revard»-ը պիտի գտնէք Արեւիկայի եւ եւրոպական համակերպիչները եւ անթերի սպասարկութիւնը:

CHEZ SASSOONI

ՋԱՄԲԱՆ Զ. ՍԱՍՈՆԻՆ

ԲՈՒՐ ՆՐԱՅԱՆԱՆԵՐԻ ԺԱՄԱԳՐԱՎԱՅԻՐ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur
Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերպարներ, ընտիր օշի եւ ազանդեր: Հարսնիքի, նշանուէրի, կնուէրի մասնաւոր սրահ: Կիրակի օրերը քոչ է:

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13
Le Gérant: H. AGONEYAN

ՄԵՐ ԽՕՍԲԸ

ՓՈՐՁԻ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Երկրին ազատագրումէն ի վեր, մեր գաղութին մէջ ալ աչքի կը զարնէ ընտրուի երեւոյթ մը, — բազմաթիւ մարդիկ որոնք վերէն կը նայէին Հանրային դրօշներու վրայ, սկսան հետաքրքրուիլ: Համախմբուիլ ու գործել: Ուրիշներ ալ որ քէն կապած էին եւ որը իրենցուն կ'ընէին պատն ի վեր, նոյնպէս աշխուժացան: Մէկ խօսքով, իրար խառնուեցան ինն ու նորը: Զերմակն ու սեր: Երիտասարդն ու աւետերը:

Անոնք որ թերթ կը կարդան, ամէն օր կը հանդիպին խայտաբղէտ անուններու: Կուսակցական, բոլորադիւքական կամ չէզոք:

Շատեր կը հարցնեն թէ մինչեւ Հիմա ո՞ր էին այս երեւոյթն կամ անհրաժեշտ արժէքները, աւելի կամ պակաս վաւերական: Ինչո՞ւ մինչեւ Հիմա հեռու կը մնային Հանրային կեանքէն, որ այնքան կը կարօտի աշխատանքի եւ վերանորոգման:

Անհրաժեշտ է հարցումին պատասխանը փնտռել: Գարեւորը այն է, որ անոնք հրապարակ ինչպէս են այժմ, «հարշիւր իմ», եւ կ'ուզեն ծառայել Հայրենիքին եւ Ժողովուրդին:

Մենք ուրախութեամբ կ'արձանագրենք այս բարեկեան իրողութիւնը: Եւ կը ծաղկենք որ պարզ «պատահումներ» մը չըլլայ այս երեւոյթը, հետեւեալ՝ բացառիկ շրջանի մը:

Այս թերթը տարիներով ասպարէզ հրաւիրած է ոչ միայն երիտասարդները, այլ եւ բոլոր պիտանի տարրերը:

Ի՞նչ օգուտ իմաստութիւն ծախել չորս պատի մէջ: Կամ պատուհանէն դիտելով եւ տեսելով լայնութիւնը:

Հանդիպումները չեն որ պիտի վերանորոգեն մեր հանրային կեանքը: Անհրաժեշտ է զիրար հարաւել: Պատասխանատուութիւններ: Այսպէս ինչ-որչա՛ւ — Ելլով: Գործել: Ծառայել: Այսպէս ինչ-պէս տառապեցան ամբողջ սերունդներ:

Թողութիւնը, տարիքի բեռը, մահերը ահա-քէն բաց մը ձգած են Հայկական ճակատին վրայ, մասնաւորապէս մեր գաղութին մէջ: Օրուան պահանջներն ալ բոլորովին տարբեր են:

Ձի բաւեր զազգասէր ըլլալ ամառական ըմբռնումով: Հայրենասիրութիւնը եւ աշխատանքի տենդը կը պահանջեն նաեւ պաշար: Մասնաւորապէս տախտիւններ վրայ:

Հիմա որ, մէկ տարիէ ի վեր իրար խառնուած են բազմաթիւ ծանօթ եւ անծանօթ Հայրենակիցներ, Հաստատնք թէ առիթ մը նոր, բանուել եւ վերանայելի դէմքեր պիտի հասնին, վերակազմելու համար այս գաղութին կեանքը: Ոչ թէ «ամառ-թէօր»ներ կամ փառամոլներ, այլ մարդիկ որ Հաստատն իրենց կոչումին եւ այս Ժողովուրդի ճակատաբերն:

Փորձել չըլլան մըն է որ կը բոլորենք: Տեսակ մը շարժում:

Անուշա ինքնին պիտի ժաղովին, պիտի զբաղուին շատ մը «թեքնածուներ»: Ժամանակն ալ պիտի հարթեն, կամ աւելի ցայտուն դարձնեն այս ուսումնասիրականը:

Ամէն պարագայի մէջ, շօշափելի, կազմուրիչ հետք մը պիտի մնայ մէկ տարուան ժխորէն: Եւ բացուած աջանները պիտի ծաղկին, փոխանակ աւաղի վերածուելու:

Մեր խօսքը ուղղուած է մասնաւորապէս երիտասարդութեան, որ կենդանի մասը կը կազմէ նոր գործունէութեան:

Շատ են խօսած նոր սերունդի արժէքներուն եւ թերութեանց մասին: Ու պիտի զբաղենք միշտ, քանի որ ահա ճամբան քայլուած է իրենց ստղծ:

Օրինակ, Հիմա որ Թրքահայ Դատ կը հետապնդեն, նորինքն, Լոյս — Բաղադէ շրջանաւարտներէն քանի՞ն պատրաստ են որոշ յանձնարարութեանց տակ մտնելու Բանին՝ ձեռնարկած են լրացնելու իրենց փորձի շրջանը: Գոնէ Հարիւրին տաւ, որ Հիմա իրման մէջ է երէցներուն հետ, մտքէն կ'անցնեն Հայրենի շրջան մըն եւս բոլորէն, որպէսզի կէս ճամբան շինայ...

Որ եւ է պատրաստ խոսափելու համար այս տարրական պարտականութիւնէն, պարագայէս արհաւիրանք պիտի շարժէր:

Այսօր, ինչպէս վաղը, անոնք պիտի դառնան միջակութիւններ, խելզնութիւններ, առանց մայրենի լեզուի:

Միջոցները — Թող իրենք փնտռեն զոնեն, եղած-չեղած մտաւոր ուժերը իրենց տրամադրութեան տակ են: Թող տեսնի մը ուրախ կնքն — «Ես վճռած եմ Հայրենի սորվիլ» — եւ Հիմա ճամբան կ'որոշուի:

ԴԻՄՈՒՄ ԵՐԵՎ ՄԵԾԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ. — Հայաստանի ճակնկին վարչապետ եւ առաջին Մեծ Պատերազմին իտալացի-եւ իտալացի-հայաժողովի Հայաստանի Հանրապետութեան երեք պատուիրակներէն մէկը, Տափք. Հ. Օհանջանեան, 1945 Մայիս 28ին, Միացեալ Ազգիքու շահած յաղթանակին առթիւ, նշանակաւ բովանդակութեամբ շնորհաւարական հեռագիր մը յղած է Երեւ Մեծ ազգերու պետերում Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ՝ Ու. Չըրչիլի, Խ. Միտրեան գեղափոխ իրաւամատար՝ ասպարապետ Ի. Սթալինի եւ Ամերիկեան Համադպրոցութեան նախագահ՝ Հ. Թրումբլէին: Այս առթիւ ընկեր Հ. Օհանջանեան իր գիմաւին մէջ Երեւ Մեծերու ուղարկութեամբ կը յանձնէ Հայկ. Գաղութը:

Հետագայը յղում է Երեւ Մեծերուն Գանիքի դեսպանատուններուն միջոցով՝ ամգիական, խորհրդային եւ ամերիկեան: Ահաւայիկ քարք - մանուրիւնը.

Թոյլ տուէք իմ ջերմ շնորհաւորութիւնները յայտնել զարաշրջան կազմող յաղթանակին առթիւ, զոր Դաւանկից Աղբերը, իմացած Ատրան - տեան Ուշտով, շահեցան Ձեր իմաստուն զեկա - վարութեանը տակ, ի խնդիր Ժողովրդապետութեան եւ ազատութեան վերջնական յաղթանակին:

Ասանք հասած կը նկատեմ Ձեզի յիշենքու Ժողովուրդի մը մասին, որուն Դատը կը մնայ անլոյծ, Դատ մը, որ քաղաքականապէս ծնունդ առաւ 1878ին եւ որ այս Թուականէն առդին կը զբաղենք բոլանգակ քաղաքակիրթ աշխարհը:

Փոքր Ժողովուրդներու մէջ զիշերը այնքան առատութեան արեւն թափեցին ի խնդիր իրենց Դատին, որքան Հայ Ժողովուրդը:

Միայն առաջին մեծ պատերազմին, կոտորած Դաւանկիցները, իմացած իմացած իմացած Հայնիւր շուրջ 200,000 զինուոր:

Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմին եւս բովանդակ Հայութիւնը, զինով թէ դաւանանքով, կեցաւ Դաւանկիցներու կողքին եւ ուղղում - ճակատ զրեցի աւելի քան 300,000 զինուոր:

Իրեն առդինք երկու մեծ պատերազմներու, Թրքապատկան Հայաստանի Ժողովուրդէն շուրջ մէկ միլիոն Հայքի բռնադատուեցան լեւ իրենց Հայրենիքը եւ զանգուածաբար զաղկիւ դէպի աշխարհի հեռաւորագոյն անկիւնները: Այս մէկ միլիոն Հայքը ակնկէտ կը պատեն, որ ճանչցուի իրենց իրաւունքը իրենց հիշատուրը Հայրենիքին վրայ:

Պատերազմի ամբողջ տեւողութեան Հայքը զոչուցանան Ձեզի դիմել՝ կնձու մը եւս շահեցնելու համար արդէն իսկ հողերով ծանրաբեռն Ձեր ունեւուն վրայ: Մակայն այսօր, երբ վերջնական ջախջախուած է Փաշախան պաճը, եւ աշխարհի զէճ մէկ մասին մէջ անհախճաբար յաղթանակով դէճ պահուած է պատերազմը, մենք թէ մեր պարտքը եւ թէ իրաւունքը իր նկատեմ զիմելու Ձեզի եւ պահանջելու, որ ճանչցուի Հայոց տեղը զալիք նոր աշխարհին մէջ: Վստահ եմ, որ թէ՛ Դուք եւ թէ՛ Ձեր երկիրը, որ այնքան խոր համակրանք տաւած էք միշտ զէպի Հայ Ժողովուրդը, պիտի ընէք Ձեր բովանդակ կարելին՝ արդար լուծուած մը զոնելու համար Դատի մը, որ իրեն զերազոյն պարտք կը ճնէ քաղաքակիրթ աշխարհի խղճին վրայ:

ԵՄԱՍՈՒՍՏ պաշարը զգալապէս աւելցած ըլլով, Հոկտեմբերին սկսեալ պիտի բաժնուի ամառական ութ ամիս, 1946 թ. վերջը, 12 ամիս, իսկ «Երաւունք» պիտի ջնջուի 1947ին:

ԿԱՌԻՆ ԼԻՏԵՐ պիտի ծախուի 8 ֆրանքի, Սեպտ. 25ն սկսեալ (այսօր) — Երեւոյթականութեան թիւով 460էն բարձրացած է 5.33ի, Օգոստ. 15ն Հաւանքով:

Կեղծ ՀԱՅԱՐԱՌՆԵՐԸ Պանք տըճրանքի կողմէ պիտի փոխուին, պահանաւ որ ունեցողները ուղղափառ մարդիկ ոլլան: Դրամատան վաւերութիւնը կը ծանուցենք թէ Հրապարակ Հանունը կեղծ զրամները այնքան մեծ զուճար մը չեն կազմեր որքան կ'ըսեն: Համախորհուրդը երկտական նախարարութեան հետ, Պանք տը ծրարը 1945 Յուլիսին ի վեր ձեռնարկած է վերջնական Հաղաթիւններ տալու որոնք պիտի փոխանակուին Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ պատրաստուած Հաղաթիւններուն հետ:

ՅՐԱՌԻՅԻՍՈՒՐԻՐԱՅԻՆ բանակցութիւնները պիտի վերադառնան Ժողովուրդ: Նոյնպէս Լիբանանի հետ: Այս առթիւ պիտի որոշուի Ֆրանսայի վերջնական դիմքը երկու երկիրներուն մէջ:

Ուսման տակ, խորանկ ճարտւ, գալարում է մի բարակ գետ, Ձորի եզրին իմա է նայում հեռադարեւ մի ձեռնակեր:

Կիսաւեր է այդ կաթոլը, չկայ մակաւոր գնդեցիկ, ճած են քափուլ, փշրքուլ եւ սիւներն ամալ, վեհ ու վերձիգ:

Եւ ամբաշէն պատերի մէջ ժամանակի ձեռքը քանդ:

Անդունդ մեղքեր է բաց աբել, քաժանի է բարը քարից:

Բայց հիմքը կայ. հիմքի վրայ՝ հեփթապոյն ու հաստատուն:

Բարձրանում է մարմնացած մի փառանք գեղեցկաւոր:

Փա՛նք քա հազում, փա՛նք քա մոխիւ, ժողովուրդ իմ մեծամանքար, քա հանձնարմ է փառաբանում այս հրաշքի ամէն մի քար:

Այս վայրկեանին հոգիս լցուած է անպատու հպարտութեամբ:

Եւ յոյզորիս էլ չի իջնի վիատութեան ո՛չ մի սեւամայ:

Գուցէ բռնան ծռան ծռան եւ քա վարպետի այն անման:

Որ քարերից հիւսել է այս հեփթաքան անմեռ ու հմայում:

Եւ ձորերում, ժայռի գլխին, քաղաքներում հնաւանի:

Կերտել է լոյս կաթոլների մի աստղալուստ, որ մահ չունի:

Փա՛նք քա, վարպետ իմ նախապր, փա՛նք քա գործին լուսալուստ, Դու քար - յաւէտ պիտի մնաս, որպէս քարան ծաղկալու ծառ:

ՍԱՐԵՆԷ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՄԵՐԻԿԱՆԻ ՕԳԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՏՐԱՆՍԱՅԻ

Ձոր. տը Կոլորադոյի նիստին, մանրաւորութեան խորհուրդի վերջին նիստին, մանրաւորութեան պարզեց Ամերիկայի մէջ կատարուած բանակցութեանց արդիւնքը: Առաջին առթիւ 240 միլիոն տոլարի վարկ մը պիտի բացուի, ուստիս տալու նապթթիկներու եւ վերջնական վերջնական փոխառ - ցնելու համար: Այս վարկը կ'ընայ բարձրանալ մինչեւ 660 միլիոն տոլար: Այս առթիւ կ'արժողանք կան թէ Ֆրանքներն արժէքը կ'ընայ փոփոխու - թեան ենթակուի: (Իւմանիք երէկ արձանագրած էր զորոյց մը, որուն համաձայն Ֆրանքը պիտի արժեզրկուի քանի որ շարժաթէն):

Ձոր. տը Կոլորադոյի զեկուցման մէջ շնչեց թէ սրտաբայ տեսեան Եւրոպայի վերաբերեալ բոլոր խնդիրներու մասին, թէ երկու կատարութեանց տեսակէտները համաձայն էին եւ շատ մը թիւերի մացուիթիւններ փարատեցան: Մ. Նահանգները պատրաստ են օրենքու Ֆրանսայի վերաբերութեան եւ մասնաւորապէս անտեսական փոխանակու - թիւները կատարելու: Ամերիկայի վարկները իրովին հանցած են թէ Ֆրանսայի վերջեր կ'ըն - ական է մարդը Եւրոպայի կեանքին համար: Ֆրանսայի Հետ ալ կարգադրութիւններ եղած են, մեծաքանակ ապրանք եւ մեքենաներ փոխադրելու համար: Դաշինքը զոչունակութեամբ լսեց այս տեղեկութիւնները: Նիստէն վերջը հրապարակ - ուած պաշտօնական զեկուցն ալ կը հաստատէ թէ Ամերիկա լայն վարկեր պիտի բանայ:

Ամերիկեան զորքանակութեան տեղեկու - թեանց համաձայն, Ֆրանսա 900 միլիոն տոլարի ապրանք պիտի զնէ՛ Մ. Նահանգներուն մէջ, իսկ 400-450 միլիոնի՝ Ֆրանսայի մէջ: Այս պնում - ները մասնաւորապէս պիտի ծառային Ֆրանսայի տնտեսական վերակազմութեան: Գնումներուն 30 առ հարիւր կանխիկ պիտի վճարուի, մնացեալ 600 միլիոնը համար վարկ պիտի բացուի երկար պայմանաժամով: Նոյն ձեւով համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի Ֆրանսայի հետ:

Գերմանական առաջին

կառավարութիւնը

«Նիւ Եորք Էքսպրէս» կը գրէ թէ մառնչալ Ժու - կով գերման կառավարութիւն մը հաստատած է ուսումնական շրջանին համար եւ առաջին նախարար - ները հասած են արդէն Պերլին, Վիլհելմ Միտլերի - այն կիսաւեր չէնքը ուր երբեմն կը գտնուէր Կո - րինիկ օգնականին նախարարութիւնը: Այս գոր - ծողութիւնը կատարուած է գաղտնի: Նորակազմ շրջանային կառավարութիւնը պիտի վայելէ լայն ինքնապաշտութիւն:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱԾԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԵՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԳԵՏՆԻՆ ՎՐԱՅ

Մեր գաղութը աւելի կազմուելու էլ իր ներ-
թական մակարդակին համապատասխան պատկեր
մը կը ներկայացնէ, եթէ փոքր ճիշդ մը ընէր
թօթափելու համար իր անհոգութիւնը որ քիչ մը
շատ աւելանալ է: Այլապէս զգացումի պակաս
չկայ մեր հայրենակիցներուն մօտ:

Գիտած եմ թէ ինչ մեծ հետաքրքրութեամբ
կը կարդան «Հայրենիք»-ի անդերինը շաբաթ-
թերթը:— Hairenik Weekly, ամէնէն շատ տարած-
ուած հայ օրկանը այստեղ — որուն լուսնը արդէն
սկսած է վարակել նորաստեղծ երիտասարդները:
Ահաւասիկ կարգ մը մանր - մունր տեղեկու-
թիւններ, իբրեւ սփոփանք:

1943ին Մուրիոյ վարժարաններուն ի նպաստ
հանգանակութիւն կատարուելով, Հալէպի Առաջ-
նորդին դրկուեցաւ 550 սթերլին: Բոլոր կրթական
հաստատութեանց բաժին հանելու թելադրու-
թեամբ:

1944ին Բարեգործականի Մանչեսթրի մասնա-
ճիւղին նախաձեռնութեամբ (Լոնտոնի անգամնե-
րը ցրուած էին հոս ու հնո) հաւաքուեցաւ, ամ-
բողջ Անգլիոյ մէջ, մօտ 4000 սթերլին: Այս հան-
գանակութեան մասնակցեցան Պ. Գ. Կիւլպէնկեան
եւ Արքայական Հիմնադրամը, իւրաքանչիւր 1000
սթերլինով, ու Պ. Մ. Պարզեմեան եւ Գ. Ներսէս
Կիւլպէնկեան իւրաքանչիւր 300: Այս չորսէն զատ
ուրեմն Լոնտոն ու Մանչեսթր կը ցած են իրարու
քով բերել 1400:

1944ի Դեկտեմբերին «Կաղանդի Մօռ» մը
սարքուած էր Անգլիոյ Բարեգործական ընկերակցու-
թեան մը կողմէ, ի նպաստ պատերազմի աղէտեալ-
ներուն: «Յառաջի քրքրակիցը ընդ առաջ երբե-
քով իրեն եղած խնդրամբնէ, բարեկամներու սեղ-
շրջանակի մը մէջ կը կրտս հաւաքել 120 սթերլին:
Գումարը յանձնուեցաւ խորհրդային դեսպանին,
«եւայ ժողովուրդին եղբայրական աղբյւրներով»:

ԱՌՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻՆ ԱՆԳԼԵՐԵՆ

Մշակոյթի ճակատի վրայ: Օր. Չապէլ Պոյաճեան, մեր տաղանդաւոր
արտադրողն էր իր անգլիական շնորհիւ: Բա-
ժին օրերս պիտի հրատարակէ, եթէ մեկնեաւ մը
զտեմ...

Հակառակ տարիներու ծանրութեան, Օր. Պո-
յաճեան կ'աշխատի առանց յոգնելու, առանց վա-
տելու: Մշակոյթի մեր վաստակաւորներէն ու նո-
րերէն քանի՜ հոգի կը ծանշանք զինքը, քանի՜ հոգի
հետաքրքրուած են իր գործով: 1943ին Ամերիկայի
մէջ հրատարակեց «Էջմիածին» անուն անգլերէն
թատերգութիւն մը տաղանդաւոր, Գրիգոր Լու-
սաւորեանի շրջանէն անտուած: Ո՞վ կարգաց, ո՞վ
կը կարգայ մեր բանաստեղծներէն:

Նամէկ մը ունի իրմէ 15 Օգոստոս թուակիր.
— «Ե լսմ թէ «Էջմիածին»-ը օփերայի կը վե-
րածեն Ամերիկայ, իսկ առանց ինծի հարցնելու եւ
առանց գիտնալու թէ ինչ տեսակ երաժշտութիւն
է... «Արեւ Լայպ»-ն գտն երեք մը փոքր եւս
մանի՜ հրատարակութեան համար պատրաստ,
— Ա. The death of Tiberius. պատմական. — Բ. Four
Fairy Plays. չափաւոր ու յամալոր. — Գ. Short
Stories. ամբողջովն ու անհատական ի՛նչ երկեր,
արանցմէ մէկը Արտաւագի կեանքին...

Ինչո՞ւ չէ՞ք գար տեսնելու զիս, աշխատանքս,
նկարներս, նայկական միւրերու շուրջ պատրաս-
տած յօդուածներս...»:

Թելադրած էի վերջերս որ հայերէն բանաս-
տեղծութեանց նոր շարք մը անգլերէնի թարգմա-
նէ, 50—60 կտոր, ամբողջացնելու համար իր «Ar-
menian Legends»-ը գոր աշխատ յաջողութեամբ
հրատարակել 1917ին: Օր. Պոյաճեան սիրալոյսաւ
կ'ուղէ կատարել այս աշխատանքը, եթէ իրեն
յանձնուի ընտրուած ու հայաշունչ թերթականե-
րու փոխել մը մեր հին ու նոր բանաստեղծնե-
րէն: (Այս աշխատանքը Բայալի թղթներէն կը
խնդրեմ որ Յառաջի միջոցաւ ինծի ուղարկեն ինչ
աը յարմար կը նկատեն):

«ԵՋՄԻՉ»Ն ԱՆ ԱՆԳԼԵՐԵՆ

ՕրբՓըրտի համալսարանին անդամ յայտնի ե-
կեղեցական մը, զաւր քրաքարաղէտ, բնադրէն
անգլերէնի թարգմանեց Եզնիկ Կողբացի «Եզնի
Աղանդոյ»-ին չորրորդ գրքը — Եզնի Աղանդոյն
Մարիկոնէն:

Եթէ չեմ սխալիր, սկսած է թարգմանել ա-
ռաջին երեք գրքերն ալ — եղծ հեքիմատացն —
եղծ Քէշիկ Պարսից, եղծ կրօնից Եւանջ իմաստ-
նացն: Թարգմանիչը աշխատ ընտելացած է մեր
գրաբանին որ, զարմանքով սկստայ թէ ամբողջ
թարգմանութեան մէջ միայն ութ կարծ ու ան-
շատ նախադասութիւններ չէր կրցած ճշգրտել վե-
րածել իր բարբառին:

ՕրբՓըրտը Եզնիկ կը կարդայ, մե՞նք...:

ՀԱՅՐԵՆԵՆ - ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Ուրիշ Անգլիացի մը՝ նախկին ուսուցիչ Պրո-
նոյի (Չիքոստովաքիա) համալսարանին, հայերէնէ
անգլերէն թարգման մը կը պատրաստէ օժանդա-
կութեամբ այս տողերը գրողին: Հեղինակը
քաջամուտ է բազմաթիւ լեզուներու ստուգա-
բանութեան: Իր առաջնորդած թարգմանին մէջ
տեղ պիտի ունենան միայն արմատ բառեր՝ մօտա-
ւորապէս 5 — 6000, լատին տառերով, բայց արեւ-
մասնայ արտասանութեամբ: Հարցուցէք իրեն թէ
ինչպէս ծագում առաջ են, օրինակ, գիր, մատ,
կաթ, սագ, սուրճ, քաղ, օձ, ձագ, քաղ, արն,
օղ, ծառ, տունի, տիւ, նաւ եւայլն բառերը, եւ
Սթիւըրթ Մէն ձեպի կը համարէ անոնց համարժէ-
ները ուրիշ լեզուներու մէջ — լիթուաներէն, հնդ-
կերէն, սլաւոներէն, իւրաքանչիւն, սլաւոներէն
են: Կրնայ նոյնպէս բացատրել թէ ինչու եւ ինչ-
պէս կը փոխուին տառերը մէկ լեզուէն միւրը:

ԱՆԳԼԻԿԱՆ - ՀԱՅ ԾՐԱՆԿԱՆԸ

Նամակ կ'ս մնացած պիտի ըլլար, եթէ մոտ-
նայի յիշել «Անկիլիքան - հայ Ծրանակը» որ կազ-
մուեցաւ տարուան սկիզբը:

Անգլիոյ Ազգային Եկեղեցին ունի մասնաւոր
կազմակերպութիւն մը որ կ'աշխատի կազմաստա-
ւել Արեւելիք եկեղեցիներուն հետ: Նախագահն է
Արքեպիսկոպոսը, իսկ Ատենապետը Սթ. Բոնըլտ
Սթորը, Կիպրոսի նախկին կառավարիչը: Պատե-
րապէս ընթացքին այս մարմինը (Church of England
Council on Foreign Affairs) հետզհետէ ստեղծեց, օ-
րինակ, Անկիլիքան - լեզ, Անկիլիքան - ռուսա-
կան, Անկիլիքան-հնդկէն «չըբանակները ուր տեղա-
ցնելու պատահութիւն կ'ունենան ծանօթանալու
օտար զարդութիւններուն, անոնց պատկանած եկեղե-
ցիներուն, անոնց պատմութեան ու մշակոյթին:

Երկար պարանոսներէ վերջ, մենք ալ ուզե-
ցինք զոհացում առն մեզի եղած ինքնակենտրոն
ու անցեալ Մարտին կազմեցինք Անկիլիքան - հայ
Ծրանակը, ապահովելով իրենք ստանալէ ետք թէ
ձեռնարկը պիտի դուրս գտն կրօնական - մշակու-
թային հոգի վրայ: Քիչ թիւրքի Արքեպիսկոպոսը
պատուել նախապէս է. կանգնածակցին ձեռքաւ-
թարի եպիսկոպոսը (Հարոյր Պարթեւ), Երուսա-
ղէմի եպիսկոպոսը, բազմաթիւ անգլիացի կղեր-
ականներ — որոնց մէջ մեր հին բարեկամը՝ Ծակլըս
— ինչպէս նաեւ Սթ. Բոնըլտ Սթորը (ատենա-
պետ), Սթ. Էլէրի Լիուր, Էրբէ Բիկի (քարտու-
նալէ եւ ուղեւորէ): Հայ անդամներն են ձեռն
Բ. Ի. Թիւման եւ Ժիրայր Միսաքեան (օգնական
քարտուղար):

Ծրարութեմ է պարբերական թէյսեղան -
զատաստութիւնները սարքել յառաջիկայ աշունին
սկիւնով, պատմական ու զրական ներթերու շուրջ:
Գոյուցելը այս ձեռնարկին հանդէպ ալ կը պահէ
քրաքարաղէտ չեզոքութիւն, որովհետեւ չափէն
աւելի «փոխութեան» է երբեմն:

Այս առթիւ պէտք է յարտաքին, առանց
կեղծ համեմատութեան, թէ Հ. Ե. Իսլամականութիւ-
նը զրիթէ միայն է որ կրցած է կապ ու օգակ
հաստատել Լոնտոնի պատասխանատու շրջանակ -
ներուն, մասնաւոր, մշակութային հաստատու-
թեանց ու հանրային դէմքերու հետ: «Յառաջի»
դրամանակը այստեղ հայկական միակ կեդրոնի
է, տեսակ մը «Տեղեկատու Դիւան» ուր արէն ձա-
խէն կը դիմեն հայկական դասազան նիւթերու հա-
մար: Դասակարգութիւնը կը հաւաքէ ու կը դասա-
տորէ անգլիական մամուլին մէջ երեւցած ամէն
հայկական լուր՝ կործնելու ընկերութեան մը
բաժանորդագրուած ըլլալով, ու անիմալայ կը
պատասխանէ, երբ յարձակում գործուի հայ ժո-
ղովուրդին դէմ: Ուրիշ առթիւ աւելի լայնօրէն՝
այդ մասին:

ԺԻՐԱՅՐ

ԻՏԱԼԻՈՑ հայտնութիւնը ամէնէն առաջ պիտի
կընուի: Անգլիա եւ Ամերիկա չեն ուզեր հաստա-
ցում պահանջել այդ երկրէն, որ չարաչար տուեց
պատերազմին:

Կեղծ ՀԱՅԱՐԱՆՈՑՆԵՐԻՍ խնդրին առթիւ նոր
ձեռքարկութիւններ կատարուեցան Փարիզի,
Մարսելի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Ամբաստան-
խանիւրէն մէկը խոստովանած է թէ 500նոցներ ալ
պիտի հանէին:

ԵՐԿՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ԶԻՐԴՈՒՆԵՆԱՆ Նա-
սիի մէջ Մէկը՝ մայր մը, աղջիկը եւ երեք տա-
րեկան թոռնուհին: Երկու ժամ վերջը, երկրորդը.
— Հայրը, կինը եւ երկու զաւակներ, երկու եւ
հինգ տարեկան: Բոլորն ալ ծակ ծակ եղած էին
զնդացիի զնդակներով: Կը կարծուի թէ վրէժ-
խնդրութեան հետեւանք է:

ԳԵՐԲՈՒ ԴԱՆԱՐԻՈՒՆԻՍԻՆ Եւ երեւան հան-
ուեցաւ Փարսկայի մէջ, փոխ-վարչապետին եւ կը-
թական նախարարին դէմ: Դաւաղիւրներէն մէկը
սպաննուեցաւ, միւրը փախաւ:

ԳՈՐԾԱՆՈՒՆԻՔՆԵՐԻՍ ԹԻՐԻՒՒՄ Կը միջինին պի-
տի հասնի տարուան վերջը, իսկ 8 միլիոնի՝ մի-
շն դարուն, Մ. Նահանգներուն մէջ: Կը խորհուի
չարաչարական 25 տուր վճարել 26 շաբթուան
համար:

ԲԱՐՁՈՒՆԵՐՆԵՐ

Բարձումեն/ը, բարձումեն/ը ոսկեհաւ,
Քայլում եմ եւ, տա՛ւ, դէպի ձեզ,
Տնկալում անցնելով խառնիլուն
Բիւրաւոր ուղիներ տօթանեղծ:
Թոշում եմ օրերի վագրի հետ՝
Դէպի ձեզ, բարձումեն/ը վեհաբնաւ,
Առջում յոյզերով կեանաւուն
Եւ յարաքի երգերով ձեր վագրում:
Գալիս եմ բնակարանի, ձեռնուռնայն,
Դէպի ձեր լայնքը մշտախնդ
Եւ ինձ հետ երբեք եմ եւ միայն
Յուշերի մի մշտը լալիքներ:
Թողնելով յոռն ու յոռն յեղեղաւ
Եւ աշնան ցուրտ ցոլիք վագրէդ,
Վարդագոյն երգեր յուսազուրկ
Եւ պատրանք, եւ ցնդի սնունդ:
Գարուններ անմաղիկ ու անկեր,
Աշտուղ ցաղ խաւար անմահանդ,
Միշտ աշուն, միշտ մշտը, միշտ գիշեր,
Ամենուր մթնշաղ, մզմունաց:
Թողնելով եմ եւ ամէն, ամէն ինչ,
Ինչ ինչ է ու մահին մատնուած,
Եւ ցալիք օրերի լուսացինդ
Իղծներ եմ բերում իմ փայլալայն:
Բարձումեն/ը յաւերի եւ փառքի,
Խաւարի անբացն լուսագէտ,
Ուխտում եմ գլուխ քաղ, ծիրաղիք,
Որ անշեղ, անվարան հասնուի ձեզ:

ԳՈՐԵԱՆ

ԳԵՐԻԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

20 Յուլիս. — Այսօր ծանօթացայ Տիկին Peuv-
rier-ին հետ:

Ընկեր Ձաղմըշեան Պոյոյ Վիկենտիան Մի-
թարեաներու ուսանող՝ իր գերմաներէնի տկար
պաշարովն իսկ, յաջողած էր 107րդ խումբին —
մեր խումբին — խմբապետը ըլլալ: Եւ հարեւր
հօգիթի միջեւ զիս էր նշանակել: Գործի համար
քաղաք գաղող միւս խումբերու ընտրանքներուն
հետ: Մե՛ծ շնորհ:

Առաջին անգամ կ'ըլլեմ քաղաք: Հակառակ
իր խոստանքներուն հակադրութեան՝ մեր շարքը
կ'ընտրուի: Եւ կամ անտններ կը հարցնեն:

Արեւը կը խաչէ: Անթի եւք եւ ծառաւ:
Խումբը կը յաղաքանայ լուս, հեւալով, քաղ-
կանուելով...:

Ինչ: Զինուորական քայլերով՝ քայլեցնել
կ'ուզեն ձեզ: Ինչպէ՛ս: Կօչկիկներ չեստած են շա-
տերը: Ուրիշներ՝ աղտոտ ջուրներով են ծածկած
իրենց դեռ արեւնող ոտքի վէրքերը: Ինչպէ՛ս ոտ-
քի կրնանք կենալ...: Պուտ մը ջուրով՝ երեք նա-
հանգիստ ենք կտրել:

Կը պայթի՞ զանկո: Աչքերս ու աղանջներս
դորձադուր են հոգնած: Ուղղա՞ ուղղա՞ միայն
աչքերը հոգիին՝ կը տեսնէ զեռ քրիկ մը: Նուա-
զուն, խորունկ, նայուածք մը, որ սարսուռը,
հատուկ ունի՝ արեւին ինծի ներարկած աղ-
ուր ցեղին ամամական աղբիւրին...:

Ո՛ր, կը ծանշում հասցի խումբը...: Բայց,
ինչո՞ւ ոտակները հազուադէպ են փոխեր...:

— Հայրիկ՛, հայրիկ՛, ծրար մը...:

Այդ շարքին մէջ ճանաչայ զինքը: Կապեցին,
միացուցին զինքն ալ իր երեք ընկերներուն...:
Մարիկոն պարզեցով պատրաստած ծրարը ձեռ-
քս մնաց...: Արթնցան քաղաքները՝ մենք դեռ
առաջին ենք Երզնկայի բանտին: Եւ ալ հայրիկիս
ուսուիք էի բերած: Զնդունեցին...: Տեսայ զին-
քը...: Պոռաղի...:

— Աղա պապա՞...:

Փղձկնով՝ անէ՛ծքով, տոբլութեամբ լեցուն՝
երեքուցիք ծրար...: Իրեն, իրեն հետ մը...:
Ամէն բան կար մէջը...:

Զիմացայ պատասխանը: Զեռը շարժեց:
«Մնաց բարով» ըսել էր առիկա...: Կըցաւ ձեռքը
շարժել...:

Շարքին քովի՝ հրէշ չուր մը՝ խորագանդ ե-
րեքուցի...: Աւ մորթին ուժով կ'ընդ կաշի
ձայն մը սարսուռացող պատանի իջնիլին...:

Ու կը յառաջանայ երկար կարաւանը...:
Խումբ մը լածեւ կը հետեւիք զաղողներուն:
Հաց, պաշար, ծրար, շիւք ու ունիք տալիք մեր
մեծններուն, օր՝ շղթայուած կը տանին...:

— Եւ զորձէ՞ք, լակոտներ...: Հրացան մը
կը պայթի...:

«Վանի մէջ Թուրքերը շարդեր են: «Պէլիկ»
են ուղեր...:

Ուղե՞ր են...: Ինչո՞ւ պիտի չուզեն: Ինչո՞ւ
պիտի չուզեն: Պիտի չմեռնի՞ հայրիկս...:

— Եւ եմ, Տիկին Եւ: Եւնորձակ եւք, Տի-
կին Peuvrier: Երեք հոգիի աղտոտարարութիւն է
դուք: Եւ...:

— Ուսմ/ւս...:

ՊՈՒՆՏՈՒՄ

ԽՈՍԹ ԱՌՏԱԾԻԿՍ

Հայոց հողերուն թուրք վարձակալները կըր-
կին իրար անցած են, Հայկական Հարցին առթիւ:
Օտար թերթեր վարձելով, իրենց երեւակա-
յական «քաղաքակրթութեան» նմաններով զար-
դարել կուտան զանոնք: Թուրք մարդիկ ինքնու-
նկողնէն ալ զանց չեն տանք այդ առթիւ...

Մենք Հայերս, այդ բոլոր միջոցներէ... Կործա-
ցինք ժամանակին, երբ տակաւին Օսմանցիները
իրենց աղջիկները կնարդեցան շահելով մէջ պահպան-
ելով իրենց մանչերն ու երիտասարդներն ալ նու-
ազի կամ կեսկովը հաւածելու «նուիրական»
դործին լծած էին...

Հայ սկաւտներն եւ սկաւտուհիները, Պոլ-
սոյ մայրիկը թնդացուցին՝ ծափեր եւ հուրբա-
նի խելով եւ շքանշաններ շահելով, Պոլսոյ մի-
ջազային գրաստան քանակներու Բարձր Գոմի-
սէրներէն: Կը իշէ՞ք, Թաքսիմ մարդարանին Մի-
ջազային Սկաւտարանի Հանգչար, ուր Հայերը
քանակով եւ որակով առաջնութիւնը շահեցան բո-
լորին վրայ:

Հիմա, մեր թուրք «հայրենակից»ները նոյն
միաժիտ ձեւերը կը փորձեն: Եթէ այդ միջոցնե-
րով դատ չաճիր կարելի ըլլար, մենք Հայերս,
կայսրութիւն մը ինչեւեւ կ'ըլլայինք անպայման...

Այս օրերս Պոլսոյ թուրք լազաբանները չեն
գիտեր չոյ՞նք թէ պարսաւն իրենց հայ «եղբայր-
ները»...

Սարէն-ձորէն տղայական փաստեր կը հաւա-
րեն թէ՛ Հայկական Հարց մը գոյութիւն չունի,
թէ՛ Հայերը խիստ զու՛ են թուրք «հայրապետա-
կան ազատամիտ» կառավարութիւնէն, թէ՛ անոնք
աղաւ են թուրքիոյ մէջ: Այնքան ազատ, որ հայ
վարձարաններու ուսուցիչներն իսկ՝ կառավարու-
թիւնը ինք կը հայթայթէ: Այդ վարձարաններուն
համար հայ ծնողներէն հաւաքուած դրամները,
ամբողջութեամբ լեցնելով, անուր հազիւ զբոլու
կարող հաճի Հիւսէյիններու կամ Ապուլլան է -
Ֆէտիմիներու գրգռները, որոնք իբր «վարձա-
պետ» կամ «հսկիչ» կը պաշտօնավարեն հայ ըր-
դոցներու մէջ...

Ապրիլի տղայներ, մարդիկ «չեն կապա-
ծիր թուրքիոյ իրենց հայ «եղբայր»ներուն վրայ,
որովհետեւ Հայ գոյութիւն չունի թուրքիոյ մէջ՝
Պոլսոյ գաւա: Ձեն ուրախ, Ամերիկայի մէջ,
«Ամառիայի եւ Ալմի» իրենց խափին հայ հայրե-
նակներէն...

Պայտակա լեցուն վերադարձայ:
Մեր Գրաստագիր դրացիներուն եւ Մարտի -
լիային երեք հայ երիտասարդներու եւս րաժի-
հանքի պաշարէս:

25 Յուլիս.— Բաղը նորէն կը պրկէ մեր
մկանները: Ստամբուլ քաղաքով մը կամ քիմիա-
կան թթուով լեցուն է կարծես:

Գիւրման տեղակալը քաղաքակապէս արգի-
լած է զուրար չեն չիւսմ ունենալ: Շատ խիտ
են պահակները: Իրեւ թէ ծրարներուն մէջ «սի-
վիլ» հաղորատ եւ զենք անցուցած են գերիներուն:

26 Յուլիս.— Նոր հրաման: Գերիներուն ար-
տօնները է արօր՝ մուտքը իրան մօտ՝ պահակնե-
րուն եւ ընդհ. Թարգմանին առջեւ՝ հայր, մայր
եւ զաւակներու հետ հինգ վայրկեան տեսնուի:
Անոնց բերած ծրարները տեղին վրայ կը խուզա-
րուին:

27 Յուլիս.— Խմբապետը ձեռքին թուղթին
կտոր մը շարժելով՝ ուրախութեամբ դէպի ինձի
կը վազէ:

— Վազէ՛, վազէ՛, քաղաքաւոր տղայ, կինդ ե-
կած է լեզ տեսնելու համար:

— Կի՛նս... Իմ կի՛նս... մինչեւ հոս...

Քառակուսի թղթիկը ձեռքս է արդէն: Ձեռա-
դիրը անձնութիւն ինձի... Բայց ճիշդ են զըր-
ուած անուն, մականունս եւ հասցին:

Գրասենեակ: Ձեռքի թուղթս կը քննեմ, ի՞նչ
քննեցին... — Ես:

Զինուոր մը կ'ընկերանայ ինձի, Կի՛նս... կը
դողամ... Մարդկութեան զուրս եմ ելած: Ներ-
կայանայի վիճակ ունի՞մ: Շարքներով չեմ կըր-
ցած ամբողջ, լուսացուն: Զուրդ խափու համար
միայն՝ զե՛ք է եւ դարձան... Ժամերով պըզ կը
բռնենք շի՛ մը շուր տառապու համար հորէ մը,
որ պարտաւճա՛ որդերով լեցուն պղտոր բան մը
միայն կ'արտաբոյժ դուրս:

Դուսն առջեւ՝ խումբ մը պահակներու, խոժոռ
խուզարկիչներու մօտ՝ կը ծանշամ... Տիկին
Peuvrier՝ որ թեւերը բացած՝ կ'աց աչքերով կը
մօտենայ ինձի...

Կը համբուրուինք... Բնակարան հետ: Ու
յանկարձ մեր բովէն երկու գեղեցիկ աղջիկներ,
մէկը խաղաղ, միւրը թուրք, կը մօտենան ինձի
ու կը համբուրեն զիս զաղուած արցունքով...:

— Bonjour, papa!

— Մէկը աղջիկ է, միւրը՝ հարս: Երկուքն
ալ ամուսնութենէն լուր չունինք: Կը փոխայ Փրան-
սուհի քաղաքաւորէն, թալիկներով աչքերուն մօ-
տեցնելով...

Ա. ԿԱՊՈՆՏ

Յակիցներու կողմէ եղբոր պէս հերքաւորակում»
պարագան...

Արդե՛ք չեն հարցուցած այդ «նախկին հայ-
րենակից»ներուն թէ՛ ինչու իրենց ծննդավայրը
լքած են եւ հոն տար երկիրներու մէջնորդաբար
կը բախեն: Եւ համար, իրենք ալ փոխադրաբար
հրաւիրած են այդ հայրենակիցները, զալ իրենց
երկիրն շնորհները ճաշակելու...

Թուրք լրագրողները, «արտաւորէն» կը յիշեն
նոյապէս, Ս. Պրանչիկոյի մէջ «քրեւելի կարգ մը
Հայկալու մայր աստիճան ազգութեամբ ըլլալը՝ հայ
«Բուսի-Բի»ներու ապրիլիս ձեռնարկէն: Նոյն-
պէս ուրիշ հայ ծանօթ փիլիսոփայ մը խոստովանու-
թիւնը, «Հայերու յանձնարարութեամբ մասին»...
Կ'ընկայ այդ «ծանօթ փիլիսոփայ», չունի կամ եւ-
րազանի զանազան մըն է անպայման...

Վերապէս, մարդիկ Պոլսոյ դուրս բնակելէ
դատ, ամէն ազատութիւն տուած են մեղի թուր-
քիոյ մէջ... Թէեւ երբեմն, ձիւն-ձիւն օրով,
պտոյտի կը դրկեն Հայերը, դէպի հետաւոր գա-
ւառներ, որոյք եւ հարստութենէն թեթեւեղելով
զանոնք...

Հայա ինչ կ'ընէր կաթողիկոսական ընտրու-
թեան առթիւ պատգամաւորներու տրուած արտօ-
նութեան: Կրնային եւ չարտօնել: Շնորհակալու-
թիւն իրենց եւ ուսանական հիւպատոսարանին...

Ուրիշ աւելի զօրաւոր փաստ մըն ալ թուրք
կառավարութեան ազատամտութեան այն է որ
թոյլ կուտան, Պոլսոյ փողոցներուն մէջ «պողա»,
այս լրագրիչներուն անունները, — «Մարմար»,
«Նոր Լուր», «Ժամանակ»... Ըսէք, ո՞վ Հայեր,
կրնա՞ք այս մեծ շնորհին ալ կոթ մը յարմարցնել...

Գիտե՛ք, առաջ պիտի բէ՛ք թէ՛ Համիտի եւ
Իթիթիստի օրով, Պոլսոյ փողոցներուն մէջ, նոյն
իսկ երկուքի պատերուն տակ, կը պտուայինք
«Հայրենիք», «Մասիս», «Ազատամարտ»...
Ապրիլիսներէն է ըրածները, հայրենակիցները...

Այս թուրքեր, վերցուցէք սա «քոթիթի»
բառը, որ շատ մաշած է: Համիտ կը հոռի ալ
բառը, մանաւանդ որ ձեռքի մաշականքիներն ալ
դէ՛ տեսակէն ընդօրինակելով զայն, ձեռք ախոր-
ուսն դրբը պաշտօնեցին ձեռք:

Դուք որ, «վարպետ դիւանագետ»ի անուն Հա-
նա՛մ էք, աւելորդ յոգնութիւն չէ՞, օտար թերթնե-
րու մէջ ձեռք պատկերազարդ իրարանցումը: Այդ
աշխատանքիները, դիւանագետներու խուցե-
րէն ներս չեն կրնար թափանցել...

Խնայեցէք այս մասին ձեռք փառնելը դրամ
այ, որովհետեւ, ասիէ եւրոպացիներէ մը ձեռք
ձեռք անցնելով, քանի որ, ոչ չարդելիք կեանքով
մնաց ձեռք երկիրն մէջ եւ ոչ ալ «հարստութեան
տուրք»ի անունով կողոպտելիք հայ - վաճառ-
կան: Կ. ՊԵՏՈՒՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍ

ՈՒՐԻՆԵՐ ՍԱՐՈՒՆԱՆ ՄԱՍԻՆ

Cavroche գրական շարքաթերթի իր վերջին
թիւին մէջ քրոնիկ մը յատկացուցած է ամերիկա-
հայ երիտասարդ գրագէտին, «William Saroyan, le
flâneur», (30 Օգոստոս):

Յօդուածագիր, Judith Paley, որ երեւի լաւ
սերտած է Սարոյանի գրականութիւնը եւ յաճախ
թարգմանած, ճշգրիտ գիծերով կը նկարագրէ ա-
նոր գրչու եղանակը: (Չարք թէ Հայ է. չգիտ-
նալով, թէ... տպաւորութիւն գործելու համար,
մինչդեռ Սարոյան երբեք չէ ծածկած իր հայկա-
կան ծագումը):

— «Ամերիկացի գրագէտ Սարոյանին նորա-
վէպերը նոր արուեստ մը կը յայտնեն, — միաժա-
մանակ ճարտար եւ անկշռելի ստեղծագործներ, ուր
գուգընթաց կ'երթան անփութութիւնը եւ արու-
թիւնը: անոնք զիս անուած են լեզուով մը որ
շատ քիչ անգամ սերտուած է, բայց զրեք միշտ
ճոխ եւ խրոխտ: Իր ոճին ինքնատուրութեամբ, Սա-
րոյան եւ յարաբերութիւնը գրական է ամերիկեան
հանրութեան որ կը հրապուրուի գրական որ եւ է
եղանակէ գուրի գրուածներով: Սարոյանին ինք-
նաբեր թափալ իսկ է: Առանց հոգի ընելու ընթեր-
ցողներուն ճաշակը, ան կը զրէ միշտ պարզապէս
հետեւելով իր գրչին: «Ես գրել սկսայ ինչ տա-
րիկանիս, ի՛նչ է, «առողջ ըսել չեմ ուզեր թէ
խորհեցայ այդ հարցի մասին»: Պարզապէս սկը-
սայ: Եւ միեւնոյն պարզութեամբ շարունակած
եւ արտաբերած է անկի քան 300 նորավէպեր (ՄԲ.
— Ամերիկացիները կ'ըսեն «կարճ պատմութիւն -
ներ») նոր սեռով մը, կարողներ որոնք աւելի շատ
կը նմանին «Քրագիթ»ի մը քաղաւորներուն քան
առանձին բանուած գործերու:

Սարոյանի կ'աւել ճիշդ: Իր ամենամեծ հա-
ճոյքն է թարգմանիչ - ըրելի եկանք մէջէն: «Ես
ժամանակիս մեծ մասը կ'անցնեմ ուղիքներով
այդ քաղաքներ: Շատ քիչ անգամ կը կարդամ: Այդ
բոլոր պատմութիւնները կը ձանձրացնեն զիս: Կը
իրիւր գրաւ բռնել արշաւներու մէջ, իսկ, փոքր
խաղալ: Ոչինչն ոչինչ գիտեմ, եւ մանաւանդ բան
չեմ գիտեր գրականութենէն»:

Հակառակ այս կենդանապիւրն ուր հեղինակը
հաճոյք կը զգայ ինքզինքը անփոյթ եւ ծոյլ ցու-
ցնելով, Սարոյան կը յաջողի օրը քանի մը ժամ

նուիրել աշխատանքի: մինչեւ անգամ կ'ընէ թէ
բաւական չի ինք եւ նախապէս ինքն ինքն ամբողջ
կեանքի մը համար: Ամէն օր նոր գաղափարներ
կուզան, նոր գոյներ իր երանգապանակի վրայ: Զինուած՝
վրձնով մը որ անփոյթ կ'ընեայ, վառ
գոյներով կը նկարէ էակներ զոր կը լքէ հեղու-
թեամբ եւ քաղցրութեամբ:

Սարոյանին մեծ համակրանք ցոյց կուտայ այն
մարդը համար զոր կեանքը շարժիչով եւ անժա-
ռանդ ձգած է. խորապէս կը հետաքրքրուի ամէն
բանով որ մարդկային զգացում է: Իր բոլոր գոր-
ծերը լեցուն են խորշակով՝ իր դիտած տարրի
հակադրեցութեան հանդէպ: Ան կը գերազանցէ
մանուկներու կենդանապիւրն զժամ առնել... ան
այդ պատկերները կ'արտադրէ թափուութեամբ եւ
փառլուսէ կեանքով: Մնաց որ, իր գրուածներու
մեծ մասին մէջ, կարծես խօսքը կ'ուղղէ մանուկ-
ներու հասարակութեան մը որուն պատկերները կը
ցուցնէ: Ինչն իրեն հանդէպ զոտոյ է, եւ միշտ
հաճոյք կը զգայ անողորմաբար նկարագրելով իր
թերութիւնները:

Կ'իմանա՞ք թէ մէկ, նոյնիսկ ճանի մը վէպեր
գրած է պատմագրի սկիզբէն ի վեր որոնք մեղի
չեն հասած տակալին: Հետաքրքրական պիտի ըլ-
լար տեսնել թէ ի՛նչ կրնայ ընել Սարոյան, երբ
կ'որոշէ յաղթել իր անփութութեան եւ նուրբուրի
աշխատանքի, երկարաշունչ աշխատանքի մը:

Յ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵՏՐԱՍՏԻ ԸՆԹԵՍԻՍ

Երեսուցի «Գրական Թերթ»ին մէջ հրատարակ-
ուած «Եղիթ»ով մը (գեղեցիկ), Եղ. Թոփչեան
չահկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ հետեւեալ
խորագրին տակ: — «Սովետական Հայաստանի
Գրականութիւնը Հայրենական պատերազմի շըր-
ջանում»:

— «Պատերազմով դարբնուց մեր ժողո-
վարը: Է՛լ անկի խորագրով համալսարանի
գիտակցութիւնը սովետական ժողովրդի մէջ: Նա
հատու եղաւ անկիւնիս գիտութեամբ եւ կենսա-
հաւատամքով (?) սիրտը, եւ մեր գրականութիւնը
դարձաւ մարդկային ամենամեծ արժանիքների
մարմնացումը»:

— «... Հայրենիքի բեմում միշտ էլ առաջա-
տար է եղել հայ գրականութեան մէջ: Հնագոյն
ժամանակներից հայ գրականութիւնը ոգեշնչ-
ուել է հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարնե-
րով: քայց պատերազմի օրերին՝ այդ բեմում
(Գիր) դարձաւ գերիշխող: Հայ գրականութիւնը
մարտական բանաստեղծութիւններով, ակնարկ -
ներով եւ յօդուածներով արտայայտեցին հայ ժո-
ղովրդի ամենամեծ հայրենասիրութիւնը եւ նրա
բեմ (վառ) առնուրդները փաշտելի նկատմամբ»:

Չեղեցանողը այս առթիւ մասնաւորապէս կը
գնահատէ Ա. Խաչատրեանը, որ «հանդէս եկաւ
փաշտական խաւարապաշտութեան եւ ուսույթ-
կան (ցեղային) քանդիւղով դէմ (աւազակութիւն):
— «Խաչատրեան իր յօդուածներով՝ ճիշդ
կենդանացնց մեր յիշգրտութեան մէջ հայկական
առաւոր կոտորածները թուրքախաչով, որոնց ոգե-
շնչողը արիւնքներու վիլիւմ Բ. ու իր արքան-
եակներն էին»:

Չեղեցանողը յետոյ կը խօսի միւս գրագէտ-
ներուն եւ բանաստեղծների վրայ, հին թէ նոր:
Կը փառաբանէ «բողաշունչ եւ հմարշ» Նաիրի
Չարեանի ստեղծագործական ձրերը»:

— «Այս իսկական տրիտուր րամաստեղծի ա-
մէն մի նոր գործը քաղաքային հազարաւոր արտե-
թէ Մոլոգրեկի ու Մոգրեկի, Կերչի ու Նովո-
սիլսկի հեռավոր խրամաններում, քէ՛ Վափանի
համբաւորներում եւ Արարատեան գոյտի կոյնանե-
սութիւններում: Նրա ամէն մի նոր գործը տեղա-
մեծ ռուսիք իմեմ էր պայքարում եւ իր քիչերներով
պատմում մեր երգուելը քշնամու բարոյական
փառմանի դէմ, նրա տաղ մտադրութիւնները,
իրշաւոր գործերը: Հայկական թաւաններում -
Բերիլեան հրաձգ գրիվիզան (գործառքին) հե-
րապաճ գեղեցիկ թերթից մինչեւ Բերիլեան գեղեցիկ
Չարեանի քաղաքային ու ոգեշնչող խօսքը շարք-
ներին»:

Երբորդ երիտասարդ բանաստեղծ մը, Գե-
ղամ Սարեան, իր «Երեւանի քաղաքներում»
(քաղաքային գեղեցիկ) նկարագրած է սովետա-
կան ժողովրդական հերոսութիւնը եւ անձնագոր-
ծութիւնը, սովետական մարդու անսահման սէրը եւ
հաւատարմութիւնը հայրենիքի եւ ժողովրդի
հանդէպ»:

Երբորդ մը, Գուրգէն Բորեան, իրեն գիտու-
րական թղթակից «բանաստեղծութիւն լուսաբանած
է սովետական ռազմիկ ծանր, բայց հերոսու-
թեամբ լեցուն ուղիք»:

Չորորդ մը, Յովի. Շիրազ, որմէ յաճա-
խապաշտութիւն կը կարգու «Յաւաք»ի մէջ,
տուած է «մի շարք յաջող, ժողովրդական ստեղ-
ծագործութեան ոգով գրուած գործեր»: Նշանա-
կելի դարձրեց արտուած են նաեւ Ս. Տարաճի, Ս.
Վախուրի, Սարգիս, Վ. Գրիգորեան:

Պատերազմի ընթացքին երեսուն եկած են
խումբ մը նոր բանաստեղծներ, — Ս. Կապուտիկ-
եան, Համո Արահեան, Հր. Յովհաննիսեան, Գ.
Լուին Կ. Ս. Մարգարեան:
Յաղաղով՝ արձակագիրներու մասին:

ԹՐԻԱՆՅԱՆ ԴԱՏԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Թրիանայ Դատի Պաշտպանութեան Յանձնարարական Ելուցիկը

Յառաջիկայ Սեպտ. 10-ին Լոնտոնի մէջ գտնւող Թրիանայի Հինգ ազգերու արտաքին գործոց նախարարներու ժողովին զրկուելու նպատակով, թրքական Դատի Պաշտպանութեան Յանձնարարական Ելուցիկը ընդարձակ յուշագիր մը եւ ատոր կըցուած ինքնազիր մը յանձնուեցաւ Ս. Միութեան, Մ. Նահանգներու, Անգլիայի եւ Չինաստանի Փարիզի դեսպաններուն եւ Ֆրանսայի արտաքին գործերու նախարարութեան։ Վեցերորդ օրինակ մը զրկուած է Ս. Հայաստանի արտաքին գործերու նախարար Սահակ Կարապետեանի։

Ելուցիկը հիմնական թրքական Դատին պատմական եւ իրաւական փաստաթուղթ մը, կը պահանջէ արդար լուծում մը տալ թրքական Հայրենիքի, եւ Ռուսիոյ սահմանագծին մէջ գտնուող հողերը միացնել Ս. Հայաստանին։ Ելուցիկին կցուած է զարդան մը որ ցոյց կուտայ. 1.— Խորհ. Հայաստանի իր ներկայ սահմաններուն մէջ. 2.— 1914ի առաջին թուականի սահմանագիծը. 3.— Դաշնակիցներու խնդրանքով նախագահ Ռուսիոյ սահմանագիծը թրքական յայտարարութեան հողամասը։

Մարտի 10-ին, Լոնտոն, Պորտոյի, Վալանի, Իսի լէ Մուլինոյի, Արմաթիոյի զաղթական հոծ բազմութիւնները «Թրքական Դատի Պաշտպանութեան Ելուցիկը» կազմած եւ հաղորդակցութեան մէջ մտած են Փարիզի կեդր. Յանձնարարական Հետ, խոստանալով նիւթական եւ բարոյական ամէն աջակցութիւն եւ զոհողութիւն, հասնելու համար ցանկալի նպատակին։ (Դիւան)

ԻՄԻ ԼԵ ՄՈՒԼԻՆՈ (Յաղագրած).— Հ. Ա. Մ. մասնաճիւղը անցած Հինգաբլի ժողովի հրահրած էր լրջանիս թուր կազմակերպութիւնները, հրապարակային ժողով մը կազմակերպելու համար։ Բոլոր ներկաները համաձայն էին եւ ժողովը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 28ի պիւրիքը, թաղայական ընդարձակ սրահին մէջ, որ լեցուած էր։ Պատուով նախագահ էր Բուրի քաղաքապետ F. Maillet որ ժողովը բանալով իստի թէ պիտի շոտանա՞ր որ մեզ Փաշակապետութեան վտանգէն փրկէ՞ն Ս. Միութեան քանակը, որուն մաս կը կազմէ նաեւ մեր հայրենիքը։ Յետոյ խոսք արուեցաւ նախագահ Պ. Ա. Կենեանի որ Հայկական Հարցի պատմականը բնաւ սխալով 1890ական թուականներէն մինչեւ մեր օրերը։ Յիշեց թուր կնքուած դաշնագիրները եւ տրուած խոստումները։ Ըսաւ որ ահա պայտը կըլինի մեզի առիթը կը ներկայանայ պաշտպանելու մեր ազգային Դատը։ Բանաստեղծութիւններէն վերջ, լսելով Հայաստանէն վերաբարձած կրեք պատգամաւորները, կարգադրուեցաւ բանա՝ մեւ մը որ Հայի. Դատի յանձնարարութեան հաւանութիւնը կը յայտնէ մեր դատը պաշտպանելու զաղութիւն անուամբ։ Բանաձեւը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ եւ ծափերով։

Ժողովի կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Բ. Մ. մարզիկները, իսկ զեզարուեստական բաժնին կը մասնակցէին «Սիւնեանի» սանիքը։

Շապիւրի մէջ ալ անցաւ կիրակի տեղի ունեցաւ հրապարակային ժողով մը, նոյն առաջադրութեամբ։ Բանաստեղծութիւններէն վերջապահեւ քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ։

ՏԵՄԻՆ, 29 Օգոստոս (Յաղագր.)— Հ. Ա. Բ. Միութեան մասնաճիւղը հրապարակային ժողովի հրահրած էր զաղութիւն, կազմելու համար թրքական Դատի յանձնարարութեամբ մը։ Ժողովը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 26ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամ 2.30ին, Հայ ժողովրդային Տան մէջ։ Ներկայ էին հարիւրի մօտ հայրենակիցներ։ Հ. Ա. Բ. Միութեան նախագահ Պ. Հայկ Դուխանեանի առաջարկին վրայ, ձեռնադրուեց ընդհանրական զիւրաք, — նախագահ Պ. Ս. Առաքելեան, քարտուղարները՝ Պ. Պ. Գ. Պոյաճեան եւ Հ. Գուլումեան։ Լիոնի Շըլ. յանձնարարութիւն կողմէ ներկայ էին Պ. Ալեքսանդրեան եւ Յ. Տէյրիմէնեան։ Առաջին պարզեց Հայի. Դատին զանազան երեւոյթներ ու շեշտեց ներկայիս տեղի ունեցած նպաստաւոր պայմանները։ Մեր ձեռքին մէջ ունինք պողպատէ ուժը՝ մեր իրաւունքները պահանջելու եւ Ս. Միութեան նման զօրուոր պաշտպան մը մեր պաշտպանական դարաւոր հողէն տեք կանգնելու համար։

Ներկաներու կողմէ եղած հարցումներու դռն հանցելի յուսարանութիւններ արուեցին վերջ, ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ եւ, որ հաստատութիւն կը յայտնէր Փարիզի կեդր. Յանձնարարական պատրաստած յուշագիրը։ Թեք ու ղէմ կարծիքներէ վերջ, որոշուեցաւ 13 անգամներէ բաղկացած յանձնարարութեամբ մը ընտրել, հիմար Հ. Ա. Բ. Միութեան վարչութիւնէն, իսկ մնացեալը ներկաներէն։ Ընտրուեցան Պատուելի Գ. Պարսեան, Պ. Պ. Հ. Դուխանեան, Ս. Առաքելեան, Յ. Մովսէսեան, Վ. Պալեան, Ս. Մեքայեան, Հ. Գուլումեան, Ս. Հէքիմեան, Ս. Բեօւէեան, Յ. Զօրմալեան, Ն. Շաւիլեան, Տ. Տէյրիմէնեան, Բ. Չաքալեան։ Ելուցիկը յանձնարարութեամբ յանձնարարուեցաւ։

Ջօրջ օրն իսկ ունեցաւ իր առաջին նիստը եւ ընտրեց իր դիւանը։ — Նախագահ՝ Ս. Առաքելեան, փոխնախագահ՝ Բ. Մովսէսեան, Ա. քարտուղար՝ Ա. Մեքայեան, Բ. քարտուղար եւ հաշուապահ՝ Հ. Գուլումեան, զանապահ՝ Ե. Զօրմալեան։

Յաջորդութեամբ մաղթելով նորակազմ յանձնարարական մասնաճիւղի վարչութեան նախագահութեան, Տէյրիմէնեան նիւթական թէ քարոյական առաւելագոյն աջակցութիւնը բերելով մեր ընդհանուր արագան Դատին իրականացման համար։

Թղթակից ՎԱԼԼԻՍ, 30 Օգոստ. (Յաղագր.)— Հ. Ա. Բ. Միութեան մասնաճիւղի վարչութեան նախագահութեամբ Օգոստոս 26ին, 42 հայրենակիցներ խորհրդակցութեան հրաւիրուած էին Հ. Ա. Միութեան սրահին մէջ։ Անմիջապէս կազմուեցաւ յանձնարարութեամբ մը, Վալանի մէջ գործելու եւ զըլխաւորապէս Փարիզի կեդր. Մարմնին աջակցելու համար։

Վալանի եւ շրջաններու (Ռոման, Մոնթելի-մար, Արտէշ, եւն.) մօտաւորապէս 5000 Հայերը համերաշխ հաստատակամօրէն պատրաստ են նիւթական ու քարոյական կարելի ամէն օժանդակութիւն ընծայելու կեդր. Յանձնարարականին։

Թղթակից ՍԵԼՎԱՆ, Հ. Ա. Միութեան կազմակերպած միջինկը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 9ին (փոխանակ Սեպտ. 2ին)։ Դարձեալ սրահ ժամը 3ին։ ՊԵՐՏԵՐ - ԺԱՆՈՒԹԵՆ Հ. Ա. Բ. Նորակազմ յանձնարարութեամբ ժողով մը կազմակերպած է Դ. Տ. Միւտմէրի, Իրիկուսի ժամը 8ին, Ժանիթի քաղաքապետարանին սրահին մէջ, նախագահութեամբ Հրանտ Իսախանեանի։ Պիտի խօսէ Հայաստանէն վերադարձող պատգամաւորներէն մէկը։

ՋԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ գերման մօտաւորապէս Պրատիւրի եւ Մանչեսթր, Պորման, Հիթլերի ալ բազմազն որ պատերազմի զխաւոր ուղարկուածներէն կը համարուի։ Անձնատուր եղաւ Հիթլերի մամուլի տեսուէր Տիթլերի, որ թաղապետի փոխարէն կը խօսէ միջին Դ. Միութեան մէջ։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ պահանջուեցաւ Նորմէնիոյ նախկին վարչապետին, Բուրիլիսի համար, որ կը պատուէ իրեն հայրենականը։

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱՐԳԵԼԱՓԱՅԻՆՄԵՆԸ ընդունած է Օգոստոս 30ին սկսեալ։ Բայց արդէն յայտնի են ինքնակալ են, քաղաքապետ եւ առժամապէս, 15 օրուան համար՝ անոնք որ կանգնածի կը համարուին իրեն լրտես կամ դատարար պետական ապահովութեան դէմ, իսկ մէկ ամսուան՝ սեւ շուկաներէն, որպէսզի կարելի ըլլայ կազմել թղթածրարները։ Նոյնքան 30էն առաջ պէտք է վերաբնութիւն թուր թղթածրարները, որոնք նիւթական կը կամ դատի պիտի յանձնուին եւ կամ ապաստի պիտի արձակուին։

ՈՐՏԱՐԱՆԻՆ Ժաղկեան Գանի (Քալիստոն) զիւրկուսին մէջ, երկու ամառասաններու ձերբակալման առիթի։ Երկու պաշտօնեաներ եւ ստիկան զինուորներ խոշտանգուեցան։

ՇԵՆՈՐ ՀԱԿԱԼԻԲ.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէփոյեան (Մէն Մորիս ար Պէյնո), Տէփոյեան ընտանիքն եւ թուր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնք որոնք անձամբ կամ դրաւոր ցուակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ զաւակին իննամեայ ՍՏԵՓԱՆԻ արկածային մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՆՈՒԹ՝ Ելուցիկ 25 — 31

ՎԻԼԵՐՊԱՆ՝ Պօղոսեան 200 Փրանք, ԳԱԶԱՊԱՆԻՍ՝ Սիւրբէնեան 750, ՓԱՐԻՉ՝ Դաւիթեան 750, ԲԻՐՈՐ՝ Վարդիւհեան 750, ԼՈՒԱՐԻ՝ Սէմէր - ճեան 400, ԼՈՒՆԵՐ՝ Պարսպեան 400, ՄԻԿԱՆԵԱՆ 200, Գրիգորեան 200, Առաքելեան 550, ՊՈՒԿԻ ԼԷ ՎԱԼԼԻՍ՝ Ռանցեան 750, ՓԱՐԻՉ՝ Բեզդադեան 200, ԷՓԻՆԵ՝ Տէր Եարաթեան 500, ՍԵՎԱՐԻՆ՝ Նաղարթեան 200, ՆԵՐՍԷՆ՝ Տիւլէյեան 400, ՊԻՐԻՓԻԼԵ՝ Մարտիրոսեան 1000, ՊԱՆԵՏՈ՝ Ար - րաճաճեան 200, ԼՈՒԱՐԻ՝ Սէյրապեան 750, ՓԱՐԻՉ՝ Կարապետեան 1000, Ներսարեան 750, ԼԱՆՍԻՆ՝ Եւսէպեան 400, ԹԱՐՊ՝ Աղայկեան 200, ՄԱՐԻՆԵՆ՝ Բեզդադեան 200, Հայրապետեան 250, Գործ. Ստեփանեան 2100, ՄԵՏՏԵՆ՝ Դարբինեան 750, ՇԱՎԻՆ՝ Բեզդադեան 1000, ՎԱԼԼԻՍ՝ Գործ. 1170, ԹՈՒՆԻՍԻՉ՝ Եղեշեան 1000, ՄԵՆՍԵՐԻՆԵՆ՝ Զեքեան 589.50, Արաքսեան 200, Ա. ՆԵՐԻՆ՝ Զեքեան 750, ՍԵՆ ՄԱՐԻՐԻՍ՝ Գործ. 3800, ԼՈՒՆԵՆ՝ Տայապեան 200, Առաքելեան 200, Պաղտատարեան 400 Փրանք։

ՏԻ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացին վերաբացումը՝ Սեպտ. 6-ին սկսեցին հինգաբարձին, Սեպտ. 6-ին կերտուեցաւ Կ. հրաւիրուել ներկայ ըլլալ առաջին իսկ դասին։

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13. Le Gérant : H. AGONEYAN

Գերման վարչապետ պիտի չգտնուի նոր կառավարութեան մէջ։ Մտաւճալ ժողովի ինք պիտի վարէ այդ պաշտօնը։ Իւրաքանչիւր նախարարու - թեան գլուխը պիտի գտնուին խորհրդային սպաններ։ Այս 12 նախարարութիւնները յարմարեցուած են խորհրդային զինուորական կառավարութեան 12 բաժանումներուն։ Գերման նախարարները պատասխանատու պիտի ըլլան խորհրդային սպաններուն, բայց պաշտօնէութիւնը գերմանացի պիտի ըլլայ։ Նախարարները առաջարկուած են գերման շուրս կուսակցութեանց կողմէ եւ նշանակուած՝ Ռուսերու հաւանութեամբ։ Երեք - չորս շարքի առաջ իւրաքանչիւր կուսակցութեան առաջարկուած էր 12 թեկնածուներ ներկայացնել, որոնց մէկը պիտի ընտրէին Ռուսեր իւրաքանչիւր տարրի համար։ Նշանակուած նախարարներուն մէջ կան չորս համայնավարներ, չորս ընկերակցականներ, երկու քրիստոնէս աւանդականներ, մէկ ապաստանական աւանդական եւ մէկ անկուսակցական։ Զարտաբազորական նախարար 40 տարեկան զործարանատէր մըն է որ 1942ին ձեռքարկուած էր Նացիներուն կողմէ, եօթը տարի դադարի գործունէութեան նուիրուելի վերջը։ Երկաթուղիներու նախարարն ալ նախապէս արքայախնայուած էր։ Վառելանիթի եւ Ռեֆի նախարարը Պերլինի տակաւնութեան նախկին նախագահն է։ Միւս նախարարներն են առեւտրական, էլիմական, աշխատանքի, հողագործական, ընկերային քարո - բուութեան, առողջապահութեան եւ հաղորդակցութեանց։

2.000.000 ձողի անօրի աւերակ Թոֆիոյի մէջ

Հիմա որ Դաշնակիցները տեղաւորուած են Ճափոնի մայրաքաղաքին մէջ, նոր երեւան կը հանուին սարսափելի մանրամասնութիւններ Թոֆիոյի մասին։ Քաղաքը աւերակոյտի վերածուած է ուրբանոսութիւններէն եւ երկու միլիոն բնակիչները գրեթէ սովահաւոթեան դատապարտուած են։ Մէկ վառակը, որ միայն սեւ շուկայով կը ծառայէ, կարծի 25 տուրք, մէկ հաւիթը՝ 25 սէնթ։ Մատակի տաքին մէջ անտանելի դարձած է դիակներու զարահոտութիւնը։ Ամերիկեան դեսպանատունն ալ միաստուած է, թէեւ զօր. Մէք Արթըր երբեմն հոն կը բնակէ։ Կարելի պիտի չըլլայ ճշդել մեծեաներու թիւը, որովհետեւ հողերները փակցուեցան եւ մարդահամարի տոմարները։

Մամբիլեան եւ անդիլական զինուորները հեռացեալ կը տեղաւորուին Ճափոնի կենտրոնական կէտերուն վրայ։ Մինչեւ 500.000 զինուոր ցամաք պիտի հանուին։ Հինգ հազար օդանոսներ կազմ եւ պարապատ կը սպասեն Օքինավա կղզին (ուր շատ մը հայ զինուորներ ալ սպաննուած են)։ Ճափոն - ցիները քրտալըկներու տեղ կը դնեն ամերիկացի օդայունները որոնցմէ առաջին անգամ ցամաք իջան 6000 հողի։

Ճափոնցիները իրենք սկսած են ցրուել բա - նակներէ։ Ժողովուրդը հպուստ - կալուստ չունի, այնպէս որ հազարաւորներ զինուորական պէստուով կը մնան։

Նախապարստասական ժողով Լոնտոնի մէջ

Հինգ արտաքին նախարարներու ժողովը, որ պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ, Սեպտ. 10ին, պիտի ըլլայ նախապարտասական խորհրդակցութիւն մը խաղաղութեան դեսպանախորհուրդին համար։ Անոր առաջին գործերը պիտի ըլլան մշակել խաղաղից եւ ուրիշ պետութեանց հետ կնքուելիք դաշնագիրներու նախագիծերը։ Այս առաջին զննութիւնէն վերջը, ծրագիրները պիտի ներկայացուին բուն խորհրդաժողովին, որուն ժամանակ ցելու իրաւունք ունին թուր Միացեալ Ազգերը, — 50 պետութիւններ։

Շատ մը դժուարութիւններ կը ներկայացնէ իտալական խնդիրը։ Կը կարծուի թէ Արիիկեան Տրիպոլիսը եզրկատուի հովանաւորութեան տակ պիտի դուրս գտնուի, Թուսուրը՝ ամբողջովին ֆրանսայի։ Մէկ իտալական խաղաղ պիտի կործնեն իր գաղթի - յին կայսրութիւնը։

Հինգ նախարարները պիտի պատրաստեն նաեւ Ռոմանիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ հայտու - թեան զայնազիրները եւ ծրագիրները պիտի մշակեն, սահմանային վէճերը լուծելու համար։ Պիտի գրառիմ Եան Նեզադնիսը խնդրով։ Ժողովը պիտի փակուի թղթակցութիւններուն առջեւ, բայց պաշտօնական զննոյցներ պիտի հրապարակուին կատարուած աշխատանքներու մասին։ Նախարարները Լոնտոն պիտի մնան 10—15 օր, յետոյ՝ պիտի վերադառնան իրենց երկիրները, գնկուցում տալու համար։ Աշխատանքները պիտի շարունակուին օգնականներու կողմէ։

Մասնակցող նախարարներն են, — Պրնզ (Մ. Նահանգներ), Պրոս (Ֆրանսա), Մորթոն (Ս. Միութիւն), Պէլին (Անգլիա) եւ Բուանի (Չինաստան)։

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՉԱՅՆԸ

Այսօր, 4 Սեպտեմբեր, Դիմադրական ձախառն զանազան հոսանքները հանդիսակառույցս պիտի տեսնեն Գ. Հանրապետության հաստատման տարեդարձը:

Պատմությունը կ'ըստ թէ օրուան կառավարությունը, որ պիտի Սրտանի անձնատուրությունը, աստիճան մը ծածկեց զառն իրականությունը, սուտ լուրեր տարածելով: Բայց Սեպտ. 3ին Փարիզի մէջ արդէն իմացեր էին ամէն բան: Ժողովուրդը փողոց թափելով, կը պահանջէր որ կայս. դեր - դատանը քաշուի անմիջապէս:

Նոյն ատեն գիշերային ճիւղ մը դուրսուրեցաւ եւ պատերազմական նախարարութիւնը հարկադրուեցաւ խօստովանիլ ճշմարտութիւնը: Յե. դափնիական երեսփոխան մը, Զ. Ֆալո պահանջեց զանգնեց հռչակել լուրի - նախադէպը, ամբողջ արքայական տունով, եւ ամէն զնով դիմադրիլ արշաւանքին: Իբրեւ պատասխան, խնամակալ կայսրուհին կառավարութեան եւ ազգ. պաշտպանութեան խորհուրդ մը կազմեց: Զախակողմեան երեսփոխանները չհամակրեցան եւ նորէն Գահին անկումը պահանջեցին աւելի յափառութեամբ, համաձայն թիէոֆի թելադրութեան:

Մինչ երեսփոխանները կը խորհրդակցէին, բազմութիւնը խուժեց Ժողովարարին վրայ, ուր տեղադրուեցան հանրապետական երեսփոխաններ: Վերջապէս, հռչակաւոր տրիունը, կամպէթթ, քաղաքապետարան հրաւիրելով Ժողովուրդը հանրապետութիւն հռչակեց:

Ուրեմն Ժողովուրդը յաղթեց առանց արին թափելու: Հիմա կը հրապարակ տեսնուի տարեդարձը, նախանշուած պայմանով արշաւան յեղափոխական հոսանքներու:

Պատմութեան ձայնն է որ կը փոխանցուի մէկ սերունդէն միւր: Ներշնչում, ոգևորութեան աղբիւր մը: Ժիշդ այն պահուն երբ Գ. Հանրապետութեան հիմքերը կը դրուին:

Տեսակապարտութիւնը կը զուգադիպի ընտրական պայքարին, որ արդէն բացուած է բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ հետզհետէ պիտի ծաւալի, մինչեւ հոկտեմբեր 21: Փրանսայի նոր կարգուարարն է որ պիտի ճշդուի, այս ընտրութիւններով: Բազմազան հոսանքներ միմյուրոյր կը պատրաստեն թերթերով, թուղթիկներով եւ ձայնարկով: Տեսակէտներ է որ կ'ընդհարին, լայն ճեղքեր բանալով զանազան հոսանքներու, ինչպէս հանրային կարծիքին մէջ: Դիմադրական ձախառն անգամ թեւերու բաժնուած է:

Այսուհետեւ շատ պիտի դադարէ այս պայքարին կիսեւջանքով: Ուրիշ խնդիր մըն է որ կը զարգենք մեզ, Սեպտ. 4ի տօնակարութեան առթիւ:

Նաւաստիկ մեծ Ժողովուրդ մը, յեղափոխական սերունդ մը, որ հազիւ թօթաբաժն թնամի լուծը, հազիւ իր վէճերը կապած, կը թրթառէ իր պատմութեանը: Կ'ուզէ լսել անոր ձայնը: Հաղորդելու: Ի հարկին զանախառն:

Այս Ժողովուրդը ունի իր ազգ. տօնը, — Յուլի 14, զոր այս օրը փառաբանեց արտա-կարգ հանդիսակառուութեամբ, հինգ տարուան բռնի լուծութեան վերջը: Եւ սակայն կը տօնէ նաեւ 1870 Սեպտ. 4ը:

Կը կարգաւորէ եւ կ'արձանագրէ այս պարագան: Եւ ընդգրկար մեր մտածումը կը թափ մեր «Ժողովուրդ»-ին վրայ:

Այս Ժողովուրդը ալ ունի ազգ. տօն մը, — 1918 Մայիս 28: Քսան - ջանքերիւղ տարի առաջ, ամբողջ բազմութիւններ, առանց զաւանդների եւ հասանքի խորհրդեան, հպարտութեամբ կը փառաբանէին զայն: Հետոսորեն բեմէ բեմ կը ցատկէին: Թերթերը բացառիկ թիւեր կը հրատարակէին: Ժողովուրդը կը ցնծար: Հողիները կը պաղկէին, վարդապետ կ'ըսէին:

Պատահեցաւ որ Հայաստանի կարգուարարը փոխուի, — 1920 դեկտ. 2: Եւ մարտիկ հին դրօշը վար առած, սկսան նոր փառաբանել:

Այդ ուղին: Մարտիկ հերոսական պայքարի մը ձեռնարկեցին, հինը — ափ մը հողին ծնունդը — Ժողովուրդ, վարկաբեկիւ, սեւեռնու համար: Պատմութեան քիչ կտորով անար: Եւ նորէն դարձանք «անուշ մանուկ»:

1870 Սեպտ. 4ի տօնակարութիւնը քան մը չի՝ խօսիլ այս նոր «խաղաղիկներ»-ուն: Ման - լանդ անոնց որ Դիմադրական ձախառնով կ'երթնուն օրն ի բուն... Ե.

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՈՐ

ԽՍԲ. — Արեւմի Ազգ. վարչութեան ատենապետը, Պ. Գ. Բարապետան, որ Եւրոպայի գացած էր իբրեւ պատգամաւոր, վերադարձին Երեւան տեղափոխելով, հետեւեալ յայտարարութիւնները լրարեւ է «Յունարեւ»-ի, (Ջանգ կ'առնեն հարցումները):

Գերման գրաւման շրջանին՝ երկրին տնտեսական կայունութիւնը հիմնովին խանգարուեցաւ, որմէ տնտեսական ընդհ. քնակութիւններ, զսկէ է նաեւ մեր Ժողովուրդը: Յունահայութեան մեծամասնութիւնը աշխատանքներէ եւ արհեստավարներէ կը բաղկանայ, որոնք առաւելագոյն չափով նեղուեցան. իսկ փոքրամասն տնտեսականներ եւ ճարտարապետականներ ալ զգալի վնասներ կրին: Գացութեանը դիմադրանքը համար համար զործակցական Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը արտակարգ միջոցներու դիմեց, ընդառաջ դնաց համագլխակի խնամատարութեան մը կազմութեան, որուն կը մասնակցէին Ազգ. վարչութեան, Բարեգործական Ընդհ. Միութեան, Կ. Պաշի, Ազգ. տնտեսական, յարաւարականութիւններու եւ զանազան հոսանքներու եւ հատուածներու ներկայացուցիչները: Միացեալ ճիգերով եւ առաւելագոյն տեղական կարեւորութիւններով, Միջազգ. Կարմիր խաչի, Բարեգործականի եւ մասամբ հելլէն բարեփոխական կազմակերպութեան յատկացումներով եւ օժանդակութիւններով, կարելի եղաւ մասամբ ամփոքել Յունահայութիւնը: Փարիզին Կարմիր խաչի (Յաւազ. — եւ Կարգուր) միջոցաւ զրկուեցան դեղորայք, որոնց շնորհիւ բազմաթիւ ջգատ հայեր կարեւորներ հիւանդանոցներու ճիւղներէն փրկուեցան:

Երբման բունակալութեան լուծին ղէմ ծագած հելլէն ազատարարական շարժումին մասնակից էին հելլէն Ժողովուրդին բոլոր խաւերը, ստուար մեծամասնութեամբ: Երաշխացուած զգացումով մղուած՝ մեր Ժողովուրդին բազմաթիւ երիտասարդներ, հայրենասիրական մտքով կ'արտակազմուէին իր կատարած ըլլալու համագործակցութեամբ, մասնակցեցան յիշեալ շարժումին, որաւ հետեւեալով հայ երիտասարդներ եւ գնդակաւորներ, աւազուեցան, բնաւարակուեցան իրենց հելլէն եղբայրներուն կողքին: Հրկիզուեցան մանչ իրենց քաղաքները: Հայերու այս հայրենասիրական կոչումը այն ատեն մեծապէս քննադատուեցաւ հելլէն Ժողովուրդի բոլոր խաւերէն:

Դրաւման շրջանին Յունաստանի հայութիւնը ազգովին ցոյց տուաւ ամբողջական նուիրում Հեղափոխի շահերուն: Անհրաժեշտ իրականութիւնն է որ հայ պատեւ կը բերէ մեր ազգին: Այսուամենայնիւ, հաւանաբար մեր մէջ ալ գտնուած ըլլան փոքրամասն բարատախնդիրներ, որոնք անձնական շահուն անկախութեամբ պործած ըլլան ապօրինութիւն եւ սխալագործութիւններ: Սակայն անոնց այս դատապարտելի արարքը կը իր քաղաքական անհատական պատասխանատուութեան ըրնջը, որմէ ոչ կարելի, ոչ ալ ներքինի եւ եղբայրացի հաւաքական պատասխանատուութիւն: Յունահայութեան ազգովին օրինապահութիւնը եւ ուղղամտութիւնը եւ պիտի մնայ օրինակելի եւ անհրաժեշտ իրականութիւն մը:

Ինչ է հելլէն մամուլին հակահայ արտայայտութիւններու շարժումը:

Ոչ կառավարական եւ պետական պաշտօնական շրջաններէն եւ ոչ ալ հելլէն Ժողովուրդի գիտակից դասը հակահայ ծրագիր եւ ուղղութիւն որդեգրած չեն, եւ ոչ ալ հելլէն մամուլի արժանաւոր եւ հեղինակաւոր մասը հակահայ արտայայտութիւններ ունեցած է. անոնք գիտեն եւ համոզուած են հայ Ժողովուրդի օրինապահութեան եւ ուղղամտութեան: Գտնուեցան սակայն քանի մը թերթեր, որոնք գնում հայրենիքի տարուած, պահ մը ընդհանուր շփոթութիւնէ օգտուելով, հակահայ ամբողջարարական հրատարակութիւններ ըրին զրպարական հոգեբանութեամբ. բայց անոնք ձախողեցան իրենց թաքուն նպատակներուն մէջ: Դարեւ ի վեր զոլորութիւն ունեցող հելլէնեհայ եղբայրակցութիւնը հեռագիւղէ պիտի ամբանայ: Այս երկու Ժողովուրդները իրարմէ բաժնող տեսակական եւ քաղաքական ոչ մէկ ազգայն եւ պատմութ. գոյութիւն ունին: Հելլէնները իրականութեան պահանջներու յունահայ Ժողովուրդին երախտադիտութիւն, իսկ փրկիւնները Հելլէններէ՝ եղբայրութիւն: Երկու կողմերը ալ պահանջը

Սեպտ. 1ի առտուն ժամը 10ուկէսին (Ճափոնական ժամ, երրորդականով) Սեպտ. 2ի առտուն (3ին) Ճափոնական պատմութիւնը պաշտօնապէս ստորագրեց անպայման անձնատուութիւնը, ամերիկեան Միտլերի գրահաւորին մէջ: Այս առթիւ դոր. Մէջ Արթըր, զանազակից բանակներուն սպարապետը ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

«Սեպտեմբ. 2, համաձայն իմ ներկայացուցած երկիրներուն անանդութեանց, կը յայտարարեմ թէ մտադրած եմ ինծի յանձնուած պատճառը կատարել արդարութեամբ եւ ներողամտութեամբ, ձեռք առնելով հանդերձ բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, ապահովելու համար անձնատուութեան պայմաններուն կատարելով, արագ եւ հաւատարմ զործակցութիւնը: Մենք այս տեղ հաւաքուած ենք իբրեւ ներկայացուցիչները պատերազմի մեծ պետութեանց, կենցիւ համար հանդիսաւոր համաձայն - նութիւնը որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ վերահաստատել խաղաղութիւնը: Հոս տեղը չէ ընդհանր խնդիրները որոնց խանութեան են ներհակ զաղապարները: Այդ խնդիրները լուծուեցան աշխարհի ռազմադաշտներուն վրայ: Դարձեալ, մեզի չիքայ, իբրեւ ներկայացուցիչները աշխարհի Ժողովուրդներուն մեծամասնութեան, իրար դիմաւորել արհամարհանքով, ռիսկալութեամբ կամ անեղութեամբ. ալ մեզի կը վայել — յաղթականներուն թէ պարտաւնդներուն — բարձրադաս ալ արժանաւոր դերքին որ միայն կրնայ ծառայել մեր նորիսական նպատակներուն: Եւ շնորհապէս կը յուսամ — ամբողջ մարդկութիւնը կը յուսայ — թէ ներկայ հանդիսաւոր ժամէն սկսեալ, յաւաքու աշխարհ մը պիտի ծնի երկխոսան պայնդէն. աշխարհ մը հիմնուած ուղղամտութեան եւ փոխ - դարձ հաւանդութեան, մարդու արժանապատուութեան եւ իր ամէնէն թանկաւոր բաղձանքին վրայ: Ազատութիւն, ներողամտութիւն, արդարութիւն »:

Զօրավարը յետոյ հրաւիրեց Ճափոնի պատմութիւնները ստորագրել անձնատուութեան գիրը: Ինչն ալ ստորագրեցին հելլէն, կարգով իրենց ստորագրութիւնը դրին Ձիւնատանի, Անգլիոյ, Ս. Միտլերի, Աւստրալիոյ, Գանատայի, Ֆրանսայի, Հոլանտայի եւ Նոր Զելանտայի ներկայացուցիչները:

Նախագահ Թրումբի ճառը

Ճափոնի անձնատուութեան առթիւ, Մ. Նախագահներու նախագահը Ճափոնի համապատասխան յիշելով Փրը. Հարպըրի զէպը, չէլոնց թէ շատ երկար եւ արինայի եղաւ Թրումբի ճառին եւ աւելցուց. — «Մենք պէտք չէ մոռնալ Փրը. Հարպըրը: Ճափոնի ռազմապաշտներն ալ պիտի ճանաչեն Միտլերին: Ճափոնի պաշտօնական անձնատուութիւնը տակաւին չի նշանակել Մայր. Արեւելքի պատեւրագի միջանկիւն յայտարարութիւնը, բայց այդ օր մըն է որ միշտ պիտի մնայ ամերիկեան պատմութեան մէջ իբրեւ խորհրդանշան մեր վերջին: Մենք կը յիշենք ուրիշ օր մը, — Փրը. Հարպըրի անպատուութեան օրը: Բայց այսօր մեզի համար կը բացուի նոր շրջան մը ապահովութեան, եւ, ընդհանրապէս աշխարհի համար, դարաշրջան մը միջազգային խաղաղութեան, բարեհաճութեան եւ զործակցութեան: Աստուած մեզ անաջողութեան մինչեւ այս յաղթանակի օրը: Իր օգնութեամբ, մենք պիտի ստանանք բարօրութեան խաղաղութիւնը մեզի եւ բովանդակ աշխարհի համար, զայնք տարիներուն մէջ: Նախագահը փառաբանեց նաեւ Բոզլէյի յիշատակը:

× Անձնատուութեան պայմանագրին ստորագրութեան վերջը, ծովակալ Նիմից ալ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց. — «Վերջացաւ այն երկար եւ դժգոհ ճակատագրաւոր զոր սկսած էին պարտաւորութեանց մէջ չեն թերացած եւ պիտի չիքանան:»

Ազգ. դպրոցները կը պահեն իրենց դոյնութիւնը, անշուշտ, անհրաժեշտ կացութեան հետեւանքով ու զոհացուցիչ կերպով, սակայն Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը որոշած է բոլոր վարժարանները — անհաստատել եւ յարանտառական — միացնել Ազգային վարժարանին: Այս որոշումին կը հաւանք թուրք, կը յուսամ: Այս պարագան կատարուած իրողութիւն մը պիտի ըլլայ յաւանքելի կրթական տարեշրջանին համար: Նկատի պէտք է ունենալ, որ վարժարանային հարցի մէջ Բարեգործականի հակակիւրդ եւ տոհմային կրթական ծրագիրը հիմն են: Մեր ուղղարարութիւնը ներկայումս է անաւելագոյն չափով խնամատարական դրոշմն, ամբողջով համար ջատկութեան հետեւանքները: Հայրերուն մէջ մուրացիւն չկայ, սակայն բազմաթիւ պատմական ներկայարար տուիւն կուշած փողոցները կը դեղերին պատառ մը հացի դրամը ապահովելու համար:

Մեր ԽՈՍՏԳԸ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՄԱՐՏԸ

Բոլոր քաղաքական հոսանքները եւ մասնաւոր ձախակողմեան կուսակցութիւնները արտակարգ ճիգեր կը թափեն այս միջոցին:

Ընտրական պայքարը բացում է արդէն: Թերթերուն երկու լայն էջերն ալ անբաւական դուրս, հրատարակելու համար տեսութիւններ, հին ու նոր պատմութիւններ, ճառեր եւ բանաձեւեր: Միեւնոյն ատեն մեծագումար հանգանակութիւններ կը կատարուին, հոգալու համար ծախքերը: Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, ընտրութիւններն ալ տեսակ մը պատերազմ են: Հակա-մամարտ, որ ահագին դրամ կը պահանջէ:

« Իմանիթի » համայնապար պաշտօնաթերթը, ցանկեր բացած է քանի մը շաբաթէ ի վեր: « Լը Փոփուլէ » ընկերակազմի կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, Սեպտ. 2ի թիւին մէջ յոյսկալէ դրամ կը պահանջէր, Լէօն Պլումի խմբագրականով:

« Կուսակցութիւնը դրամի պէտք ունի, Սեպտեմբերի եւ Յոկտեմբերի ընտրական կրկնակ պայքարին համար: Իր հոստումները դրամի պէտք ունի: Իր շրջանային վարչութիւնները դրամի պէտք ունին: Իր կեդրոնական կազմերը դրամի պէտք ունին: Կուսակցութիւնը այս դրամը կը պահանջէ իր անդամներէ եւ « Խառնակ »-ներէ: Գանձուած է: Կուսակցութիւնը պէտք ունի դրամի, մեծագումար դրամի, որպիսիտեւ չի հաղթանակ փնտրէ թէ իր թեկնածուները պիտի կրնան իրենց իրենց գոցել ընտրական ծախքերը, որպիսիտեւ անէր ըստ սովորի, շատ սուղ: Ազգեր պէտք են, բուռնակներ, տնտրակներ, իմնաշարքներ, վաղա՛յնիւր, իսկ այս բոլորը շատ սուղ կ'արժեն: Շատ դրամի պէտք ունիմք եւ դրամ չունիմք »:

Միւս հոսանքներն ալ իրենց կարգին: Կան աւելի կամ նոսաղ կարեւոր խմբակցութիւններ որ հարուստ են, իրենց կոնսակր տուած ըլլալով Ընտրութեւ եւ դրամատիրական հաստատութեանց: Ժողովրդական հոսանքները ընդհանրապէս անզամբանքներով եւ հանցանակութիւններով կ'ապրին: « Ընկերակազմի կուսակցութիւնը միւս աղբաւ եղած է », կ'ըսէ Լէօն Պլում, եւ շարունակելով քանի մը քերթ, ամէն բան կորսնցուցած ըլլալով փոթորիկին մէջ:

Թող սրբապաշտութիւն չհամարուի յիշեցնել թէ՛ զաղապարհներու, դործունէութեան ուժին չափ, եթէ ոչ աւելի, նիւթական կարողութիւնն ալ վճարական դեր կը կատարէ, այս կամ այն յարթանակը շահելու համար: Որքան լայն կարեւոր ծախսել, այնքան աւելի զեպին կը շահի, այս անփորձու վրայ: Ինչպէս ամէն տեղ:

Գալով բուն ճակատամարտին, հեռանկարը այնքան ալ պարզ չէ:

Չախերը, եւ առ հաւանակ Դիմադրական Ճակատին հասանքները դժգոհ են ընտրական կանոններէն: Կառավարութիւնը քանի մը անգամ բարեփոխեց զանոնք, բայց բողոքները մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուին: Վերջին փորձ մը պիտի կատարուէր առջի օր, առաջնորդութեամբ Ալեքս. Խանգուլանցի ղեկավարութեան ընդհ. քարտուղարին, բայց զոր. օր Կոլ մերժեց ընդունիլ պատմութիւնական թիւերը:

Ուրիշ պարագայ մը, որ կը պողտորէ միւս - ընտրած, համայնապար եւ ընկերակազմական կուսակցութեանց խաղ պայքարն է:

Համայնապարները միմեանք ի վեր « Միութիւն », միմեանք « Կաղապար », մեկնեցնելով ճշտել երկու հոսանքները եւ կազմել պէ՛տք Բանուորական Կուսակցութիւն: Ընկերակազմականները այս առաջարկը մերժեցին իրենց վերջին համա-դրութեան մէջ: Մերժեցին ջախջախ մեծամասնութեամբ, շարք մը պատմադաստիարակներով: Անոնք հակապար կին դործակցութեան եւ արդէն կը զործակցեն: Ինչպէս, կը խորհին ձուլումէն, մասնաւորապէս պնդելով թէ Ծրանայի համայնապար կուսակցութիւնը պապա եւ անկախ կազմակերպութիւն մը չէ, հակառակ բոլոր բարեփոխումներուն (Միւս Կոմիտէներն — Գ. Միշազադային եւն.) եւ զանազան հաւաստիքներու:

Համայնապարները չեն յուսահատուած, եւ իրենց վրդովման յայտնելով հանդերձ, ամէն միջոց կը փորձեն, որպէսզի կապերը բոլորովին չխզուին: Ընտրական պայքարը նոր ձեռք մըն ալ բացաւ երկու հոսանքներուն միջեւ:

Այսպէս կամ այնպէս, Ծրանայի ապագայ կարգընտարը է որ պիտի վճարէ ընտրական ճակատամարտով:

ՄԻՋՐԱՆ ՓԱՓԱԶԱՆԻ
ՅԻՇԱՍԱԿԻՆ

1918ի Զինադադարն է: Համաձայնական բանակները հազիւ Պոլիս մտած են: Ծրանայի կապիտալ եւ անգլիական խաբի համադրակները կը նշմարուէին հոս ու հնո: Տօլմա Պաշէի պալատին դէմը իր անհրկու թնդանքները ուղղած է անգլիական Iron Duke զբաժանորդ: Թուրք ամբարձակաւուս եղած՝ հազիւ կը համարձակի զեղեկոտ քայլերով փողոց իջնէ: Բրիտանիայ բնակչութիւնը տոնի եւ խրախմանքի մէջ է:

Այս ուրախութիւն պարագան չէր կրնար անշուշտ անցնել քանի մը հայ սպաններու համար, որ հիւանդանոցի անհրապոյր միջոցաւ մէջ առողջանալու կը սպասէին: Անմիջական որոշում մը, եւ դուրսն ենք արդէն, յարկը առտու կրկին հիւանդանոց վերադառնալու խոստումով:

Եւրոպայի Գալլիքի վերելքն ղէպի Բերա՝ հորեքօրս տունը կ'ուղղուէ: Յանկարծ անգլիացի զինուոր մը ուսովը ուժով մը ինձի կը զարնուի: Կը նայիմ իրեն ջղայնացած ու ճամբն կը շարունակեն: Բանի մը քալլ առած, յոյն զինուորը նոյն շարժումը կը կատարէ աւելի կոպիտ օւ կը սկսի բարձրաձայն խնդալ: — Մօ, չճանչցա՞ր դիս: — Վա՛յ, Միհրան, ուրիշ՞ օւր. երբէ՞ն է վեր Անգլիացի եղբար:

Կ'ողջադուրովն: Ու կը պատմէ: Չանաք Գալլիք մէջ իր Թրքական դուստրտակ ձգելով կը յաղորդէ զինձի միւս կողմը, Անգլիացիներուն մօտ փախչել: Կը զրկուի Սեւանի, ապա Պոլիս իբրեւ խաղաղման: Կը զարմանայ ու կը զարմանայ որ դեռ Թրքական համադրակը հաղած եմ: Հայտն, եւ հո՛ւր, Հարպիէ երթանք. Թարգման կ'ըլլաս: Բողբ պատմադաստիարակներն անգոր կ'ըլլան զինքը եւ ինչպէս, ղէթ առժամաբար, այդ անա-կրկնակ աղաղափարէն:

Հարպիէի դրամ առջեւ անգլիացի սպանապէս պահակները խոտորակէ՞մ վերէն վար կը զննեն թուրք սպան, որ պիտի համարձակի ներս մտնել: Միհրան խնդիրը բացատրելով զանոնք զնախափ կ'ընէ ու կ'անցնէ: « Այս տղան ինձի աւելի Անգլիացի է: Գալլիք փողը ծնունդի մը եւ կ'ընդունուիմ ն. Գ. Վեհափառութեան բանակներուն մէջ, իբրեւ Թարգման: Ուրիշափառութիւն քանի մը վաղեմական մէջ, մէկ Վեհափառութիւնէն միւսը, սա տարբերութեամբ որ մէկուն մէջ մօտէ էր բռնի ու չկամ, միւսը միւսին մէջ կը մտնէր կամօվին, համոզելով... »

Ծարպիկ, շարճճի ու յախուռն Միհրանը Պարտիզանի Ազգ. վարժարանի դպրոցական իւրջ աշակերտներուն մէջ նշանաւոր էր: Իր « Երեսօսական » արկածախնդրութիւններէն մէկին եւ այլ մեղսակից եղալ անգամ մը, Զեկիկն այսպիսի խառնութիւն երկու կտոր օժտ թոնջելով, որ ինձի արժեք մէկ օր ճաշագրկում, լուսհոգի ծնորէն հայրիկիս հրամանով: Ու Միհրանի մեծ հայրը, Միշաքի ճանաչման, որ խոհանար զաւկին՝ Աղաթի չէթի դեղաբարձը նստած՝ ամէն անգամ մեզ տեսնելուն զողջընուն ձեռքը երկարելով կը պօտար, « Հոս եկէ՛ք, օ՜ սաղաթի գողեր »:

(Հայրենասէր եւ պատուական քահանայ մըն էր ան որ 1896ի եկեղեցիով շրջանի Ազար դիւղի ջարդին զոհ զայսմ հայրը թաղելու տխուր պաշտօնով զայցեր էր հոն եւ այդ սրտաճնդիկ տեսարանէն շափազանց ազդուած՝ ձեռքերուն ու ոտքերուն չիղեր թուլացած էին ու կը դողդոջային):

Մեր չեքամատուցները, խանութ, ղէմ դիմաց էին եւ ճաշանոցն արդի շունն անգամ աչք կը զոցէր այլեւս մեր սովորական պտղահաւաքումին եւ ձմերուկներու գողութեան: Տէր պապային ձորի քարերը օրական հարկեր անգամ կը շրջուէին ըստմառա (խեղափառ) կամ « Մարիամ Գորո » փնտռելու համար: Ու չէին վարանար, քանի Միհրանին փայտէ տապանմամբ կար...

Միհրան յետագային իր ծնողքին հետ փոխադրուեցաւ Ատափաղար եւ յաճախեց Կեդր. վարժարան: Ու մեր կապը երկար ժամանակ խղուեցաւ:

Ինձի համար շատ դժուար է, նոյնիսկ անկարելի Պոլսու գրաւման շրջանին Միհրանի ունեցած ազգայնութիւն եւ հայրանքի գործունէութիւնը ղէթ մասամբ ներկայացնել: Թուրքներուն սարսափն էր ան եւ Հայերուն, նոյնիսկ Յոյներուն պաշտպան փառաբանը: Անգլիական ոստիկանութիւնը որ եւ է ղէպերի ատեն Միհրանին խորհուրդին կամ միշտ մտուրեան կը ղիմէր: Առանց չափազանցած լլալալու կարելի է ըսել որ, բազմաթիւ Հայեր ուղ-

ՎԵՐՁԻՆ ԺԱՄ

ՌՈՒՍ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

ԿԸ ՀԱՇՏՈՒԻՆ

Գրած էինք թէ Փարիզ եկած է Մոսկուայի մետրոպոլիտը, Նիկոլայ արք.: Հայտնեցնելու համար ռուս տարադիրները եւ եկեղեցիները որոնք պատակաւուած են տարիներէ ի վեր:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ մետրոպոլիտը լիովին յաջողած է իր պաշտօնին մէջ: Եկեղեցիներու պատակաւուած վարդապետական հանգամանք չունէր, այլ հետեւանք էր քաղաքական տեսակետներու: Անոնք որ չէին ուզէր հպատակիլ Մոսկուայի եկեղեցիին, կը զանգատէին թէ այդ եկեղեցին անթափաչ է խորհրդային իշխանութեան: Հետեւաբար ոչազատ: Այս տեսակետին յարած էին Պաշտօններու (մասնաւորապէս Երեւոյսի) ռուս օրթոդոքս եպիսկոպոսները, որոնք խզելով յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ, կազմեցին Բարլոյացի եկեղեց. ժողովը: Այս խմբակցութեան պիտի չէր մետրոպոլիտ Անաստաս, որ այժմ Գերմանիայի ապաստանած է: Փարիզի մէջ իր ներկայացուցիչն էր մետրոպոլիտ Սերաֆիմ, որուն մատուցին մէջ (Միշէլ Անտ փողոց) զահարանական պատարագներ կը մատուցանէին Հիթլերի համար, զերման դրաման շրջանին, ինչպէս կը գրէ տեղական թերթ մը:

Ծրանայի օրթոդոքս եկեղեցին կը վարէր մետրոպոլիտ Եւրոպէ, որ յոյսկալ շուրջ հպատակիլ Մոսկուայի պատրիարքութեան, բայց մերժեց նաեւ մասնակցիլ Բարլոյացի կրօնական ժողովին (Կոնստանտնուպոլիս) եւ նախընտրեց առժամայէս մտնել Գ. Պոլսոյ պատրիարքին հովանաւորութեան տակ: Այս եպիսկոպոսը միեւնոյն ատեն մնաց թուրք հակազեման:

Արք. Մոսկուայի արքեպիսկոպոսը, որ 53 տարեկան է, երկու շաբաթեան մէջ յարողեցաւ հայտնեցնել բաժան - բաժան եղած եկեղեցին եւ վերահաստատել միութիւնը: Ուրիշ խօսքով, բոլորն ալ կապիլ Մոսկուայի պատրիարքութեան: Հետեւաբար Մանուկիային եւ Մոսկուային, ինչպէս եւ Պաշտօններէն ալ զիմում կատարուած էր, միութիւնը վերահաստատուեալ համար: Մնաց որ, Մոսկուայի եպիսկոպոսը վերջերս Ալեքսի պատրիարքին հետ այցելելով Միշէլ Արեւելքի երկիրները, միշէլն երուսաղէմ եւ Երուսաղէմ, մեծ տպաւորութիւն զործած էր:

Կիրակի օր հանդիսաւոր արարողութիւն մը կատարուեցաւ Ռեւ Տառիկ օրթոդոքս եկեղեցիին մէջ, ուր միապիս պատարագեցին Նիկոլայ եւ Եւրոպէ եպիսկոպոսները, նուիրագործելու համար հաշտութիւն: Բազմութիւնը այնքան մեծ էր որ շատեր ստիպուեցան քակի մէջ կամ փողոցը կենալ: Քաղաքական տեսակետով, նշանակալից էր Փարիզի խորհրդային դեպիւսի՝ Պ. Պոկոպովի եւ ցարական դեսպան Մաքարովի ներկայութիւնը: (Մաքարով տարազիր Ռուսներուն պաշտօնական ներկայացուցիչն է): Ներկայ էին նաեւ

զակի թէ անուղղակի օգտուած էին իրմէ: Թուրքերն անգամ թէն ահալայ կը կճրտէին, բայց կը յարգէին զինքը:

Հարպիէի ընդարձակ արահներուն մէջ, միւս միւս թարգմաններ զանազան գործերով զբաղած կ'ըլլային, Միհրան յանկարծ եւ խորհրդաւոր կերպով կ'անհերեւութանար: Ու երբ կը վերադառնար ձեռքերուն քայլերով խոյր տարճանակը մէկ կողմէ կախուած եւ խաղաղանք ձեռքին, կը զուլակէինք թէ կարեւոր բան մը պատահած էր — առն խաղաղութիւն, ջարդարար մերթապալէ, առեւանգուած Հայուհի փնտռել...

Լեզուական արտակարգ ընդունակութիւն ունէր: Ամէն կողմէ հարցում կ'ուղղուէր: — Փա-փա՛ղ, այսինչ բառին անգլիերէնը ի՞նչպէս է, թուրքերէնը ի՞նչ է, յուսարէնը, Քրաններէնը ի՞նչպէս է: Ու կը հիւսնայինք իր անասական պարարին վրայ, հակառակ անոր որ ընթերցամոլ էր չէր, այլ աւելի շատ էէ՛յ Գ. Ու համոզեց սիրող...

Տարագրութեան մէջ հօրը մանր մեծ վիշտ պատճառած էր իրեն: Պատահամբ մօտ ունէր Տէր Զօրի կողմերէն անոր ինձի ուղղած թուրքերէն մէկ քաղիք, որով Միհրանի մտանք տեղեկութիւն կը խնդրէր: Առաւ բացիկ, կարգաց թըր - ուսած աչքերով ու զրպանք դրաւ: Բոլոր ինքը - բանը ինձի վերադարձնելու համար անօգուտ եղաւ: — Հօր միակ յիշատակ է, կը կրկնէր:

Յունաստանի հայ զաւոթըր անշուշտ Միհրանի ծառայութիւններէն շատ աւելի օգտուեցաւ, քանի որ ան իր ետեւը ունէր տարիներու հասուն փորձառութիւն: Հոն ունեցած գործունէութիւնը պէտք է որ ներկայացնէ Յունաստանի իր ընկերները:

Այսպէս, ան որ իր անձն ու կարողութիւնը ի սպաս դրած էր իր ազգակիցներու քարոքութեան, վարչապետ կը սպաննուի, իր կնոջ ու զաւակին եւ ուրիշ ազնիւ հայորդիի մը հետ, հայ կ'ուղուած մարդերու ձեռքով:

Կա՛խ, Միհրան: Կոպէկոտ ըլլան: Ա. ՀԱՔԵԼՍԵ

— 6 —

ՄԱՐՍԻՑԻ.— Զ. Յ. Բրիտապոլսի երթակով
էի ընդհ. Ժողովրդ. 8 Սեպտեմբեր, շաբաթ երե-
կայ Ժամը 7ին, ընկերավարականներուն սրահին
ը, Providence, 2 Cours Lieutaud:

ՕՐԱՌԵՐԺ

ՀԱՅԳԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Ճատեր Հայկ. Դատի մասին

ԽՄԲ. — «Յառաքել» հետևեալ խորհրդածա-
քիւնները կ'ընէ Յուլիս 14ի խմբագրականով, ըն-
կեր Հ. Օհանջանեանի գլխավորութեամբ գործող
առարկաների հիմն կիրակի օր (առգրաւած Երեմ
ճերմակ) :—

Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմը Եւ-
րոպայի մէջ տեւեց չուրջ վեց տարի. իրողութիւն
է, որ այն վեց տարիներու ընթացքին երբեք չաք-
ծարժուեցաւ. Հայկական Դատը, վարիչ ուժերէն
է ոչ մէկը բերան առաւ մեր Հայրենիքը եւ ղէջք բա-
ռով մը յիշեցուց անոր գոյութեան մասին քաղա-
քական աշխարհին :

Բնաւ տրամադրի չենք խորհելու, որ այսպէս
եղաւ, որովհետեւ ի սպառ ուրախեցանք մեր Դա-
տը : Երբեք. դիւրին չէ ուրանալ Դատ մը, որ
միլիոնաւոր նահապետներով կը ներկայանայ աշ-
խարհին եւ որ իր ճեղքին մէջ ունի չլծարուած քա-
ղաքական մուրհակներու ամբողջ զէջ մը :

Պատերազմի ամբողջ տեւողութեան շարժա-
ծուեցաւ Հայկ. Դատը, որովհետեւ կար այդ Դա-
տի Հիմնական պարտադրանքի՝ Թուրքիոյ պարա-
զան, որուն բարեկամութեամբ չահարգուած է
էին դաշնակցի ուժերը :

Այլ է կազմութիւնը այսօր. յաղթանակը չա-
ճած Միացեալ Ազգերը այսօր այլեւս ոչ թէ պա-
տերազմի, այլ խաղաղութեան (ն. հոգի) ունին ի
րենց ունեւորին, ու ճիշդ այդ պատճառով մեր Դա-
տը, որ այլեւս ոչ թէ պատերազմի կապուած «է
(Թուրքիոյ հետ եւ կամ Ռուսիոյ դէմ)», այլ կապ-
ուած է խաղաղութեան, կապուած է սկզբունքնե-
րուն եւ ուղիներն այն Ռուսիոյ, որ վերջերս Միաց-
եալ Ազգներու կողմէ որդեգրուեցաւ Ս. Ֆրանչիս-
կոյի մէջ, չի կրնար լքօրէն ճատերազմի աշխար-
հի վարիչ սթեյքը, որոնք կոչուած են խաղաղու-
թեան այդ շէնքը կերտելու :

Երբեք Միջերեսու ուղարկութեանը յանձնելով
Հայկ. Դատը՝ ընկ. Հ. Օհանջանեան արդար իրա-
ւունքով էր խալտ :

— «Պատերազմի ամբողջ տեւողութեան Հա-
յերը զգուշացան Ձերի գիմելէ՝ կնիւն մը եւս յա-
ւելցնելու Համար արդէն իսկ հոգիներով ծանրաբեռն
Ձեր ունեւորն վրայ : Սակայն այսօր, երբ վերջնա-
պէս ջախջախուած է Փաշական պլոյը, եւ աշխար-
հի ղէջք մէկ մասին մէջ անհասկնաբար յաղթանա-
կով պարկուտած է պատերազմը, մենք թէ մեր
պարտքը եւ թէ իրաւունքը կը նկատենք դիմելու
ձեզի եւ պահանջելու, որ ճանչցուի Հայոց տեղը
գալիք նոր աշխարհի մէջ :—

Նման դիմում մը, ինչպէս յայտնի է, առաւ -
ջին անգամ կատարուեցաւ Սան - Ֆրանչիսկոյի
մէջ, ուր Հայ Ազգային կոմիտէն սեղմ, այլ բո-
վանդակալից յուշագրով մը Հայկ. Դատը յանձնեց
Պրնցիպալիտի ուղարկութեան :

Այդ Յուշագրին ետք, ընկ. Հ. Օհանջանեանի
գլխավորութեամբ երկրորդ պաշտօնական քայլն է,
որ կը կատարուի Երբեք Միջերեսու առջեւ, ի պաշտ-
պանութեան Հայկ. Դատի : Դատի :

Այս դիմումը տարբեր բան չէ, քան կրկնու-
թիւնը Հայ Ազգային կոմիտէի կողմէ Ս. Ֆրանչի-
սկոյի Պրնցիպալիտի ներկայացուած Յուշ-
ագրին :

Ու նաեւ այն լուծումին, որ մատնանշուած է
այդ Յուշագրին մէջ :

«Միացեալ Ազգներու պարտականութիւնն է՝—
կը վկայէր Հայ Ազգային կոմիտէն իր Յուշագրով,
— այս ժողովուրդին կրած անիրաւութիւնները
գարծաղի եւ միայնակ կերպով լուծել Հայկական
Հայրենի Համաձայն այն սկզբունքներուն, որոնք
մեն պետութեանց կողմէ իբր չիմ հռչակուեցան
արդար եւ տեւական խաղաղութեան մը :—

« Թէ արդար եւ թէ մարդասիրական լուծում
մը պիտի ըլլար պետութեանց կողմէ առաջար-
կուած եւ նախագահ Ռուսիոյ կողմէ իբր բուն
Հայաստան սահմանադրուած Հայաստանի այն
մասը, որ ցարդ Թուրքիոյն ձեռքը կը մնայ ամուլ
եւ ամային, կցիւ այժմու Հայ Հանրապետութեան :—

Խորքին մէջ այս նորն իմաստով արտայայ-
տուեցաւ նաեւ Ազգային Եկեղեցական այն ժողո-
վը, որ վերջերս դուրսբերուեցաւ Էջմիածնի մէջ :

Չուր չէ, որ Համայն Հայութիւնը արտատրոփ
կը սպասէ այն որոշումին, զոր, ի վերջոյ, Երբեք
Միջերեսու Համաձայնարար պիտի առնեն Հայկ. Դա-
տի մասին, եթէ երբեք անոնք որոշած են խաղա-
ղութեան հաստատել մեր աշխարհին մէջ :

ՄԱՐՍԵՅԼԻ մէջ 300 զինուորներ աւարի տուն
կարգ մը բնակարաններ, շարքաւորուող ընելով ամէն
բան : Միայն մէկ հաստատութեան վնաս կ'անցնի
մէկ միլիոն Ֆրանքը :

Ամերիկայի Հ. Յ. Գ. 52րդ պատգմ. Ժողովին
առթիւ, մեն դաշտահանդէս մը սարքուած էր
Պոսթըն, «Հայաստան» քեմիկն մէջ, մասնակցու-
թեամբ աւելի քան 3000 ներկաներու : Տեղի ունե-
ցան խորհանք եւ, առաջնորդութեամբ թմբուկի
եւ փողի՝ օտարեր վանեցնելու, Պարբերողին
— Բէսիլիցիներու, Չմիւսմակցիներու, Չար
— օսմակցիներու, Սեբաստացիներու եւն :—

Յետոյ յաղորդարար խօսք ատին օրուան
բանախօսները :—

Ընկեր Խալիսոնի թատրոնի արագ ակնարկ
մը նետելէ ետք վերջին Պատգ. Ժողովի կատարած
աշխատանքներուն վրայ, չեւտեց, որ Հայկական
ստեղծուած դժուարին պայմաններու, Հ. Յ. Դա-
շակցութիւնը այսօր ալ կանգնած իր շիրքերուն
վրայ, կը շարունակէ կատարել իր պարտականու-
թիւնը :— Երբեք օգտու չարքներէ եւ անոր
վրայ տեղաւորել Սփիւռքի ցանուցիւր Հայութիւ-
նը : Այսօր, ունինք փոքրիկ հայրենիք մը, որուն
Հիմքը դրաւ աղաւթաւեց Հայութիւնը Դաշակ -
ցութեան առաջնորդութեամբ : Բայց մենք իր պա-
հանջները որ, Սեբիլի դաշտագրով խոտաւորուած
Հայկական հոգիներ եւս կցուին ներկայ Հայաստա-
նին : Եւ, ինչ որ մենքստէս ուղարկու է, Սեբիլի
դաշտագրի իրազորմամբ ներկայիս կը պահանջեն
ամենքը, Հայ քաղաքական բոլոր կուսակցութիւն-
ները. կը հպանակէ յաղթանակած է այն տեսակէ -
տը, որուն Համար տարիններով պայքարեցանք :

Յարգել քանախօսը՝ ընկ. Վարդգէս Ախարոն-
եան ընդձեռք այն աշխատանքները զոր Դաշակ -
թիւնը կատարած է իր յամառ հետապնդումով :

« Երբ 1918ին, աշխատեցանք անկախ հայրե-
նիք. առիթով մեզ. ծաղիկներն եւ մեզ. կո-
չեցին յամառ. Երազատները : Բայց ստեղծուեցաւ
այդ. Հայաստանը : Մեր փոքրիկ Հայաստանի մէջ
թափարկան հոգ զանգուած մը կար, որ նստած
մեր սրտին, կ'աշխատէր մեզ խեղդել : Մենք վեր-
ցուցինք այդ վտանգը՝ երբ շատեր ցնոր Համա-
րենքին այդ պիտի վտանգ մը վերացնելու միւր ձեռ-
տով : Խորհրդ. իշխանութեան ստեղծումէն յետ -
տոյ դաշտահանք շատեր, որոնք քսին թէ այլեւս
Հայկ. Դատ չկայ, բայց այսօր ոչ միայն Հայկազգա-
յին կոմիտէն, այլեւ Թափակալարներէ, Հնչակեան-
ներէ եւ Պոլիտեխիկներէ կազմուած մարմին մըն ալ
կայ, որ կ'ըսէ թէ կայ Հայկ. Դատ եւ կը պահանջէ
Սեբիլի իրազորմամբ Սփիւռքի մեր յամառութեան
պարկերէն : Այսօր ալ մենք կ'ըսենք թէ պէտք է
ունենանք մեր անառարկելի հոգիներ եւ մենք յոյս
ունինք որ Հայաստանի սահմաններու ընդլայնու-
մը պիտի իրականանայ՝ ուր կամ կանուր, թերեւս
մօտիկ ապագային :

Վերջին քանախօսը, ընկեր Ս. Վարդգէս, բնե-
լէ վերջ թէ Հայկ. Դատը յամառութեամբ հետապն-
դուեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, աւելցուց որ
Համաժողովի սկիզբը շատ պետութիւններ կարելի
է բռն քաղաքականապէս բան չէին դիտել մեր Դա-
տի մասին, իսկ ոմանք ալ կը կարծէին որ մենք
արդէն Համապետութեան էինք մեզի վիճակուած ճա-
կատաւորին : Բայց երկու ամսուան յամառ աշխա-
տանքի շնորհիւ, կենդանացաւ մեր Դատը : Մենք
բռնեց այնտեղ, որ Հայ ժողովուրդը, շնորհիւ իր
ստեղծարած հանձնարի, այսօր ունի փոքրիկ բայց
ամէն տեսակէ տրով յառաջդրած հայրենիք մը, ու
կ'ըսէ Թրքահայ ժողովուրդէն դատարկուած մեր
հոգիներ եւս կ'ըսեն մեր այսօրուան փոքրիկ հայ-
րենիքին, ընդարձակուած եւ մեր ժողովուրդի
պահանջին զոհացում տուող այդ հայրենիքը եւս
պիտի չենան : «Խորհրդաժողովի սկիզբը մենք
հանդիպեցանք սառն անառարկելու թիւն : Բայց
Խորհրդաժողովի վախճանին բոլոր պատուիրակ -
ներու, միջազգային մամուլի եւ օտարոններու հա-
մար այլեւս կար Հայկական Դատ մը՝ իբրեւ հի-
շաղգային քաղաքական ինքիք : Հայկ. Դատը
պիտի ներկայացուի յառաջիկայ խաղաղութեան
վեհաժողովին եւս, իսկ մինչ այդ մենք պէտք է
աշխատենք ամէն տեղ մեր գաղափարներու ծաւա-
լման, ժողովուրդականացման, վստահ ըլլալով որ
կատարուած յամառ աշխատանքները պիտի չանց-
նին ապարդիւն » :

ՀԱՅԻ թափեցաւ 200 կրամէն 250ի բարձրա-
ցաւ. Չեղեցիքիւն մէջ :

Փոխիմիլիոնէն Հն.Ս.Ի.Ս.Ը, Սըր Ալեքսանտր
Ճէլմինկ, որ Փարիզ կը գտնուի քանի մը օրէ ի
վեր, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ
իր Համաշխարհով ղեկը չուտով մատուցի պիտի ը-
լայ բոլոր քաղաքներուն, Ֆրանսայի մէջ :

Չորրորդ անկարգութիւն

Առժամայ կառավարութեան նախագահը առ-
ջի օր ճառ մը խօսելով Հանրապետութեան 75ամ-
եակին առթիւ, բնաւ թէ Գ. Հանրապետութիւնը
ճնու աղէտէ մը (Սըրան 1870) եւ քուեցաւ ուրիշ
աղէտէ մը (1940 յունիս) : Փառաբանեց անոր բա-
րեքները, բայց պարզեց նաեւ արատները : «Այս
տարեգրքը կը տօնենք ճափոնի անձնատուութե-
նէն երկու օր եւ Գերմանիոյ անձնատուութենէն
չորս ամիս վերջը. եւ այսպէս Ֆրանսացիները
կը տօնեն թէ յաղթանակը եւ թէ ապաւնութիւնը :
Չորսամարին կարծեմով, Գ. Հանրապետութեան
զլխաւոր թերութիւնը կը կազմէր իր անհաստատ
վիճակը : Երկու Համաշխարհային պատերազմները
իրարմէ բաժնող 21 տարիներու ընթացքին քան
փարբեր մարդիկ գտնուեցան Փրանսական կառա-
վարութեան դուռը, եւ 45 դահլիճները կազմեցին,
առանց հաշուելու կարկանդակները : Եւ այս. այն-
պիսի առնէ մը երբ նոր ընդհարում մը սպառնա-
լիքը կ'աճէր եւ ամէն բան անհրաժեշտ կը դա-
ճէր ներքին բարեօրոշմները : Այս չարիքներէն
շատերը Հետեւանք էին այն իրողութեան՝ որ Մե-
րախոյարը, ընտրուած՝ անուղղակի քուէարկու-
թեամբ, շարունակ կ'ընդգծմանար իրենի. Ժողո-
վի որոշումներուն : Ասով կը խախտուէին. բարե-
նորոգումները, մանաւանդ ընկերային բարեօրոշ-
ումները : Սրէնադիր եւ քործադիր իշխանութիւն-
ները տարտուրյոփ, յամառ անկարողութեան մատ-
նուելով, կը ստեղծուէր միջնորդող մը քաղաքա-
կան խորհուրդ, կուսակցութեանց, խմբակցու-
թեանց կամ անձերու մրցակցութեան, ուր երկրի
կենսական շահերը կ'անտեսուէին : Պատերազմին
պայթումը աւելի բացաբայտ կերպով երեւան հա-
նց այս թերութիւնները : Եւ Ֆրանսացիները Հառա-
կցան թէ անհրաժեշտ է նոր դրութիւն մը Հաստա-
տել, եթէ կ'ուզեն որ երկիրը ապրի : Ասոր Համար
չէր որ 1940 Յունիս 18ին յայտարարուեցաւ թէ
պէտք է վերադառնալ ժողովուրդի ղեկի յանու-
թեան, եթէ կ'ուզենք թիմարին վտարել գինու գո-
րութեան եւ վերահաստատել անկարողութիւնը
եւ հողային ամբողջութիւնը : Բայց, միեւնոյն առն
յայտարարուեցաւ որ եթէ Հանրապետութիւնը պի-
տի վերահաստատուի, պէտք է ըլլայ վերահորդ-
ուած Հանրապետութիւն մը, Չորրորդ Հանրապե-
տութիւնը :

Չորրորդը յետոյ խօսեցաւ յառաջիկայ ընտ-
րութեանց վրայ, ուր ժողովուրդը պիտի վճռէ իր
ճակատադիրը. բայց այս անգամ Հիմնական նո-
րութեան մը, որ կը կոչուի հանրապետ. (refere-
ndum) որուն շնորհիւ ուղղակի պիտի յայտնէ իր
կամը, պիտի որոշէ թէ ինչպիսի Հաստատու-
թիւններ կ'ուզէ :

« Արդարեւ, երկու հարցումներ պիտի ուզ -
դուին : Առաջինը սա է, — կ'ուզէ՞ք որ մեր ընտրած
ժողովը ըլլայ սահմանադիր ժողով : «Այո» պա-
տասխանելով, Ֆրանսացի ժողովուրդը բաժն ալի-
տի ըլլայ թէ կ'ուզէ նոր դրութիւն մը, տարբեր
անկէ որ կար պատերազմէն առաջ : Երկրորդ հար-
ցումը սա է, — եթէ ժողովը սահմանադիր ըլլայ,
կ'ընդունէ՞ք որ գործադիր իշխանութիւնը կազմա-
կերպուի Համաձայն յարակից ծրագրին : «Այո»
պատասխանելով, Ֆրանսացի ժողովուրդը ըսել
պիտի ուզէ թէ իր կամքն է որ սկիզբէն իսկ այդ
գործերը կազմակերպուին եւ առարկայ չդառնան
չարտականակալի վէճերու, այսինքն արկածախիւր-
դութեանց : Եւ բոլորովին համոզուած եմ թէ
Ֆրանսացի ժողովուրդը այս պիտի պատասխանէ
երկու հարցումներուն : Երկու տարի, երկու ամիս
եւ 17 օրէ ի վեր կը բարձրանանք անդունդին յա-
տակէն : Հայկազգալ մեր բոլոր դժբախտութեանց,
աւաղին դժուարութեանց, անողորմ սեղծումներ
— մենք միջոցը գտանք ազատագրութեան, յե-
տոյ յաղթանակի հասնելու : Օրէ օր մենք կը վե-
րադառնանք ազատութիւնը : Կենանք հետպէտէն կը
վերակազմուին : Մեր երկաթուղիները կը բանին :
Մեր գործարանները կը բանին : Մեր դաշտերը կը
մշակուին : Մեր աւերակները կը մաքրուին : Մեր
յաջակները դրեմք բոլորն ալ վերաբարձած են :
Մենք կը վերադառնանք մեր կայսրութիւնը : Մենք
տեղադրուած ենք Հաննոյի վրայ եւ մեր տեղը կը
վերադառնանք աշխարհի մէջ » :

Չորսամարի ճառը վերջացուց քաղաքական խո-
սքով : Չորսամարիներ, Ֆրանսահայեր, դուք պիտի
ստեղծէք Չորրորդ Հանրապետութիւնը : Կեցցէ՛
Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆրանսան » :

Նոյն օրը խօսեցան նաեւ Երեք նախարարներ,
ինչ որ կը նշանակէ թէ ընտրական պայքարը սկը-
նած է կառավարութեան Համար : Պ. Փիճո, պարե-
նաւորման նախարարը, որ Յունիս 1ին պայտօնի
ձեռնարկելով չորս ամիս պայմանաժամ խնդրած
էր, բնաւ թէ զգալի բարեփոխումներ կատարուած
են արդէն : Սեւ լուկային ղէմ պայքարը պիտի
չարտականուի նոյն խաղաղութեամբ : Հաղորդակցու-
թեան նախարարը պարզեց ձեռք բերուած ար-
դիւնքները : Արտադրութեան նախարարն ալ տեւ
ղեկութիւններ հաղորդեց կատարուած յառաջդի-
մութեանց մասին :

Կակճայի կորուստ մը

Ուրեմն Մկրտիչ Գարակէօզեանն ալ (Մ. Գուրա) ոչ եւս է :

Հազիւ չըջնաւարտ Պոլսոյ բժշկական համալսարանէն, վրայ կը հասնի Ալլիէի ճեղքին : Երբ իր ծնողքը, ջորիներն ու ընտանիքները իրենց զաւակներով, մօտ քսան հոգի Օփանքէն կը ջուրին անծանօթ ուղղութեամբ, Մկրտիչն է որ իրեն զինուորական սպայ օգնութեան կը հասնի եւ կը փրկէ ամբողջ գերդաստանը Գոչհասարի մէջ (Դոնիս), ուր կը մնայ ամբողջ աքսորի տարիներուն, իրեն ջաղաքայիտական բժիշկ :

Բազմաթիւ են իր արկայութիւնները, նիւթապէս թէ բարոյապէս, հայ աքսորեալներուն :

— «Մեր տունը կ'ընէ իր կրօնը ջորը, տեսակ է հիւպատոսարան էր, ամէն օր տուս - նեակներով կը դիմէին Տոքթորին, Տէր Զօրէն սարսափած Գոչհասարի նահանգին մէջ մնալու հոգի մար : Ան իր միջոցներուն ներս՝ չափով, կ'աշխատէր գոհացում տալ բոլոր դիմողներուն, որքան կարելի է մեծ թիւով հարցնակիցներ պատուելու համար սպանդանոցէն, շատ անգամ անտեսելով թուրք մեծաւորներու սպանալիքները » :

Տոքթօրը գիտաբարէն վերջ կը փոխադրուի Նիւ Եօք : Կ'ուսնանայ բնուն զործուհիներէն աղագին, կուսակցական եւ մշակութային մարզերու մէջ : Նոյա՛մ է նաեւ պատուական հարց մը, իր զաւակները հասցնելով նիւստածելի վիճակի : Գաղափար մը տալու համար քանի մը հաս - ուածներ իր նամակներէն, —

«16 Հոկտ. 1936, Հերմինը անցաւ տարի աւարտից բարձր : վարժարանի շրջանը եւ այժմ արուեստից վարժարան կը յաճախէ, կը հետեւի Հիւսուսաճողներու դժգոհութեան : Պերճը 16 տարու եղաւ : Յունուարի կէսին կը լրացնէ բարձրագոյն վարժարանը եւ կ'անցնի դոկտ. Գասար չորսին մէջ բժիշկ պիտի ըլլայ : Լեզուներու եւ հրաժարութեան մէջ շատ ընդունակ է : Յամաւ աշխատող է հաստատակամ : Սոնիկը 15 տարու եղաւ : տարիէ մը ան ալ կ'աշխատէ բարձր : վարժարանը : Արուեստագէտի խառնուածք եւ կոչում ունի, Շատ զօրաւոր երեւակայութիւն, գեղեցիկ

ձայն եւ նուրբ ճաշակ ունի : Դեռ տասներկու տարեկան էր երբ մէկ արարուածով մանկական բիճեմ էր դրեց, կը թուէ թէ կամ երբէն պիտի ըլլայ կամ գրադիւստի :

Երեքն ալ երաժշտութեան կը հետեւին : Աղ - ջիկները դաշնակի, իսկ Պերճը ջութակի դաս կ'առնեն տարիներէ ի վեր » :

Ուրիշ նամակէ մը, 6 փետրուար 1940. — «Երեւակայացէ՛ք որ Ամերիկա դաշին առիւն 1923—1939 ժամանակաշրջան տասնը վեց տարի առաւել եւ նուազ յափով ապրած ենք ներգութեամբ, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, ես գրկուած եմ՝ որպէսզի Պէթրիսը եւ երաժշտութեան նեղ օրեր տեսնեն » :

13 Դեկտ. 1941. — Պերճն թէ 21 տարու ե - դաւ, սակայն բժշկական ուսանող ըլլալուն զերծ մնաց զօրակոչէ : Երեք տարիէն պիտի աւարտէ համալսարանը եւ պիտի հազնի հայրիկին կոչիկները : Հէրմինէն կ'աշխատի, ինքնաբաւ է, իր անձնական աշխատանքով կը գնէ իր հագուստները : Սօսան ըստ առաջնոյն երաժշտութեան դպրոցը կը յաճախէ : Երէկ դիւրն ատկին անգամ ըլլալով ընծ եղաւ Օփերայի խումբին հետ՝ Gillienի, Sullivanի եւ «Gondolien» Օփերայի մէջ : Գասար մը ա - միս առաջ ալ իրեն նոյնիս 15 կտոր անգլերէն, իտալերէն եւ ֆրանսերէն երգեր երգէր ընդերքի մէջ, այլ առթիւ տեղական թերթերու մէջ էր - վեաններ դրեցին իր մասին : Տարիէ մը կ'աւարտէ դպրոցը՝ յետոյ, եթէ պատերազմը վերջացած ըլլայ Նիւպորտ, հաւանաբար Միլան պիտի գրկէր, զոնիւրեք տարի մէջ կատարելագործելու : հա - մար իր ծայրը ու արուեստը : Սօսան նկարիչ է եւ դերասան միջնորդ աստի : Կարելիս կ'ընծ որ - պէսզի զաւակներու հասնին տեղ մը, ուր եւ չկրցայ հասնիլ, ջաղաքական անկայուն վիճակի պատ - ճառաւ » :

Արայէն տիպար մըն էր Տոքթ. Գարակէօզեան, պարտաճանաչ, համեստ եւ ընկերային : Ափսո՛ս որ շատ չուս փակեց աչքերը, առանց վայելելու տարիներու զոհողութեան արդիւնքը :

Հոգը թեթեւ զայ վրայ, սիրելի բժիշկ, զաւակներդ եւ ընկերներդ կը շարունակեն քու աշ - խատանքներդ :

Ս. ՄԻՆՏՈՆԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԱՆԱՆ չորս ժամ հարցաքննուեցաւ առջի օր : Թերթերը կը գրեն թէ այնքան ջղայնացած էր որ ձեռքերը կը գողային եւ շիջեցաւ դրէն բռնել եւ ստորագրել կարգ մը թուղթեր : Գիշ մը վերջը բաւական հանգստանալով, հազիւ կրցաւ դրէն չարժի : Հարցաքննութիւնը տեղի ունեցաւ երեսփ. ժողովի փոքր մէկ սենեակին մէջ : Մասնաւորապէս հարցումներ ուղղուեցան իր երմտական գործառնութեանց մասին : Կ'ըսուի թէ ամբաստանեալին անձնական հարստութիւնը 30 միլիոն ֆրանք է : Թերիս աւելի : Դատաւորը երկու ժամ ջրաղնցուց Լափալը, հասկնալու համար թէ ինչո՛ւ Գերմանիոյ ձգեց Պորի (Եւկուսալիս) պղինձի հանքերը : Ամբաստանաւորը ըսաւ թէ կ'ուզէր կարգ մը զինուորներ ընել, որպէսզի զբաւման ծախքերը կ'ըստանայ եւ զերկիրը վերադառնան : Բայց պատասխանատուութիւնը ձգեց Փէթէյ վրայ :

ՃԱՌՈՒՄԻ կայսրը Սեպտ. 4ին բացաւ խորհրդարանին 88րդ նստադրումը եւ արցունքը աչքի - րուն մէջ՝ կարգապէս : հրովարտուելով, որով կը յորդորէ 80 միլիոն ձափոնցիները շահել աշխարհի մատահոնները, խաղաղութեան հասց տալով եւ արակցել մարդկութեան յառաջդիմութեան : Այդ միջոցին ամերիկեան զինուորները կը տեղադրուէին մայրաքաղաքին մէջ, մինչ ժողո - վուրդը անաւարճ իր դիմելը : Յաղթականները ձափոնի համար ալ պատերազմի ոճրագործներու ցանկ մը կը պարտաւորէին :

Ե. եւ Վ. ՊԱՐԵՆԱՏՈՒՄ Ունեցողները փոխադրուի ստանան Սեպտ. 10ին սկսաւ (եւ ոչ թէ 5ին), դիմելով իրենց ջաղաքապետութեանց, 0 - զոստորի թիւ 5 կարծով :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆԵԱՆԵՐՆ ալ դժգոհ են իրենց թոշակներէն : Ամսական 1000 ֆրանքի յաւելում կը պահանջուի անոնց համար որ կը ստանան 3200 ֆրանք :

ԱՆԴՐՈՒՄ ԵՒ ՃՐԱՆՍԱՆ Ժանուարի մը ուղ - ղելով Զօր. Գրանթը, պահանջեցին որ սպանիա - կան զօրք բաշէ Թանգերի միջազգային շրջանէն : Սպանիա պիտի կորսնցնէ ինչ որ ստացած էր 1940ին, Թանգերի վրայ զալած առեւ եւ թերեւս աւելին :

Հ. Մ. Ը. Մ.

ԱՄԱՆԱՆ չորս ժամ հարցաքննուեցաւ առջի օր : Թերթերը կը գրեն թէ այնքան ջղայնացած էր որ ձեռքերը կը գողային եւ շիջեցաւ դրէն բռնել եւ ստորագրել կարգ մը թուղթեր : Գիշ մը վերջը բաւական հանգստանալով, հազիւ կրցաւ դրէն չարժի : Հարցաքննութիւնը տեղի ունեցաւ երեսփ. ժողովի փոքր մէկ սենեակին մէջ : Մասնաւորապէս հարցումներ ուղղուեցան իր երմտական գործառնութեանց մասին : Կ'ըսուի թէ ամբաստանեալին անձնական հարստութիւնը 30 միլիոն ֆրանք է : Թերիս աւելի : Դատաւորը երկու ժամ ջրաղնցուց Լափալը, հասկնալու համար թէ ինչո՛ւ Գերմանիոյ ձգեց Պորի (Եւկուսալիս) պղինձի հանքերը : Ամբաստանաւորը ըսաւ թէ կ'ուզէր կարգ մը զինուորներ ընել, որպէսզի զբաւման ծախքերը կ'ըստանայ եւ զերկիրը վերադառնան : Բայց պատասխանատուութիւնը ձգեց Փէթէյ վրայ :

ՃԱՌՈՒՄԻ կայսրը Սեպտ. 4ին բացաւ խորհրդարանին 88րդ նստադրումը եւ արցունքը աչքի - րուն մէջ՝ կարգապէս : հրովարտուելով, որով կը յորդորէ 80 միլիոն ձափոնցիները շահել աշխարհի մատահոնները, խաղաղութեան հասց տալով եւ արակցել մարդկութեան յառաջդիմութեան : Այդ միջոցին ամերիկեան զինուորները կը տեղադրուէին մայրաքաղաքին մէջ, մինչ ժողո - վուրդը անաւարճ իր դիմելը : Յաղթականները ձափոնի համար ալ պատերազմի ոճրագործներու ցանկ մը կը պարտաւորէին :

Ե. եւ Վ. ՊԱՐԵՆԱՏՈՒՄ Ունեցողները փոխադրուի ստանան Սեպտ. 10ին սկսաւ (եւ ոչ թէ 5ին), դիմելով իրենց ջաղաքապետութեանց, 0 - զոստորի թիւ 5 կարծով : ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆԵԱՆԵՐՆ ալ դժգոհ են իրենց թոշակներէն : Ամսական 1000 ֆրանքի յաւելում կը պահանջուի անոնց համար որ կը ստանան 3200 ֆրանք : ԱՆԴՐՈՒՄ ԵՒ ՃՐԱՆՍԱՆ Ժանուարի մը ուղ - ղելով Զօր. Գրանթը, պահանջեցին որ սպանիա - կան զօրք բաշէ Թանգերի միջազգային շրջանէն : Սպանիա պիտի կորսնցնէ ինչ որ ստացած էր 1940ին, Թանգերի վրայ զալած առեւ եւ թերեւս աւելին :

Մարտի 21. Ս. Մ. Ը. Մ. փ ջանաւ արտաւան շրջանին մէջ շատ մը վարչութիւններ եւ մարզիկներ եկած զացած են : 1944—1945ին շրջանին բարոյա - կան մեծ արժէք մը ներկայացուցին ֆրանսական շրջանակներուն մէջ եւ Ֆրանսական թերթերը ինչպէս պատմաբանով կը խօսին : Ինծի պէս հարիւր - ներով կը հետեւին իրենց խաղաղութեանց : Հ. Մ. Ը. Մ. 1944ին 1945 շախմատի յաղթութիւններով 1 Divisionի բարձրագոյն Promotion d'Honneur եւ Champion de Provence et de Basse — Alpesի Միւր հայրենակիցները ամէն ճիշդ թափեցին բարոյապէս եւ նիւթապէս, Հ. Մ. Ը. Մ. փ մարդիկներն ալ իրենց կարելին ըրին, ինչպէս վարչութիւնը եւ մա - նաւանը Պ. Միացականեան է Պ. Աթթարեան : Կը մաղթեմ որ Նորք մարզական միութիւնն ալ այս եղանակին Հ. Մ. Ը. Մ. փ աստիճանին բարձ - րանայ : Ջերմարկայ զնահատելի է Հ. Մ. Ը. Մ. փ բարոյական արժէքը : Մէկ խաղէ բացակայ եղած չեմ եւ ամէն անգամ որ պարզ դաւա կ'ընէին, կը հետաքրքրուէի իրենց վարձուներով : Իրարու հան - դէպ ոչ մէկ վիրաւորական խօսք, ալ սիրալիք եղբայրացիութիւն : Յաղթութիւն եւ կարողու - թիւն բոլորին անտրիւ : Ողջմտեմ

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e L^e Gérant : H. AGONEYAN

Զախերու իրաւակցումը եւ նոր դիմում

Ինչպէս դրած էինք, զօր. ալ Կօլ մերժեց ընդունիլ ձախերու պատուէրակութիւն մը, առաջ չնորոգեցանք Արիւստանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին, զիսով տալով թէ այդ կազմակերպութիւնը արհեստակցական հանգամանք ունի եւ չի կրնար քաղաքական խնդիրներով զբաղիլ կառավարութեան հետ :

Այս պատասխանը խոր յուզում պատճառեց Արիւստանքի Դաշնակցութեան եւ ձախակողմեան կուսակցութեան շրջանակներուն մէջ : Նախարարական խորհուրդին ալ, որ պիտի զուգարուէր եւրօքարթի օր, յետաճգուեցաւ յաջորդ օրուան, թէ եւ կ'ընէին թէ այս յետաճգումը կապ չունի բացուած վէճին հետ : Մինչեւ անգամ կարգ մը թերթեր կը խօսէին նախարարական տաղանայի մը մասին :

Այսպէս կամ այնպէս, տաղանայ մը ծագած է, օտակայ ծանրակշիւ հանգամանք չունի : Արիւստանքի Դաշնակցութեան խորհուրդը ժողով դուր մտնելով, իր վրդովումը յայտնեց ձախական պատասխանին առթիւ : Ընդհ. քարտուղարը, Պ. Ժուհու, բացատրեց թէ խնդիրը եղբայրական հանգամանք չունի : «Աւելի շատ թիւ մը զաւեշտական ինչպէսզ մըն է : Բայց եւ այնպէս միտում մը ուրուն պէտք է հակադրել » : Յետոյ բողոքի բանա - ճեւ մը առաջարկեց որ անմիջապէս քուէարկուե - ճաւ միաճան : Բանաճեւր կը մերժէ որ եւ ի սահմանափակում արհեստակցական միութեան իրաւունքները մասին, Յրանալիք ջաղաքական կեանքին մէջ : Կը յիշեցնէ թէ 1934 փետրուարին Արիւստանքի Դաշնակցութիւնը յաջողութեամբ ծառայեց խոփարարական փորձերու դէմ, թէ դրա - ման ասեւ պայքարեցաւ Վիլիի կառավարութեան եւ Գերմանիոյ դէմ, եւ այդ պայքարի ընթացքին իր պատասխանատու զորքիներէն 7000 հոգի զնդապահարեցան, 8000 հոգի արքունեցան, թէ Այս. Դաշնակցութիւնը առաջնակարգ դեր կատարեց Դիմարարական ձախատի կազմակերպութիւն մէջ, թէ կառավարութեան իսկ զուգարուէլ ներկայացուցեցին զրկեց Որոհողակցական ժողովին, թէ ինքն էր որ յայտարարեց 1944 օգոստոսի սպա - տարական ընդհ. գործողութիւնը : «Որք պիտի հասնէին Յրանալիք եւ ժողովրդապետութիւնը, եթէ Արիւստանքի Դաշնակցութիւնը ձօր. ալ Կօլ պէս մեկնէր 1884ի օրէնքին Գ. յօդուածը » :

Նոյն օրը ճառ մը խօսեցաւ Պ. Լուի Սայիան, Դիմարարական ձախական Աղջ. Որոհողութիւնը նախա - դաճը, չեղանելի թէ ոչ ոք իրաւունք ունի խօսե - լու Արիւստանքի Դաշնակցութեան իրաւունքը ընտրութեանց մէջ :

Մարդու իրաւունքներու Դաշնակցութիւնը, արմատական, ընկերակցական եւ համայնակար

կուսակցութիւնները յայտարարութեամբ մը իրենց կատարելա համաձայնութիւնը յայտնեցին Արիւստանքի Դաշնակցութեան խորհուրդի բանաճեւրին : Որոշուեցաւ յաջորդ մը խմբակի յանուն հինգ ձախակողմեան կազմակերպութեանց եւ ներկայացնել զօր. ալ Կօլի :

Առժամանակ կառավարութեան նախագահը իր մօտ հրուիրելով Պ. Լէօն Պլումը, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ, դուրս լինի : Իրազեկները կը հաւատան թէ զօրավարը արմատիկ է հաւաքա - բար կամ զատ զատ ընդունելու ձախակողմեան կուսակցութեանց ներկայացուցիչները : Որհէր - զակցութիւնները կը շարունակուին եւ խորամի վար չկայ :

Ա. Արիւստանքի ծագիւր մը Արիւստանքի եւրոպայի մասին

Արիւստանքի նախարարներու խորհուրդը պիտի զուգարուէր Լոնտոնի մէջ, երկուշաբթի օր, զբաղելու համար հայտնութեան զաշնակցիներով եւ սահմանային խնդիրներով : Այս առթիւ տեղական թերթի մը կ'արտատպէ ամերիկեան մեծ օրկանի մը կողմէ 1945 Յունուարին հրատարակուած քաղաքական ծրագիր մը, որ մշակուած է եղեր Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան կողմէ : Ծրագիրը կը բաղկանայ 12 կէտերէ, հետեւեալ զգեղանկութեամբ —

1. Ներկայումս կազմակերպ, որ Իտալիոյ կը պատկանէ ինչ, պիտի ձգուին Յունաստանի, —
2. Կարողութիւնը կողմէ պիտի ձգուին Յունաստանի, —
3. Տարածուելով պիտի մնայ Թուրքիոյ հսկողութեան տակ —
4. Մոլդաւիոյ եւ պիտի տրուի Պոլսի արտաքին, Եւրոպայի մէջ, —
5. Ալպանիա անկախ երկիր մը պիտի ձգէ Եւրոպայի մէջ, բայց իր հողին անկախ մը պիտի ձգէ Եւրոպայի մէջ, հիւսկալիոյ մէջ —
6. Մասնա կզգին, որ կ'ընէին Արիւստանքի մուտքին վրայ, պիտի ձգուի Ալպանիոյ, Իտալիոյ կողմէ —
7. Պոլսի արտաքին 1939ի սահմանները պիտի վերահաստատուին, բայց Պոլսի արտաքին պիտի պահէ հարաւային Տոպրուսը որ Իտալիոյ կողմէ ձգուեցաւ 1940ին. —
8. Իտալիոյ Նուրիստանի պիտի ձգէ Զարան, ինչպէս եւ Արիւստանքի կարգ մը կողմերը, Իտալիոյ եւ Յունաստանի, բայց ոչ Կորիցի եւ Թրիքիստանի —
9. Պոլսի արտաքին Իտալիոյ պիտի ձգուի —
10. Ամբողջ հիւսկալիոյ Թրանսիլանիան որ ձուս - քարէր յանձնուած էր Հիթլերի կողմէ, պիտի վերադարձուի Իտալիոյ —
11. Ռուսաստանի սահմանադրուելու պիտի ըլլայ Բերզինի դիմել, բայց Լեհաստան պիտի պահէ, եթէ կարելի է, —
12. Լեհաստան իրեն հատուցում պիտի ստանայ Արեւելեան Փրուսիան եւ զերման Ելեզիան, Զեխո - սլոնի արտաքին ձգելով թէլէնը :

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Մարտչյուն հասած մամբարդէ մը կը տեղեկա-
նամք քէ Ա. Ահարոնեանի վիճակը անխափոյ է,—
կռակի վրայ պառկած: Երբեմն կարելի է իշխայ
մտեցնել արքայի մը վրայ: Դժբախտաբար կիճմ
այ տկարացած է, եւ աղջիկը, մայր երկու զաւակ-
ներու, ամսամալէս կը խնայէ հիւանդը: Կարելի
լինաւնք եւ հոգաւորութիւնը կը տանին տեղին վրայ
կազմուած խմանկալար-ին մամբարդէ, — Պ.
Պ. Բժ. Սիմիոնիսարեան, Խ. Թէլեան, Տոքթ.
Յ. Փալապեան, Նշան Կալանեան եւ Ն. Դարբին-
եան: Պիտի ցանկն Երբ մը մայրը, իմէ որ այնքան ալ
դիւրին չէ, ճիշդապէս պայմաններում մէջ:

ՏԱՐԵԴԱՐԶԻ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

1922 Օգոստոս ամիսը ճակատագրական եւ
պատմական թուական մը եղաւ, նոր Թուրքիոյ եւ
Յունաստանի պետական կեանքին համար:
Յարթական թուրք բանակը, Իզմիրը, զե-
ղեցիկ թաղաքը դրանց Միսիոյ 10էն 12: Յունա-
կան բանակը, զո՛հ դաշտած էր թաղաքական օտար
խաղերուն եւ կուսակցական հակառակութեանց:

Ժողովուրդը, Հայ եւ Յոյն, ահաւարստի
մատնուած, իրենց տուններն փնդկեցին հազիւ կը
համարձակէին զխաղ մօտակայ տուններու մէջ
գործուած սպանութիւններն ու ոճիրները: Ձին
ուսած թուրքեր, Հայերու եւ Յոյններն տունները
մանկուլ կ'ստանալէն իրենքն ու աղջիկները,
տունները աւարի կուտային, կը սպաննէին մարդի-
կը եւ կամ խուճ խուճ լինէնքը կը տանէին,
շարքերէ համար, Գանիին՝ Երասիմ Գանիին:

Զօրանոցը զիստուր սոյանդանոցը դարձած
էր այլ անօրինակ ողջակեցումին:

Թուրք նոր սերունդը դժուարակութեամբ կ'ող-
ջուէր հարիւրաւոր դիմադրուել հրկիզումը, հան-
րակառուելու մէջէն կը ծափահարէր այրող դիմա-
կներու քոցն ու ծուխը, դէպի երկինք, դէպի Ար-
լա՛ս բարձրացումը: Քշտալը շատ համար էր հո-
տի», կ'ըսէին շատեր, իրար կը շնորհակտէին եւ
փառք կուտային որ այս նուիրական օրը տեսնելու
արժանի եղան:

Իսկ անդին, յաղթական զօրավարներ յաղ-
թանակի բաժանին կը պարգէնէր թաղաքակիրթ
աշխարհի ներկայացուցիչներուն հետ:

Մինչ զհեղեղ մութ սենեակներու մէջ պահ-
ոււթուած, վախճանին կը սպասէին, ահա կ'արտ-
նէր — « Կհալուրը », Հայը, յօսուածին, Բօմիթե-
նին թաղաքը կրակի տունին, զոռաց դաշտը, ան-
գամ մը եւս կը ինքնապաշտօնէր համար ոճիրին
ստատկութիւնն ու հայաժանքը:

Հայ եկեղեցուր, դպրոցին եւ առաջնորդարա-
նի մէջ պահուած հայ ընտանիքները վճռեւ էին
կուտի եւ պաշտպանէին, հոն համախմբուած ընտա-
նիքներու կեանքն ու պատիւը:

Ի՞նչ համարձակութիւն, կ'ըսէին Թուրքերը...
Հրդեհէն վերէ, հրամանը խիտ էր: Կիններ
եւ մանուկները պէտք է որ արտասահման մեկնէին,
եթէ չէին ուզէր աքսորի ճամբան բռնել: Իսկ այր
մարդիկ կը մնային գերի, մինչեւ հաշտութեան
ստորագրութիւնը:

Եւ ահա, շարան, շարան գերիներ փռչիւնելու
մէջէն, մացառներու վրայով, եւ դաշտներու եւ
տուններուն հարուածներու տակ, անօթի ծարաւ,
մերկ ու բուլիկ, դիւղէ դիւղէ, թաղաքէ թաղաք կը
բռնէին ի ցոյց հաւատարմաւ ժողովուրդին: Ամէն
փոխ կը ողջակէր բաժինը ունէր:

Գորտուտ անհաշուելի էր: Ի՞նչ կ'արժէր
կեանքին կեանքը...

1922 Օգոստոսն եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն,
Թուրքը, ընդհանուր հաշուեյարգարի կ'ենթարկէր
Յարթիկներու գործած սխալը... Փոքր Ասիոյ
վրայէն կը ջնջէր, թաղաքակրթութեան միակ ըն-
դունակ տարրը եւ կրակի կուտար դարերու աշ-
խատանքն ու վաստակը:

Այսօր, չեմ գիտեր թէ ինչպիսի խոտոր բու-
սած են այդ մօրիներու տակէն, չեմ գիտեր, թէ
վաստակալներն մինչեւ Եղեղեան, այդ տարա-
ծութեան վրայ սիրտուած Հայ եւ յոյն հարիւր-
հազարաւոր զոհերու հողիները ինչպիսի երգեր
էր կ'ըսէին: Չեմ գիտեր թէ նոր Թուրքիան որ-
քան յատկաօրէն կ'ըսած է ըմբռնել կեանքի պայ-
քն ու անոր օրէնքները: Եթէ միայն ըրտ ուն-
է որ կ'ըսէին աղքատը ճակատագրի, է՛հ, այդ
հողամասը քանի քանի տէրի է տեսեր: Յաղթու-
թիւններն ալ, ինչպէս պարտութիւնները փոխ-
լանակ են:

Կը յուսան կի մը գտնել

Նախարարական խորհուրդը խիտ ունէր առէր
օր, բայց չգրադեցաւ ընտրական վճռով, որ սուր
հանգամանք ստացած էր, զօր. որ Կօլի եւ Պ. Ժու-
հոյի միջեւ փոխանակուած համաձայնութեան հետեւ
լանքով: Զարխեր կը շարունակէն խորհիւ եւ բո-
ղոքի բանաձեւերը մշակել, բայց նախարարներու
հրաժարման առաջը արձուած է: Առանձնայ
կառավարութեան նախագահը հասկցուցած է թէ
չուզեր որ կրթեքը բոլորքին ընտրական ձեւա-
կերպութեանց առթիւ: Այսօր, ուրախ, ճախա-
կողմանի խմբակցութեանց ներկայացուցիչները
յուշադիր մը պիտի ներկայացնեն զօր. որ Կօլի,
եւ Թերեւս ունիւրութեան ընդունուին:

Զարխեր կը վախճան թէ բանաւորական ներ-
կայացուցիչներուն թիւը պիտի կրճատուի, կառա-
վարութեան մշակած ընտրական օրէնքով: Տըր-
ուած որոշման համաձայն, Սէնի նահանգը, որ
ճարտերու ամէնէն զօրաւոր ամրոցներէն մէկն է,
47 երկաթուղիներ պիտի ունենայ, նոր խորհրդարա-
նին մէջ, (27 հողի Փարիզ, 20 արտադրամաններ),
նախորդ 60ին տեղ: Ուրիշ հինգ մեծ նահանգ -
ներէ իւրաքանչիւրը աւելի քան ինը երեւոյթան-
ներ պիտի ունենայ: Այս նահանգներուն մէջ են
Լիւի, Մարսէյի եւ Լիոնի շրջանները: (Վերջին
երկուքը պիտի ունենան 11 անգամ անոնք):

Պ. Տանիւր Մայէր, ընկերավարական կու-
սակցութեան ընդհ. զարտուղիներ, ճառ մը խօսե-
լով Հայկի մէջ, բացատրեց թէ իրենց հակառակ
չին հանրաքուէին եւ յորդորեց զայն՝ պատասխա-
նել երկու հարցումներուն: Համախմբարեւելի եւ
Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը հակառակ են այս
տեսակէտին, եւ կը պահանջեն զոչ պատասխանելի
երկրորդ հարցումին, — այն որ կը վերաբերի փո-
խանման շրջանի կառավարութեան: Ուրիշ խօս-
քով, երկրորդ երկու մասի բաժնուած է — 1. Անոնք
որ կուտակեց են գերիշխան Մահմանադիր Ժողովի
մը, անահման իրաւասութիւններով: 2. Անոնք որ
կ'ուզեն վերադառնալ 1875-ի սահմանադրութեան,
իրենց մեկնելու անհրաժեշտ լարերի փոխանց-
քով: Զօր. որ Կօլ լուղիով թաղաքական պայքարներու
մէջ խրիւ, կուտակեց է Մահմանադիր Ժողովի, ո-
րը սահմանափակումներով: Ուստի կ'առաջարկ-
էր զայն՝ պատասխանել երկու հարցումներուն: Եւ
տեւ կը վախճան որ Մահմանադիր Ժողովը առտու
մը գերիշխան հաշակէ ինքզինքը, առանց որ եւ է
սահմանափակման:

Այս անցուղարձին մէջ, նշանակալից է Լէոն
Պլուտի Լոնտոն մեկնումը: Նախկին վարչապետը
Լոնտոն պիտի մնայ տասը օր, եւ պիտի զբաղ-
ւորէ մը հիմնական խնդիրներով: Այս ճամբոր-
դութիւնը առաջին քայլ մը կը նկատուի անդի-
ֆրանսական պիտակցութեան վերահաստատման:

Ցեւածուած զօրադասերու
գիւնդաւորութիւնը

Նախարարական խորհուրդը մասնաւորապէս
զբաղեցաւ 1939—43-ի զօրադասերու գիւնդաւոր-
ութեան խնդրով: Ահաւարկի տրուած որոշում-
ները — Զինուորադրութիւնը մէկ տարի պիտի ըլ-
լայ այս երիտասարդներուն համար որ կը պատկա-
նին 1939-ի (9. շաբթ.), եւ 1940-ի, 1941-ի, 1942-ի եւ
1943-ի զօրադասներուն: Նոյն տեղութիւնը 1944-ի
Պրորապիսին համար որ պիտի հրաւիրուէ: 1946-ի
սկիզբը: Մէկ տարուան ծառայութիւնը երեք ան-
գամ պիտի կրճատուի 1. իւրաքանչիւր զաւակի հա-
մար — 2. Իւրաքանչիւր եղբոր կամ քրոջ վրայ,
սկսելով չորրորդ զաւակէն, թաղանթաւ ընտա-
նիքներու երէց զաւակներուն համար — 3. Անոնց
համար որ վէրջը ստացած կամ մասնաւոր յիշատա-
կութեան արժանացած են, պարտաւորելի աշխա-
տանքի օրէնքին ընդգրկուած չլլայու: Վեց ա-
միս պիտի կրճատուի 1. պարտաւորելի աշխատան-
քի համար աքսորուածներու, 2. պատերազմի որ-
բերու — 3. Այն արկածախնդիրներուն համար որոնց
պարտաւոր միջոցները ուղղակի խանգարուած են:
Դարձեալ միջ ամիս կ'ընտանուի F. E. I. կամ 1944
Սեպտեմբերին առաւ արձանագրուած կամաւորութե-
ան համար՝ պայմանաւ որ իրական ծառայութիւ-
նը վեց ամիսէն պակաս չլլայ: Զինուորադրութե-
նէ ապառ են նոյն զօրադասերու այն երիտասարդ-
ները որ թաղաքական տարազին եղած են կամ միջ
ամիս բանտարկուած աղքատի ծառայութեան հա-
մար կամ կորսնցուցած են երկու մօտիկ աղքա-
կանները պատերազմական զործողութեանց հետե-
ւանքով: Վերջապէս, յետաճում պիտի չընդուն-
ն ընտանական պատճառներով, աղք. տնտեսութեան
հետ կապուած դարձուցութեան որ կամ ուսումը
շարունակելու համար մինչեւ 30 տարեկանը:

Այս բոլոր կարգադրութիւնները կը վերաբե-
րին 1919 Հոկտեմբեր 1-ի եւ 1923 Դեկտ. 31-ի միջեւ
ծնած երիտասարդներուն: Նախարարական խոր-
հուրդը անգամ մը եւս հաստատեց թէ զինուորու-
թիւնը պարտաւորելի է եւ հաւասար բոլորին հա-
մար, այնպէս ինչպէս որոշուած է 1928 Մարտ 31-
ի հրամանագրով:

U.S. AIR FORCE

imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13.
Le Gérant : H. AGONEYAN

ԳԱՂՈՒԹՅՆ ԳԱՂՈՒԹ

Կապերը կը վերահաստատուին հետզհետէ, զաղուծէ դադուծ:

Կաղն ի կաղը կ'ընթանար թղթատարը, բայց որոշ բարեփոխում կը նմարուի քանի մը շաբաթէ ի վեր: Նամակ եւ թերթ աւելի շուտ կը հասնին Անդրկասպէն, Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկայէն, Ե. զիպտոսէն, Ալժիրէն, Սուրիոյ թերթերը, որ քիչ ամիսէն կը հասնին, զաղուծ են լուսնիէն ի վեր: Բայց նամակները կանոնաւոր են, շնորհիւ օդային թղթատարին: Հեռաւոր իրաքէն եւ Իրանէն ալ բարեւարները պակաս չեն: Պոլսոյ հետ կապը կարկտան է: Իսկ Պաքստանը հետ ուղ - դակի յարաբերութիւն չէ հաստատուած դեռ:

Գործընկիւններն ալ մէկըի զբաժ են կարմիր, կապուց կամ սեւ մատիտները եւ դեղերը, բացի կարգ մը արեւելեան երկիրներէ:

Ուրեմն, այսուհետեւ աւելի սերտ կապեր պիտի հաստատուին միւս դաղուծներուն հետ: Պիտի կանանք հեղհետէ ծանօթանալ իւրաքանչիւրի կեանքին, հինգ - վեց տարուան ընդհատումէն վերջը: Փոխադարձաբար:

Կը յուանայ թէ Երեւանի Մշակույթի Ընկերութեան կուսինն ալ պիտի դառնան աւելի բանուկ, ինչպէս խոստացած էին:

Յարաբերութեանց վերահաստատումը եւ կանոնաւորութիւնը անշուշտ պիտի նպաստեն ոչ միայն փոխադարձաբար հաղորդուելու, այլեւ զօրի տարւոյ շնորհաբար գործունէութեան եւ մասնաւորապէս Հայկական Մշակույթի դարգացման:

Այս բոլորէն վեր, հիմա որ Հայի Դատ կը հետապնդէր ամէն տեղ, յարաբերութեանց վերահաստատումը պիտի ծառայէ փոխադարձաբար ծանօթանալու իւրաքանչիւր շրջանի աշխատանքին: Իմանալու աւելին - պակասը: Ծուռն ու շիտակը: Ներկայանալով իւրեւ իսկական միացեալ ճակատ, այս ճակատադրական շրջանին մէջ:

Այսպէս կամ այնպէս, նոր լուսնի պիտի ծագին բարբիս համար: Ե.

ՁԱՅՆ ՄԸ ԶՈՒԻԹԵՐԻԱՅԷՆ

ԺԼՆԵՒ, 2 Սեպտ. (Յառաց) — Վեց տար «ԺԼՆԵՒ» կատարեալ կղզեացումէ մը վերջ, որու ընթացքին Զուիցերիոյ Հայ դաղուծը իր իզուր իտաղութեամբ, սահմանազուլիներու բացուիլը կրկին կեանք տալ սկսած է այս մեկուսացած դաղուծին: Հայերէն թերթերու ժամանումը, հայկական ոգիւնը լուրերը կը խաղաղապանս ցիրուցան հայրենակիցները:

Այս տեսակէտէն մեծուպէս զնախաւորի ձեռնարկը մը եղան Փարիսի Պետրոս քահանայ Բաւար - ձեանի խղճան եւ Ժրեւն աշցիկները: Յարգելի կրօնաւոր մի առ մի աշցիկը գաղութիւնը ընտան - նիքներուն, բարոյապէս միխթարելով բոլորը:

Ուրեմն Հայ Եկեղեցին, որ բացի կրօնականէ հատարած է մեր ցեղի պահպանման եւ յարա - տեւման համար անորոշական դեր մը, զարեքէ ի վեր ինչպէս կը վկայէ նոյնիսկ դուիքերիացի դի - տուէն Բէլլէրը, այսօրուան իր յօդուածով «Նեօյի Յիւրիէր Յայկունի» մէջ, կը շարունակէ իր արքայական առաքելութիւնը:

Այսօր, Զուիցերիոյ Հայ դաղուծը տարիներէ ի վեր կարողացած հայկական պատարագը վայելեց Ժրեւնի Մայ Սանթրաքի մէջ, որ պատշաճ կերպով զարդարուած էր: Պալէն, Յիւրիսէն, Վալէն, Լօ - զանէն թագաւորի Հայրենակիցները եկած էին լսելու համար մեր պահմիկ եկեղեցիին արարողութիւ - նը: Կարծեմ հաղուածէ պարագայ մըն էր տես - նել Զուիցերիոյ դաղուծին համախմբումը: Պետ - ռոս թափանչալ թագաւորի ամուսնութիւններ օր - ձեց եւ կեանքներ կատարեց:

Մաղթելի է որ դաղուծը այս առթիւ ի մի հաւաքուելով մէկտեղ ընէր զայրաբանի կարգա - կերպութիւն մը որուն դերը, այս բախտորոշ օրե - ռուն կրնայ կարեւոր ըլլալ, մասնաւորապէս որ այս երկիրուն մէջ թրքական քարոզչութեան գրեթէ գրա - տած է բոլորին սիրտերը ու միտքերը: Այս տեսա - կէտէն հոս շատ զործ կայ, մասնաւորապէս կարգ մը թերթերու մօտ որոնք թրքական քարոզչակա - նութեան ու քարոզչութեանց կը ծառայեն Եւրոպա - յի սրտին վրայ:

Հողաւոր Շուիքը Փարիզ կը վերադառնայ մօ - տերս: Երանի թէ իր ցանած սերմերը ծիւ արձա - կին հոս: Անշուշտ Ծնունդի տօնակատարութեանց թիւի մը աշցիկներէն մը պիտի վայելեն:

Թղթակից

Տօնական օրեր են Ֆրանսայի համար:

Ամէն քաղաք, մեծէն փոքը, իւրաքանչիւր զիւր կամ աւան իր արդատութեան օրը ունի, ու, հաւատքով, հպարտութեամբ եւ խնդալա - տութեամբ կը տօնէ զայն: Ձայնափափուը արտա - տէն մինչեւ իրիկուն անդադար, կը փառաբանէ հերոսները — անոնք որ կենդանի «Իմարդակա - նը» կազմեցին եւ իրենց արեան զնով մեծ հերոսա - կանը կերտեցին... անոնք որ ապրեցան, հոն - ցան, տառապեցան եւ ի վերջոյ ինկան այդ պայ - քարին մէջ, յանուն պատուի, արդատութեան եւ հայրենիքի:

Արդարեւ, ո՞վ կրնայ առանց յազումի եւ սարսուռի անցնիլ առ քաղէ նշանակներու մօտէն, պարզունակ արձանագրութիւններ, որոնք հերոսի մը, նահատակի մը անունը կը ցուցնեն, ինչիւրի - ան վայրը ուր մղուած է անհաւատար քաղաքա - ւոր: Ո՞վ կրնայ իր վերաբեր պուրջ պահել այդ անուններուն առջեւ: Եւ ո՞վ պիտի համարձակի հարցնիլ զոյնը, տարիքը, սեռը հերոսաբար մեռ - նալիները: Զէ՛ որ անոնք բոլորն ալ մեռան հայ - րենիքի համար:

Կամէն անկախ պտտոյ մըն է որ կը կատա - րեմ, շրջանէ շրջան, վայրէ վայր, փողոցէ փո - ղոց, Ինչ կը փնտռեն: Ես ալ չեմ զիտեր: Մեր քաղաքին (Լիւն) ապառաքման տօնը կը տօնուի: Մարդիկ, քաղաքիւններ, անհոգ, ուրախ գոտարի կ'երգեն, կը պարեն, կը խմեն: Գեանքը կը խալայ, օրերը ծաղիկի պէս են: Ապա - տութիւնը թեւ եւ շունչ տուած է բոլորին ու մար - դիկ զինուորացիներն ալ զգաւորութեան հաշիւէն: Թափոններ, ցուցարարներ, դրօշներ գոլգոլի, աշիւմանք ամէն կողմ, իւրաքանչիւր անկիւն եւ մեզն պատուհանի տալիս: Եւ նշանախօսքեր որ կը փառաբանեն հայրենիքը եւ անոր համար զոհուած հերոսները:

Կը դիտեմ այս բոլորը, կը հիանամ, կը խա - դադարեմ եւ կը արտմիմ: Միտքը կը թռչի հեռու - ները, շատ հեռուները: Անքեւ առջեւ կը պատկե - րանան մեր հերոսները, մեր նահատակները: Մեր Հերոսակներ, մեր երկուցը, այնքան երկար եւ նոյնքան տաժանելի: Ո՞վ լափեց, ո՞վ կրնայ չա - փել այն ճիւղը, այն հաւատը «Իմարդակաւոր» դր ապրեցան մեր նախնիները, մեր արիւնքի - ներունը, տաժանելի պայմաններու մէջ, ապախանած միայն իրենց սեփական ուժին եւ յա - ժառ ճիւղին, տոկուն կամքին եւ անխախտ հաւատ - քին: Անոնք բանաւորները նոյնքան արեւան - զանք էին որքան այս օրերու Հիթլերները: Փա՛ռք արդարութեան եւ ազատութեան համար մեռած բոլոր հերոսներուն:

Ու կը մտածեմ նորէն — Եթէ տուրք էր մեր վճարելիքը, վճարեցինք բոլոր ճակատներուն վը - րայ: Ուր որ զինուորները կուտեցան ազատու - թեան համար, այնտեղ գանձուեցան հայրենի մը: Իոյրը հոսող արեան գետերուն մէջ հայկական ար - իւնին ալ խառնուեցաւ: Գանձուեցաւ բանակիներէ մինչեւ «Իմարդակաւոր» կամ «Մաքի Ն» Հայ մը երեւցաւ: Գոնէ այս անգամ պիտի վարձաւորե՞ն մեր ճիւղերը, մեր թափած արեւին: Արդար չէ՞ որ մենք ալ ունենալք մեր բաժին արդատութեան ար - եւէն, որուն անունով այնքան քանաձեւեր եւ խոստումներ կը շալկուին դարձաւ:

Եղարարութիւն, այո՛: Հաւատարմութիւն եւ ա - ղատութիւն, բոլորի՛ն, բոլորի՛ն համար:

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՈՂ

ՊՈՒՍԷՆ կը հեռագրեն թէ պիտի վերաքննուի մամուլի օրէնքը, կատարեալ ազատութիւն չնոր - հելով թերթերուն: Ներկայ օրէնքով պաշարման վիճակի մէջ է Պոլսը եւ կատարութիւնը կրնայ դադարեցնել որ եւ է թերթ, առանց վերա - քննութեան: Թէեւ շատ քիչ անգամ գործադրուած է այդ օրէնքով:

ԴԵՐԲԱՆԻՔԻ կը հեռագրեն թէ քաղաքական կազմութիւնը խախտու է Սուրիոյ մէջ: Պաշարը կը շարունակուի կառավարութեան եւ ընդհան - րականութեան միջեւ: Միւս կողմէ գործի վրայ են միապետականները, որոնք «Մեծ Սուրիա» կ'ուզեն ստեղծել, թաղարար հռչակելով Անդրդարձանի էմիրը, Ապտուլլահ: Միւրիկին խորհրդարանին լուծումը կը պահանջեն:

ԶԵՐԲԱՎԱԿԱՆԻՑՈՒՆ Երկու Եթիոպի, Գերմա - նիոյ սեղանաւորական Շոլթէն մէկը, 40 դորձա - րանադէրներու հետ, անգլիական շրջանի մէջ (Իւրը): Ձերբակալութիւնները շարունակուեցան ամբողջ հոլանդեր: Ձերբակալուեցաւ նաեւ կոփա - մարտի հոլանդերը ախոյանը, Մաքս Ծմէլին:

«Ոչ կուսանի, ոչ կ'ստանան»

Սարածողութիւն, Թուրքիոյ վարչապետը, կարե - տըր յայտարարութիւններ քրա. մամուլի ներկա - յացուցիչներուն: «Արտաքին քաղաքականութեան մէջ մեր կառավարութիւնը կը ջանայ խոր եւ ան - կեղծ կապեր հաստատել բոլոր պետութեանց, մասնաւորապէս Թուրքիոյ դրացի երկիրներու հետ: Մենք ոչ մէկէն բան կը պահանջենք, ոչ ալ բան մը տարիք ունինք ու եւ է մէկունը»: Վարչա - պետը յետոյ շնչոց թէ ամուր կապեր ունին Անգ - լիոյ եւ Յունաստանի հետ:

Անգլիա, Բուսիա Պալմաները եւ Միջերկրական

Լոնտոնի թերթերը կը քրեն թէ Անգլիա փճա - կան դիրք մը պիտի զուէն Խ. Միութեան հանդէպ, երբ սեղանի վրայ դառն Պալմաններու եւ Միջերկ - րական ինքիւնները, արտաքին նախարարներու խորհրդատիւներն առթիւ: Պ. Պէլլին, արտաքին նախարարը, չի ծածկեր իր դիտումները այս հար - ցերու մասին: Բայց, Լոնտոնի դիւանադիւանակա - ն շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը միայն առ ատեն՝ պիտի կրնայ ճնշում բանցնել Խ. Միութեան ներկայա - ցուցիչներուն վրայ, եթէ վստահ ըլլայ թէ ուժ պիտի զանէ Մ. Նահանգներու պաշտօնակիցին: Արդ, տակաւին յայտնի չէ թէ ո՞ր աստիճան զօրա - տըր պիտի ըլլայ այդ անգլիականութիւնը: Կը թուի թէ Անգլիա փճած է նախ եւ առաջ ձեռք անել իտա - լական խնդրը, ինչպէս որոշուած էր Փոքտամի մէջ: Իրականացնական շրջանակներու մէջ կ'ըսեն թէ Մեծն Բրիտանիա նոյնքան փճական պիտի ըլ - լայ Եւրոպայի վրայ հանդէպ, մերժելով որ եւ է հողային զինում Մորիկոյ դիմէն անդին, որ Եւ - րոպայի զինւոր իր ճոյք Իսթրիոյ թերակղզին եւ Ֆիու - ռին, բայց Իտալիոյ կը վերապահէ Թրիէսթէն: Գաղով Անգլիոյ իտալական դաշնակցութիւնը, կը հաւատան թէ Անգլիա չուզի հողի կցել եւ համաձայն է նորահաստատ ինքնակալութեամբ (թրքիկի) վարելու գանձը, բացի արեւմուտ - կան Կիւրիկիոյ (Ափրիկեան Տեղաւոր) մէկ մա - սէն, որ Եգիպտոսի պիտի յանձնուի: Գաղով Դա - նուրը, կ'ըստի թէ Մ. Նահանգներու եւ Անգլիա - Գոթթամայն են որ միջադպրութիւն վարչութեան մը յանձնուին Եւրոպայի նախապիկի լուրերը: Բայց եւ այնպէս, անհասանալան չեն բուռն փիճաբանու - թիւններ, քանի որ ջրային փոխադրութեան այդ ճամբաները առաջնակարգ դեր ունին կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի տնտեսութեան մէջ:

Միւս անգլիոյն արք., Յունաստանի ինքնա - կալը, Լոնտոնի հասա. առջի օր եւ պիտի մնայ եր - կու. շաբաթ, խորհրդակցելու համար անգլ. կա - ռավարութեան հետ: Վերադառնալով պիտի տեսա - ցի նաեւ զօր. տը Կօլի հետ: Լոնտոնի յունական արքայական շրջանակներ կ'ըսեն թէ արքայա - կուտըր պիտի խորհրդակցի նաեւ Եւրիկիոյ Թա - վաւորին հետ, որ Սկովտիա կը գտնուի:

Ինչպէս յայտնի է, Յունաստան կը պահանջէ Երկրորդական կղզիները (Հոգոտի եւն.), որոնք Ի - տալիոյ յանձնուեցան Թուրքիականական պատե - րազմէն վերջը: Ֆրանսա եւ ուրիշ պետութիւններ կը պահանջեն որ միջազգային ինքնակալութեան մը յանձնուին ոչ միայն Իտալիոյ ափրիկեան դաղ - թափայրերը, այլեւ այս կղզիները, որոնք եկէ - կան ծովէն կ'իջնեն Տարտանէի մուտքէ վրայ, հետեւաբար կը կազմեն ռազմափոխական սքանչե - լի խորհիւններ արեւելեան Միջերկրականի մէջ:

Միւս կողմէ, Իրաքիական կը հաստատեն թէ Անգլիա կը նայրնուի որ Տարտանէի եւ Վալաթիոյ իջնագոյնի վարչութեան մը յանձնուին, փոխա - րակ դաւանալու ռազմական ազդեցութեան շրջան մը: Տեղական թերթ մը ինչիւր պայ արարական եւ ուրիշ իմիջի իմիջիները, Խաւանակ կը գտնէ որ երբեք Մեծերը ժողով մը զգաւարեն Մալիալայի մէջ, համաձայնութեան մը ինչպիսիւ համար: Նոյն թերթին կարծիքով, եթէ Խ. Միութիւնը ուժ կուտայ Պալմաններու համալսարանական կամ համալսարանական կարգուսարքին, զպաղարա - կան պատմաւորներն աւելի ապահովութեան հոգե - րուն: Հետեւաբար այս խնդիրները ոչ Պուրէշի մէջ կրնան լուծուիլ, ոչ Մոֆիայի, ոչ ալ Պելլարա - տի, այլ միայն Մոսկուայի մէջ:

ԶՄՓՈՒՆ բանակէն 5.500.000 զինուորներ տա - կաւին զէնքի տակ ըլլալով, զօր. Մէք Արթըր հրա - մայեց անմիջապէս զինափոխ ընել զանոնք: Զօրա - վարը Թուրքիա պիտի մտնէ այսօր, շաբաթ, շեղ - ղօրահանդէսով մը: Զափոնական դործակալու - թիւնը իւրիւր անգամ ըլլալով հաղորդեց այս լու - ճը: Այսուհետեւ գործակալութիւնը եւ մամուլը, ինչպէս ամէն բան պիտի ենթարկուի զաշնակից բանակներու իշխանութեան: Ամերիկեան, անգ - լիական, ուսական եւ չինական զորադուղեր հետզհետէ կը դրան են ձափոնը, որ պիտի բաժնուի չորս շրջաններու: Անոնք պիտի ոչնչացնեն ձափոնի ռազմական արարարութեամբ, ինչպէս Գերմա - նիոյ մէջ:

imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13^e
Le Gérant : H. AGONEYAN

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՆՄԲ. — Պէյրուքի Հայ ձեմարանին Շրջանաւարտները Միաբերան կը երաւարարէր պարբերական մը, «Ահօս», նուիրուած Հայի. Մշակութիւն: Առաջին քիւնի իսկ, զոր չենք տեսած տակաւին, ամիսնոց բանասերն ու հմուտ քննադատը, բնկերն. Արարիւն կը սկսի իր մար գործը, «Պատմութիւն Հայոց Գրականութեան»: Անտաքի նախաբանը, ինքն ընթերցողին, այնքան երաւարարէր, որ ինքնաւարտը —

Այս գիրքը եւ չեմ դրած հմուտների համար : Եւ բաւական հմուտ չեմ նրանց օգտակար լինելու համար: Երանք աւելի թերեւեալ կարող են մատնանշել, քան նոր փաստեր կամ ճշգրտմանը պտնել այս գրութեան մէջ: «Դեռ շատ սակաւ օրեր էին իմ կեանքիս», երբ եւ ինքզինքս մտածում ունեցայ. դրել Հայոց գրականութեան մի լաւ» պատմութիւն: Այն մասնակի եւ կարծում էի, մենք մի փոքրիկ «ածու» լինելով՝ մեր գրականութիւնն այնքան ընդարձակ չէ, որ ջանադիր մէկը չկարենայ ընդգրկել լայնքին ու երկայնքին: Սկսայ մի կողմից կարգով մեր հին ու նոր գրականութիւնը, միւս կողմից կարգով Ռուսաստանի Հայոց պարբերական մամուլի — լրագրողներին եւ ամսագրողներին — բովանդակութեան ցանկը: Երեք տարի անցաւ շատ արագ եւ ես ստեայ թէ դեռ ծայրն եմ ծրարող: Բնորոշ եւ կենսաբան բերումով՝ յարատեւ չեղայ, բազմակողմանի էր հետաքրքրութիւնն եւ զարգացան կենսաբարձրաւոր եւ պարտադիր՝ իմ ըմբռնումով: «Նայա զարգացող եւ ապա պոետ», այս ռեզիմէն էի մեծցած: Երկուստեք էի, զգաւոր, չէի կարող սահմանափակուել ու նեղուել:

Բարեբաւարի ստիճով եւ ընկալ Մոսկուայ, յետոյ Պետրոգրադ: Անկէրո ներթափանցեալ կարծելով թէ կեանքն ինձ կարող է եւ ուրիշ օտարաններ տանել՝ եւ մտածեցի ամէն երկիր ինքն իր մէջ ուսումնասիրել եւ միջկին եռանդով անձնատուր եղալ Ռուսաց գրականութեան, պատմութեան եւ արուեստին, միաժամանակ շարունակել լով ընթերցումներն ու ցուցակագրութիւնը մեր գրականութեան: Ռուսաց խնամասիրական գրականութեան մէջ թարթափումն ընթացքին ծանօթացայ Օ. Կոնսի գրական իմաստասիրութեան եւ գիտութեանց գաղափարներին եւ ինքնախնդիր մարդկային գիտութիւնն ընդգրկել, մեծ իմաստասիրի՝ մշակած կարգին հետեւելով: Մտայ ուստի իմ անհատի գիտութեանց գրականութեան: Եւ այս ամէնի հետ միասին պէտք է օրապահելու լաւէի ...

Յեղափոխական շարժումը դուրս հանեց ինձ իմ անօրոյց. տարուբերուեցայ կեանքի ալիքներին հետ, բայց եւ հետամուտ մի կողմից մեր գրականութեան, միւս կողմից հանուր գիտութեանց: Սակայն կեանքին անողորմ եւ չի նայում մեր սրբուն ու տեսնելին: Սիրել պէտք է լիովին: Հմտութիւնը պահանջում է անձնուէր նեղացում: Կեանքը բազմակողմանի էր, դրաւիչ, ինչ հանուր գիտութեան թիւնը լայն ու հմայիչ: «Սուրբ չեղողն», որ երբեք դառնում, երբեք չեղողն, որ մարտիկ դառնում: Եւ կուզէի այնպիսի մի հմտութեան տիրանալ, որ Հայերէն ամէն զիրք ու թերթ կարողացած լինեմ: Չհասայ իմ ուզածին. թէ եւ տարիներ աշխատեցայ կեանքին ներքոյի չափով: Աստուծոյ կեանքին ընթացքին աշխատեցայ անտես արած գրքերն ու թերթները նայել. ամէնին հասնել չկարողացայ: Կենսական եւ գրական նոր խնդիրները արանջ ելան, այս ու այն գիտանքը խորանքներու պահանջն ունեցայ, մտաւորական ճիգն ու եռանդը շուրջօրէն ծախսեցի եւ տեսայ թէ լուսադրոյին ձեռնդրել՝ լուսին չհասայ: Ետտ քան իմացայ, բայց ոչ հիմնովին: Գիտութիւններն ինձ անունդ դարձրին, միջնորդ պէտք էր նրա մի ամուսն մշակէի: Ուրիշ վայրկեաների գոգահաւ՝ գիտութիւնն ինձ համար վայելեց եղաւ. փոխանակ պարտիք դառնալու: Հայոց գրականութեան զայս պատմութիւնն կորչում էր մոտի մէջ եւ տեսնում էի թէ նրա բարձրագոյնն ու չեմ հասնելու. կեանքս ու հոգիս շատ էին չեղում աջ ու ձախ: Միշտ շարունակելով մերժուած հետեւել մեր գրականութեան՝ եւ ներքուստ, զգուշոր հարուած էի արդէն այն մտքի հետ թէ իմ լաւ օրերի խնդրան մտածումը իրանալու չէ երբեք:

Առաջատար բացած լայն ծով է մտնում խիզալի պատմանին, Մի խաբխուլ մտակալ ասիւն կապում է անգործ ինքնին:

Երբեք այս երկուողն իմ կեանքի պատմութեան եղաւ: Մի քանի տարուածութեան գիտական եւ հմտութիւն զայս գրականութեան իմ լաւ օրերի հետ արժանաւ մի յուշ ու մշուշ ...

Այսպէս նկուն՝ հարուած էի կացութեան հետ, որի պատասխանատու եւ չեմ անշուշտ, երբ Համազգային Ընկերութեան Պէյրուքի ճիւղն ինձ առաջարկեց հրատարակային գաղափարներս մի շարք նուիրել Հայոց գրականութեան: Դեկտեմբերից, գիտէի, որ պահանջն չափով հմտութեան չեմ հասնում:

ՈՒՈՒ... ՌՈՒՄ... ՌՈՒՄ...

Քրուպը կ'ոռնայ, կը սուլէ, կը տքայ ու փայլ... Անոր բարձրաբերձ ծխնելոյծները, ցածիկ ամպերուն մէջ կը փակեն իրենց հասարակ մոլորն ու ծուրը, որոնք կ'երթան ու կը ծախեն հեռուն, հեռուն անձնայարձիր հորիզոնին մէջ: Բարանները կ'ընկն ու կ'ընկն համաշափ ու համաբախ իրենց ծանրութեան տակ, կը ճգնեն ու կը ճնկն, ձեւ ու կերպարանք կուտան չիկացած երկաթին: Գոսներորդ դարու քաղաքակրթութեւ մարդը իր մահացու զենքերու ամէնէն կատարեալը եւ ամէնէն աւելի է որ կը դարձնէ ...

Միքան, զոյր իմ, կեցած եւ դուն հոն, մեքենաներու թուճ ու բոհին մէջ, անոնց հոգեհոսն եւ աղմուկը ճիւղ ակնակցի: Սիւլիսուն հոգեւոր մէջ, սիրելիներդ, հայրդ, մայրդ, եղբայնդ սեւեւած քան գարուններու տրապակետով երազարձայիլ եւ անոր երեքմիկ համարյոներու խանձը չընթերցող, հայրենիքի տենչն ու կարօտը հոգեւոր խորը, կը սեղմեն կոնակին վրայ, կը հրեն մղալիք որ մարդկերը մեքենան դուրս թափէ հագար ու հագար մահուան դործիքներ:

Յուրա, Միքան, ցուրտ: Սառն հովը կը պարէ շուրջ, ցնդողներու չեւ կը զերծնախառնուի, քեզի կը փաթթուի, կը համբուրէ քեզ, կը խանձէ այտուղ եւ անոնց թուրթիւններն մէջ կը խոտնէ ցուրտ ձմեռն հրապարհիլ կարծիր: Հա՛ յոստանի քնքոյշ վարդ, սակէ տարիներ անշուք քու քոյրերդ տարին դէպի անպատեւ եւ հիմա քաղաքաբողոքեան տաակ նոյն մարդիկ պոկեցին քեզ եւ բերին հոս... բերին Քրուպը, անիծալ Քրուպը: Գիտեմ, անիծալ եւ, բոկոտն ու թշուառ, մեքենաներուն սեղծումին հետ ակնակցի ուժգին կը սեղմեն, կուլ կուտան քարկութիւնը, դաշտ մը շողջամ ապուրիջ հետ կուլ կուտան արցունքը յորտաւտառ... Յորեկէ է տանկանք, գիւրեղ տաւապանը, աղաքիկ փոքր մահիճիկ վրայ ընկողմանած, հայրենի տան փարթաւութիւնը վերջիւնով, Հայունէի հարստութիւնը հոգեւոր մէջ լացիկ եւ արտասուքներ անկողի ...

Մարդիկ անդուծ են, վայրաք են, Միքան, քեզ չխոցեցին, չօժանդակեցին: Մաղեղ բռնած քաղցեցին քեզ հոս ու հոն, հիմնակեցին անկողի, եւ ոչ մէկ վայելք քեզի թոյլատրեցին: Եւրոպայի զուակ ճերմակ մարմինով սեւ հոգի մարդիկ գիւրեղ մղձաւանջի եւ ցորեկի թխրանի փոխեցին: Արեւկան ցեղի դու արի դուստ, արիական ցեղի անարի մարդիկ քաղաքաբողոքեց քեզ շարժեցին: Ու՛րա՛ւ, ու՛րա՛ւ... ու՛րա՛ւ... Անգալն է, Միքան, շուտ փախիւր, զոյրիկ: Գիտեմ իրաւունք չունի բարձրագոյն պալատներներուն (Hoch Bundes) մէջ, կըրծող OSI մը կայ, անորդ դաժն են այդ իւրեւ նախատինք, բայց անոր տակ քու հոգիդ կայար, Հայունէի միտմ սիրտը կ'ուրի, կը յորդի ...

Ու՛րա՛ւ... ու՛րա՛ւ... ու՛րա՛ւ, ու՛րա՛ւ: Ետտ փաթիւն չունիմ, որ պէտք եղած դրեքը մէջտեղ չկան, որ դրադարաններ թափառելու սիրտ ու ժամանակ չունեմ, որ նոր հիգեր անելու վիճակի մէջ չեմ, ուստի եւ ծանր երեւց ինձ այն բոնը, որ ուզում էին զնն յոյսած ուսերին: Բայց պէտք էր տեղի տալ քաղաքակրթական թախանձաբն: Մտածեցի, ունեցողներն հմտութեան քնն եւ ոչ հմտութեան չեմանում. նրանք ուզում են մի հարապարկազմիլ Հայոց հին ու նոր գրականութեան մասին. այդպիսի տալ կարող եմ. յիշեցի հին փոքրը, որ ասում է. Վնդեղի մէջ մենք չորեքթափ թուաւ, ասին փահլեւան է ք. անտեղեակ ունեցողներին համար եւ բաւական հմտութիւն ունեմ. — փորձեցի, ասացի. եւ յանձն տայա:

Փորձն յաջող անցաւ: Եւ աշխատեցայ մեր հին գրականութիւնը մտաշնչի դարձնել ունեցողներին եւ տեսայ, թէ յաջողած եմ, քանի որ անձանձորթ լսեցին եւ զոհ մնացին: Մտածեցի թէ հարկաւոր ընթերցողներ կան, որ կարող էին նոյն գոհունակութեամբ ունեցողը խօսքին, եթէ հմտ ունենային. ուստի անկել վստահութեամբ ընդունեցի Համազգային Ընկերութեան առաջարկը՝ դասախոսութիւններս գրել տանելու: Հմտութեան համար չէ, որ պիտի դրեմ, մտածեցի, եւ համարձակութիւն կ'աւ վրայս պիտի շարժուի:

Ահա ասիւն եւ իմ դիրքը. մենք յաւանդութիւն չունենք: Նպատակն է իմ ունեցած քաղց զոհանքի ընտ չունեցողին: Գիտեմ, որ շատ քան պակասում է ինձ. հմտութեան կը մնայ շտեղծ ու լրացնել: Եթէ կարենամ իմ ընթերցողներին սիրել տալ մեր հին ու նոր գրականութիւնը՝ դարձնել արդէն եւ զոհ կը մնամ: Հնար չունենալով մի հմտութիւն ու գիտական պատմութիւն գրել մեր գրականութեան՝ պիտի աշխատեմ մի կենդանի պատկերը դնել այդ գրականութեան այն պատմութեան: Բայց հիմա, որ վերջնապէս իրտի թաղեմ իմ հին բայց սիրելի երազը Հայոց գրականութեան մի զայս պատմութեան, այս նոր դործի չէմ արի պիտի խօսիմ թէ ինչ էի անպատեւ զայս: ասելով եւ թէ որքան միաձիտ ու խիզախ էի, կարծելով թէ հնարաւոր է աղօլսել մի պատմութեան վրէժ մեր պայմաններում:

Ն. ԱՂԱՆԻԱՆ

Ինք, Սիրան, եւ լաւ պահուող: Հաշուեյարդար է այս... Պրոքուրորը կ'աթիւնէր շողքացած. եւ բարձրացած վեր, մինչեւ ամպերը, կարծես անոնց ըստմունքն փրկած անարկու կտորներ վար կը թափթփին... վերը շարժում կայ: Կը շրջնի անվերջ, վար կը տեղացնեն անվերջ պայթուցիկները մահացու, անխնայ, ամէն տեղ: ... Տե՛ս, ինչպէս կը խորտակուի բոլորը, ինչպէս կ'ըլլայ այդ բոլորը գետնին հաւասար... Ամպերը կ'ընկն վար, իսկ փոշին ու ծուրը կը բարձրանան վեր, կրակը կը ծուրէր երկնքին եւ իրենց միջեւ... Մահն է, Սիրան, մահ եւ շարժը... Աւերակ եւ կտորած:

ԱՒ. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՅՈՒ

Զօրաշարժը

Վեց տարի առաջ, ճիշդ այս օրերուն յանկարծ ձայն մը, — Պատերազմի ձայնը, — ուռնիք մը պէս պայթեցաւ: Աղաւթեան պայտալան այս ժողովուրդը ըմբոստացաւ դրօշակը ձեռքը:

— Հայրենիքը փոստիկ տակ է... Գաղափարայինութեան այս օրրանը, Փարիզ, յանկարծ տրտաւարդ երեւոյթ մը առաւ: Երբեմն իր լուսաշող պողոտաները փոխեցին իրենց դիրքերը: Պատկերները տարբեր դոյն ստացան: Ժողովուրդը դարձաւ լուռ եւ անժպիտ: Փողոցներու, թատերասրահներու, զբոսավայրերու խանդավառ միջոցաւ իւրաքանչիւր լայնութիւնը պէս մարեցաւ: Այս բոլորին հետ՝ սակայն, մէկ բան միայն իր տեսիլները, որ ձեւ ու մարմին առած՝ կը սաւառէր ամէն կողմ: Ամէն տուն, ամէն բնակարան, մի կը կըրար նկարագրել պատկերը այդ օրրանի փարկին:

Զօրաշարժի հետեւեալ առաւտուր, ումէն օրուան պէս դուրս կ'ընկն, կը դնեմ թերթ մը եւ կը շարունակեմ ճամբար: Սակայն երկկուսան անհոգ, ժպտուն դէմքերը չէի տեսներ: Ամէն կողմ լուռ, ամէն կողմ սեղծ, ամէն կողմ հանդարտ:

Թաղային թողապետարանը գորշ աղանձի մը նման թաւած է յայն հրապարակի մը վրայ: Դրանք առջեւ հակա թաղութիւններ կեցեր աղդեր կը կարգային: Ես ալ կը կենամ: Օրոտն կարգախօսէն զատ ուրիշ բան չեմ գտնել:

— Հայրենիքը փոստիկ մէջ է... Կ'անցնիմ ուրիշ փողոց մը: Պատկերը նոյնն է. նոյնն է ամէն կողմ:

Այս ժամանակ, որ արեւը հաղիւ սկսեց չորհրդի ցրտել մայրաքաղաքին վրայ, ահա ուրիշ պատկեր մը: Մարդիկ իրենց կազարգել դիմակներով, պատերազմական պայուսակներով լուրջ եւ արթուն: Զօրապետները կանգ առին: Միայն պատերազմական մեքենաները շարան շարան կ'երթան ու կուգին: Ահա ամէն փողոցի մէջ դուռներ կը ծննչեն ու, այդ տուններին պայուսակներն իրենց կոնակը, երկուստեքի դուրս կ'ընկն, կ'ընկն ուրիշներ ալ: Համարը եւ մաղթանքներ: Կ'անաւարկն, կը վաղեն, կը միասին իրենց զօրաբաժնին ու կը պատրաստուին:

Եւ ահա զօրաշարժը սկսաւ: Պողոտաներուն վրայ ուրիշ բան չեմ տեսներ լեթ ոչ զինուոր: Նուազախմբներն իրենց ողբերգիչ եղանակներով յոյս եւ կողով կը ներշնչեն բոլորին: Ու բանակը կը քայլ յաղթանակի երգ մը չընկնուի:

Եւ ահա իրենց զինուորական հագուստներուն տակ, հրացաններն իրենց ուսերուն՝ կը տեսնեմ սեւ աղուորակ աչքեր — Հայուն աչքեր:

— Հէ՛յ միտա բարի, միտա բարի, կը պոռան մէկ կեղևորը անոյշ ժպտով մը:

Ու՛ զ'անտեմ: Անկել կը մտանաւ: Մեր թաղի Մարգրեան եղբայրներն են, Սենեքերիմն ու Սեդրակը: Որքան աղուորդներ էին այդ իրենց հագուստներուն տակ: Անդին ուրիշ դէմքեր: Նոյն աչքերը կը փայլէին անոնց յօնքներուն տակ: Եովհաննէ Տէր Միւստանն ու մեր Սարգիս Եփրանեանն են: Ինչեք չեմ կարողար անոնց բոցավառ աչքերուն մէջ: Ու դեռ երկարեմ շարքը այն միւս սեւ աղուորակ աչքերուն, որ չէին ճանչնար եւ որ կը ժպտէին ու կ'անցնէին իրենց Քրանսացի եղբայրներուն հետ՝ երբ մը չընթերցուի:

— Բա՛ւա՛ւ Հայրենիքի գաւառներ... Այդ օրը առաջին անգամ ըլլալով, Փարիզ կ'ապրէր պատերազմի սեւ շուրթին տակ:

Ու աշխարհի ամբողջ կը գտնուէր արեւմտի պաշտպան կեղեղի մը առջեւ: Որ արդէն սկսեց չորհրդիլ եւ յորդիլ:

ՄԱՏՈՒՐ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ 8000 ռուսականները գործադուլ հռչակած ըլլալով, թիւր 12.000 բարձրացաւ երէկ: Աթէնքի մահաբանի 3000 բանուորներն ալ կը սպառնան գործադուլ հռչակել: Բանուորները յաւելում կը պահանջեն, բաւական չընտելով օրական 4—5 չիլիքը:

Մէ՛կ Միւլինո ՏՈՒՐ ԿԵՆՉ ԵՄԱՆՈՒՐ հրապարակ հանուած է Ֆրանսայի մէջ: Ամերիկեան կեղծ տուրքի շինելով, ծխախոտի անդ տանջել եւ յարդը կը լցնեն եւ կը ծախեն հատը 100—120 ֆրանք: 30.000 տուրք ծնող անցած է, իսկ 60.000 ծախուած է արդէն Փարիզի մէջ:

մարդիկ են, որոնք հանգստ են բերած ներքին մեծ ուժ, աշխատանքի հերոսություն են ճշմարիտ մարդկություն:

Պատերազմի շրջանին սովետական արձակը հարստացած է նոր գործընթաց գործընթացով: Հ. Մկրտչյան, Վ. Անանյան, Վ. Ունյան:

Ձեռնարկողը այս առթիվ շեղման է անցնում հետևյալին: Դ. Դեմիրճյանի պատմավեպը, «Վարդա - նանք», որ կը նկարագրէ հայ ժողովուրդի պայքարը պարսիկ բռնապետության դեմ, Ե. Դարուն, գլխավորությամբ Վարդան Մամիկոնյանի, Սյուրբերի արժեքը այն է որ կրօնական կեղծիք միջին երևան բերելով ժողովրդական շարժման հասարակ - քաղաքական բովանդակությունը՝ հեղի - նակն ստեղծել է դրական մեծածախ մի երկ, որին վիճակում է արժանի տեղ դրանք պատմական ընտիր վկայի շարքում:

Նոր լույս տեսած է նաև Ստեփան Զորեանի պատմական վեպը, «Պայ թագավոր», ուր հեղինակը կը պատկերացնէ «Երեսուցի Պայ թագավորի պայքարը այն նուաճողական, ձուլող քաղաքականության դեմ որ մղում էին Հայաստանի պետականությունը ու կուլտուրան (մշակութային) Գնվել ներսող հարեանները՝ Պարսկաստանն ու Բելառուսիան: Ձեռնարկողը այս գործն ալ կը գտնէ շատ դնական, զրառակարգային փոխ - յարաբերությունների ճամարացի նկարագրու - թեամբ, մարդկային բնավորությունների եւ տի - պերի կերպարներ բարձր պարզություններով:

Պատմական վեպ մը դրած է նաև Նաիրի Զարեան, «Արա Գեղեցիկ», պատմա - դիցարանական ողբերգություն, որ, «որի մէջ բանաստեղծը մեծ վարպետությամբ պատկերում է հայ պետակա - նության ծնունդը Ուրարտուի պետությունն ու կուլտուրայի հիման վրայ»:

Գնահատելի նուաճումներ կատարում են նաև հայկական քաղաքագրութեամբ առաջնորդին մէջ: Վերջին տարիները բնագործում են Դ. Դեմիրճյանի, Ն. Զորեանի, Տ. Հախումյանի, Ա. Գուր - լանյանի, Վ. Վաղարշյանի եւ Արա Գեղեցիկի նոր բաղդեր: Նշանակալից կը համարուի Վ. Վաղարշ - յանի «Վանքաճոց» տրաման որ կը ներկայացնէ կոլոնիալիզմի դիմաց պատերազմի օրերուն:

Ռուսերը կը պահանջեն իրենց ֆալսիֆիկները

Զոր. Կուրբով, Ս. Միլոսևան Հայրենապետի Յանձնաժողովին նախագահը, զանգուտեցաւ թէ Դեմիրճյանի անգլիական եւ ամերիկեան շրջանն - ընդ գլխավորական իշխանությունները արգելանք կը յարուցանեն, խորհրդային քաղաքացիներու վերադարձին դէմ: Զորավար անցնալ Երեսուցիի ալ զանգուտեցաւ էր թէ Անգլիացիները դէպ ի վար - ունի ազատագրումը Ռուսներու հետ, վատառողջ վայրերու մէջ կը տեղափոխեն զանոս եւ կ'ուշա - քանեն անոնց վերադարձը: Այս անգամ, յայտարար - ութիւն մը ուղղելով Սոյուզայի գործակալու - թեան, զոր. Կուրբով ըսաւ թէ անգլիամերիկեան իշխանությունները թույլ չեն տար որ խորհրդային պաշտօնականները մտնեն ռուս զինվորներու եւ արտո - րականներու կայանները, թէ զգործակալական ծա - րայութեան մէջ դառնում ֆալսիֆիկ տարրերու մնացորդները քարոզութիւններ կը կատարեն խոր - հրդային քաղաքացիներուն մէջ, որպէսզի արգի - լեն անոնց վերադարձը:

Եւրի Երբ չէր ըլլար այս առթիւ պրպտումներ կատարած ըլլալով անդիւնամերիկեան զինուորա - կան շրջանակներու մէջ, դիտել կուտայ թէ անոնք համապատասխան են որ Ռուսերը կ'էփեմի (նախկին Զե - հան) զորանակներ կը զրկեն իրենց հայրենադար - ձի պաշտօնական եւ կ'օգտուին կացութեան խառ - նակություններ, ձերբակալուել համար: Ս. Միլո - սևան վազմէի թնայանքներէն շատերը, «Թորո - քիականներ», Սպիտակ Ռուսեր, ցարականներ են: Այս պարագային իմանալով, շատ մը զինվորներ եւ արտոնականներ Դաշնակիցներու պաշտպանու - թեան դիմած են: Այս փափուկ հարցի մասին քա - ղաքականություն չէ ճշդում եւ զինուորական իշ - խանութեան պաշտօնականները ինչպիսիք ձեռք առնե - լով, երբեմն ջանացած են այդպիսի անձերը հետո պահել ռուսական ձեռքերէն:

Այս տեղեկությունները վերջ, ամերիկեան թերթը կը գրէ թէ զոր. Կուրբով իր յայտարարու - թեան մէջ մասնաւորապէս յիշած է որ «Սպիտակ Ռուս եւ Միլոսևան, խմբակի մը ղեկավար անցնա - ւաճն տեսալ արգելանք կը յարուցանէ խորհրդա - յին քաղաքացիներու վերադարձին դէմ»: Զորա - վարը խոսած է նաև Ուրարտուի ֆալսիֆիկներու գործունէութեան մասին: «Ճակատին 150,000 խոր - հրդային քաղաքացիներ Լիթուանիայէն, Էսթո - նիայէն եւ Սպիտակ Ռուսաստանէն կը գտնուին բրիտանական եւ ամերիկեան շրջաններու կայան - ներու մէջ: Այս կայաններուն վարիչներն են այն - պիսի մարդիկ որոնք ծառայած են զերման բա - նակներէն»:

Միւսին Սեպտեմբեր 1 հայրենիք վերադար - ձած են 5,115,709 խորհրդային քաղաքացիներ, ո - րոնց անկի զան երկու միլիոնը յանձնուած են անգլիամերիկեան իշխանութեանց կողմէ:

Տեխնիկականագրութեան սարեգարդ

ՏԵԽՆԻ, 4 Սեպտ. (Յաղաք) — Աշխարհակեր պատերազմի յայտարարութեան թուականին ճիշդ վեց տարի վերջ, 2 Սեպտեմբերի կերակին, խրախ - ճանքի եւ ոգեւորութեան օր մը եղաւ Տեխնիկա - մար: Իր աշխատագրութեան առաջին տարեդարձն էր եւ Դիմադրական ձախարք ձեռք ձեռք տեղա - կան իշխանութեանց, ընկերակալականներու, հա - մայնավարներու, բանուորական սկզբնականներու եւ զինուորական զանազան միութեանց՝ շնք չէր լինալած արժանաւայելի կերպով տոնելու զայն:

Եարաթ իրիկուն ժողովրդային պարահանդէս սարքում էր. իսկ կերակի թափուր մը տեղի պիտի ունենար, որուն հրաւիրուած էին Հայ կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւնը եւ 1939—45ի Հայ Ռազ - միկներու նորակազմ կազմակերպութիւնը:

Առատուան, արտադրութիւն ետեւից տը կը ընդ - մարուէր Ժան-Ժոնի պողոտային վրայ: Ետեւր կ'ուղղուէին որդուած հաւաքավայրը: Հայ Ռազ - միկներ եւս, երէց թէ երիտասարդ, խմբակին կ'ուղղուէին դէպ ի վար ժամադրավայր: Յաճախ սովոր - ութիւն է յիշել մեր անձնապահութիւնը, սա - կայն այս անգամ մեր խումբերն էին որ յարգեցին ժամադրութիւնը: Ժամ մը վերջ միայն հոն հասաւ կազմակերպիչ յանձնախումբը եւ անմիջապէս լծուեցաւ թափուր կազմակերպութիւն: Ընկեր Փի - լոս, ծխախոտներ բերին, լայն ու զոհունակ ծախ - ւով էր խումբը կը դիտէր: Յուսէի Զափուր, ա - ռուդ կեցողութիւնը Հայիկ. ետեւից պիտի դրկած, դաշնակցի էր անխախտ հաւատքով, անհամբեր կը սպասէր մեկնուիլ պահուն: Կարծես այդ րո - պէին երիտասարդական տաւին մը կը հոսէր իր ե - րակներուն մէջ: Բիւն անդին, նորակազմ խաղիկ - ներու Միութեան նախագահը, տեղեկներն եւ փու - թայան, ալ ու ձախ հրամաններ կ'արձակէր, իր խմբի կարգի բերելու մտահոգութեամբ: Կազ - դուրէի էր տեսարանը որ պահ մը մեզ կը փոխա - դրէր մեր հայրենի երկիրը:

Վերջապէս թափուր յաւաք շարժեցաւ, Գան - ֆառին ուղեկցութեամբ: Մեր երկու խումբերը մնացին Ֆրանսական խումբերուն միջեւ: Գերինե - րու խումբին մեծ մասը Հայեր էին:

Ամրող պողոտային երկայնքը հետաքրքիր - ներու զազմութիւն մը: Տուներէն եւ խանութնե - րէն Ֆրանսական ազգային զօրք կը ծածանէր: Ամէն կողմէ ծախսներն ու խանութներու ծախս - քներն անխախտ, կամայ թէ անկամայ, կը յա - տէր դէպի Հայիկ. ետեւից, որ պնդում ունէր իշ - ւաներով, փրանք. դրոշմի հետ, նոյնքան կարող եւ վառ գոյններով վաշխուէր: Ֆրանսացիներու շրջ - ներուն վրայ կը դրոշմուէր «Les Arméniens», զար - մանքի ու դիմաւորութեան արտայայտութիւնն - րով: Բացի մեր ետեւիցէն, աչքի կը զարնէին նաեւ Հայ խաղիկներու նորակազմ Միութեան ցու - ցատկային զանազանութեան միմիկը: Ծաղիկները՝ ամէ - նէն ներկայանալին ու խոշոր:

Մեր խումբերը, կարգապահ եւ հպարտ կը հետեւէր թափուրին, որ քիչ վերջ կը հասնէր Ան - ծանոթ Զինուորին յուշարձանին առին:

Իրօշակները կը փութան առաջ, կը զետեղ - ւեն ծաղիկներով: Կը կը կարգապահ Տեխնի պատերազմի զօհներու ցանկը: Վայրկեան մը եր - կիրած լուսինն անոնց յիշատակին համար: Այդ ցանկին մէջ կային երեք Հայ զոհներ, որոնց մին տարաբայ Վարապետ Տէր Պողոսեանը: Իծարա - նարար փայլ կարողացին այդ անունները, հագի - կարիկի եղաւ Տէր Պողոսեանի անունը զատորոշել, իսկ մնացեալ երկուքին ինքնութիւնը մնաց անո - լոն: Յետոյ արտասանութեան ամփոփ ճառի եւ հանդէսը պաշտօնապէս փակուած յայտարարու - լով ժողովուրդը ցրուեցաւ: Գ.Պ.

Ճափուրի ցուցում

Զոր. Մէք Արթըր Թորքո մտաւ շարաթ առ - սու, ստուարաբար բանակի մը ղեկին անցած: Զորանցըր տեղի ունեցաւ Կայս. պալատին մօտ, բանելով հինգ իրիկմիթ տարածութիւն մը թո - քիոյ վրայ: Այս պողոտաներուն վրայ: Այս առթիւ պարզուեցաւ Մ. Նահանգներու պատմական դո - շը: Ամերիկացիները 18 զօրաբաժնի արամադրած են Ճափուրի գրաւման, առանց հաշուելու օդազօ - րը եւ ծովային ուժերը: Հաշիւ եղած է թէ 400 հազար զինուոր պէտք է, ամէն պատահականու - թիւն զինադրակելու համար: Այս ուժը ցամաք պիտի հանուի երկու ամիս: Ճափուրի զինե - րուն թիւն է եթէր միլիոն, երեք միլիոն երկրին մէջ, չորսը զբաւեալ երկրներու մէջ:

Դաշնակիցները տեղեկագրեր կը պատրաս - տեն Ճափուրի անդիւններու մասին: Կը կարծուի թէ պիտի ամբաստանեն հազարաւոր Ճափուրի - ներ: Լուրը մը համաձայն, Պեմանիոյ եւ Սիւրի - մէջ արքայականութեան 50,000 Դաշնակիցներ 20 հազար մեռած են ուժապատումներէն եւ հիւսն - դուրիւններէ:

Միւս վերջին պատրաստութիւնները կը տե -

ԹՐԻԱՆՅԱՅ ԴԱՏԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վիեննի պատահական թղթակից մը, Վ. Հո - վեանի կը գրէ թէ Օգոստոս 30ին ժողով համա - րուելով, ընտրուեցաւ ինը հոգիներ յանձնախումբ մը, որ կը թաղկանայ հետեւեալ անդամներէն. — Միսնեան Մեհրապ, Միւսեան Յակոբ, Թա - դեոսեան Բիւզանդ, Հովիւեան Վահան, Չուլլի - եան Վարդան, Զաքարիան Արտաշէս, Ալթունեան Մամբրէ, Զօպրեան Մարտիրոս, Սահեան Նազա - րէթ: Յանձնախումբը մասնաւոր բանաձեւով մը կը պահանջէ վերաբարձուել Հայի. Դատը, Թրքահա - մաստանի հոգիներ միացնել Ս. Հայաստանի, հա - մաձայն Ուիլսոնի ծրարքին, Գերմանիան պատա - րանաւորուելու նկատել 1914—18ի ջարդերուն, պահան - ջել անհամար զոհերու արեան գինը, շարժուն եւ անշարժ գոյքերու հատուցումը, ապօրինի ռազ - ակել լողանքի մէջ տրուած որոշումները: Հայերու մասին են: Բանաձեւը ընդունուած է մեծ խան - դավաորութեամբ:

նուէրն զօր. Մէք Արթըրի յաղթական մուտքին առթիւ, Ճափուրի արտաքին նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւն ըրաւ: մեծ զարմանք պատճա - րուելով. — « Զինուորական կառավարութիւն պիտի չհաստատուի Ճափուրի մէջ: Դաշնակիցները առա - ջարկներ պիտի ներկայացնեն, որոնք լիովին պի - տի գործադրուին »:

Ճափուրի անձնատուրութեան պաշտօնագիրը Միջառնային ստորագրութեամբ, Ամերիկա փոխ - դրուելով յանձնուեցաւ նախագահ: Թրումեն:

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ խումբ մը Ճափուրի մոլեռանդ սպաներ դաւ մը սարքելով, սպանած են այն զօրավարը որ անթիւղ պիտի հաղորդէր կայսեր անձնատուրութեան հրամանը. Ասոր վրայ մէկ օր ուշացած յայտարարութիւնը: Դաշնակիցներէն ոմանք անձնատուրան եղած են:

Ամերիկացիները գրաքանդութիւն հաստատե - ցին Ճափուրի մէջ եւ հսկողութեան տակ առին պարտութիւնը:

ԵՌՈՎՊՈՐՏԻԱԿԱՅ ամերիկեան ընկերու - թեան մը յանձնեց քարիւղի բոլոր հանքերու շա - հագործումը, 50 տարւան համար:

ՀԱՅ ՄՈՐՈՐՏԻԱԿԱՅ ԵՐ

Լոս Անճէլէսի հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ, կաթուածի հետեւեալով փախճանեցաւ Նշան Եր - րիսեան, 86 տարեկան:

Նշան Երիւրեան այն առաջին Հայերէն էր, որոնք աւելի քան կէս դար առաջ բաժնուելով Հայ Աւետարանական եկեղեցիէն, Կ. Պոլսոյ մէջ ըն - դունեցին Մորմոնութիւնը, Ամերիկայէն հասած Մորմոն միսիոնարութեան միջոցաւ: Երիւրեան այդ օրերուն Մորմոն միսիոնարութեան օժանդա - կութեամբ ամրող զերդաստանով Ամերիկա փո - խադրուելով, 50 տարեկանէն աւելի հաստատուած էր ետեւից Սուրբ Լէյք Սթիվ քաղաքը: Ուր կայ Մորմոններու նշանաւոր տաճարը եւ նահանգը ծանօթ է իրեն Մորմոն նահանգ մը Ամերիկայի պատմութեան մէջ:

Անկա Մորմոն տաճարի մէջ էր յառանգեցած աշխատանքներու ինչպէս նաեւ իր դաւանանքին իրեն հաստատուած հետեւողը մը բարձրացած էր երիցութեան աստիճանի (կալիֆորնիոյ): Թարգմա - նած է հայերէնի մորմոն դաւանանքի վերաբերող գրքեր, ինչպէս օրինակ՝ «Գիրք Մորմոնի» եւ «Յայտնութիւն ձողեթ Սթիվի»: Մեծահասարակ եւ փառակալած են այս երկու գիրքերը ինչպէս նաեւ մեծածախս եղած է անոնց հրատարակութիւնը հայերէն լեզուով: Ասոնցմէ դուրս կան նաեւ իր թարգմանութեամբ՝ ողջ դաւանանքին վերաբե - րող քանի մը տեղագրութիւն: Այս բոլորին համար անկա վայելած է բարձր պատիւներ Մորմոն հաստատութեան մէջ:

Հանդուցեալը Սեպտեմբր նահանգէն էր, ոտակայն կը պատմէր որ իր նախահայրերը ամերի - կեան ժամանակներէն ի վեր հոն գաղթած էին Պարս - կաստանէն:

ԱԼՃՈՐՈՒՄԻ — Ազգ. Ընդհ. Միութեան (Հ. Ա. Զ.) Արթուրի մասնահիւր կազմակերպած է հրապարակային մեծ ժողով մը Ս. Հայաստանի եւ մասնաւորաբար Հայի. Դատի մասին, այսօր, Կիրակի, 9 Սեպտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ս. Պողոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ: Կր խօսին Զորմու - Լան, Փնէնհեան եւ Կոստանդինեան:

ԱՆՏՈՒՄԻՆԻ Դաշտանանդէսին առթիւ (2 Սեպտեմբեր) ընկեր Արթիւր Մարտիրոսեան մէկ ետեւեալ «Ետեւ» նուիրած էր վիճակաբաղի համար: Կր խնդրուի շահուցէն (թիւ 323) ներկա - յանալ Ազգ. Միութեան մասնահիւրին կամ «Ետ - ուղ»:

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme • 13 • Le Gérant: H. AGONEYAN

HARATCH

Fondé en 1928
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Abonnements. — Sup. 750, France 400, Étranger 200 francs

Mardi 11 Septembre 1945 Երեւանի 11 Սեպտ.

ՕՐԵՐԵՐԸ

ԺԵ՛. ՏՄԻՒՒ — 17e Année N° 4502. Նոր շրջան քիւ 131

Խմբագիր՝ Ե. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

Գին՝ 3 ֆր.

Մեր ԽՍՀ

ԴԱՏԱԸ ՀԵՏԱՊԵՏՈՒ ԱՏՆԵ

Ընթերցողները օրը օրին կ'իմանան այն աչ — խառնանքները որ կը կատարուին մեր զապուկին մէջ եւ այլուր, լայնօրէն արծարծելու համար Թրքահայ Դատը :

Ինչպէս կ'երեւայ, յետին համբանքն ալ գործի լծուած է, ճայն բարձրացնելու համար : Պատգամաւոր ատենախորհուրդներն եւ գոյնզգոյն բանա — ձեւեր ամէն կողմ : Եւ յանձնառութիւններ նիւթա — պէս օգնելու :

Իսկ ամէնէն կազմուի իրողութիւնը այն է որ կը տրեմ ճիշտանարութիւնը, էլ միայնակաւ յայտարարութեամբ : Երբեմն խորթ ճայններ կը լըսուին, բայց ճակատը ճեղքուած չէ, գոնէ այս Տարբին մէջ : Եւ կը հաւատարմեթ թէ այսպէս ալ պիտի շարունակուի :

Օրհնութիւն մը պիտի ըլլար, եթէ միւս դա — դուքներն ալ եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի օր — նակ տոնէին այս երեւոյթին, դոնէ ամսամեայ զինադադար մը կ'ընելով : Պայքարի, բանալիճի համար միշտ ալ ժամանակ պիտի ունենանք, ինչ — պէս ունեցանք լման 25 տարի : Փոխանցման շըր — քանիւ, հոգեբանական պահեր կան, ուր անձոնքի տկնարի մը, ծուռ քայլ մը կ'ընան ամէն քանդել : Այդպիսի շրջանի մը մէջ կը գտնուին Ֆրանս — սայի ազատագրումէն ի վեր : Եւ մանաւանդ այ — սօր, երբ օրուան հօրները, Երեք Ջոնիւր ձեռնար — կեր են աշխարհի ճակատագիրը վճռելու :

Շատ միայնիւ չըլլանք, մեր ոտքերը դնուէն կտրելով, ինչպէս 1918—21ին, երբ Եւրոպան մշուէ եւ երազ էր մեզի համար :

Ժիւղէ. Դանիակները ջախջախիչ յաղթա — նակներ տարին բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ կ'ընան իրենց կամը պարտադրել այս կամ այն պետութեան : Բայց, չմոռնալ, որ, ինչպէս ինչ — միշտ ներդաշնակ չեն : Անոնք միմայնիւ եւ միա — կամ էին պատերազմը շահելու համար : Սր եւ է զեռով : Հիմա որ յաղթանակը տարած են եւ խաղա — դուքները կազմակերպելու կ'աշխատին, արդէն իսկ ճեղքեր կ'երեւան միացեալ ճակատին վրայ :

Բազմաթիւ վիճելի խնդիրներ կը սպասեան խորացնել ալ ճեղքերը : Մասնաւորապէս արեւել — եան եւ պաշտօնեան ճակատին վրայ :

Միւս կողմէ, մեր թշնամին չի քնանար : Եւ յաճախ աւելի պաշարելու կ'երեւայ ջան մնալ :

Անուշտ ան լըծուէն կը վախճալ իր հօր հա — րեւանէն, որ կ'ընայ մէկ հարուածով վեր ի վայր շըլել Թուրքիոյ քարտէր, փոխանակ միայն սահ — մանագուրդի արարարութիւն պահանջելու :

Բայց, — ուղարկութիւն : Պատերազմին սկիզբէն ի վեր, ոչ մէկ պետութիւն իր թղթածրա — րին մէջ ամփոփուէն է Հայի. Դատը : Թերեւս աս ու ան արձանագրութիւններ պահած են իրենց յաշտութիւն մէջ : Սակայն պայտօնական պա — հանք եւ ձեւակերպում չկայ, որքան կըրցած ի ստուղն :

Նոյնիսկ Մոսկուան կամ Երեւանը կը նիւս — ընտրեն լուծելու պահէլ այս մասին : «Մովսէս — կան Հայաստան» միայն մէկ անգամ արձանա — գրեց Սան Ֆրանցիսկոյի մէջ կատարուած դիմու — մը : Ինչ որ տեսանք միմեկեւ Հիմա, զարգէտ Դ. Դեմիրճեանի մէկ յօդուածն է, «Արդարութեան Ձայն» (15 Յունիս), եւ անոր հետ, միեւնոյն թի — ւին մէջ, Եւրոպայէն Հայաստան գաղաճ քանի մը հայերանկեցներու սրտատու զրուիքները Բո — լորն ալ բազմաքանակ : «Տարապիկ հայութեան իղձերը կարող է իրադրուիլ ուստ Ժողովուրդը եւ մեն Ստալինը, որոնք նրա մի մասին՝ Մովսէս — կան Հայաստանի Ժողովուրդին երկու անգամ փը — կեցին Ֆիդէլական բնաջնջումից» : (Դ. Դեմիր — ճեան) :

Հայաստանի կառավարութիւնը, որ արտաքին գործադարութիւն ալ ունի, կը մնայ միշտ վերա — պաւ : Որքան կըրցանք իմանալ իմիջանկի պատգա — մաւորներու յայտարարութիւններէն, անոնք «Հա — կառակ չեն» որ մենք արձարծենք մեր Դատը :

Որեքմէ մեզի կը մնայ Դատը հետապնդել հա — տուն գիտակցութեամբ եւ մանաւանդ լըլուծեամբ : Վերջերս Անգլիայի Թերթերը կը գրէին թէ «Թուրքիոյ միջնադարային դիրքը զորացած է » : Կը — նայ ըլլալ : Մեզի տրուած չէ բանալ դիւանագի — տական զարդանքներու բոլոր վերջերը :

Անհրաժեշտ է զգուշանալ ուղուցիկ եւ անամէջ արտայայտութիւններէ եւ գործել այնպէս ինչպէս կը գործէ թշնամին, իր ուժերը լարելով ամէն ուղղութեամբ, սակայն խտրութեան պահելով իր գաղաւթը :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊ

(Բ. Եւ վերջին մաս)

Զօհրապի ստեղծագործութեան ժամանակա — շրջանը համարեան դատան ոչակցիայի տարիներն էին, երբ մարդը հոգեպէս տրորուած էր, մանրա — նում, երբ նա չէր գտնուէ իր ոտքի տակ ամուր գե — տին, անընդունակ էր դառնում խիզախ սլացում — ների, հոգեկան լիարուստ ապրումներն էր դրանց դրսեւորման : Այս երեւոյթը իր բազմազան արտա — յայտութեամբ հեղինակը պատկերել է մի շարք նորովէպերուն («Կոստակ», «Յակոբիկ», «Դիմա — կը», «Մամայիւր քարն ըրէ», «Երջանիկ մահ» և այլն) :

Միւս կողմից կապիտալիզմը բերում է իր ա — նողոք օրէնքները, իր երկաթէ թաթիքի տակ ճեղ — ճում Ժողովրդական լայն զանգուածներին, առա — ղացնում թշուառութեան համատարած մի ծով — օրի մէջ խեղդուած էին թոյլերը, անպաշտպանե — րը : Կարելի էր ոսկորա ճանկերի մէջ ճմուռ էր Ժողովուրդին, կենսը դարձնում ողորդութիւն, («Ճիտին պարտք», «Մաղաղիկ», «Փոստալ», «Ալիքին» և այլն) :

Ծանրով մահ ալ պայմաններում մարդու հոգեկան եւ բարոյական պատկերի աղարտումը, բարբերի անկումը, եսմիւրութիւնը, իրար յօշ — տելու ընդդէմը, Զօհրապ ջառագանջութիւնն օր — նում է մարդը, իսկական մարդը՝ թռնապետու — թեան, կապիտալիզմի եւ բուրժուական քաղաքա — կրթութեան ազդեցութեամբ դեռ չաղարտում, չարա — զտում է հեռաւոր, մեկուսացած, լեռներէ մէջ կոտորած վայրերում, նրանց օտուած է հոգեկան եւ մարմնական զեղեցիկութեամբ, պոէտական ջըն — ջըլութեամբ, գուլալ հոգիներով եւ ինքը հիշում է նրանցով («Բեֆարիկ», «Փոստալ») : Այսպէս է Զօհրապը, երբ նրա մէջ խուսում է բանաստեղծու — իսկ երբ երեւան է դալիս ընդհանրող ռեալիստը, նա պատուում է դիմակներ, բարձրացնում վարա — րիւններ, եւ ընթերցողը տեսնում է բարբերի ա — պականութիւնը («Պարսկանդէսի վարդերանք», «Կանանց քիչիկ», «Կաշիստական պաղիւր հա — կումներ» («Մեղա», «Կոն»), կեղծ քարեպաշտու — թեան եւ անբարիք բարոյականութեան դիմակի տակ թաղուած անբարոյականը անհոգի, յաւ — կապէս բուրժուական վերնախաւը («Փոստալ»), աւանդական նախապաշարութեան եւ հասկացողու — թիւնների դոնէ («Լուսահողիկ»), ամուսնութեան եւ հաստատեթ վաճառականական ձեւ ընդունելը («Վերադարձ», «Յակոբիկ», «Պարիսիւր») են :

Զօհրապը որպէս գրող վաղուց գործել է մեր կրտսիկ եւ ամենաթրուած հեղինակներից մէկը : Նրա երկերով դատարարակուել է ոգեւորուել է մի քանի սերունդ : Ցատկապէս նրա նովէլները ու — նեն կըթիւն, արեւուցող, մտաւոր եւ հոգեկան հաճոյք պատճառող բացառիկ յատկութիւններ : Զօհրապի դործերից լուսաւորները վաղուց դար — ձել են մեր դաստաղդերի միայնակ գարդերը : Ինչ — պէս Մոպսանը Փրանսական դրականութեան մէջ, Ջեյնովը ուստ գրականութեան, Զօհրապն էլ մեր գրականութեան մէջ նորովէպի խոշորագոյն վարպետն է : Նրա նորովէպերը մի նոր աստիճան են մեր արձակի, յատկապէս այդ ժանրի (սեւ), զարգացման մէջ, եւ ստանց ստեղծագործորէն իւրացնելու Զօհրապի վարպետութիւնը՝ չի կա — րելի նպաստել հայ նորովիպագրութեան առաջըն — թացին :

Զօհրապի գրական ժառանգութեան մէջ չա — փաղտնց արժէքաւոր են նաեւ դիմանկարները («Մամուր գէմբեր»), որոնցով հեղինակը դար — ձաւ մի նոր ժանրի հիմնադիր մեր գրականութեան մէջ եւ ունեցաւ բազմաթիւ հետեւորդներ : Այդ ժանրի մէջ էլ նա միանգամայն ինքնատիպ է եւ մնում է չզերագնացում :

Մ. ՀԻՄԵԱՆ

ԶԱՄԱՆՈՐՄԵԱՆ հոսանքներից կողմէ զօր. տը Կօլի ներկայացուած յուշերին բովանդակութիւն — քննարկը հրատարակուի այսօր : Յօդագիրը մաս — նաւորապէս կը բողբէ ընտրական շրջաններու բաշխումէն դէմ : Կը կարծուի թէ կառավարու — թիւնը անխաղաղ պիտի մնայ իր որոշման վրայ :

ՏՐԱՆՍԻԻ արգելարանը, իւր հաղաքաւոր կասկածներէն թիւեցան՝ ազատագրութեանց վերջը, բոլորովին պարզուեցան : Հոն մնացած 280 կալանաւորները փոխադրուեցան Թուրքի զօ — բաները :

ՓԱՐԻԶԻ ՏՈՆԱՎԱՃԱՍԻԸ, որ դադարած էր պա — տերադէն ի վեր, վերաբացուեցաւ շարաթ օր :

ՎԵՐԶԻՆ ԺԱՍ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԺՈՂՈՎՐ ԵՅՍՕՐ

Տարսակէ, Պալիսները եւ ուրիշ քննուկներ

Հինգ Մեծերու Ժողովը կը բացուի այսօր, Լոնտոնի մէջ : Բոլոր սեղեղութիւնները կը հաս — տատեն թէ օրակարգի առաջին խնդիրը՝ պիտի կազմէ Իտալիոյ հաշտութեան դաշնադիրը : Իայց իրազեկներ կը կարծեն թէ Խ. Միւրքիւնը պիտի յետաձգէ իր համաձայնութիւնը, մինչեւ որ կար — գաղորդութիւններ ըլլան նաեւ միւս «արաւմեակ» երկիրներու համար (Ռուսներ, Պուլկարիա, Հունգարիա, Ֆինլանտ) : Կը նշանակէ թէ մե — ծապէս պիտի ուշանայ Իտալիոյ հաշտութիւնը, որովհետեւ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը մեր — ժեն ջննել արեւելեան Եւրոպայի դաշնադիրները, մինչեւ որ Ռուսներ եւ Պուլկարիա այնպիսի կա — ռավարութիւններ կազմեն որոնք ճանչցուին արեւ — մտեան պետութեանց կողմէ :

Փաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ պուլկարիական խնդրը այնքան ծանր չէ որքան ուսմանականը : Եղած տառապանք վրայ նոր մը եւս աւելցաւ, — «Իզվեստիա», Մոսկուայի պաշ — տօնաթերթը, բուռն բողոք մը հրատարակեց Անգ — լիոյ եւ Մ. Նահանգներուն դէմ (տես քիչ անդին) : Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Մ. Նահանգներու արտա — քին նախադրեթ առաջարկած է Երեք Մեծերու Ժո — ղովին մէջ ջննել Ռուսներոյ խնդիրը, բայց Մոս — կու մերժած է : Այս հարցը խորհրդաւոր հանգա — մանք մը առած է նաեւ անոր համար որ յայտնի չէ թէ Ռուսներոյ վարչապետը ինչ բանաւորութիւն — ներ կը կատարէ Մոսկուայի մէջ :

Լոնտոնի յաւանեցեակ շրջանակներուն մէջ կը հաւատան թէ Անգլիա ուժ պիտի տայ ամերիկեան առաջարկին՝ միջազգայնացնելու համար Եւրոպա — յի զլխաւոր ջուրի ճամբաները : Այսպէս, Մ. Նա — հանգները կ'առաջարկեն միջազգային յանձնաժո — ղով մը միջոցաւ վարել Հոկտոնի եւ Դանուիի նաւարկութիւնը, ինչպէս եւ Վաշինգթոնի եւ Տարա — նելի անցքը : Կարծողներ կան թէ Ռուսիա պիտի հակառակի Դանուիի միջազգայնացման, բայց կ'ընայ ի վերջոյ համաձայնիլ, եթէ ազատ անցք ստանայ Տարաւանէն : Հաւանական է որ Տարա — նելի խնդիրը առանձին բնուի : Բարձր աղբիւր մը կը հաւատեն թէ Անգլիա պիտի առաջարկէ որ Տարաւանէլ, ինչպէս եւ Թրիւքիսի ու Սիւանիկը բացուին բոլոր պետութիւնաց անցել, համաձայն անտեսական նոր քաղաքականութեան մը : Այս ծրագրին համաձայն, մարդ մը Լոնտոնէն տուտակ առնելով Եւրոպայի որ եւ է մէկ վայրին համար, Մանչը պիտի անցնի, Ֆրանսայէն կ'առաջարկէ պիտի նստի եւ ճամբան պիտի շարունակէ առանց նեղուելու անցագրի վիճանքի եւ ուրիշ ձեւակեր — պութիւններէ : Երթեւեկի այս ազատութեան հա — կառակ են շատ մը պետութիւններ :

Յունաստանի պառնալիքները. — Յունաստանի ինստիտուտը, Դամասկոսի արք. երկար տեսա — ցութիւն մը օճեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարա — րին հետ, Թարքմանի մէջէն : Պատկերութիւնները պիտի շարունակուին : Գլխաւոր խնդիրներն են. — 1. Յունաստանի ազգային իղձերը եւ միջազգային կացութիւնը. — 2. Երբեքի կացութիւնը : Յունաս — տան կը պահանջէ վերաքննել սահմանները Պուլ — կարիոյ եւ Ալպանիոյ հետ : ուրիշ խօսքով՝ կցել որոշ հողամասեր : Կը պահանջէ նաեւ Երկրորդական իղձերներ եւ Կիպրոսը, բայց այս վերջինը ան — ընշաւ մեն զգուշութեամբ, քանի որ խնդիրը Անգլիոյ հետ է : Յունաստան զանգատներ ունի նաեւ Եւրոպայի իրաւունքի եւ կը խնդրէ Երեք Մեծե — րուն միջամտութիւնը :

Մոսկուա կը սեղալի Անգլիան եւ Ամերիկան

«Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը, երկար եւ բուռն խմբագրական մը հրատարակեց Սեպտ. 8ին, զբաւելով Ա. Էլլին երեք չորրորդը : խմբագրականը կ'ըմտապէս պաշտ — պանելով Ռուսներոյ ներկայ կառավարութիւնը, (Տօքթ. Կրոցեւ) կ'աւստատեն Անգլիան եւ Մ. Նահանգները թէ խաղեր կը սարքեն դաշն տապա — լելու համար : Ամբաստանութիւնները երկու զըր — րաւոր ժամերու կը բաժնուին. — 1. Պուլկարի Դաշնակէց վերստուգել Եանձնաժողովին անգլիա — կան եւ ամերիկեան ներկայացուցիչները ճնշում բանեցուցած են Միշալ Թաղաւորին վրայ, որպէս զի տապալէ Կրոցեւի կառավարութիւնը, — 2. Գործած են առանց Խ. Միւրքիան կարծիք առնե — լու, յապէս խանդարելով վերստուգել Եանձնա — ժողովին կարգաւորարդը :

Ռուսներոյ թաղաւորը վերջերս Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջամտութիւնը խնդրած էր, որպէսզի օգնեն աւելի Ժողովրդավար կառավա — րութիւն մը հաստատուելու համար : «Իզվեստիա» յիշել կուտայ իր խմբագրականին մէջ. — «Այս երկու կառավարութեանց ներկայացուցիչները

ՀԱՄԱԼՆԳԻ ՄԸ

Ֆրանսայի սեռայնեանքը օրուան հարցերու մասին

« Ֆրանսիայի իր իրավունքները շատ կարեւոր տեսակ-
ցութիւն մը ունեցաւ զոր. սը Կոլի հետ, Ֆրանսի-
ան հաւանքով յարաբերութեանց եւ առ հասարակ
օրուան հարցերու մասին: Ձօրադարձի յայտարար-
ութիւնները մեծ արժէք ունին մասնաւոր աճող
համար որ կը դադարէին Լոնտոնի խորհրդածո-
ղովին: Առժամեայ կառավարութեան նախագահը
բացատրեց թէ Անգլիայ եւ Ֆրանսա զինակիցներ
էին այս պատերազմին ինչպէս նախորդին մէջ, եւ
տարակից չէին որ եթէ ապագային Գերմանիա
նորէն յարձակի, երկու պետութիւնները միասին
պիտի ըլլան: Այս նախատեսութեան մէջ է որ իւրա-
քանչիւրը համաձայնութիւն մը կ'ընթացէ է Խ. Մի-
ութեան հետ, խոր բարեկամութեան կապեր կը
պահպանէ: Նախադրեալն հետ, եւ վերջապէս ա-
ռաջնակարգ դեր մը կը ստանան Միացեալ ազգե-
րու կազմակերպութեան մէջ: Ճշդելէ վերջ երկու
պետութեանց շահերու համեմատութիւնը, զօրա-
վարը յայտարարեց:

« Հալիւալակ օդաչուներու օդաբաշխման
եւ հիւլէ — ուսման գիտելիքն, արեւմտեան եւրոպայի
բնական ամբողջութիւնը մը կը կազմէ. ըսել է՝ ու-
ղեմ միասնական այնպիսի քաղաքական, տնտեսա-
կան, քաղաքական եւ մշակութային իրողութիւն
մը, որ հիւսիսէն, արեւմուտքէն եւ հարաւէն իր-
բեւ սահման ունի ծովը, իսկ արեւելքէն Լոնտոնի
առաջնորդը: Ան դուրսիս անհրաժեշտ միջոցներն
ունի բաւարար քանակութեամբ, տնտեսական ամ-
բողջութիւն մը կազմելու համար: Հոյսնաւ, Պել-
ժիակ, Իտալիա, արեւմտեան Գերմանիա, սովորա-
կան ժամանակի մէջ նաեւ Իրանի, Եգիպտոսի
(Սուդան) եւ ուրիշ երկիրները բնականօրէն կը
ձգտին տնտեսական եւ մշակութային դորձակցու-
թեան մը Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ: Եթէ այս
պահման տնտեսական աղբյուրը զանազան
մասնաշրջաններու աղբյուր մը պիտի դառնայ եւրո-
պայի համար: »

ՄՕՏԱՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼԻՔԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ձօրադարձը յետոյ ցաւով դիմել տուաւ թէ
Ֆրանսական եւ անգլիական քաղաքականութիւնն
ներքէ միշտ ներդաշնակ եղած չին: Իբրեւ վերջին
օրինակ յիշեց Մուրիան եւ Գերմանիան: «Մուր-
ուր Արեւելքը չըման մըն է ուր, իբրեւ արեւմտեան
պետութիւն, նաեւ իբրեւ համաշխարհային պե-
տութիւն, Ֆրանսա եւ Անգլիա պարտաւոր էին
համաքաղաքական քաղաքականութիւն մը վարել: Պէտք
է կարգադրութիւն մը գլուխ հանել հիմնական
ոչ թէ կատարուած իրողութեան վրայ, այլ նկատի
առնելով թէ ինչ պէտք է ընել Մուրուր Արեւելքի
մէջ: Ֆրանսան եւ Անգլիա հաւասարապէս շահա-
ւորուած են արարական երկիրներու յառաջիկ-
աութեանը: Իրենցմէ ոչ մէկը չաճ չունի միասին
աղբյուրները չէ՞րպէս անհրաժեշտ: Մուրուր Արեւելքի
մէջ, որովհետեւ այդ պարագային յառաջ եկած
պարագայը ծախքը պիտի ըլլայ միջակ մնացած պե-
տութեան համար: Հետեւաբար երկուքը մէկ պար-
տին օգնել Մուրուր Արեւելքի երկիրներուն, որ-
պէսզի անոնք ճշդէն իրենց փոխադրած յարաբե-
րութիւնները եւ երկուքը պէտք է այդ երկիրներէն
խրաքանչիւրին հետ իրենց յարաբերութիւնները
կարգադրեն զատ զատ: Եթէ այսպէս եղած ըլլար,
կարգ էր ինչիւրեք, ինչպէս Պաղեստինի ներգաղ-
թը կամ քաղաքի աղբիւրներու քաշխուժը շատ ա-
ւելի պարզ պիտի ըլլար քան այսօր: »

Անցնելով գերմանական հարցին, զոր. սը Կոլ
դառնութեամբ յիշեց թէ Անգլիա համակերպեցաւ
որ գերմանական ինչորդ — շատ աւելի ծանր —
կարգադրութիւն: Ֆրանսայի բացառականութեան: Այս
պարագան հոչ միայն զարգացող է Ֆրանսայի
համար այլեւ միջակա պիտի ըլլար մը Եւրոպայի հան-
դէպ: Յայտարարել թէ Անգլիան կ'ուզէ զաւանգու-
ած կ'ընթացի Գերմանիայի հետ եւ միասնական Ֆրան-
սան զօրքա ձգել խորհրդակցութիւններէն՝ կը նշա-
նակէ հակառակած առաջնորդները ներկայացնել:
Փոքրամասն մէջ տրուած որոշումներով, Գերմա-
նիան անդադարաւորապէս է Արեւելքէն, բայց ոչ արեւ-
մուտքէն: Ուրեմն գերման կենսապայմանութեան ա-
ւելքը կը դառնայ դէպի արեւմուտք: Օր մը գերման
նախադրական կամքը կ'ընայ նոյն կողմը ուղ-
ղուի: Ուրեմն անհրաժեշտ է այնպիսի կարգա-
դրութիւն մը պահել որ արեւմուտքը հաւասարակշիւ
արեւելքը: Այստեղ գերմանական շրջաններն են Հոն-
նոսը եւ Ռուրը: Անհրաժեշտ է մասնաւոր կարգա-
դրութիւն մը իւրաքանչիւրին համար: »

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԹԻԻ

Ամիսներ առաջ, Ամերիկայի Հայերը յուշա-
դիրներ յղեցին Սան Ֆրանչիսկոյի միջազգային
ժողովին:

Հիմա ալ, Փարիզի մէջ, Թրքահայ Դատի
պաշտպանութեան Յանձնախումբը զինումներ կը
կատարէ, է նախատեսութեան խաղաղութեան վե-
հատողովին: Դաշնակիցներուն պատճենները ար-
դէն յանձնուած են կարգ մը հիշող մեծ պետու-
թեանց ներկայացուցիչներուն:

Հայկական հարցի առթիւ մեր պահանջները
օտարներուն ներկայացնելու եւ զայն հետապնդե-
լու ինչորդ նորութիւն մը չէ մեղէ համար:
Անիկա, մասնաւորապէս մեր վերջին մէկ դարու
պատմութեան ամէնէն ընդարձակ էջերը կը
կազմէ:

Բազմաթիւ անդամներ, ժամանակի պահանջ-
քին ու պարագայներու բերումին համաձայն, մեր
մեր ազգային զինումները ներկայացուցած են
վեհատականութեան, արքունական տուններու, դեռ -
պաններու, բազմազան խորհրդածոյութիւններու եւ
վեհատողութիւններու:

Ճիշդ է որ, մեր այս զինումներով միշտ կեն-
դանի պահած ենք մեր ազգային ձգտումներուն
կենսունակութիւնը եւ բարոյական պայքարի աշ-
խատութիւնը, սակայն, դրական դեպքի վրայ
շատ քիչ քան կ'ընթացէ մեծ ձգտել: Եղած են
նոյնիսկ ժամանակներ որ մեր նուիրական եւ ազ-
նուական, հին ու այնուր ազգը օտարներուն ճանչ-
ցնելու, սիրելու, պատմելու տալու եւ յանձնե-
լու տեղ ժողովրդէն վնասած ենք անոր, ենթարկած
ենք զայն ժողովրդի հետեւանքներու:

Պատճառը եթէ վրայ հասնող անակնկալ
դէպքերն ու պատահարները, մեր երկրի աշխարհ
ազգային անպայման դիմքը եղած են, կայ նաեւ
ուրիշ պարագայ մը, շեշտուած իրողութիւն մը,
զոր պատմութիւնը իրեն հակառիկ կը ցուցնէ մե-
զի: Այդ՝ աշխարհային ծուռ ձեւն է, կիրարկումի
տեղ մեթոտը:

Այսպէս, դիւանագիտական ասպարէզ նետ-
ուելու ուղիք ենք առնալով դիւանագիտական ճարտա-
րութեան ու ճիշտութեան կանոնները սերտելու:
Անիկ երեւոյթին հետեւելու մարտնչին տարուած
ենք քան իրականութիւն իր իսկութեան մէջ փր-
տուելու իմաստութիւնէն:

Մէկին չէ միւսին կամ նոյնիսկ միջազգային
Երեսուխտական պաշտպանութեան եւ պետական զի-
նորութեան վրայ վստահիլ բաւական համարն
ուի: զերակշիռ պիտի լինայ եւ իշխող անձնաւոր-
ութեանց հալուր նկատի չենք առած, ու այս

Այստեղ զօրավարը ռազմադիտական տեսու-
թիւններ պարզելով, եղբայրացուց թէ անհրաժեշտ
է Գերմանիային անշուտայն այդ շրջանները եւ զին
միջազգային պաշտպանութեան տակ: «Ձեր ազգերուն
զինուորական եւ քաղաքական ասպարէզութիւնը կը
պահանջէ որ այդ շրջանները զբոսնին իրենց ռազ-
մադիտական եւ քաղաքական հսկողութեան տակ,
եւ միասնաբար ընդ միշտ անոնք անշուտութիւն Գերմա-
նիոյ միացեալ մասէն. այնպէս որ իրենց ընտելի-
ները գիտնան թէ իրենց ասպարէս Գերմանիոյ մէջ
չէ: Ամբողջ արեւմտեան Եւրոպայի տնտեսական
ասպարէզութիւնը կախում ունի Ռուրի ասպարէ-
սէն: Եթէ Գերմանիոյ ձեռքը միայն տարեկան 140
միլիոն թոն անուրի արտադրութիւնը, ինչպէս եւ
Ռուրի ճարտարապետութեանը, Գերմանիա պիտի
վերագտնէ իր տնտեսական ուժը եւ, միաժամա -
նակ, նորէն սպառնալիք մը դառնալու միջոցները:
Գերմանիան պէտք է անուրի ունենայ այսպիսի հա-
մար, բայց այն պէտք չունի Ռուրի մամուլը արտա-
դրութեան, մասնաւորապէս ճարտարապետութեան
թեանց ներկայ միջակային մէջ: Միջոցաւ այդ անու-
րի կենսական կարեւորութիւնն ունի ուրիշ եւրո-
պական երկիրներու համար, — Իտալիա, Չեխոսլո-
ւակ, Եւրոպայ, Ֆրանսա, Լիւքսեմբուրգ, Պել-
ժիա: »

Ձօրադարձը մասնադիտորէն բացատրեց թէ ին-
չու պէտք է միջազգայինացնել նաեւ Հոննոսը, ա-
նհատուելու համար արեւմտեան Եւրոպայի զօր-
ծակցութիւնը: Եւ վերջացնելով, շեշտեց թէ ան-
հրաժեշտ է կարգադրել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի
միջեւ եղած ընդ որդի Գերմանիաները եւ հաստա-
տել ամուր զօրմակցութիւն:

Այս յայտարարութիւնները մեծ տպաւորու-
թիւն դրոճեցին Անգլիոյ մէջ եւ Ֆրանսիայ մասնա-
ւոր խաղաղական կը նուերեց:

ՎԵՐԶԻՆ ԺԱՄ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

ԵՒ ՀԻՒԼԷ - ՌՈՒՄԲԸ

Հինգ պետութեանց արտաքին նախարարներու
խորհրդածոյութիւնը շարունակուեցաւ երէկ, երեքշաբթի
կէս օրէն վերջը, նախագահութեամբ Անգլիոյ ար-
տաքին նախարարին: Օրակարգը այնքան ծանրա-
բեւեռուած է որ, 15 օր խորհրդակցելէ վերջ հինգ
նախարարները իրենց երկիրները պիտի վերա-
դառնան, օգնականներու եւ մասնագէտներու ձգե-
լով աշխատանքներու շարունակութիւնը:

Օրակարգի մասին օրը օրին տեղեկութիւններ
հազարաւոր ենք արդէն: Իբրեւ վերջին նորութիւն,
յիշենք անգլ. թերթերու մէկ լուրը. — Խ. Միութեան
— Թիւնը, Ֆրանսա եւ Հիւսիսատլանտիկ խնդրին որ
Ամերիկա եւ Անգլիա իրենց ալ յայտնեն հիւլ-
նումները զապտիկը: Յետաւ, պիտի առաջարկեն
նաեւ որ Կոնգրէսի պարտաւորութեան տարաբար
(Ֆորմիւլ) չյանձնուի ու եւ չառեւտրական — քի -
միադիտական հաստատութեան: Կը կարծուի թէ
այս հարցին քննութիւնը պիտի յանձնուի Միաց -
եալ Ազգերու Ապահովութեան խորհուրդին:

Յուսատեան անօրի է

Օրէ օր ծանրակշիռ լուրեր կը հասնին Յու -
նաստանէն: Վախ կայ որ այս ձմեռն ալ այնքան
ծանր ըլլայ որքան 1941—42ին եւ հազարաւորներ
մեռնին անօրիներէն: Պատերազմի հետեւանքնե-
րէն դատ, 25 տարիէ ի վեր չտեսնուած երայտ մը
կը սպառնայ փացնել հունձքերը: Կատարուող -
թիւնը շնչեղ չիներու հակողութիւնը, բայց ալ -
բոլորս անելի սղեց երեք օրուան մէջ, 40 — 50
առ հարիւր: Ուրիշ ծանր պարագայ մըն ալ այն է
որ հազարաւոր Եթիոպիա կը վերադառնան Գերմա-
նիայէն, ուրեմն կը կարծուի օգնութեան: մինչեւ
որ կարեանս դորձ դառնի:

Կիսերը այլեւս անտանտիկ զարմած ըլլալով,
զօրծաղկները իրարու կը յալորդեն: Եւրաթ օր
զօրծաղկը հոչակեցին անելի քան 3000 հայրենա-
ներ, 3000 մանաւանդ ընտելութիւններ, 4000 ուրիշ
աշխատաւորներ: Վախ կայ որ եթէ օրական միջին
վճարը, 400 տրախմի, չբարձրանայ, ընդհանուր
զօրծաղկը անխուսափելի պիտի դառնայ:

Պարեմաւորական նախարարին հրաժարուած
անմիջապէս վերջը, հացին դինը 200 տրախմի
բարձրացաւ, թէ եւ կարծողներ կային թէ հոգա -
վորները զինելու բարձրացումէն հրապտուելու -
լով չուկայ պիտի թափին իրենց պաշարը: Զիթա-
պտուղը, որ կենսական ուտելիք մըն է յոյն ժողո-

վերջիններու հանգել իրողութիւնը ու խիզախ դիմք մը
ընած ենք: Փոխանակ յալորդութիւնը վարպետ
աշխատանքէն ապաստելու, էկոնոմ ուղղակի կամ
անուղղակի խոստումներ տարուած՝ անհաշիւ յան-
դիմութիւնը ունեցած ենք ունեցնելու միւսը:

Աղբուրդով հաստատաւորութեան, իրաւապա-
հանութեան եւ ճշմարտութեան մարմնէն, զանց
առած ենք քաղաքականական այն նրբին ուսումը
որ ճարտար կը դարձնէ մարդը ձեւակերպութեան
մէջ եւ բացատրութիւններ տալու ընթացքին:

Կ'ընդունենք թէ օտարներու դիւանագիտու-
թեան եւ կեղտակարծ քաղաքականութեան անփորձ
եղած են յաճախ մեր պատմութիւնները, եւ ան -
փորձ ըլլալ յանցանք մը չէ: Բայց, պատմախա-
նատու մարդը առանց յանցանքի ալ կրնայ վնաս -
ուակար ըլլալ, երբ զայն իր բնոյթին անտանգ եւ
բերմունքին անյարմար ասպարէզին մէջ զննու-
ղծ քաղաքականութիւնը կ'ունենանք:

Մենք, անելի շատ ուղիք ենք յուղելու, լու -
տաբանելու, տեղեկացնելու ջանք կատարել ջան
չահազդեղութեան աշխատանքին լուրի: Ծեսական
ու սկզբնական զոհելու զիջողութիւնը չունենալով,
ուղիք ենք անելի զուլի արթնանալ քան չաճ ցոյց
տալ, իրաւունք պահանջել քան անտանգութիւններ
ցոյց տալ քաղաքական դեմոկրատիայ:

Հին առած մը կ'ըսէ. «Անելի հատու է ձկուն
պողպատը քան անթեքելի երկաթը»: Զեռնարկ
որքան ալ հետազոտութեան եւ նախատեսութեան
զգուշարարութեամբ մը պատրաստուած ըլլայ,
զայն յալորդելու լաւագոյն պայմանը միշտ զօր-
ծը վարող անձնաւորութեանց աշխատանքը սխա-
տէմէն կախում ունի: Պէտք է ունենալ քաղաք -
պետական ձկունութիւն, ճարտարամտութիւն եւ
այս հատու գէշները շարունակող օրացնել փորձա-
նութեան եւ խոհականութեան խորհուրդներով:

Գործելու կերպն է որ կը հարթէ ճամբան
Այս ուղղութեամբ ուշադրութիւն չենք դարձու-
ցած ընտրելու հարկաւոր փարկները որ ըլլան
լիցուտ բայց երբեք չլաւնուող, յանգուած բայց եր-
բեք չիւրաքաղիւն, անկեղծ բայց երբեք բուռն,
անձնուր բայց երբեք ցուցամուլ: Մարդիկ որ ի-
րենց ամբողջ էութեամբ համոզուած ըլլան թէ
չկայ անելի մեծ ու նուիրական արքունիք քան
ազգն ու հայրենիքը, չկայ անելի մեծ իտեղ քան
ազգային ընդհանուր շահերու յարողութիւնը:

ԿԻՐԻՆԸ ԽՐԱՅԵԱՆ

ԴԻՄՈՒՄ ՀԻՆԳ ՄԵԾԵՐՈՒՆ

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Լուստմի մեր աշխատակիցը, ժիւրյալ Մի-
սաբեան, իբրեւ մերկայացուցիչ, հայկական գոր-
ծերու, Սեպտ. 6-ին ամսամբ Անգլիոյ արտաքին
գործերու նախարարութեամբ յամենաւ Է երկու օ-
րինակ իր կազմած յաշտագրէն, մէկը՝ նախարար
Պ. Beviոր, միւսը՝ մնացեալ խորհրդակալներու
Sir Alexander Cadogan-ի, նաեւ Պ. Molotov-ի (խորհրդա-
շին ղեկավարութեան), Պ. Byrnes-ի ամերիկեան դես-
պանատուն), Պ. Bidault-ի (ֆրանսական դեսպանա-
տուն) եւ Պ. Vangh-ի (Չինաստան)։ Խորհրդակալ
յաշտագրի կցուած են մասնաւոր ամսակներ։

Միեւնոյն ատեն յաշտագրի բաժնուած է մա-
մուլին, խորհրդարանի անդամներուն, անկիլիմ
եկեղեցւոյ պետներուն, գրագետներու, արեւելեան
հարցին ծանօթ, եկեղեցականներու, դեսպաններու,
մարզագնացներու, պատմաբաններու, վարժապետ-
ներու եւն. Բնդամբեր 3000 օրինակ։

Յաշտագրէն օրինակ մը գրկուած ըլլալով մե-
զի, կը սկսիմք բարձրանալ։

Այն շատ մը թաղաքական խնդիրներուն մէջ
որոնք արժանաւոր լուծում չտեսնան, Համաշ-
խարհային Առաջին Պատերազմէն վերջը, Հայ-
կական Հարցը ամէնէն կարեւորներէն մէկն է, սա
իրողութեամբ որ միայն ազգային խնդիր մը չէ,
ինչպէս կրնայ երեւալ պատահական խնդիրն, այլ
միջազգային խնդիր մը որ կենսական է Մոսկու
Արեւելիկ խաղաղութեան պահպանման եւ ամբա-
պնդումին համար։

Եթէ ուղղափառութեամբ եւ անկողմնակալու-
թեամբ ճշմտիկ Հայ ժողովուրդին վերջին 60—70
տարիներու քաղաքական պատմութիւնը, եւրո-
պական կառավարութեանց ձեռքէն եղած փաստացի
նիւթերու լույսին տակ, ֆրանսիկի Պիլսոնը Կա-
ռավարութեան համար դժուար պիտի չըլլայ ար-
դենաւոր ծրագրովը պարզել Հայկական Հարցին
խաղաղ եւ վերականգնող լուծման համար, համա-
ժայն արդարութեան այն վեճն է ապիւլու սկզբ-
ժայններուն որ պաշտպանուեցան յաղթական Ազ-
գերեւն կողմէ, զանազան միջազգային դաշինքնե-
րու մէջ, 1939-ին առաջ եւ անկէ ի վեր։

Հանրամասնօք իրողութիւնն ընդ է թէ հակա-
մարտ շահեր Հայաստանի մերձաւոր շրջաններու
մէջ եւ համերաշխութեան պակասը 1920ական
թուականներու սկիզբը՝ Համաձայնութեան առաջ
պետութեանց միջին, զիստուր պատճառներէն եղան
որ պետութիւնները չկրցան կառավարել իրենց բազ-
մաթիւ խոտորմները Հայ ժողովուրդին։

Եթէ եւրոպական ազգերը նոյնքան վճռական
եղած ըլլային Հայկական Հարցին արդար եւ տե-
ական լուծում մը գտնելու իրենց որոշման մէջ
որքան անկողմնէն իրենց համակրանքի արտա-
յայտութիւններով հանդէպ Թուրքիոյ Հայ ժողո-
վուրդի տառապանքներուն, ոչինչ կրնար արդի-
ւել, 1918—1923 տարիներուն միջին, սպառնալից
գործադրութիւնը Սեփոկ զաչնապրին զիստուր
տրամաբանութիւնները Հայաստանի մասին։

Կարելի է վստահօրէն պնդել թէ այսօր քա-
ղաքական հանգամանքները աւելի նպաստաւոր են
շատ մը տեսակէտներով, դարձանելու համար,
Պիլսոնը Դաշնակիցներուն հաւաքական գործո-
ղութեամբ, ակներե անարգարութիւն մը եւ ժողո-
վուրդին վերադարձնելու իր պատմական հոգե-
բը, այնպէս ինչպէս սահմանադրուած են նախա-
գահ Ուս. Ռեիլընի կողմէ, 1920-ին, յանուն Դաշ-
նակից Պետութեանց Գերագոյն խորհուրդին։

Ի սկիւն աշխարհի ցրումը Հայերուն միջեւ
բացարձակ միաձայնութիւն կը տիրէ այս կենսա-
կան հարցի մասին եւ անոնք վստահօրէն կը յու-
սան եւ կանկնկալեն որ Ն. Վեհափառութեան կա-
ռավարութիւնը եւ Մ. Նահանգներու կառավարու-
թիւնը յարմար պիտի դառնան կառավարել համա-
ձայնութեամբ շարժի Պ. Միլիթեան կառավա-
րութեան հետ, եթէ եւ երբ որ այս վերջինը պա-
հանջ մը ներկայացնէ, թրքական Հայաստանի նա-
հանգները միացնելու սահմանակից խորհրդային
Հայաստանի։ Այն ատեն այս վերջինը պիտի դառ-
նայ — ինչպէս բոլոր Հայերու ջերմ բաղձանքն է
— հողային տեսակէտով ամբողջական եւ անբա-
ժանելի պետութիւն մը սոցիալական ընկերակար-
կան հանրապետութեանց Միութեան մէջ։

(Շար.)

ԱՎԱՄ. Նորէն Հարցաքննուեցաւ առջի օր, եւ
Տարածի վրայ ձգեց քաղաքի առեաններու, հա-
կարչութիւն վաշտերու, կամարներու եւն. կազ-
մակերպութեան պատասխանատուութիւնը։ Կրկնեց
թէ իր իշխանութեան օրով 25.000 արգելափակա-
ներու Բիւր իջաւ 5000ի։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

« Թուաբեր » հետեւեալ խորհրդածութիւն-
ները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (Նախօրեա -
կին), պատերազմի վախճանին առթիւ։

Այժմ, պատերազմի դադարով նոր ջրման կը
բացուի. զաղուիթէ զաղուիթ հաղորդակցութիւն -
ները կը վերականգնուին. կը վերահաստատուի կապը,
որ խզուած էր եւ կը պարզուի դործը, որ իւրա-
քանչիւր զաղուիթ ինքն իր մէջ կատարած է։ Դրժ-
ուարութիւնները կան դեռ եւ մեկուսացումը կը
շարունակուի, բայց շանցնիւր շատ ժամանակ եւ
կը հարթուին արգելքները ու զաղուիթահայութիւ-
նը, դարձեալ, կը դառնայ միացեալ այն դան -
դուածը՝ որ եթէ Ֆիդիլիսայն ու ազգ. կազմա -
կերպութիւններով աշխարհադրական անշատ միա-
ւորներու բաժնուած էր հոգեպէս ու մտաւորա -
պէս մի էր եւ ներգայնակ, խոշոր շափով մը։
Ամերիկեան հետեւ էր մեզմէ, բայց իր ազգային ու
խմբագրական շարժումի արձագանքը կը հասնէր մե-
զի գիրաւ։ Պատերազմը գոհարացուց հայրը ու
զակուիթիւնները, եթէ չկոչեց բոլորովին Նոյնը
կրնանք ըսել Միջին Արեւելիկ երկիրներուն հա-
մար, որոնք Միջազգային հետ զաղթային ու ազ-
գային միջին գոտի կը կազմէին զերթէ։

Այսպէս չեղաւ պարագան սակայն այլ երկիր-
ներու համար, Յունաստանի, Պալեստինեան եւ
Մանաւորաբար Պրանսայի, որոնք բացարձակա -
պէս խզուեցան զաղուիթահայութեան ազատ ու
հոծ զանդաններէն, իրենց ընկղմած ըլլալով
թիւթով զբաւան ստեղծած տաղանակներուն մէջ։
Եւրոպական ազատագրիչ այս երկիրները, եւ ե-
թէ Պալեստինեան լուսնն դեռ մեզի ու աշխարհին
համար, Յունաստանը արձագանք կուտայ, ու
Պրանսան կը խօսի արդէն։ Յունաստանին կան
ստեղծութիւնները, որոնք ցոյց կուտան թէ մութ
օրերէն ետք, ներկայիս, ազգային արժիւթիւն
մը ծայր տեսած է եւ գրողական իմացական շար-
ժումը սկսած է դործել աշխոյժ թափով, երիտա-
սորը ու հաւատաւոր տարրերը կողմէ, որոնք
հաստատած են սեփական օրկան, չունելով տաք ու
հաւատքով ամուրձ մաղուան հանդէպ։

Պրանսան ոտքի կը կենայ հեզհեռէ։ Հակա-
ռակ իր կրած հաւուածներուն եւ խոռվայոց ու
ցաւազին օրերուն, հայ զաղուիթը, իր կարգին,
կազդուութիւնը վրայ է, իր ազգային կենսելով ու
մտաւորական յառաջապահ շրջով ու հաւատա-
ւոր օրկաններով։ Կը հրատարակուի արդէն այս
օրկաններին ամէնէն փաստակ ու հաւատք ունեցո-
ղը, «Յաւաճող», ամիսներէ ի վեր։ Կը դործէ Նա-
հատակ Դրագէտներու Բարեկամներու Ընկերակ -
ցութիւնը, նոր հրատարակութիւններով։ Եւ ինչ-
պէս ստացուած ցուցակէ մը կը պարզուի, անցնող
հինգ տարիներու ընթացքին հրատարակուած են
քանի մը տասնեակ դործեր (աւելի քան 60 հատ),
գրական, պատմական ու քանասիրական, մեծ մա-
սով աշխատանք ու արժէքաւոր, դասելով հեզի-
նակներու եւ գիրքերու անուաններէն։

Ուրախ պէտք է ըլլալ Հայ մտքի ծաղկումին
համար, նոյն իսկ պատերազմի դաժան տարիներ -
րու ընթացքին։ Պանդալմա, որովհետեւ այս
հրատարակութիւններուն մէջ բաժին ունին ոչ մի-
այն հերցները, այլիւ երիտասարդները, հրատա-
րակուած են ոչ միայն ողջնուր դործերը, այլեւ
նահատակներու եւ մեղածներու, (Ե. Սոմաքէ -
նանկեան, Լ. Բալայեան, Վահր. Թաթաւոյ)։ Գոր-
ծեր՝ զաղուիթներէն թէ հայրենիքի գրողներէն, ո-
րոնք կուտան իրենց իմացական ու հոգեկան յու-
զումները խառնելու արտասահմանի գրականու-
թեան։

Շատ շանցած, ապահովաբար, աւելի լայն
տեղեկութիւններ պիտի ստանանք մեկուսացած
զաղուիթներու ճիշդութեան մասին եւ պիտի ունենանք
տրամադրելի՝ բուն իսկ գործերը, ուղղակի
հաղորդակցելու համար հայ մտաւորական անշատ
հատուածներուն հետ եւ վերականգնելու խզու-
միւթիւնը։

Նախօրեակին կը դառնինք ընկանուն օրերու
վերադարձին։ Նախօրեակին պատմական այն մեծ
թուականին, որ կը հաւատանք թէ մեր ժողովուր-
դի դարաւոր երազներուն մարմին պիտի տայ եւ
մեր հայրենիքը՝ շախմատուն ու արիւնտ, ոտքի
պիտի կանգնի իր արդար ու բնական սահմաննե-
րուն մէջ, իր ծոցը հրաւիրելով աշխարհագրիւ իր
զաւակները։

Այս օրերուն մէջ կ'ապրինք եւ անշուշտ, այս
օրերուն էր որ ամէնէն աւելի կ'ողջուած ենք զօրա -
նալու եւ վերահաստատուելու փրկուած ներգաշ -
նակութիւնը։ Վերահաստատուելու, ամէնէն առաջ,

Տաճանեղի երկունք

Հինգ մեծ պետութեանց արտաքին նախարար-
ներու ժողովը բացուեցաւ Լոստոնի պատմական
մէկ հաստատութեան, Լէնքէթըր Հաուզի մէջ որ
ունի 200 սենեակ։ Ամէնէն բազմաճառ պատուի-
րակութիւնը կը ներկայացնէ Պ. Մոլոթովը, 89
խորհրդականներով, մասնապետներով եւ ապահո-
վութեան պաշտօնեաներով։ Փոքր պետութեանց
մէջ, ամէնէն կարեւոր պատուիրակութիւնը զըր -
կան է Մուկուլաիա, որ լայն տեղ մը կը ըռնէ
օրակարգին վրայ։ Իսկ Հայաստանի զաւտուի-
րակութիւնը կը ներկայացնէ Յունաստանը, Նա-
խադահութեամբ ինքնակալ Դամասկիոս արք. ի,
յիշեցնելով իրմեան Հայրենի պատմութիւնը
(1878, Պերլին)։

Փոքրամի ժողովին մէջ խորհանքները,
հացիկներով հրաւերները անպակաս էին։ Այս ան-
գամ որոշուեց է ընդունելութիւնները կարճ կա-
պել, պահելով տեսակ մը խոտամերկ մթնոլորտ։
Ժողովին մէջ մեծ դեր մը վերապահուած է Մ.
Նահանգներու արտաքին նախարարին, Պ. Պերլինի,
որ միայն բերած է որոշ առաջարկներ վիճելի
խնդիրներու մասին։ Պ. Պերլն չի ծածկեր գործին
դժուարութիւնները։

Առաջին նիստին առթիւ հրատարակուած դե-
կլոյցը կ'ըսէ թէ համաձայնութիւն գոյացաւ. որ
նախ ընծային Պերլինի մէջ մշակուած խնդիրները։
Բայց ժողովականները կրնան նոր առաջարկներ
աւելցնել օրակարգին վրայ։ Պիլսոնը պատուի -
րակները, Պերլն (Ամերիկա), Պիտո (Պրանսա),
Պէվին (Անգլիա), Մոլոթով (Ս. Միութիւն)
եւ Վանկ Եւէյն (Չինաստան) բազմած էին կտոր սե-
ղանի մը շուրջը, չըլլալով անհնգ խորհրդա-
կաններով։ Լեզուի խնդիրն ալ մեծ դժուարութեան
թիւններ կը ներկայացնէ։ Որոշուած է բոլոր նիս-
տերը վարել երեք լեզուներով, — անգլիերէն,
ֆրանսերէն, ռուսերէն։ Պիլսոնը փաստաթուղթ -
թերն ալ պիտի խմբագրուին այդ լեզուներով,
ինչպէս եւ ինքանին։ Յետոյ, որոշուած է նախա-
գահութիւնը վարել փոխի ի փոխը։ Առաջին նա-
խադահին էր Անգլիոյ ներկայացուցիչը, յաջորդը՝
Պ. Մոլոթովը։ Հինգ նախարարներուն փոխարոյ -
նները ամէն առաւոյ նիստ պիտի գումարեն, մաս -
նաւոր խնդիրները ստուգանքի տու եւ օրակարգ
պարտաւորուած համար իրազեկուած նիստերուն որ
պիտի գումարենին ամէն կէս օրէ վերջ։ Պարեա-
րաբար զեկոյցներ պիտի հրատարակուին կատար-
ուած աշխատանքներու մասին։ Կ'ըսուի թէ Մ.
Նահանգներու ներկայացուցիչ իրաւ զարդանա -
պահութիւն պատուիրած է իր պատուիրակու-
թեան անդամներուն։

Առաջին փշոն խնդիրները

Բայց եւ այնպէս, միջազգային մամուլին թզ-
թակիցները յառուած են որոշ տեղեկութիւններ
բաղել։ Այսպէս իտալական հարցի մասին կը գրեն
թէ ամերիկեան պատուիրակութիւնը պիտի առա-
ջարկէ կարգ մը դիվանդներ կատարել, զնահատ -
լով իտալիոյ պատերազմական ճիւղը՝ անձնատու-
թեան վերջ։ Կ'ըսուի թէ Պ. Պերլն պիտի առա -
ջարկէ Թիբիլիսի քաղաքի ձգել Եւրասիական,
իսկ նահանգներու դարձնել բաց դուռ, զօրացնե-
լու համար Դաշնակիցն առաջնին տնտեսական
արժէքներ։ Յետոյ, Մ. Նահանգները համաձայն են
որ Եւրասիական կղզիները ձգուին Յունաստանի,
հարաւային Թիբիլիսի՝ Աւստրիոյ, ինչպէս եւ սըր-
բազրութիւններ կատարելի իտալիոյ քաղաքական
սահմանին վրայ, ի նպատակ Պրանսային։ Իտալիոյ
կան փաթեթներ կողմերը, որ կը դառնան Մի-
ջերկրականի կեդրոնը, Մալթայի մօտ, պիտի
ձգուին Անգլիոյ, համաձայն ինքնակալութեան օ-
րէնքին։

Գալով Ամերիկէի իտալական զաղթապալար -
րուն, Մ. Նահանգները կը նախընտրեն որ անոնք
մնան Իտալիոյ վարչութեան տակ, Միացեալ Ազ-
գերու ինքնակալութեամբ։ Ամէն պարագայի
մէջ, իտալական խնդիրը օրակարգին դուռը կը
դառնալ եւ քանի մը օրէն կը պարզուին մանրա -
մասնութիւնները։

Կը կարծուի թէ Հինգ նախարարները մինչեւ
երկու շաբաթ դառնին հարթելի վերջ, պիտի վե-
րադառնան իրենց երկիրները, սպասելով փոխա -

հոգեկան ու իմացական միութիւնը, առանց որուն
բաւ մը կրնայ դառնալ հոգեբու միացում իսկ եւ
տկար՝ հայրենիքը, այսօրուան թէ վաղուանը,
մանաւանդ վաղուանը։

Վեր մասնակի, առօրեայ ու տխուր մտադրու-
թիւններէ, հայ մտաւորականութեան առաջնուր -
թիւնն է՝ արժանի ըլլալ զալիք օրերուն, ըմբռնել
ժամանակի ոգին ու կերպել հայ մտքի ու հոգիի
այն ներգայնակութիւնը, որ ապրեցողացած է մեր
ժողովուրդը դարբնու մթնոլորտէն մէջէն, չունելով
աղաւ, ոգիով առողջ ու հաւատքով հաստատ ու
անասան։

Ազատութեան համար

Որքա՞ն չքնաղ եւ դիւթի՜ն է բառը եւ սիրելի ու պաշտելի ամէնեւս :

Ամէն անհատի, ամէն ընտանիքի ու ազգի մէջ փնտռուած ու զննատուելի, բայց եւ այնքան սուղ եւ շփուտ, երբ կը փորձեն ձեռք բերել :

Ո՞վ չուզեր իր տան մէջ, իր երեխայի տակ, իր գործին մէջ, նոյնիսկ իր կենսակցութեան մէջ ըլլալ ինքնիշխան, առանց արտաքին միջամտութեան :

Ազատութեան սէրը բնածին է մարդուն մէջ եւ կը սկսի օրորոցէն : Երբ երեխայ է, կարծես կը զգայ թէ իր ծնողքին յանդիմանութիւնը ծանր կուգայ թէ եւ հեռագէտէ անկողնի իր մէջ, իրեն հետ, երբ քիչ մըն ալ մեծնայ, կարծես բնու մը կ'ըլլայ իրեն մեծերուն հսկողութիւնը ու օր առաջ կ'ուզէ ազատի ու հեռանալ, դառնալ ինքնաշարժ : ...

Եթէ չարպիս է պահանջը ներքին կարգու-սարքին մէջ, ո՞րք մնայ ազգերու, ժողովուրդներու կենսական մէջ, ուր երբ ազատութիւնը կը կապուի, ծայր կուտան եւ վէճ եւ կռիւ : Ազատութեան յարգը այն ատեն կը պիտանա, երբ կը դառնուի օտարի ձեռքը, օտարի լուծին տակ :

Ինչպէս կ'ուզէք որ աշխարհի մէջ խաղաղութիւն ըլլայ, հաշտութիւն ըլլայ, երբ մէկ ազգը կ'ուզէ մնչել միւսին վրայ, ոտք տակ առնել անոր իրաւունքները, մէկ բառով՝ ստրուկ ու դերի, միշտ իրեն ենթակայ, հարկատու ու հնազանդ պահել :

Հայ ժողովուրդը մէկն է եղած այն ազգերէն,

նորոգներու եւ մասնագէտներու աշխատանքի արդիւնքին : Յետոյ նորէն Լոնտոն պիտի դան, վերջնական խորհրդակցութիւններ կատարելու եւ որոշումներ տալու համար : Այնուհետեւ հետզհետէ պիտի յայտնուին հաշտութեան դանապան դաշնագիրներ : Օրակարգի կնճառտ խնդիրներուն մէջ կը գտնուին նաեւ իսլամական, պուլկարական եւ յուճակներ :

ՏԱՐՏԱՆԵԼԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Ամերիկեան աղբիւրներ կը հաւատեն թէ ժողովը համաձայնութիւն պիտի գտնուի Յարապայի ուսուստի, անուիւի, փոխադրութեան խնդիրներով, ինչպէս եւ ջուրի ճամբաները միջազգայնացնելու հարցով : Անդաքին անկէ՝ գործակալութեան հասած հեռագրի մը համաձայն, Յայտագի թրուումը թափաքի արտաքին միջադարձներու հետքերով եւ իր ծրագրով, Տարաքինի միջազգայնացման մասին : Այս խնդիրն ալ ծանրակշիւ հանգամանք ունի, քանի որ Մոսկուա կը մնչ թուրքոյ վրայ, վերաբնդելու համար Նեղոսներու պայմանագիր : Նոյն հեռագրին համաձայն, Մ. Նահանգներու նախագահին ծրագրով զլաւ տպաւորութիւն գործածել թուրքոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ : Անգլիա պաշտօնապէս բան մը յայտնած չէ այդ ծրագրի մասին, բայց կը հաւատան թէ կառավարութիւնը ընդհանրապէս համաձայն է Յարապայի ջուրի ճամբաները միջազգայնացնելու գաղափարին :

Քաղաքական գեղեցիկ համաձայն, հինգ նախարարներ խորհուրդին պաշտօնին է զարուհակի անհրաժեշտ նախապատրաստական աշխատանքը խաղաղութեան շրջանի կարգադրութեան համար եւ քննել այն բոլոր նիւթերը որ կրնան իրեն ներկայացուիլ ատեն ատեն, խորհուրդին անդամներուն հաւաքական համաձայնութեամբ :

Ճափոնի նախկին վարչապետը անձնատպաւորութիւն փորձեց

Զօր. Թոֆօ, ձափոնի նախկին վարչապետը, — այն որ հրամանատար էր յարձակելի Փըրլ Հայրաբի վրայ, 1941 թ. հոկտ. 7ին, փորձեց անձնատպաւոր ըլլալ, երբ ամերիկացի սպաներ իր պարանիւր ներկայացան, ձերբակալու համար, իր քեւ պատերազմի ոճրագործ : Զօրավար փոխ - նակ սուրով փորը ճեղքելու (հարա ճիւր) , ստոր - ճանակ մը պարպեց կուրծքին, ստոին տակ, բայց չսկսեալ : Ամերիկացի բժիշկներ ամէն միջոց կը փորձեն, որպէսզի սպրի : Նոյն իսկ ամերիկեան արեւն ներարկեցին : Վերադարձին միհնալը անորոշ է տակաւին, բժիշկները 50—55 առ հարիւր յոյս ունին կենանք փրկելու :

Երբ ամերիկացի սպաներ ապարանքին դուռը գնդիկի, նախկին վարչապետը պատուհան մը բանալով դուրս ելաւ : «Ես Թոֆօն եմ» : Սպաները տակաւին ներս չէին մտած, երբ ատրոնակի ճայն մը լսուեցաւ : Սպանաւորներն մէկը սենեակը մտաւ եւ սկսաւ քարճարճայն հնչիլալ : Ուրիշ երկու ձափոնիներ ծուռիկ կ'էկած կ'աղօթէին :

Թոքիոյ անթիւր կը ծանուցանէ թէ Թոֆօ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է ատրոն - նակը պարպելէ վերջ :

« Կը ցաւիմ Մեծագոյն Ասիոյ ժողովուրդներուն համար : Ուսերուս վրայ կ'առնեմ ամբողջ պատասխանատուութիւնը : Մեծագոյն Ասիոյ պատերազմը արդար էր : Մեր բոլոր ուժերն սպառած ըլլալով, ի վերջոյ պարտուեցանք : Ես չեմ ուզեր լայնակալներուն առջեւ դատուիլ իրեն պատե - րազմի ոճրագործ : Կ'ուզէի անձնատպաւոր ըլլալ մէկ

որ սկիզբէն ի վեր ուզած է թօթափել օտարին լուծը, օտարի շղթան : Ան հազարաւոր հերոսներ ունեցած է ժողովուրդի ծոցէն, անոր տառա - պանքով ժողովուրդը ու խմորուած, քաղեր որոնք զգալով լուծին ծանրութիւնը ու դառնութիւնը, զորհած են իրենց կանանց արեւը, իրենց կարծի կանանքերը ի պաշտ աշխատաւորութեան :

Մեր ժողովուրդը դարեւր մարտնչեր է, միայն իր արդար իրաւունքներուն ու պահանջին համար, բողոքել, ընդվզել եւ յաճախ բռնուցք է բարձրացուցեր :

Վարչապետը մեծ պատերազմին ի վեր, ուր կրօնի ազատազրուծեան հարցին հետ անբաժան պայքարի մէջ է եղած Հայ ժողովուրդը :

Պաշար, շարունակ պայքար, ըլլալ գրչով թէ լեզուով, խաշով ու զէնով, երեմի յաղթող, երբեմն պարտուած, բայց միշտ պատմէին վրայ, իր պատիւով ու փառքով :

Այսպէս իռաւասկուած ու չարչարուած Հայաստանի արի զաւակներով անգամ մը եւս իշխանով նոր ժամանակի երկու պատերազմներու մէջ, այսօր ամենայն իրաւամբ կը սպասէ իր այնքան զոհողութեանց արդար հատուցումին, ըսելով թէ աշխարհի ազատութեան համար ինկանք, ազատութեան համար կ'ուզենք ապրիլ :

Այլ կը բաւէ որքան ուրիշներ օրօրեցին մեզ եւ քննադատին, խաբարէն եւ մեր արիւնջով ապրեցան ու վայելցին : Այժմ թողէք որ մենք ալ ազատ լուծ ընտանք, մեր հայրենիքին արեւուն տակ, ծառայելով մարդկութեան եւ ազատութեան :

ՄԷՆ-ՄԷ

հարուածով : Նախ մտածեցի սուրս գործածել, բայց նախընտրեցի արժանաւոր, վախճալով որ կը վրիպիմ եւ ուղի կ'ընամ :

Զօր. Թոֆօ ձափոնական բանակին մէջ ծանօթ էր իրեն «Ամէլի», իր կտրուկ որոշումներուն եւ միտակցի կարգադրութեանց համար :

Ճափոնի ամերիկեան բանակին սպարապետութիւնը հրամանադրով մը կ'արդիւրէ պիտուր - ներուն մտորմանով ձափոնիներուն հետ, կայս - պաշտը կամ որ եւ է մեհեան մանել, մասնաւոր ունեւր, բաղիւրներ կամ զբոսարաններ այցելել : Անտառոցներ խախտ պիտի պատժուին :

Ճափոնի պողպատի ընկերակցութեան անդամները արտօնութիւն ինդիւստրիալ տարեկան առ նուազ 3 միլիոն թոն պողպատ արտադրելու, որպէսզի գտնէ երկու միլիոն բանուորներ կարենան դործ դանել :

Ձերբակալուեցան զօր. Թոֆօյի դահլիճին բոլոր անդամները եւ 28 երեւելիներ, իրեն պատկառովի ոճրագործ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՐԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ Նկատի առնելու յոյ ձախտողութեան հոսանքներու յուշագրերը, որոնք քննութիւնը չարտանակելի վաղը, ուրախ Հայաստանն է որ կարգ մը բարեփոխումներ կատարուին ընտրական շրջաններու բաշխումին մէջ, յատկապէս արեւմտեան տարածքներով հոյ ձախտողութեանց : Յուշագրեր կը գտնուեցան թէ կառավարութեան ծրագրով պիւզայիները կ'օգտուին ի միաս քաղաքացիներուն :

ՎԵՐԱՆԱԾԻՆԻՅԻՆ Ինքնակառավարի Վերսուտ - դիշ Գանձաժողովը պահանջեց բոլոր չէզոք երկրներէն իրենց յանձնել այն զերման պաշտօնատարները եւ նացիները որ ամբողջապէս իրենք են ոճրագործ : Հրաւիրը ուղղուած է հետեւեալ պետութեանց : Սպանիա, Եթովպիա, Փորթուգալ, Զուիլեբերիա, Իրաք, Թանձէրի միջազգային շրջան, Վատիկան եւ Աֆղանիստան :

ԶԻՆՈՒԹԵԱՆԻՆ անգլիական գրաքննութիւնը Գունաստանն է :

ՆՈՐՎԵԳԻԻՆ նացիները արդեն փակցնելով պատերուն վրայ, կ'ըսեն թէ «Թաղաւոր եւ արքայական գերագահութեան մէկ անգամը պիտի գրեմ զակաւարտին, եթէ Փոլսիլիկի ղէմ տրուած մատով ձիւր գործարարի» :

ՍՈՒՐԻՆՈՅ կառավարութիւնը 70 տարուան մենաշնորհ մը տուաւ երկու ամերիկեան ընկերու թեւակ, քարիկի գտարաններ, նաւարաններ, երկաթուղիներ եւ անթիւր կայաններ հաստատելու համար Միլիարդականի արեւուն վրայ :

Այրի Տիկին Ա. Փաշաճեան եւ աղջիկը՝ Օր. Մարի — Յարանի, ինչպէս նաեւ Փաշաճեան եւ Մարիանիս եւ Paillet ընտանիքները խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ա - մուսներին, հօր, եղբոր եւ աղջկանին :

Պ. ԱՐԱՄ ՓԱՅՈՒՆՆԻՆ (Աւստրալիայ) Յուդարկաւորութիւնը պիտի կատարուի մի - ղը, Ուրբաթ, 14 Ապրիլմբեր, ժամը 2ին, Հայոց եկեղեցին, Ժան Գուտին թիւ 15 :

ԾԱՆՈԹ. — Մանապը մահազգ չստացողն - րէն կը խնդրուի ներկայ իր այդ նկատի :

ԿՈՒՂՈՒԹԻՆ Lingereներ, որոնք Point de Paris, Bordé դիտան : Դիւիւ Միքայէլեան, 1 Rue Marcelin Berthelot, Vanves, Metro Porte de Versailles :

ԹՐԻԲՆԱԼ ԴԱՏԱՆ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՏԻՅԻ, 9 Սեպտ — Այս ատուու ժամը 9.45ին, Roxy սինեմային մէջ տեղի ունեցաւ հրապարակային ժողով մը ուր խօսեցան Հայաստանէն վերադարձող պատուիրակները : Առաջին բանախօսը, Պ. Ասատուրեան, թուանշաններով ներկայացուց մեր հայրենիքի վերելքը տնտեսական, մշակութային եւ այլ մարզերուն մէջ՝ վերջին 25 տարիներուն ընթացքին : Երկրորդ բանախօսը, Պ. Մարտեան խօսեցաւ մասնաւորապէս Հայաստանի մարզական կեանքի մասին, թուելով խրախուսել օրինակներ : Երրորդ բանախօսն էր Պ. Լ. Զորմիսեան, որ պատմեց իր տպաւորութիւնները Հայաստանին, ըսաւ թէ Հայը աշխարհի ամէնէն շինարար տարրերէն մէկն է : Վկայ այն մեծ յառաջդիմութիւնները որոնք կատարուած են մեր երկրին մէջ, կեանքի բոլոր ասպարեզներուն վրայ : Ապա ծանրանալով Հայի. Դատին վրայ, շեշտեց անոր արդար ընդթիւր եւ զբաղան լուծում մը տալու անհրաժեշտութիւնը : Առանց Հայաստանի հողերու ընդարձակման, արտառահմանի Տահկահայութեան մնացորդները դատապարտուած են կորսուելու : Որով՝ ամէնէն շատ, արտառահմանի Հայերն են որ պիտի արժարեն եւ ահի կանգնել իրենց Դատին՝ մէկ սիրտ, մէկ հոգի, պիտի ձգտին զայն իրականացնելու : Այս տեսակէտ արժանացաւ բոլորին հաւանութեան :

Հայի. Դատի Մարտիլի Գանձախօսութիւն կողմէ խօսք արուեցաւ Պ. Վ. Սահաթեանի որ քանի մը բառով անդակութիւն տուաւ իրենց կատարած աշխատանքներու մասին, իր կարգին, շեշտեց Հայաստանի թուանշան եւ միակամ գործելու անհրաժեշտութիւնը : Ապա, Հ. Ա. Բ. Մ. քարտուղարը, Պ. Թ. Նաչիկեան կարգադրեց Հայաստանի վերելքին եւ Հայի. Դատին վերաբերող բանաձեւ մը որ ներկայներու հաւանութեան արժանացաւ երկար ծախքով : Մէջ ընդ մէջ, եղան երգ եւ արտառանութիւններ, եւ, օրուան նախագահը, Պ. Կ. Գիւրգենեան քանի մը խօսքով փակեց ժողովը : (Թղթալից)

ԱՆՍԻՅԻ, 10 Սեպտ — Սեպտեմբեր 8ին Ազգ. Միութեան մասնաճիւղը, հրապարակային ժողովի մը հրաւիրած էր զաղով մը որ կը բաղկանայ 26 ընտանիքէ : Այս առթիւ ջորիւրուած էին Լիւնի Շրջ. Վարչութեան անդամ Պ. Ս. Պաղտասարեան եւ Տապալեան՝ Կրքնոպլին : Առաջինը զեղեցի շրջանի քաղաքացի մեր Դատին հանգամանքը եւ յայտարարեց .

« Մենք չենք մուրար, այլ կը պահանջենք քաղաքակիրթ աշխարհէն, որոնք կուտեցան ազգերու ազատագրման համար, մեր ազգին դարերէ ի վեր թախած արեան դիւր, մենք կը պահանջենք որ թէ կարեն ու Արտահանը, որոնք կը նկատենք մերը, այլ նախարարեց Ուիլյոնի գլխով Հայաստանը զոր հանդիսաւոր կերպով ճանչցած են մեծ պետութիւնները եւ որ Թուրքը չէ վերադարձուցած մինչեւ այսօր :

Ներկայները խաղաղապետութեամբ եւ վճռա - կանութեամբ իրողացան տանիլ ամէն զոհողութիւն եւ աշխատանք, համբարեւել եւ եղբայրօրէն, որպէսզի մեր դարաւոր երազն իրականանայ եւ մեր անջատ հայրենիքները միանան :

Ներկայներու միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ Թրքաշայ Դատի պաշտպանութեան Գանձախօս մը հետեւեալ անդամներէ . Նախ. Ս. Սեմարեան, քարտ. Ա. Օսմանեան, դանձ. Պ. Նաչիկեանեան եւ խորհրդականներ Ե. Տէրաթեան, Վ. Յարութեան, Պ. Ունանեան եւ Մ. Նազարեան :

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍ ՏԸ ՊԵՆՆԵՆ Հայերը կը հրապարակաւ արտապարզ ժողովի մը՝ Սեպտ. 15ին, Իրիկուան ժամը 8ին Քաթի վիճակէ մէջ (Ալքիւնու գիւղ) : Պատի խօսք Պ. Յովսէփ Տէլիքեանեան, Ազգ. Միութեան եւ Թրքաշայ Դատի մասին :

ԾՆՈՐՀԱՅԻՆԻՆ — Այրի Տիկին Տիւրուհի Տէտոյեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սըրուհի Տէտոյեան եւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց ուրոնք անձամբ կամ գրաւոր եւ ծաղկապսակով ցաւակցութիւն յայտնելու իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝ ԶԱԻԷ ՏԵՏՈՅԵԱՆԻ կուկով մահուան առթիւ : (Իսի լէ Մուլին) :

ԿԸ ՓՆՏՈՒԹԻ Գառնիկ Կեօզալեան՝ Աշտարակ Փարպիկի որ Ծրանայի քաղաքներէն մէկուն մէջ կը բնակէր : Լուր ունեցողներէն կամ պիտի ճանչցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին . T. Gueuzalian, 524 Chemin de Mazargue, St. Anne, Marseille : (ԽՄԲ — Եթէ ձեռնարկ Գառնիկ Կեօզալեանն է, կը գտնուի Պէլլու) :

ՅԱՄԱՆ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ — Ժանթիլիէն Պ. Ներսէս Պարսամեան ետամեայ «Ետամա» կը նուիրէ Պ. Լեւոն Պէրպլեանի, Լատիւսէ :
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e Le Gérant : H. AGONEYAN

ԺԱՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԴԻՄՈՒՄ ՀԻՆԳ ՄԵԾԵՐՈՒՆ

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

(Լիճառնի մէջ՝ ներկայացուած յոշագիրը)

2.

1. ԲԱՐԵՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆԵՐՈՒ ՊԵՆԴԻՐԸ

ԹՈՒՐԿԻՈՆ ՄԷՋ

Հայերու պատմութիւնը Թուրքիոյ մէջ՝ եղած է անվերջ արձանագրութիւն մը՝ խարխուլ գոյու թիւան մը, նշանաւոր՝ պարբերական։ Զարդերով զոր ազգականած եւ՝ ապիկար կառավարութիւն մը զրդէր եւ կը գործադրէր անաւելի վայրագու թիւան։

Ենթակայ՝ շատ ստորագրուած ցեղի մը թշնա՝ մական րոնակարութեան, եւ զիկում՝ ինքնա պաշտպանութեան որ եւ է ազգու միջոցէ, Հայերը 19րդ դարու ընթացքին շարունակական եւ ստիպողական կոչեր ուղղեցին արեւմուտքի բրիտանիայ պետութեանց եւ Ռուսիոյ, իրենց պաշտպանութեան համար։

Թուրքիոյ յաղորդական կառավարութեանց կողմէ իրենց հաւատարմի եւ անվերջ հայ հպատակներուն դէմ գործուած հարստահարութիւնը, ճիշդ է, խոր համակրանք եւ զայրոյթ յառաջ բերաւ Եւրոպայի մէջ, թայց պատմութիւնը վկայ է թէ՛ քաղաքակրթ. աշխարհէր զընթէ ոչինչ ըրաւ որ եւ է պաշտպանութիւնը ընդհանուր համար այս հինաւորեց եւ քաղաքակրթ. ժողովուրդին։

Հայկական Հայրենասիրական անգամ եւրոպական իրաւագիտութեան բնօրինակ վրայ՝ երեւցաւ անցեալ դարու եօթններորդ տասնեակին, այնպիսի տեսն մը երբ Արեւմտեան Պետութիւնները, են՝ Թուրքիոյ պաշտպանական ուղիք մը, թայց իրականին մէջ մեծապէս՝ աղղուած Օսմանեան կազմաւորման վերջաւորման պետութեան ժառանգութեան հարցէն՝ ստանձնեցին Օսմ. կայսրութեան քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց նպատակները, եւ, իրենց ամօքի միջոց, շատագուցիկ վերջական քաղաքականութեան հաստատումը Թուրքիոյ մէջ։ Եւրոպական զորքեր, ամէն անգամ երբ դաշնագիր մը կը մշակուէր որուն մէջ Թուրքիան շահակցէր կողմէն էր, մեծ պետութիւնները անոր մէջ կը տեղադրէին տարրած. յօդուածները յօդուած Թուրքիոյ քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց։

Թէ պետութեանց կողմէ քրիստոնեաներու քաղաքականութեան համար ցոյց տրուած շահագրգռութիւնը անբաժանելի համակրանքէ՝ ծուլի բան մը չէր, կ'ապագայուէր այն անմիտեղի իրողութեամբ որ երբեք համապատասխան միջոցներ ձեռք չառնուեցան անոնց կողմէ, փոքրամասնութեան համար ծրարուած քաղաքականութեանը, որովհետեւ այդ պիտի բարենորոգումներու կիրառութիւնը կը խոստար ընդ ընդ տարբեր հակողութեան հաստատումը Թուրքիոյ մէջ եւ այդ երկրին անխնայութիւն անհամատեղութիւն։

Ռուսիոյ կողմէ կողմաւորութեան ի վեր, արեւմտեան պետութեանց, քաղաքականութեանը Արեւելեան Հայրենի Հանգիլ պատմութեանը հետեւեցին Թուրքիոյ վեհապետական անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը պաշտպանելու հիմնական քաղաքականութիւնը։ Այս քաղաքականութիւնը, որուն յարած են իշխող պետութիւնները Թուրքիոյ մէջ յարստահարութեամբ, միասնական եղած է Հայոց ազգային շահերուն եւ ինքնուրուշ տեսնէ որ Թուրքիան լուրջ անոնց եւ պատերազմի այն հանգստութեան պայմանութեան թէ Եւրոպայի միտք լուրջ խնայ միջոցներ չէր ձեռք անուելու իրեն զէմ, պաշտպանելու համար իր քրիստոնեայ հպատակները։

Թուրքիան այնքան խորապէս կը զննատել որ այս հիմնական իրողութիւնը որ, ամէն անգամ երբ եւրոպական պետութիւնները փորձի համար ձեռնարկէր կը կատարէին բարեփոխութեան համար Օսմ. կայսրութեան ոյ՝ Թուրքիոյ քաղաքականութեանը կը վերադարձնէր կամ ձեռնարկէն անոնց եւ կ'ամբողջէր կը խոստանային բարենորոգումներ ներմուծել։ Այսպիսի հարցերը շարունակականութեան մը Օսմ. կայսրութեան քաղաքականութեան մեծ անաւելութեան էր՝ ժամանակ շահիկ լրացնելու համար իր քրիստոնեայ տարրերուն ընտելութեանը՝ գործը՝ Հակառակ 1839 եւ 1856ի երկու կայս. հրովարտուեցան մէջ զեղեղուած արձանագրութեանը՝ Երաշխատութեան համար կենսաւոր, պատերազմ. գործը, ոչ. Թուրքի փոքրամասնութեանց վիճակը նիւթապէս շարունակեցաւ, որովհետեւ Օսմ. կայսրութեանը ոչ կամք, ոչ ալ կարողութիւն ունէր զորքերու բարենորոգումները։

ՎԵՐԶԻՆ ԺԱՄ

20^ր ՀԱՅԿ ԵՒԵԼԻՔԵԱՆԻ ԴԵՐԸ

ՀԻՆԻԼԵ-ՌՈՒՄԲԻՆ, ՄԷՋ

Պոլսոյ Ամերիկ. տեղեկատու դիւանը կը հաղորդէ Օգոստոս 17 րոտակոնով։

Ամերիկեան Մարտագիտութիւնը 1940էն ի վեր շարժման մէջ գրած էր՝ բոլոր հռչակաւոր փորձագէտները, Բէյպրիքի եւ Օքսֆորտի համալսարաններուն մէջ, զորոն հոնեւր համար առաջին հիւլէ՝ ուսմանը, որուն համար երկու միլիոն տոլար ծախսուեցաւ։

Ձիւնուրական Բիթագիտական մէջ, որոնք անտրոստոնութեան ընթացքին, կարեւորագոյն զերը ունեցաւ Չորս. Հայկ Եւրոպեան, որ Պետէ ամերիկեան քիմիական Միջազգայինը։ Չորսուրը Թրքական է, եւ 1915ի ժամանակին՝ քաղաքաց. մեղքի համար՝ զօրագործը գործած մասնակցութիւն ունեցած է ինչպէս հիւլէ-ոսմանը, նոյնպէս եւ քիմիական պատերազմի պատրաստութեանց մէջ։ Հինգ տարիէ ի վեր, ան փայլուն կերպով կը շարունակէ իր պատմութեան տուտ պաշտոնը։

ՀԻՆԴԵՐՈՒ ԺԱՂՈՎՐԴ ՀՈԳԵՐԸ

Բնակական դաշնագիրը եւ Պաշտպանութիւնը

Պրեզիդենտի օր Հինգերու ժողովին նախա՝ դաշնագ. Անգլիոյ արտաքին նախարարը կը վստահ լինէր Թուրքիոյ ընդհանրութեանը՝ այն ընթացքին երբ թէ Մոսկուա պիտի մերժէ նկատի առնել իտալական դաշնագիրը միջինէ՝ որ շուտով պայմանաւոր կ'աւանդուի իտալական ինքնիշխանութեանը փառաբանութեանը։

Օրակարգի առաջին խնդիրն էր Մոսկոյի հաշտութեան դաշնագիրը։ Այս անգամ հարց դրուեցաւ թէ իտալական պատմութեանը մը պիտի հրաւիրուէր։ Սնդիւր մնաց առկա, Լոնտոնի իտալական ներկայացուցիչին ձեռքով այդ պարտականութիւնը։

Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագիրը կազմուած համար, պէտք է կարգադրուի հետեւեալ խնդիրները։

1. Սահմաններ, մասնաւորապէս Թրիէսի մէջ եւ Իսթրիոյ մասնաւորութեանը Եւրոպայի հարաւորութիւնը։
2. Իտալական կայսրութեան պայման, մասնաւորապէս նկատի առնելով Յունաստանի եւ Եթովպիոյ պահանջները եւ Կիւբեկի եւ Աֆրիկեան Տրիպոլիոյ ցեղախումբներուն՝ բազմաթիւ (կ'ուզեն ազատի իտալական լուծն)։

2. ԲՈՒՄԵՆՈՒՐ ԳՍԵՐԱԶՄԸ

ԵՒ ՊԵՐԼԻՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Խորիկ պատերազմէն վերջը, Թուրքիան ընդունեցաւ եւրոպական աղբիւր խմբակցութեան մէջ եւ Փարիզի դաշնագրին (1856 Մարտ 30) 9րդ յօդուածով, մեծ պետութիւններ հրաժարեցան Թուրքիոյ մէջ ինքնավերջ որ եւ է իրաւունք։ Հետեւաբար, Սուլթանը պատմութիւն ստացաւ իր հպատակներուն հետ մարտունակ իր ուզածին պէս։ 1875ին Թուրքիոյ յոյժ վարչապետը (ընտանաւորութիւն) երկրորդ համաժողովեանց հասած էր։ Ապստանութեանը ծագեցան Պաշտպանութեան մէջ, եւ Ռուսիոյ ուժեղ միջամտութիւնը յաջեցաւ Ռուսիոյ պատերազմին (1877)։

1878 Մարտ 3ին Ռուսիան Թուրքիոյ պարտաւորեց Սան Սթեփանոյի դաշնագրին որուն մէջ (յօդ. 16) տրամադրութիւն մը դրուած էր բարենորոգումներ մտցնելու համար Հայաստանի մէջ։ Բայց այս դաշնագիրը չլուծարացուեցաւ եւ Ռուսիոյ պատերազմին կ'ընկալուէր կարգադրութեան ձեռքեցաւ Պերլինի վեհաժողովին, 1878 Յունիս 13ին։ Սինյ այս միջոցին, Միւսին Բրիտանիան Թուրքիոյ 1878 Յունիս 4ին կնքած էր Կիւրտի պայմանագիրը որով է. Վեհապետութեան կատարարութիւնը յանձն կ'առնէր միասնապէս Սուլթանին, պաշտպանելու համար անոր Արեւելեան Նահանգները Ռուսիոյ նոր յարձակումներուն դէմ։ Այս յանձնարարութեան փորձարկէ, Սուլթանը կը խոստանայ անհրաժեշտ բարենորոգումներ մտցնել եւ կը հաւանէր որ Միւսին իր տանիս դրաւ Կիւրտու կողին։

Պերլինի դաշնագրին մէջ որ ստորագրուեցաւ 1878 Յունիս 13ին, Սան Սթեփանոյի համաձայն՝ նուեցան 16րդ յօդուածը փոփոխութեան Եւրոպական պայմանագրի եղանակով որ կը վստահէր Հայկական Դատին։ Մինչ Սան Սթեփանոյի դաշնագրին 16րդ յօդուածը կը տրամադրէր թէ Ռուսիոյ կողմէ գաղութ հաւանութեան հայկական հողերը պիտի չպարպուէին մինչեւ բարենորոգումներու ներմուծումը, այսպիսի ազգու ճնշում մը նախատեսուած էր Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածով։ (Երբ.)

3. Խորհրդային իշխանութիւնը կը մերժէ նկատի առնել իտալական դաշնագրին պայմանները, մինչեւ որ անգլիական պետութիւնները դադարեցնեն իրենց միջամտութիւնը պալատական երկրներու ներքին գործերուն մէջ։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլ. կառավարութիւնը չուզեր պատեիլ ներկայ իտալական, բայց պէտք է հատուցուի տալ ֆաշիականութեան զոհերուն։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, ֆրանսական կառավարութիւնը հողային զինուորներ պիտի պահանջէ իտալիայէն, թէ եւրոպայի եւ թէ Աֆրիկէի մէջ։ Այսպէս, ֆրանսացիները կը պահանջեն փոխել Լիբիոյ եւ Ֆրանսական Արեւմտեան Աֆրիկէի միջեւ եղած սահմանադրութիւնը եւ ֆրանսի շրջանը ֆրանսայի ձգել։ Ֆրանսը, որ ռազմագիտական օղակ մըն է շատ գետն շրջանին եւ Հիւսիս-Աֆրիկէի միջեւ, կէս - ֆրանսական եւ կէս - իտալական էր մինչեւ 1935, երբ իտալիոյ տրուեցաւ Լալիայի կողմէ։ Ֆրանսա կարգ մը փոփոխութիւններ կը պահանջէ նաեւ Թունիզիայ համար։ Փարիզի մէջ կ'ընդունին թէ իտալիա պէտք է եւք մը ունենայ գաղութականներու համար, բայց չեն ուզեր որ հոսանքը Թունիզիայի։ Եթովպիան ալ շատ մը հողեր կը պահանջէ իտալիայէն։

Ջուրի ճակատները եւ Տարսակն

Մ. Նահանգներու նախագահը յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ Տարսակնի միջադէպին ցանկան խնդիրը պիտի ընդունի Լոնտոնի ժողովուն մէջ։ Նախագահը հաստատեց թէ խնդիրը ընդհանուր գիծերով ընտելած էր Փոքրամի ժողովին մէջ, բայց ճիշդ չէ թէ որ եւ ուղղակի անգլիական չորհուրդուն է թրջական կառավարութեան։

Այս առթիւ անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ Մ. Նահանգները պիտի պնդեն որ միջադէպը - նացիոնի եւրոպայի շուրթի ճամբաները, ըլլան նաւարկելի գետեր, չենդուրեցնել կամ ըրանցներ։

Իրազեկ աղբիւրներէ կը հաւատան թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը անաշարիւյս է որ Տարսակնի խնդիրը ալ բնութիւն խորհրդածաղովին մէջ, բայց Մայրքով անարկելի է որ անքանակալ կը մնայ առ այժմ։ Այն օրէն ի վեր որ Նեղուցներու պայմանագրին վերաբնութիւնը պահանջէ, Մոսկուա կ'ուզէ Թունիզիայ հետ կարգադրել այդ խնդիրը եւ կը մերժէ ուրիշ պետութեանց մասնակցութիւնը, թէեւ Մոսկովէն պայմանաւորը ստորագրուած է խուսի մը պետութեանց կողմէ։

Գալով միւս ջուրի ճամբաներուն, կ'ըսուի թէ Ամերիկայ նկատի ունի ոչ միայն Զոնտրո, Էլպաս, Դանուբը, Բիւրը, այլեւ Մուէզի ջրանցքը։

Պարսեան խնդիրը միշտ կը պահէ իր կենսական ճանգիւղանքը։ Անգլիոյ վարչապետը՝ ճառ մը խօսելով Արհեստակցական Միութեանց համադրումին մէջ, ասաց թէ Միութեան կամ Պարսեաններու անուրի յիշելու, յայտարարեց թէ Անգլիոյ խոստովանելի պիտի ընդգիծանայ Ռուսներու, Պոլսիկարի եւ Հունգարիայ ներկայ կառավարութեանց, որովհետեւ անոնք ժողովրդավար չեն եւ չեն ճանչնար ընդգիծողի փոքրամասնութեանց իրաւունքները։

Ինչպէս յայտնի է, Անգլիա եւ Ամերիկա կը մերժեն ճանչնալ այդ կառավարութիւնները, իսկ թէ Միութեանը ոչ միայն կը ճանչնան, այլեւ ուժ կուտայ անոնց։ Կը յուսանք թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել, ինչպէս եղաւ լեհական հարցին մէջ։

Աւստրիայ խնդիրն ալ որոշ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ։ Ժողովին յաջորդ նիստը յետագայուցաւ ուրբաթի (այսօր), որպէսզի կարելի ըլլայ ընել եւ դատաւորել բազմաթիւ թղթածրարներ եւ օրակարգ մշակել։

Կըսուի թէ Մոսկուա նաւական մը պիտի պահանջէ Կարմիր ծովուն մէջ, հաւանաբար Էրիթրէայի ափերուն վրայ։

Սիկիափոր անձնատու

Պագաղականի Հարաւ. Արեւելեան շրջանին եւ հոյանտական Հնդկաստանի բոլոր ճափոնական ուժերը անձնատուր եղան Սեպտ. 12ին, ծովակալ լորտ Մաունթֆիլթին, որ 11 տարբեր գրիչներ գործածեց, 11 պաշտօնագիրներ ստորագրելու համար։ Զափոնի կողմէ անձնատուութեան գիրք ստորագրեց զօր. իթալիայի, բուն սպարապետը հիւանդ ըլլալով (կաթուածահար)։

Անձնատուութեան գործողութիւնը տեղի ունեցաւ Սիկիափորի քաղաքայնութեան մէջ։ Անգլ. հօր նաւատարից մը խարխիւ նետած էր նաւահանգստին առջեւ։ Այս անձնատուութեամբ ձափոնի կը վերադարձնէ աւելի քան մէկ միլիոն բառ. միջոն տարածութեամբ հող եւ 120 միլիոն քանկի, միւսն - նոյն առեւ կորնցնելով ստուարաթիւ քանակ մը, նաեւ եւ անպակի պաշար։ Զափոնի եօթը պատուիրակները քաղաքայնութեան առաջնորդուեցաւ զինեալ պահակներով, մինչ հաղարաւոր Ձինացիներ փողովք թափած կը ծաղկէին։ Անձնատուութեան գործողութեան առթիւ, անգլիացի ծովակալը ճառ մը խօսելով աղբարարեց թէ պիտի

ՀՈՂԵՐՈՒ ԲԱՇԽՈՒՄԸ ԳԵՐՄԱՆՈՅ ՄԵՋ

«Հողային բարենորոգում» համեստ անունին տակ, ընկերային եւ տնտեսական յեղափոխութիւն մը կը կատարուի այս միջոցին Գերմանիոյ ուստական շրջանի մէջ, խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութեամբ։ Հողերու մեծ մասը պիտի բաժնուի այն հողագործներուն որոնք նախապէս կը մշակէին անտուականներու (Եւնիքը) հողերը, արեւելքէն եկած գաղթականներուն եւ այն գիւղացիներուն որոնք հողաբաժինները անբաւական են սպորտաբի համար։

Արեւն իսկ օրէնցներ հրատարակուած են Սաբստիոյ եւ Պրանշնպուրի նահանգներուն մէջ եւ պիտի հրատարակուին ուստական շրջանի միւս մասերուն մէջ։ Անշուշտ Անգլիա, Ամերիկա եւ Ֆրանսա չեն կ'ընդունաւորել, քանի որ իսկապէս ժողովրդավար յեղափոխութիւն մըն է եղածը, եւ կը կազմաւորէ աւանդաբար գիտաշուք դասաւարդները, Եւնիքըներու ամենակարող ուժը։ Այս դատակարար խոչընդոտ կարեւոր աղակ մը եղած է նախադարձիկ պատերազմի համար որքան արեւմտեան Գերմանիոյ գործարանատէրները որ այժմ կը սրբունին իրենց հաստատութեանց քան - դումով։ Ըստ Է. Պրանշնպուրի 1789 Ֆրանսական քաղ. - քեյի յեղափոխութեան պէս քան մըն է որ տեղի կ'ունենայ։

Շարժումին գլուխն անցած է Էմիլ Զօրնի, գերման տարէջ համայնավար մը, իրրեւ նախագահ հողագործական մարշալութեան։ Իր յայտարարութեան համաձայն, բարենորոգման առաջին նպատակը քաղաքական է, խորտակելու համար փրոսթական զինապաշտութեան ընկերային եւ տնտեսական հիմքերը, երկրորդը - ընկերային, քանդելու համար այն կէս-աւատական զրուծիւնը որ կը տրէ մինչեւ այսօր։ Երրորդը՝ տնտեսական, հողին արտադրութիւնը բարձրացնելով ժողովուրդը ապրեցնելու համար։

Բարենորոգումը հիմնուած է անհատական նախաձեռնութեան եւ ոչ թէ հաւաքական տնտեսութեան վրայ (կոլեկտիւ)։ Թէեւ Ռուսիոյ մէջ նախ հողերը փրկացիներուն բաժնեկից, յետոյ համայնացուցին։ Հողաբաժին սահմանուած է հինգ հեկտար, բայց կրնայ 8, նոյնիսկ 10 հեկտար բարձրանալ, եթէ հողին տեղակը լաւ չէ։ Կարելի չէ աւելի ընդարձակել հողաբաժնեւոր, որովհետեւ հաղաքարտը փախստականներ հասած են եւ մշակելի հողը չի բաւեր։

Հակադէմի այս արմատական բարենորոգման չի յուսադուր որ ժողովուրդը մարդ գլուխ գտնէ 1500 գոլ (քայլեր) ունենայ յառաջիկայ ձմեռ, եւ երկար ատեն պիտի վարժուի քիչ ուտելու։

Ջափոնի ճափոնական գործողութիւնը։ Վերջ արգարտութեամբ եւ մարդասիրութեամբ պիտի վարուին մեր թշնամիներուն հետ, բայց իրենց տէրերը պիտի ըլլան։ Մենք պիտի համոզենք ձափոնցիները թէ պարտուած են։ Համապատասխան միջոցները ձեռք պիտի առնուին պատերազմի ոճ - բազմաշնորհներուն դէմ։

Մ. Ռոս. Թոմս, ձափոնի նախկին վարչապետը որ անհասպատկութիւն փորձած էր, բաւական գտած է ինքիւնքը, 21.000 միլիոն փէֆիւլիքի ներարկումէն վերջը. բայց կը մերժէ ճանչնալ, նախարարելով մեռնի։ — Անձնատու եղաւ մահաւճալ Սուկիյամա, որ 1944 փետրուարին հրատարած էր ընդհ. սպայակցոյի նախադատութեան։

ԳԱՆՈՒ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Հիմնական քանկիւր վարչապետ մը շինել սկսած են Մ. Նահանգներուն մէջ։ Կը հաստատուի թէ այս գիւտին շնորհիւ, թէյի գաւաթի մը մէջ ամբարուած նրբին ուժով 120 միլիոնից քաղկացած կառավարութիւն մը պիտի կրնայ 45 անգամ երթեւեկել նրբ երթի եւ Սան Ֆրանցիսկոյի միջեւ։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՈՒԹՅԱՆ — Զօր տը Կոլ պատասխանեց ձախակողմեան հոսանքներու յուշադրին, որ կը պահանջէր բարեփոխել ընտրական օրէնքը եւ շրջաններու բաժանումը։ Թերթերը կը գրեն թէ նոր բաշխումը մը շնորհիւ Փարիզ պիտի ունենայ 30 երեսփոխան փոխանակ 27ի, արտաքինները՝ 23ի փոխան 20ի, Բոն 12 (11), Պուշ - տի - Ռոն 13 (11) են։ — Ընկերավարական կուսակցութիւնը որոշած է «այս» պատասխանել երկու հարցումներուն ալ։ — Լիօն Պլուս Թեկիւս - ծու պիտի չենդիպանայ ընտրութեանց մէջ։ Կըսուի թէ համաձայնութիւն մը կը տրէ Զօր. տը Կոլ եւ ընկերավարականներուն միջեւ։

ՄԱՀՈՒՄԻ ԴԱՍԱԳԱՐՏՈՒԵԾԱՆ 11 ամբաստանաբեր Օրէնքի մէջ, անհաւերից դատաւարութեան մը վերջը որ տեւեց տասը օր։ Մահաւարտներէն մէկը, Փիէռ Լը Պոպ, Էդուար-Լուառի նախկին նահանգապետն է։ Ուրիշ հոստատանաբար ալ դատաւարտուեցան զանազան պատիժներ։ Բոլորն ալ կը մեղադրուին իրրեւ կէսթափոյի գործակալներ եւ զաւանդներ։

ԹԱՐԻՆԱՍՏԻՆԻ կառավարութիւնը խնդրեց Եւրոպայի պարենաւորման կազմակերպութեան, որ աւել յոյս ժողովուրդին ուտելու 60 աւ հարկեր կը հողայի, այդ քանակը 80 աւ հարկեր բարձր

քանցել այս ձմեռ։ Աթէնքը 1.500.000 քանկիցներէն 200.000ը իրենց ուտեստը ձրի կը ստանան այդ կազմակերպութեան։

ԿԻՆԵՐՈՒՆ ԱՆ ՄԵԱՆՈՏ պիտի բաժնուի, կըսեն, ամէր մէկ րոմին։ Թերթ մը կը գրէ թէ 12 միլիոն ծխատոմս տպուած է կիններուն համար։ Մէկ ՄԻԼԻՈՆ ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐ պիտի յանձնուին Ֆրանսայի, երկրին վերադնութեան համար։ Միւս կողմէ 500.000 Ֆրանսացի ճարտարապետներ, ճարտարագէտներ եւ արհեստագէտներ կ'արձանագործին, այս վերթարի վերադնութեան համար որուն ծախքը կը հաշուեն երկու միլիոն տոյար։ Գիլիաւոր աշխատանքները պիտի լրանան 1947ի վերջը։

ՀԻՒԼԷ ՌՈՒՄԲԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ երեսն հանողներուն մասնապատիժ կը պահանջէ ամերիկացի երեւոյթանաւ մը, օրինակ մը ինքնակայնելով խորհրդարանին։

ՅՈՒՍԱՆՈՒՆԵՐ կը սպասուին Գաթիէ Լաթէն, այս տարեշրջանին, 8000ը օտար։ Բնակարանի եւ պարենաւորման խնդիրը շատ ծանր հանգամանք տալու է, պանդոկները կը նախարարին օրական 70 Փրանքի վարձու տալ անեականները, կարճատեւ քնակութեանց համար, փոխանակ ամսականով պայմանաւորուելու։ Ուսանողներու Միութիւնը Տաղի 5000 անկողին կցած է ճարել Սիթի Ինիվերսիթիէն մէջ։ Կուսակցութիւնը յայտարարած է կարգ մը ճաշարաններու հետ, 20 Փրանքի ճաշ եւ 16 Փրանքի ընթրիք տալու համար, բայց պիտի կրնան օգտուել միայն 3300 ուսանողներ։ Ուս. Միութիւնը կ'ըն մը ուղղեց Փարիզ 2300 պանդոկայնականներուն, որպէսզի մէկը զենէ շահանքութիւնը եւ օգնեն ուսանողներուն։ Վերջին կարելի է ամսական 3000 Փրանքի միջին եկամուտով 2000 Փր. վճարել քնակարանի։

ՆԱԴԱԿԱՏԱՌՓ, Օգոստոս 11 — 15

ԱՐՔԷՕՅ՝ ձորեան 200, Պ. ԳՈՂՈՐՊ՝ վար - դապետեան 200, Մ. ՇԱՄՈՆ՝ Գործ. 1710, ճապարեան 3000, Օպոզեան 1000, Թիւթիւնեան 750, Ալբրեքեան 750, Տէմիքեան 750, Էնտրի - եան 400, Բէլէճեան 400, Գարոթիւնեան 200, ՊՈՒՄՆ՝ Գործ. Ն. 1150, ԿԱՐՏԱՆ՝ Գործ. 2250, ԼԱԹԱՆՏԻԷ՝ Պալատեան 200, ՄԱՐՍԷՆ՝ Պալատեան 400, Պոզոնեան 400, ԳԱՇԵՆ՝ Պարագիւղեան 500, ՆԻՍ՝ Իշի. Արդուքեան 200, ԿԱՐԵՆՈՂԻ՝ Ինճեան 200, ՍԷՆ՝ ԷթիէՆ՝ Թաթարեան 200, ԼԻԲԵՆ՝ Տարածեան 400, ԺԱՐՄ՝ Մարտիկեան 400, ԼՕՋԵՐ՝ Պոզոնեան 200, ՎԱՆԱՆՄ՝ Սարեան 200, Պաշտոնեան 200, Թեղեան 200, Մ. ԼՈՒՍ՝ Տոնիկեան 400, ՄԱՐՍԷՆ՝ Ալպական 200, ՓԱՐԻԶ՝ Թիւթարեան 750, Մուրատեան 400, ՊՈՒԼՆ՝ Մալեցեան 200, ԼԱՐԻՇԵՆ՝ Սանտալեան 200, ՄՈՆ՝ ՄՈՐԱՆՍ՝ Ապարտեան 750, ՍԷՆ՝ ԱՆՔՈՒՆ՝ Միւրտիկեան 1120, ԼԱՍԻՆ՝ Տալատեան 400, ՆԻՍ՝ Տէր Մարգարեան 200, ՄԱՐՍԷՆ՝ Մահաւարտեան 400, ՄԷՕՏՈՆ՝ Բարատեան 200, ԼԷ - ԶԱՐԳ՝ Մարգարեան 200, ԼԻՈՆ՝ Գործ. 2304, ՍԷՆ՝ Գործ. 1400, ԿԱՐԵՆՈՂԻ՝ Գործ. 1685, ՎԻԼԻՇՈՒՄ՝ Սիմոնեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Բէլեան 750։

Հ. Ե. Գ. Փարիզի «Բաֆֆի» խումբին ժողովը՝ շարժեք երեկոյ, 15 Սեպտեմբր, ժամը 8ին, իր սովորական հասարակեցին։

ՀՈԳԵ ԶԱՆԳԻՍ — Տէր եւ Տիկին Ս. Դաւիթեան կը ծանուցանեն թէ երկուշաբթի 17 Սեպտ. հողեանդիտ պիտի կատարուի Փարիզի եկեղեցին, իրենց օրը՝ Այրի Տիկ. Մարի Տէր Դամիլեանի (Տըմանեան) մահուան տարեկիցին առթիւ։

ՏԷՍԻԼԷՆ Կիւլպէնի երեմեան կը փնտէր թոյրը, Մարթա Գարեան (Եղգիւրտ Զաթ Կիւլպէն) որ պատերազմին տալով իր գտնուիքը Երուսաղիմ (հասցէն Hadjithomas, Rue G. Candili 101 Nea Koinia, Pirée)։ Տեղեկացնել եղորը՝ 10 Rue Arago, Décines (Isère)։

CHEZ SASSOUNI
ՃԱՏԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ
ԲՈՒՐ ՆՐԱՍՏԱՆԿԱՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՐԱՎԱՍԵՐԸ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur
Tel. GU. 92-65
Հայկական կերակուրներ, ընտիր օդի եւ տաշարներ, Հարսնիքի, Նշանուրի, կնուրի մաս։

ԿՈՒՂՈՒՆԻՆ Lingereներ, որոնք Point de Paris, Bordé գիտնան։ Դիմել Միլադիէլեանի, 1 Rue Marcelin Berthelot, Vanves, Métro Porte de Versailles։

ԿԱՐԻՄՈՒՆԻ Գ. Տէպլէթի նոր երկը, ԶԵՐՈՒՆ, պատմութիւն 1895ի պատերազմներուն, տեղական բարեկրով եւ հին դէպքերով ճախացած։ Ընտիր հատոր մը պատկերազարդ։ Դիմել Տէր - Եղգեան տպարան։

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e Le Gérant : H. AGONEYAN

HARATCH

Fondé en 1928
R. C. S. 376.280

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ՔԱՆՈՒՆԻՆ. — Տար. 750, ճամբ. 400, Յամբ. 200 ֆրանք:

Samedi 15 Septembre 1945 Ծափար 15 Սեպտեմբեր

ՕՐԱԲԵՐՐ

ժե. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4506. Լոր շրջան քիւ 135

Խմբագիր՝ Ե. ՄԻՍԱԿԻԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍԲՐԸ

ԱՇՏԱՐԱԿԻ ՇՈՒՔԻՆ ՏԱԿ

Տարին եկաւ ու անցաւ. Ֆրանսայի ազատա - դրութենէն ի վեր: Տարեդարձներն ալ տօնուեցան: Կեանքը հետզհետէ կը վերստանայ իր սովորական երեւոյթը: Անբարկները կը վերաշինուին: Հաղորդակցութիւնները կը կանոնաւորուին: Եր - կերը շունչ կ'առնէ աստիճանաբար: Հետզհետէ աս - ելի արագ:

Ձեռնհաս իշխանութիւնները կը յուսան դա - յապէս մեղմացնել ձմրան խառութիւնները, որոնք անտանելի դարձած էին 1943ին եւ 1944ին:

Ընդհ. է, ապրուստը երթալով կը ողջ է: Պարե - նաւորման բաժնէշարի երկար պիտի տեւէ տակա - լին: Եւ սակայն, հեռանկարը այնքան ալ մոռալ չէ: Մ. Նասանգները յանձն առած են կարելի օգ - նութիւնը հասցնել, պաշար զրկելով եւ մեծագու - մար վարկեր բանալով, իրեն հետեւանք պարե - նաւորման նախարարին եւ զոր. որ Կոյի այցն - լութեան:

Ինչու ծածկել, որքան ալ տաժանելի դարձած ըլլայ կեանքը, անհամբձաւ աւելի տանելի է, քան ուրիշ երկիրներու մէջ, Կեդր. Եւրոպայէն միշտ Պալեստինայ: Նոյնիսկ մեծագու Սեպտեմբերի անկողնի մը մատուցած է, քան այս երկիրը, որ կը վարելէ հարուստ բնութեան մը յուր քարքնները:

Կացութեան քարեխառն մեղմացող պիտի ազ - դէ նաեւ հայկական կեանքին վրայ, որ հետզհետէ գոյն եւ ձեւ կը ստանայ: Թէեւ, յաճախ ճրճաւն ցոյցերն ու ժխտող աւելի լաշն տեղ կը բռնեն քան իրական գործը:

Ամէն պարագայի մէջ, կ'ուզենք հաւատալ թէ նոր վերածնունդ, այս աշնան եւ ձմեռը դադուրը անգամ մը եւս պիտի փայլի բեղմնաւոր աշխա - տանքով:

Դեռ կը խօսեմք այդ մասին: Այսօր կ'ուզենք ուղարկութեան յանձնել պա - րազայ մը, որ բոլորովին մոռացութեան տրուած է, բնդհանուր ազմուկին մէջ.

Աւելի քան մէկ տարի առաջ, ազատագրուե - ցան նաեւ ուրիշ երկիրներ որոնք նոյն դերութեան մասնուած էին, — Ռումանիա, Պուլկարիա, Յու - նաստան: Երկիրներ ուր հոծ համարք ունեւր: Երկիրներ որոնք հետ կապը վերահաստատուած չէ տակաւին, գոնէ հայկական տեսակէտով:

Արդ, երբ յայտնուի կը վայելենք Փարիզի պատմական աշտարակին բարեբերը, մեր մտքէն անցա՞ւ աչք մըն ալ այդ կողմերը նետել: Անխարկ մը լեռներէն եւ ծովերէն անդի, իմանալու հա - մար արեւելեան զոգութիւններուն իրանքը: Ի հար - կին եղբայրական օգնութիւն հասցնելու համար:

Իրողութիւն է, օրինակ, որ Յունաստանը կը դալարուի անօթութեան ճիւղաւորման մէջ:

Տակաւին քանի մը օր առաջ Եւրոպայի պա - րենաւորման կազմակերպութիւնը ահաւելի ման - րամանութիւններ կը հաղորդէր այդ երկրի թը - ռառուութեան մասին: Երկու հարիւր հազար հոգի ձրի կը կերակուրուին միայն Աթէնքի շրջանին մէջ: Իսկ ձմրան հեռանկարը այնքան սեւ է որ, կը վախճուի թէ պիտի կրկնուի 1941—42ի պատմու - թիւնը, երբ Թուրքիան անգամ պարտք սեպած էր օւտուելու հասցնել:

Այդ շրջանին էր որ, մեր հաղորդած տեղեկու - թիւններուն վրայ, եղբայրական օգնութեան մար - մին մը կազմուեցաւ Փարիզի մէջ, մասնակցու - թեամբ Կարմիր եւ Կապուտ խաչներու եւ Բարե - դործականի: Այս ձեռնարկին չնորհիւ, կարելի ե - դաւ օտո մէկ միլիոն ֆրանքի ուտելու եւ զեղ փո - խաղելու Աթէնք: Կարձի մը՝ Նաստասարած Թը - ռառութեան մէջ, բայց եւ այնպէս միախառն - կան, բարկարկական տեսակէտով:

Արդ, հիմա որ ազատագրուած ենք, որ եւ է կապ ունեցա՞նք Յունաստանի բազմաշարքաւ դա - ղութիւն հետ: Դո՛ւնէ քի հոգեւոր միախառնութիւն: Ի հարկին պատուիրակ մը զրկելով, Բարեգործա - կանի կամ Գ. խաչներու միջոցաւ:

Նոյն հարցումը՝ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ դադութիւններու մասին, որոնք վրայ կը տեւէ շա - րաշուր, իսկապէս վրդովիչ լուսնիւն մը, աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր:

Թէեւ Յունաստանի շափ եղբայրական չէ՝ այդ երկու երկիրներուն կացութիւնը, նիւթական տե - սակէտով: Բայց, գիտե՞մք, հետաքրքրուեցա՞նք թէ ինչ մթնոլորտ կը տեւէ հոն, առաջին օրերու փոթորկներէն վերջը...

Շ.

ԴԻՄՈՒՄ ՀԻՆԳ ՄԵՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅԳ. ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

(Լոնտոնի մէջ Երկայացուած յուշագիրը)

3.

3. ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՀԱՌՈՂՈՎԷՆ ՄԻՆԶԵՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱՋՐԸ

Առ ի շնորհ էր եւ ի ազդու միջոցի պարտա - դրելու համար քարենորոգումները, Սուլթանը սկսաւ ծրագրել փոխ - վրէժներու քաղաքակա - նութիւն մը Հայերուն դէմ, լիովին օգտուելով պետութեանց մրցակցութիւններէն: Դարուն վեր - ջերը Հայերու կացութիւնը վատթարացած էր ան - շարժելի համեմատութեամբ: Այդ ժամանակի Օսմ. կառավարութիւնը վճարած էր Հայկական Միջերկր կարգադրել ծանցել վայրաք միջոցներով, եւ մեծ պետութեանց կողմէ 1895 Մայիսին ստալար - կուած Բարենորոգումներու նոր ծրագրին պա - տասխանի եղաւ ջարդերու նոր քաղաքականու - թիւն մը:

Իրերու այս վիճակը շարունակուեցաւ մինչեւ ներկայ դարուն առաջին տարիները: 1908ին (23 Յուլիս) Օսմ. Սահմանադրութեան հաստատումը եւ յետագային Սուլթան Ապուլ Համիդի դահշն - կէցութիւնը յոյս ներշնչեցին թէ կեանքի, պատ - ուի եւ ստացուածքի ապահովութիւնը վերջապէս պիտի երաշխաւորուի նոր եւ յուսմամբ վարու - թեան մը տակ: Սակայն շատ չանցած դէպքերը ցոյց տուին թէ Թուրքիոյ նոր վարիչները իրենց նախորդներուն վրայ որ եւ է կերպով բարե - փոխած չեն վերաբերում իրենց Հայ հպատակներուն հանդէպ: Իրենց իշխանութեան հասնելէ հաջորդ մէկ տարի վերջը 30,000 Հայեր ջարդուեցան Ասանայի մէջ:

Հայերը անգամ մը եւս հարկադրուեցան պաշ - տօնապէս դիմել այն պետութեանց որ ստորա - դրած էին Պերլինի գաղտնագիրը:

Երկարաժիշ եւ տաժանելի բանակցութիւննե - րէ վերջ, 1914 Յունուար 26ին Բարենորոգումնե - րու լաշն ծրագրի մը ստորագրուեցաւ մեծ պետու - թեանց եւ թրքական կառավարութեան միջեւ:

1914ի պատերազմին պայթումը անկարելի դարձուց Բարենորոգումներուն գործադրութիւնը: Միւլթիւն եւ Յատաշլիմուլթիւն կոմիտէին (Իթ - թիհատ) կառավարութիւնը ինքիցիւր բոլորովին ազատ զգալով եւրոպական ճնշումէն, վերական - Հայերու քնաշնչումի քաղաքականութիւնը

4. ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ

ՊԱՏԵՐԱՋՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

1914ի ընդհանուր պատերազմին սկիզբէն իսկ, թրքական կառավարութիւնը ղեկը բռնեց իրեն - կարելի զինակցը Կեդրոնական Պետութեանց: 1914 Յուլիսին, Միւլթիւն ճեմատեղիում թիւն կո - միտին առաջարկներնեկայացուց ճաշկերպարա - կան Կուսակցութեան, Դաշնակցութեան, որ ընդ - ժողովի կը գումարէր ինքրուսի մէջ, որպէսզի Թուրքիոյ Հայ վարիչները թիւարքին ռուսական սահմանի իրենց եղբայրներուն դէնք առնել եւ կոռւիլ Թուրքիոյ կողմէ: Այս առաջարկներուն կցուած էին զոչոչոյուն խառնումներ (փաստա - կցութիւն 21, Կապուտ Տնարակ, Զանազանք թիւ 31 (1916):

Մինչ Հայ Ընկերակցական Կուսակցութիւնը ջանք չէր ինչպիսի տարհամոզելու թրքական կա - ռավարութիւնը, որպէսզի պատկազմի չմտնէ կեդր. պետութեանց կողմէն, քաջայայտ էր իրենց համար թէ զինեալ ընդհարումի մը պարագային Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, սահմանին երկու կողմերը Հայերը պիտի կատարեն իրենց քաղա - քացիական պարտականութիւնը իրենց պատկան երկիրներուն մէջ:

Սակայն եւ այնպէս Թուրքիա անխախտ մնաց իր որոշման մէջ եւ պատերազմին միացաւ կեդր. պետութեանց կողմէն:

Տեսնելով որ Հայերը կը մերժեն հետեւի իրենց հակառու քաղաքականութեան, Թուրքիոյ կառ - ղեցան եւ Հայերուն վրայ յարձակեցան զիւրային բարբարոսութեամբ, եւ, 1915ի միջոցին ջարդեցին ինչ նոսրաց քան մէկ միլիոն Հայ արքեր, կիներ եւ մանուկներ, յուսալով թէ այս կերպով պիտի լու - ծեն Հայկական Հարցը: Նոյն միջոցին Ռուսիոյ եւ Եւրոպայի երկիրներու Հայերը արտագ քարեցան Դա - նակիցներու դատին եւ անոնց համար կոռուեցան քաղութեամբ եւ հերոսութեամբ, ամբողջ պատե - րազմի ընթացքին:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹՈՒՐԿԵՐԸ՝ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ, ՀԱՅԵՐԸ՝ ԴԱՒԱՃԱՆ...

(Մասնաւոր քաղաքացիական ծառայի)

Օղբոստոս 23ի բոլոր թուրք թերթերը, մասնա - ւոր. ... հոգածութեամբ տեղ կուտան Անատոլու Գործակալութեան Աթէնքի թղթակցին հետեւեալ հեռագրին:

— « Թրակիոյ մէջ վերահաստատուած է ան - դորդութիւն: Հեռաձայնի հաղորդակցութիւն զոյութիւն ունի սահմանազերի բովանդակ երկայն - քէն: Օղանաւային սպասարկութիւնը վերահաս - տատուած է Գոմթիւնի — Սիւնիի — Աթէնք գծին վրայ: Տէտաղանի նաւահանգիստը մաք - րուած է ակահներէն:

« Թրակիոյ Թուրք ժողովուրդը ուղղամիտ վարմունք ունեցած է, քաղաքատնայն Հայերուն, արմէ գրասենյակում գործակցելով դաւաճա - նած են Հիւլիսներուն:

60 ՀԱՅԵՐ՝ ԴԱՒԱՏԱՐԱՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄՈՒ

Նոյն քաղաքից, 26 Օգոստոսին կը հաղորդէ.

— «Կիւմուլէի մէջ սկսած է դատաւա - րութիւնը 60 Հայերու, որոնք ամբաստանուած են թէ դրաման շրջանին գործակցած են Պուլկարե - րու հետ: Անոնք, քարոզութիւններ կատարած են ի նպատակ Մակեդոնիոյ ինքնավարութեան եւ հա - կահելլէն գործունէութիւն ունեցած են: Կ'ըսուի, թէ այս Հայերը Պուլկարեւրուն են Գերմաններուն յանձնած են թաղութիւն հելլէն հայերնաւորներ, որ ոնց մեծ մասը իրենց սպանած են, ու բռնաբարա - ւած՝ անոնց կալուածները: Երբ պուլկար բանա - ները մտած են հելլէն հող, ամբաստանեալ այս Հայերը պատուած են հելլէն դրօշը, եւ խրախու - նութիւններ կատարած են հելլէն դրօշը, եւ խրախու - նութիւններ կատարած են, յայտնելով թէ փր - կուած են հելլէն լուէն:

ԱՐԱՎ ԿԱՅՈՒՄԻ ԵՒ ՌԻՐԵՆՏԵՐ

ԳՆԴԱՎԱՅԱՐՈՒՄՈՒ

Պոլոյ «Արամարա»ի իմբադիրներէն մին, այս լուրերուն առթիւ լիովին ունեցած է Հիւլիս Մամուլի Ընկերակցութեան նախագահ Պ. Զարի - ֆիսի հետ, որ Պոլսի կը գտնուէր այդ օրերուն: Զարիֆի մեծ դրուստներով խօսած է հելլէնահայ դադութիւն մասին, յայտնելով թէ Յունաստանի Հայերը քաջաբար մասնակցած են հելլէն ժող - վուրդի քայլարկներուն, ու մասնակից դարձած ա - նանց տառապանքին:

Պ. Զարիֆի հաստատած է նաեւ, թէ Արամ Կայափի նման Հայ «Իմպարիւն», եւ հելլէն հայերնաւորներու գործակցող հարկաւոր Հա - յեր, պղծակարեւած են Գերմաններու կողմէ:

Ականատեսի այս արժանահաւատ վկայու - թիւնները, կ'ընդամենը Պոլսահայ թերթը, բա - ւական են հաստատելու թէ հետաւոր Թրակիոյ Կառավարիչ տեղեակ չէ Աթէնքի եւ Յունաստանի անցուկարձերուն, ու քաւալի թիւրիմացութեան մը արդիւնք են Յունաստանի ուղղամիտ Հայերուն վերագործած անդոյ արարքները:

ԹՈՒՐԿԻԱ—ՏՂԵՏ, ՄՈՒՆԵՍԿԻ ԵՒ ԱՆԳՈՒԹ...

« Ուէպսթրի » նոր բառարանը, որ լոյս է տե - սած 1943ին, ոչ մէկ քառ կը պարունակէ Թուր - քիոյ մասին: Բառարանը կ'անդրադառնայ միայն լիւրք բառի իմաստին, ու կը գրէ — «Թուրք Թուրքիա ծնած կամ Թուրքիաբնակ, մոլիտանդ, բանակար, տղէտ, անգուլ մարդ, տեսակ մը թըր - թուր» որ փաստակար է պաղատու ծառերուն:

Այս առթիւ, «Վաթանի» մէջ (17 Օգոստ.) վեհատու ներքին թէ՛ օր կը գրէ — «Ուէպսթր» կ'ա - դառնայ Թուրքիոյ զոյութիւնը իրեն երկրի, ու թուրք, մոլիտանդ, բանակար, անգուլ մարդ, թըրքի կ'ըսուի մեղ: Մեր դեպքաններուն միջո - ցաւ, անյայտագ պէտք է բողբենք հրապարակա - լին այս հայհոյանքներուն դէմ»:

ՃԱՓՈՆԻ նախկին վարչապետը, իշխան Գո - նոյէ, շատ կարեւոր յայտնութիւններ քրաւ Գեր - մանիոյ եւ Իտալիոյ հետ կնքուած վիճակութեան մասին, հաստատելու համար թէ Հիթլէր խաղած էր ձախրին: Գերմանական զեապար հաստատ էր թէ Ռուսիան ալ իրենց հետ է եւ քառանգամ վիճակութեան մը պիտի կնքուի եւս: — Եւ փոփո - նախարարական խորուրդը արտակարգ նիստ գու - մարեց, ինչպէս ըլլալով որ դահլիճին անդամնե - լէն տարը կը գտնուի պատերազմի ոճրագործնե - րու ցանկին վրայ: Կ'ըսուի թէ իմպուլս անձ - նասպան եղած են «Սեւ Վիշապ» կոմիտէին եօթը վարիչները: Այս կոմիտէն մասնազէտ էր քաղա - քական անարեւելաներու համար եւ լուծուեցաւ ամերիկեան իշխանութեանց կողմէ: — Մ. Նա - հանգները եւ Անդլիա ամէն միջոց ձեռք պիտի տանեն, ձախրելու բողբուին զինթափ ընկու եւ երկրորդական պետութեան մը վերածելու համար: Պարտաւի երկրի զլիստուր ճիշդ պիտի ըլլայ այն - քան արտադրել որ ժողովուրդը անթուրքնէ չմեռնի: Այժմէն իսկ հայի եղած է թէ 80 միլիո - նէն 8 միլիոն անթուրքեան դատապարտուած են: ԼՈՒՏՏՈՒՆԻ մէջ հիւանդանոցին մէջ մեռած է, Յուլիս 17ին, Բաղէշալ Պուշ, որ երեք անգամ անձնապաշտութիւն փորձած էր: Գործու դեր ու - նեցած է արեւմտեան եւ արեւելեան ճակատնե - րուն վրայ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ռուսական ծագիր մը Պայխաներու մասին

Վերջին լուրերու համաձայն, Պ. Մուրթով նախագիծ մը ներկայացուցած է Հինգերու ժողովին, Պուլկարիոյ, Ռուսմանիոյ և Հունգարիոյ հաշտութեան դաշնագրերնրու մասին: Հինգերթի օր դադար ըլլալով, արտաքին նախարարներու խորհուրդը երէկ պիտի զբաղէր այդ հարցով, որ կատարելաբար թնտչելի մը վերաբերած է:

Մինչ այս մինչ այն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը Լոնտոն հրաւիրեց Պալաքինս - ռու ամբերկեան ներկայացուցիչները: Յետոյ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Յունաստանի խնամակալին՝ Դամասկինոս արք.ի եւ Եւրոպայի թագաւորին հետ: Վերջին տեսակցութիւնը, որ տեւեց կէս ժամ, տեղի ունեցաւ թագաւորին մասնաւոր հրաւիրքի վրայ: Երիտասարդ արքան Մ. Նահանգներուն աջակցութեան ապահովեց, պարզելու համար իր երկրին կացութիւնը:

Լոնտոնի թերթերը կը զբնդէին Մուրթով նախագիծ մը պատրաստելու նախաձեռնութիւնն ընդհանրապէս կ'ուզէ տրիական դեր մը կատարել պալլադիան գործերուն մէջ, սպասելով օրակարգի քննութեան որ պիտի սկսի խաղաղական դաշնագրով: Իր ծրագրերը կը վերաբերին մասնաւորապէս Ռուսմանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ դաշնագրերուն: Երազելի կցուած է յուշագիր մը որ Պ. Ռուսմանիոյ տեսակցութիւնը կը յայտնէ Յուստապի մասին: Իրազելիներ կը հաւատեն թէ յուշագիրը խտորէն կը քննադատէ Հելլենական կառավարութիւնը: Դալով միւս երեք երկրներն - ռուս, Մուրթով պարզապէս կ'առաջարկէ զինադադարի պայմանագրերը վերածնել հաշտութեան դաշնագրերնրու, որոյ յաւելումնրով: Այսպէս, Ռուսմանիոյ դաշնագրին համար կ'առաջարկուի յոգնուած մը աւելցնել, հաստատելով Թրանսիլվանիոյ փոխանցումը Հունգարիային Ռուսմանիոյ, իսկ Պուլկարիոյ համար կ'ընէ թէ Եւրոպայի իր եւ Յունաստանի պահանջած հատուցումներու խրնդերը պէտք է քննուի աւելի վերջը:

Յունաստանի ներկայ կառավարութեան մտահոգի, Մուրթովի յուշագիրը կը յայտարարէ թէ այդ իշխանութիւնը չի ներկայացներ յոյս ժողովուրդը եւ կը բողոքէ անգլիակաների հետ միջադատութեան դէմ, յատկապէս ընտրութեան մէջ: Մոսկուայի ներկայացուցիչը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Լոնտոնի խաղաղական դեպքանին հետ: Միւս կողմէ կը հաւատեն թէ Մ. Նահանգներու պատուիրակութիւնը կ'ուզէ որ Իտալիա վերադառնայ իր նախապատերազմեան իրաւունքներուն մէջ մտնել, իրենք Միջերկրական ծովի պետութիւն, դիւնաստելով իր անկեղծութիւնը Դաշնակցութեան դաշնին: Անգլիոյ արտաքին նախարարը յուշագիր մը ներկայացուց, ուր ընդհանուր զինգրով կը պարզէ իր կառավարութեան տեսակէտները խաղաղական դաշնագրի մասին: Իրազելի աղբիւրէր կը հաւատեն թէ յուշագիրը չափազանց տարած է եւ չի պարզեր Անգլիոյ բուն գիտումները:

Եզրպատուի կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Հինգերու խորհուրդին, պարզելով իր տեսակէտները Լիբիոյ մասին: Եզրպատու կ'առաջարկէ Հանքաբազէ կատարել, խմանալու համար ժողովուրդին կամքը: Իտալիական այդ գաղթականներն իրոյն ցեղապետները յուշագիր մը ուղղեցին Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, կատարելու անկախութեան պահանջով Լիբիոյ համար:

Զախերը դժգոհ մնալով ժողովուրդին կը դիմեն

Աշխատանքի Դաշնակցութեան, Մարդու Իրաւունքներու Լիկային, արմատական, քնիքիւրական եւ համայնապար կուսակցութեանց պատուիրակները առջի օր ժողով գումարելով, կարգադրեցին որ, տը Կոյի պատասխանը իրենց վերջին յուշագրին, իրաւական օրէնքի մասին: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կը յայտարարէ.

« Պատուիրակները կը ցուսին որ այդ պատասխանը վերաբերական է թէ ցատ ձեւի եւ թէ ցատ հոլթեան: Ըստ ձեւի, որովհետեւ Առեմեայ կառավարութեան նախագահը հարկ դատած է զայն չուղղել Աշխատանքի ընդհ. Դաշնակցութեան: Ըստ հոլթեան, որովհետեւ առեմեայ կառավարութեան նախագահը անտարբեր կը մնայ պարզ արդարութեան այն նկատումներուն հանդէպ զոր պարզած են կուսակցութեանց ներկայացուցիչները եւ ստորագրող կազմակերպութիւնները, իրաւատար համեմատական ներկայացուցչութեան մասին: Պատուիրակները վերաբերուած են այն իրողութիւնն որ, առեմեայ կառավարութեան նախագահը իրենց կ'առաջարկէ, փոխան

արդար լուծումի մը քանի մը լաւելուածական աթոռներ կ'առաջարկէ, սկզբունքի խնդիր մը վերածելով նուստացուցիչ ակարդութեան: Ստորազորող կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, որոնք ընտր. լաւելու համար չէ որ կը պայքարին, այլ ընկալելիքն են հատարմութեան համար, կ'ընդունեն, իրենց տրուած խտրական պատասխաններն առջեւ, հարցին քննութիւնը ներկայացնել Թրանսպիր ժողովուրդին: »

Պատուիրակներուն յաւելեալ նիստը պիտի գումարուի երեքշաբթի օր: Ուրեմն, բացառապէս պայքար մըն է որ կը բացուի Առեմեայ կառավարութեան եւ ձախակողմեան հոսանքներուն միջեւ: Զօր. տը Կոյ իր պատասխանին մէջ կարգ մը թեթեւ բարեփոխումներ կատարելէ վերջ, կը յայտարարէ թէ պատճառ մը չի տեսներ արմատապէս փոխելու ընտրական շրջութիւնը, որ կը շարունակուի 1889էն ի վեր:

Ռուսիոյ անուկի կորուստները

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ արտակարգ յանձնաժողովը հրատարակեց իր տեղեկագիրը, պատերազմի կորուստներու մասին. Նացիներու կողմէ քանդուած, աւարի տրուած կամ զոդոցուած զոյրերը կը ներկայացնեն վիթխարի գումար մը, 679 միլիառ ռուբլի, հետեւեալ համեմատութեամբ. — Խ. Ռուսիա 249 միլիառ, Ռեկրայնա 285 միլիառ, Սլովակիա Ռուսիա 75 միլիառ, Լեթոնիա 20 միլիառ, Լիթուանիա 17 միլիառ, Էսթոնիա 16 միլիառ են: Նացիները ամբողջովին կամ մասամբ քանդած են 1710 ընդհանրէն եւ աւելի քան 70.000 զինուոր, վեց միլիոն տուններով: Անպաւռք պար կը մնան 25.000.000 քանիկներ:

Բոլորովին քանդուած կամ ծանրապէս վնասուած քաղաքներուն մէջ կը գտնուին Սթալինկրադ, Սեւաստոպոլ, Լէնինգրադ, Բէլգրադ, Մինսք, Օտէկան, Մոսկուա, Նովոկոռոմ, Փաբլով, Սերէլ, Պարկով, Ռուսոպոլ (Տոնի վրայ): Բանդուած են նաեւ 65.000 զինուոր երկաթուղի, 4100 կայաններ, 36.000 նամակատուններ: Բանդուած կամ վնասուած են 1135 ամխանքներ, որ տարեկան 100 միլիոն թոն անուկ կ'արտադրէին եւ 3000 ձախհանքեր, տարեկան 5 միլիոն թոն արտադրէին: Վերջապէս անդրադնալի դարձած են անհամար ծանրանքներ, ամբողջովին կամ մասամբ քանդուած են 1400 նաւեր եւ բազմաթիւ ծանահանգիստներ են:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնները խնդրեցին Անգլիայէն եւ Թրանսպիւն ճշդել թէ ի՞նչ միտածանակ պիտի քաշեն իրենց զօրքը: Այս իմաստով յուշագիր մը զրկուած է Հինգերու խորհուրդին: — Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կացութիւնը խառնակ է Սուրիոյ մէջ:

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնն ալ ծանուցագիր մը ուղղելով խորհրդային եւ անգլիական կառավարութիւններ, պահանջեց որ ամէնէն ուր մինչեւ 1946 Մարտ 2 պարբէս իրենց զօրքը, այսինքն ձախին անձնատրուութեան ճշդ վեց ամիս վերջը, ինչպէս համաձայնած էին պատերազմի ընթացքին: Մանուշագիրը կ'աւելցնէ թէ «այդ թուականին անդին որ եւ օդային, ցամաքային կամ ծովային զօրք պէտք չէ գտնուի Իրանի մէջ»: Մանուշագիրը ուղղուած է նաեւ Մ. Նահանգներուն: Երկրորդ ծանուցագրով մը կը խնդրային թէ Ռուսիայը վերջերս կեցուցած են 200 պարսիկ ոստիկան զինուորներն որոնք հիւս. Իրան պիտի երթան, ընթացողութիւնը զգուցելու եւ բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար:

ԵՄԱՄԼՈՒՆԵՐՈՒՆ. — Պաշտօնապէս կը հաստատուէ թէ հոլանդերին սկսեալ չորս անգամ ծխախոտ պիտի բաժնուի արեւելին, իսկ զեկուսները կ'էսէն կ'ենեն ալ մէկ բաժին պիտի ստանան (երկու տուրի գանիկ):

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՆՐԱՄԱԿԱՆԸ, Դամակերտու արք. Փարիզ պիտի գայ յառաջիկայ շաբթու, տեսակցելու համար զօր. տը Կոյի հետ:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒՌԻՆԸ, որ հիւս. Իրաքի քիւրտ ցեղերը կը ներկայացնէ, բողոքագիր մը ուղղեց Հինգ ձեռն պետութեանց, զանապաղով թէ զէպէր մը առթիւ օդանաւը եւ ծանր հետանի զոյրծածուած են, ամբողջ զինուոր քանդուելու եւ անպաւլական կիներ եւ մանուկներ ջարդելու համար:

ԲԱՆԱԿԸ ԿՐԱՍՏԵԼՈՒՆԻ եւ երկրին վերաշինութեան նուիրուելու կոչ մը ուղղեց կ'ըմտական նախարար, Պ. Փէլէն: Ազգ. պաշտպանութեան գերագոյն խորհուրդը հակառակ է այս ծրագրին եւ եթէ պնդեն, նախարարը պիտի հրաժարի: Այդ պարագային տաղանապ մը եւս պիտի ծագի, ընդհ. ընտրութեանց նախարարին:

ՄԱՐԻՆԵՆԸ. — Պուլկար Օտտոյի Հ. Կապոյտ խնդր ընդհ. ժողովին կը հրաւիրէ, Մեպո. 18ին, երեքշաբթի կէս օրէն վերջը, ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ եւ հաշտութեան Օգոստոս 5ի դաշտահանդէսն:

ԹՐԱՎԱՅԱՅ ԴԱՏԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵԱՆԻՎ. — Մեր գաղութին ալ անցեալ կիրակի րնորեց Թրքահայ Դատի պաշտպանութեան յանձնախումբը: 60 հայրենակիցներ ամէն դատակարգէ եւ ամէն դատանքէ, հաւաքուած ծառուր - մանկապարտէզի սրահը, լսելով այդ առթիւ եղած զեկոյցները, միաձայնութեամբ որոշեցին կատարել առաւելագոյն զոհողութիւնը, այս անգամ վերջապէս հասնելու համար մեր դարաւոր երազներու իրականացման: Ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուած յանձնախումբին յանձնարարեց կազմակերպել գաղութին բարոյս - կան թէ նրիթական պարտականութեան բաժինը: Անմիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկուելով, գոյացաւ 16.390 ֆրանք: Հանգանակութեան դեռ կը շարունակուի: Այդ օրուան ժողովին նշանաբանը եղաւ «Հայրենիքը ամէն բանէ վեր»: Իրք պից

ՏԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԹԱՐԱՐ. — Այս գերազաղար մօտ 11.000 քանիւր ունի: Կան 26 տուն Հայեր, բոլորն ալ քանուր, բացի երկու արհեստագործին որոնք մէկը իր Հայ ըլլալը ցոյց չիտար: 1944 Դեկտեմբերին ինք հայրենակիցներով հիմնուեցաւ Հ. Ա. Տ. ի մասնաճիւղը, որուն կազմակերպութեան առաջնեցան Ռոսինի գաղութին Պ. Պ. Յարութիւն Սեպիւսեան եւ Հաճի Պահանեան: Մասնաճիւղը, որ կապուած է Լիւրի Ազգ. Միութեան, տուաւ իր բացման հանգէսը ի նպաստ դպրոցին որմէ բաւարար հասոյթ մը գոյացաւ, տօնեց արդիւնեան սրատունը, ունեցաւ դասախօսութիւններ եւ վերջապէս վարձեց Ազգային տուն մը եւ բացաւ իր դպրոցը վեց ռոգ զբաղեցնելով իր մօտ 30 աշակերտներով: Դպրոցը ճրի է, ունի երկու ուսուցչուհի, վճարովի, բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ, ժամը 7էն մինչեւ 9, բացի շաբաթ եւ կիրակիէ: Այս զործերուն համար արհեստագործ մը քսակը լայն բացած է:

Յուլի 29ին թագապետական սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ընդհ. ժողով: Ներկայ էին 50 անդամներէն 4ը: Այս առթիւ համերախոսութեան կոչեր ուղղուեցան իրանին կողմէ:

Մեր գաղութին ալ ունէր զերիներ եւ քանի Դեմոսիան տարուած աշխատանքներ: Բոլորն ալ ողջ եւ առողջ վերադառան: Ազգ. Միութեան մասնաճիւղի անդամուհի Օր. Անթաթա Փափագեանի եւ Պ. Ռոսինի Քիւրքեանի (Թուրքի) նշանուորին առթիւ փոխան ծաղիկներով 500ական Փրանք նուիրեցին Պ. Պ. Ռուսին Ենմէնէնի (Թարք) եւ Պ. Յարութիւն Պալանեան (Ռուսի) (— Ինք պից)

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մեղարուեան ուրախութեամբ կ'իմացան ծնունդը իրենց երկրորդ դուստրին՝ Սուրէն-Էլի-Լիլիան: 24 Օգոստոս 1945: 6, Allée Gambetta, Villemomble (Seine):

Այրի Տիկին Կ. Էմմէնեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Գույումեան եւ Տէր եւ Տիկին Յ. Թորքայեան կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ երկուշաբթի խաղաղութիւնը օրը առտուն ժամը 11ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ Պ. ՊԱՐԱՆ ՊԵՏ ԽՍՄԻՆԻՆԻ համար: Կը հրաւիրուին իր յետապալ յարգողները:

ԿԸ ՓՆՏՈՒՄԻ Պոլսեցի Յարութիւն Տիգրանեան, Տէր անուր՝ Տիգրան, Ժոր՝ Ամար: Մարտի 1945 ըլլալ կը կարծուի, 1914ին մեկնած է Ռուսիա, 1920ին անցած է Թրանսք: Տեղեկացելու եղ - բորը, Այգը Տիգրանեանի՝ Hovhannes Mamesianի միջոցով, 420 Third, Ave. New York (16) N. Y. U.S.A.

ԿԸ ՓՆՏՈՒՄԻ Միսա Քէսքեան օր 1923ին Մուստաֆա Գորքուի որդանոցը կը դառնուի Տեղեկացելու ջրով, Գոհարիկ Պալպալեանի, Պ. Վարդգէս Սիմեանի միջոցով, 16 Bld. du Centre, Beaumont, Մարտի 1945:

ՓԱՐԻՋԻ Աղաքախնամը որդուած է Նոյնմեր 11ին կիրակի օրը արքայ թէ յանգեալ մը ի նպաստ աղաքախնամը: Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այս թուականը:

ՀՈԳԵ ՀԱՆԵՐԻՍ. — Տէր եւ Տիկին Ս. Դաւիթեան կը ծանուցանեն թէ երկուշաբթի 17 Սեպտ. հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի հեղեղի, իրենց Ժոր՝ Այրի Տիկ. Մարի Տէր Դաւիթեանի (Նշանեան) մահուան տարելիցին առթիւ:

Լիմոն Ազգ. Միութիւնը կը խնդրէ ծանուցանել թէ վարդ առաւուս, կիրակի, 16 Սեպտ., Ս. Պաշի տօնակատարութեան առթիւ, մասնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Հայ Դատի յաղորդութեան համար:

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e Le Gérant : H. AGONEYAN

ԶՈՒՐԸ ՁՏԵՍԱԾ...

Ոգեւորութիւնը դադարեցնակէտին հասած է, հրաշքերու համար Թրքահայ Դատար կը հրմշտէն ժողովներն ու ճառերը: Մինչեւ անգամ հանդիսաւոր պատարագ եւ աղօթք:

Այսօր այ՝ Դրապարակային ժողով փարիզեան մեծ սրահի մը մէջ, նախաձեռնութեամբ Կեղը. Եանձնախումբին:

Գաւառական յետին համրանքն ալ իր քաղ - ճանքներն ու համամտութիւնը յայտնեց, միշտ խանդավառ եւ միաձայն:

Միւս կողմէ, աշխատանքները կը շարունակ - ուին թաղաքական գեների վրայ, Ամերիկայէն մինչեւ Լոնտոն, շահագործելու համար բոլոր յաղթա - կանները:

Նիւ Եորքի Ազգ. Կոմիտէն, որ առաջին յու - շաղիքը պատրաստած եւ յանձնած էր Սան Ֆրան - չիսկոյի ժողովին, նախագահ Ռիչարդն սահմանա - յին վճիռն ալ անոր կցելով, սկսած է հրատարա - կել պարբերական տեղեկատու մը, Armenian Bulletin.

Ձեռքի տակ ունինք Ա. Թիւր (1945 Օգոստոս), որ ութ մէջ ամփոփած է շահեկան տեղե - կաւթիւններ, Երեք Մեծերուն ուղղութեամբ յուշագի - րը (1945 Յուլիս 5, Փոքտամի ժողովին աւթիւն), փաստացի տեսութիւն մը՝ Թրքահայաստանի ներ - կալ իրացութեան մասին, Հայերու թիւը աշխարհի մէջ եւ այլն:

Ընթերցողները կարգացին, նստել, Հայաստա - նի նախկին վարչապետ ընկեր Հ. Օհանջանեանի յուշագիրը, դարձեալ ուղղութեամբ Երեք Մեծերուն: Եւ շուրս օրէ ի վեր կը կարդան Լոնտոնի Հայկ. պատուիրակութեան ուղղած յուշագիրը:

Տակաւին ինչէնք Գորիշի Կեղը. Եանձնա - խումբին երկարատեւութեամբ յուշագիրը Հինգ Մեծ - րուն, եւ առանձին կողմ մըն ալ Պ. Մոլոթովի: Ու վերջապէս Մ. Նահանգներու Վեդգ. Ռոքֆորթի գիմումները, նոյն հասցէներուն: Թերեւս ուրիշ ձեռնարկներն ալ, հաւաքական կամ անհատական: Ինչպէս նախորդ պատահալով:

Ու վերջապէս էջմիածին Եկեղ. ժողովին առ - թիւ յայտնուած բաղձանքներն ու հանդիսաւոր ուղերձները՝ ապարապետ Սթալինի (այլեւս մա - ռէշալ չէ, բարձրացած ըլլալով սերտացին հրաժա - նատարութեան, իրենց խորթ քառուի՝ Գեորգիա - սիմով: Հրամանագիր 1945 Յունիս 27):

Մէկ խօսքով, աշխատանք ամէն ճակատի մը, վարդապետ անկախութիւններով: Ինչպէս 1918ի զինադադարին: (Թող աւելորդ չհամարուի այս կրկնութիւնը, բաց աչքով դատելու համար ամէն բան):

Իսկ անցին, Լոնտոնի մէջ, ահա մէկ շարքի է որ կը տքնի Հինգ Մեծերը, բուն օրակարգը մշա - կելու համար բաղձանքներու, ծրարիւններ, բո - ղոքներու, պահանջներու յարկիւնթոյն մը մէջ...

Ձեռք ուզեր պաղ ջուր լցնել համատարած խանդավառութեան վրայ: Իսկ, կը կարծենք թէ իմաստութիւն չէ բոլորինալ, ջուրը, մասնաւոր ծովը չտեսած:

Լին ու ձոր, մասնաւոր ջուրի ճառարներն ու դարձաւոր քարիւղը կը պատմեն դարձեալ պղը - տորը միջոցաւ, փորը, անձար ժողովուրդնե - րուն համար:

Ինչպէս նախորդ զինադադարին այս անգամ ալ բաղձանքն փշտու, քաղց հանդիսներն եւ թնձուկ - ներ կան համարուն վրայ: Յաղթականները այդ հանդիսներով դրապած աստը, կրնան հեռուէնեւ յոգնել, եւ կարճ կապիւ շատ մը ինչերներ:

Ուրեմն մենք ալ կարճ կապեմք, թույնալով եւ մնալով կէս ճամբին:

Հնդկադատակն: Որոճայ, տքնի, հետապն - ղել նոյն ուժգնութեամբ եւ յարասեւութեամբ: Մակայն, հետզհետէ ամփոփուիլ եւ աշխատած - ները կեդրոնացնել այն ճակատին վրայ որ կրնայ իրական եւ տիրական յանդարտը դառնալ, իր իսկ չանքունը բերումով:

Եւ մասնաւոր, գործել այնպէս ինչպէս կ'ընէ թշնամին: Աւելի լուրջ: Եւ ծրարելալ: Մեթոտիկ: Ինչնախաբեութիւն պիտի ըլլար ծածկել անո - դը իրականութիւն մը... Թնձուկն ինքզինքը զօ - րաւոր կը զգայ, չնորհի իր միջադէպին դիրքին եւ յայտնի կամ թաքուն յենարաններու: Ան բռնած է զգաւոր դիրքերը: (Ազատապէս Զուրաբեի ժամկէտ անգամ թրքական Վեդան՝ կը կարգայ, ամիսներէ ի վեր):

Փնտրել - գտնել այն ճեղքերը որ կրնան լու - սաւորել մեր ճամբան: Եւ տքնիլ ձեռք ձեռքի:

ԴԻՄՈՒՄ ՀԻՆԳ ՄԵԾԵՐՈՒՆ

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

(Լոնտոնի մէջ ներկայացում յուշագիրը)

(4 եւ վերջիմ մաս)

5. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ ՍԵՎՈՒ ԴԱՏԱԿՐԻՆԸ

Ռուսիոյ քաղաքական դէպքերը ի վերջոյ յանգեցան Հայկական Հանրապետութեան հաս - տատման (28 Մայիս 1918), Հայաստանի կողմա - անն մասին մէջ, որ չուտով ճանչցուեցաւ Դաշնա - կից պետութեանց կողմէ:

1920 Ապրիլ 26ին, Դաշնակիցներու Գերագոյն Ռոքֆորթը, որ նիստ գումարած էր Սան Ռէմոյի մէջ, հրաւիրեց նախագահ Ռիչարդն իրեն իրաւա - րար գծին Հայաստանի հարաւային արեւմտեան սահմանները հրապարակել, Դաշնակից, Կանի եւ Պիթլիի նախագահներուն մէջ որոնք տակաւին թըր - քական իշխանութեան տակ էին, եւ որոնք, նա - իսկ Դաշնին որոշման համաձայն պիտի կցուէին Հայկական Հանրապետութեան, այսպէս միացնե - լով ռուսական Հայաստանը թրքական Հայաստա - նի որոշ մասերուն հետ: Դաշնակիցներուն յայտա - տեսարարը յետագային կցուեցաւ Սեփոյի դաշնա - դրին (10 օգոստոս 1920): Նախագահը իր վճիռը տուաւ 1920 Նոյեմբեր 22ին, Հայաստանի յատ - կացնելով մօտ 40.000 քառ. մղոն տարածու - թիւն մը:

Սեփոյի դաշնագրին 88րդ յօդուածով (Գ. մաս, Երդ հատուած), «Թուրքիա, համաձայն Դաշնա - կից Պետութեանց կողմէ արդէն իսկ կատարուած գործողութեան, այսու կը ճանչայ Հայաստանը իրեն ազատ եւ անկախ պետութիւն»: Եօդուած 89ին մէջ արձանագրուած է իրաւարարութեան ի - շխատակութիւն:

Մակայն Թուրքիա զրօնց Սեփոյի դաշնագրով ստանձնած պատրաստութիւնները եւ 1920 Սեպ - տեմբերին յարձակեցաւ. Հայկական Հանրապետու - թեան վրայ: Այս առթիւ կրցաւ բարոյական եւ ինքնական աջակցութիւն ապահովել կարգ մը չըր - ձանակներ: Յամադարէն կուտելով հաղթեմ ընթա - կանի ռուքիւր ղէմ, Հայաստան սողողողական կոչիչ ուղղեց Դաշնակիցներուն, անմիջական օգ - նութեան համար: Աղղերու. Դաշնակցութեան միջ - նորդութեան միջոցով յաղորդեցան եւ այս հանդա - մունքներուն մէջ Հայերը պարտուեցան, յուսա - հատօրէն ըրելուած որ եւ արտաքին աջակցութե - նէ: 1920 Ինկու. Հին պատերազմը վերջացաւ Այե - քանտրոպովի դաշնագրով եւ ատով ալ Հայաստա - նի հանրապետութիւնը որ նոյն օրն իսկ անցաւ Ռոքֆորթային Միութեան իշխանութեան տակ:

Հակառակ այս փախողանքներուն, Հայերը, միշտ անվիշեր, եռանդուն ճկվեր թափեցին վստ պա - հելու համար Դաշնակից պետութեանց չանգար - ղութիւնը Հայ ժողովուրդի հակառակորդին հան - գէպ: Բայց մեծ պետութիւնները, տուակալա - տուակորդուած իրենց չանքուն, աստճանարար հեռացան Սեփոյի դաշնագրին տրամադրութիւն - ներէն:

1921 Մայիսեմբեր 22ին, Ազգերու Դաշնակցու - թեան ընդհ. ժողովը միաձայնութեամբ քուէար - կեց բանաձեւ մը որ կը տրամադրէր Հայկական հողի վրայ հիմնել Ազգային Տուն մը Հայերու հա - մար, բոլորեցին անկախ թրքական իշխանութիւն:

1922 Մարտ 27ին արտաքին գործերու նախա - րարները, որոնք ժողով գումարած էին Փարիզի մէջ, հաստատեցին այս ծրարագը, «զօհացնելու համար Հայ ժողովուրդին աւանդական իղձերը»:

Յետագային Սեփոյի դաշնագրին յայտընց Լո - ճանի դաշնագիրը, ստորագրուած 1924 Յուլիս 23ին, որուն մէջ Հայ ժողովուրդին օրինաւոր եւ էական իրաւունքները բոլորովին կը ծառայէին: Հակառակ իրենց անգործադանելի գոհողութեանց եւ իրենց հաւատարմութեան՝ Իրաւունքի եւ Ար - դարութեան դատին, միակ վարձատրութիւնը զոր Հայերը ստացան՝ եղաւ լքուած իրենց բարեկամնե - րուն կողմէ, յաղթանակի պահուն:

Ամփոփում. — Ինչպէս դիւրաւ կը հասկցուի Հայկական Հարցին այս համառօտ նախագիծէն, հայ ժողովուրդը զուրկ եղած է ամենակողմիտ ա - նարարութեանը:

Մեծ յաղթանակի մը փողոցային, յաղթա - նակ մը ուր Հայերն ալ իրենց համեստ բաժինն ու - նեցան, բոլոր Հայերը կը յուսան թէ մեծ պետու - թիւները, իրենց անդեմանները փոքր աղքատ հատին, խոհեմութիւն պիտի չհամարեն անդամ մը եւս ուշացնել իրենց հարցին կարգադրութիւնը: Միակ տեսական եւ արդար լուծումը որ

«ՊԵՏԻ Ե ՎԱԽԱՆԻ»
ԵՒ ԶԳՈՒՇԱՆԱՆԻ ՀԱՅԵՐԵՆ

(Մասնաւոր քաղաքագիր Յաւաթի)

Պոլսոյ «Ճումուրիէթի» Թերթին խմբագիր - ներէն Տողան Նատի, (կրտսեր որդին ծանօթ ամ - րուսաւոր հանդուցեալ Ենոնու Նատիի), վերջերս կը հրատարակէր տպաւորութիւններ՝ Սան Ֆրան - չիսկոյի ժողովէն: Այլ տպաւորութիւններու կար - դին, Տողան Նատի կ'անդրադառնայ նաեւ Հայ Ազգ. Կոմիտէի յուշագրին, ու յետագայ շնական ու թրքարար յողերը կը ստորագրէ (Ճումուրիէթի) մէջ (31 Յուլիս):

— «Սանց հաւատ ընծայելու ամերիկեան Թերթերու հրատարակութեանց» թէ Հայ Ազգ. Կոմիտէի կողմէ Յուշագիր մը յանձնուած է Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովին, ընտրութիւններ կատարե - ցի, ստուգելու համար թէ ճիշդ են չլուկները: Հաստատեցին, թէ սուտ չկար: Յուշագիրը ստորա - գրուած էր Նիւ Եորքի Հայկ. Ազգ. Կոմիտէի նա - խագահ արխիեանի մը, ու նոյն Կոմիտէի Սան Ֆրանչիսկոյի նախագահ արխիեանի մը կողմէ:

Ո՛վ էին այս մարդիկը: Պահ մը խորհեցայ, թէ արնոցմէ մին այն Մարոյեանն է, որուն հեղի - նակութիւնները խիստ գնահատուած եւ սիրուած են Ամերիկայի մէջ: Մինչդեռ, սխալած էի: Այդ օրերուն, համառաւոր Հայ զբաղէտը հիւանդա - նոց կը գտնուէր, ծանրապէս վիրաւոր՝ ինքնա - շարժի արկածէ մը:

Յուշագրին տակ ստորագրող Մարոյեանը Գալիֆոլիոյ մէջ առեւտրական մըն է եղեր (Թա - րազ— Հորդոյալը Ռիւրմը Մարոյեանի): Իսկ Կոմիտէի բուն նախագահն ալ, Նիւ Եորքի մէջ վաճառականութեամբ կը զբաղի եղեր:

Հարց տրուի, թերեւս թէ որքան կարեւո - րութեան կը ներկայացնէր տրուած Յուշագիրը:

Պէտք է ըսել, ամէն բանէ առաջ, թէ այդ կարգի դիմումի մը տեղը Սան Ֆրանչիսկոյի ժո - դովը չէ: Այդ ժողովը գումարուեցաւ կարելի չա - փով պահպանելու համար միջազգային արդի գո - յալիմակը: Ան իրաւասութիւն չունի սահմանա - յին փոփոխութիւններ կատարելու, կամ դան - զաւածային զաղթեր կազմակերպելու: Այս անհա - կէտով, հիմնապէս սխալ Հայկ. դիմումը, նկատի չառնուեցաւ ընկալանաբար: Ետա հաւանական է, որ մեր Հայ հեղուներու ստորագրութիւնները զը - տած ըլլան իրենց արժանաւոր տեղը, կարգ՝ մը մերթնուած ալ թողթերու ու աւելորդ թողթե - րու հետ մտնելով զամբիւլ:

— Լաւ: — Ինչ ի՞նչ էր, սակայն, այս Հայերը:

Այս Հայերը կ'ուզէին ու կ'ուզէին պիտուր քուէ - մէջ ձուկ որսալ: Անոնք կ'ուզէին, ու կ'ուզէին, աշ - խարհի սա խառնակ չըրանքին բան մը կորզել: Աւ - ասիկա, իրենց զբաղանք պարտապանելու համար միայն: Որովհետեւ, անոնք որ այդ դիմումը կա - տարեցին, երկար առեւել ի վեր հաստատուած են Ամերիկա, մեծ հարստութեան տէր են, ու դիւրա - չեն շարժի... Հայաստանի գուռները ափ ոտնե - լուն համար: Իմ կարծիքով, Մարոյեանի, Եա - ինեանները եւ զեռ չեմ գիտեր ինչեաններ, արկա - ծարինգներն են միայն:

Մեր Սան Ֆրանչիսկո ընկալութեան ընթացքին անոնք զանազան յօդուածներ ու յերիւրածոյ լու - րեր հաղորդեցին տեղական զանազան թերթերու: Յամայն կ'երեւնէր «Թուրքերը չարեղին մեզ, մենք ալ զիրենց պէտք է պատժենք» խորագիրը: Նոյն այդ Հայերը, Սան Ֆրանչիսկոյի բոլոր օտար պատուիրակութեանց ցրուեցին յայտարարու - թիւներ, որոնցմով կը պահանջէին Կարտի եւ Արտահանի նման Հայկական (!) նահանգներու կցումը Մեծ Հայաստանին...:

Անշուշտ, ոչ որ հետեւանք տուաւ այդ դի - մումին, որովհետեւ Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովին մասնակից պատուիրակութեանց իրաւասութիւնն ղուրս էր նման քայլ մը:

Հարցնել, հաւանաբար, թէ ինչ բանի ծառա - յեցին որեմն թափուած աշխատանքները:

Պիտի չգործածեմ, իրեն պատասխան, այն աստիճան: Թէ ըսիտ խառնուրդ միայն պատ - ճառեցին: Թէ եւ, այդ խօսքը կը պատշաճի կարգ մը Հայերու: Պիտի ուզեմ, միայն, ընդգծել կա - րեւոր ճշմարտութիւն մը — Ետա դիւրինի մը գրու - նել, աշխարհի մ' եւ մէկ անկիւնի մէջ ո եւ է Հայ, որ դիւրաւ գործիք դառնայ ո' եւէ գաղա - փարի: Ահա թէ ինչն, պէտք է վախճանք ու գգու - շանմէ Հայերէն: Կր գտնուիմք համաշխարհային

(Ետու մտաւ թիւը կարդալ Դ. Էջ)

ինքնին կը թելադրուի, ինչպէս պարզուեցաւ այս յուշագրի առաջին մասին մէջ, պիտի ըլլար կա - ճիլ յարմար ծրագիր մը որով Թուրքիա (որ միա - կողմանի կերպով դժգոյս Սեփոյի դաշնագիրը) հա - ւելուի ի նպաստ սովետական Հայաստանի հրա - ժարին կողմէ իրաւունքի եւ պահանջի նախագահ Ռիչարդի կողմէ Հայաստանի յատկացումը հողե - րուն վրայ: Այսպէս, Հայաստան լիւրի պատե - հութիւն պիտի ունենար զարգացնելու իր մշակու - թային եւ տնտեսական հարստութիւնները եւ իր ուժերը նուիրելու ի սպաս քաղաքակրթութեան եւ ի պաշտպանութեան խաղաղութեան:

ՀՈՍԱՆՔՆԵՐ ԵՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Ազատագրութենէն ի վեր Յրանապի ներքին քաղաքական կեանքը զբաղեցնող կարեւոր խնդիրներէն մէկն է «Բանուորական Միութիւնը»ը, այսինքն ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեան միջին ծնունդը, միակ կաղաքականութեան մը ծոցին մէջ:

Բանուորներու եւ զինուորներու շահերը պաշտպանելու հոշոտած այս երկու կուսակցութեան միացման գաղափարը յղացուած էր՝ դերմանական դրաման շրջանին, երբ ձախակողմեան եւ հայրենասէր տարրեր ստորերկրեայ դործու - նկոյթեան նուիրուած էին՝ ընդդէմ թշնամիին: Այս միութեան կամքը շնորհակալութեամբ մէջ յետ 1944 խոչընդոտման Փարիզի ընկերվարական համագործակցութեան մէջ: Համայնավար կուսակցութեան այ անցեալ յունիսի իր համագործակցութեան մէջ նոյն փափաքը արտայայտեց չեմոթիւնը:

Գրաւման շրջանին ընկերվարականներն ու համայնավարները մաս կը կազմէին Դիմադրական ձախակողմին: Սակայն ընկերվարականներու առաւելարկը՝ երկու կուսակցութիւնները միացնելու մասին, մերժուած էր այն ատեն համայնավարներու կողմէ:

Անցեալ խոչընդոտման ընկերվարական համագործակցութեան վերջ, երկուստեք համաձայնութիւն գտաւ կազմելու «Համաձայնութեան Յանձնարարութեան» մը՝ բաղկացած էին առ կէս ընկերվարական եւ համայնավար պատասխանատու դէմքերէ: Այս մարմինը կից երեք օժանդակ մասնախումբներ նշանակուեցան: Մէկուն պաշտօնն էր իրաւախօսու - թեան լուծել, երկու կուսակցութեանց անդամներուն միջեւ ծագած վէճերը, երկրորդին՝ գործու - նկոյթեան միութեան ստեղծել, իսկ երրորդին՝ ինքնակազմութեան իրաւունքները:

Առաջինը ու էր զործու - նկոյթեան խնդիրները որ ընկերվարական եւ համայնավարք միջեւ ծագած վէճերը տեղական միջոցներով կարգաւ - դրուած էին՝ առանց այս վերին մարմինն հասնելու: Երկրորդը արդիւնաւէտ զործու - նկոյթեան մը ցոյց տուաւ, ո՛ր միայն ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութիւնները գտնադրան հրապարակային ցոյցեր կազմակերպեցին՝ միասնաբար, այլեւ հարտարակութեան տունին միասին խմբագրութեան «Յայտարարութիւն» մը, որով կ'առաջարկէին աղքատացեալ արտադրութեան թոյլը միջոցները, ճարտարարտուածի թոյլը ճիշդերը, գործատուները, պայտօնականները ընկերութիւնները, եւայլն, այսինքն ինչ որ միջազգային ընկերվարութեան իր հիմնարկներուն օրէքէն ի վեր մտցուցած է իր ծրագրերն մէջ, իրեն վերջնական նպատակ:

Այս Յայտարարութիւնը ընդունուեցաւ Դիմադրական ձախակողմին պատկերացող թոյլը ձախակողմեան կազմակերպութեանց կողմէ: Ներկայ առժամային կառավարութիւնն այլ կողմակից է արդէն մասամբ իրագործելու այդ ծրագրերն ուրիշ սահմաններ:

Միջին երկու կուսակցութեանց միջեւ այս գետնին վրայ բանակցութիւնները կը շարունակուէին եւ կարգ մը խնդիրներու շուրջ ալ իրագործուած էր միացեալ ձախակողմ, վրայ հասան թաղապետական բնութիւնները: Անկախ լաւագոյն տարիքին էր գործակցութիւնը աւելի սերտացնելու եւ մէկ ցանկով ներկայանալու բնութիւններուն առջև: Բայց կարելի չէրաւ այդ: Մասնաւորաբար գաւառական կարգ մը շրջաններու մէջ ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեան համաձայնութիւնը միացեալ ընկերվարական ընկերվարները: Անկախ ընդհանուր առ - մամբ երկու կուսակցութիւնները բաժնուեցան իրարմէն եւ ձախակողմեանը՝ երկուսն ալ կոթնած տարրեր հասանքներու վրայ: Անդինքն ալ եղաւ որ շատ տեղեր իրարու դէմ պայքարեցան եւ ատկէ տուեց «Բանուորական Միութիւն»ը պարզութեամբ: Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր դարձերը Մօրիս թուրքի եւ Փաք Տիւրքի իրենց բնութեան պարզեղ ճառարուն մէջ չբաշխուեցան «Գէթ - թէնական» եւ այլ վերաբերեց անդակներով որակելի ընկերվարականները, ճիշդ ինչպէս պատե - բազմէն առաջ կ'ընէին՝ «Գրաւման» - ընկերվարական» յորդորելով գանձեր:

Հակառակ այս բոլորին, միութեան գաղափարը շարունակուեց: Անցեալ ամիս Փարիզի ընկերվարական համագործակցութեան օրակարգի զգալիոր խնդիրներէն մէկն էր այդ: Նախ քան համագործակցութեան ընկերվարական կուսակցութեան Յրանապի թոյլը մասնաւորաբար ընդունուեցին ընդհանուր ընկերվարական գործիչ վէճեան Օրիւնի պատրաստած յուշագրին հիման վրայ:

Համագործակցութեան որ զբաղեցաւ այս կարեւոր խնդրով եւ մանրամասնորէն քննեց զայն: Երկու կուսակցութիւններու միացման կողմն - կիցներն ու հակառակորդները երկարորէն պարզեցին իրենց տեսակէտները: Միութեան դէմ խօսողները գնադարեւ մեղադրութեան կ'օգտագործէին համայն - նավար կուսակցութեան դէմ:

Ընդհանուր քաղաքական Դանիէլ Մայքը իր վերջին մէջ կ'ըսէր, օրինակ, թէ համայնավար

ՊԱՐՏՈՒՄԻ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

ԱՎԱՆԱՏԵՍԻ ԱԶԳՈՎ. — 4.

Պուռմէի օդակայանը եւ ու զեռի մէջ է: Մի - քանաներու աղմուկը, երկինքը բարձրացող փուշին, զանազան հրամաններ արձակող զինուորական պոռնուրները արեւելեան շուկայի մը երեւոյթը կուտան օդաման սրահին:

Դուրսը, դաշտերու գորգին վրայ, մարզանքի համար կարգի կեցող տղան նման շարուած են օդանավները: Ուսման, մուծ կանանչ, պատերազմի համապատասխան դեռ իրենց կոնակը. մէկ կ'ասարձեղնի նմանող անարգաբարի զոյն մը, ուրիշներ՝ արձաճ հազած:

Երկուստեք մը ձեռքի դրօշներով նշան կուտայ: Մէկը կ'անշատուի շարքին, ու զիւսհարի նման շրջանակներ գծելով օդին մէջ՝ կուգայ կենդնի շէնքին առջև: Մեծ մասով զինուորական ծամբողքներէն խուժ մը կը դառնուի՝ բեռները շարկած եւ կ'անհետանայ օդանաւին փորին մէջ, քանի մը վաղարկեան վերջ կ'երթին մէջ կորուսելու համար:

Բաղդադումը միւսներուն, խաղալիկի տպաւորութիւնը կը ձգէ Ֆրանսական զարդոց - որ - սորջները: Ամերիկեան Cartissներուն հաշիւ կէսը կ'ըլլայ՝ Նիւհար, երկայն, այնքան փոքր կը թուին, որ ըսելը գրապա կոչելով կուգայ: Մուկի օդին կ'անցնին մէկ անգամ միւսը եւ հարիւր մեթր լզացած՝ հօփ, օդին մէջն են:

Սրահ կը պարպուի քիչ առ քիչ, գրեթէ մարդ չէ մնացած: Ֆրանսացի տեղակալը - մի - եւնոյն օդանաւը պիտի առնենք - կը սկսի ան - համբերութեան նշաններ ցոյց տալ: Քիչ վերջը կը հաստատուի թէ իրաւունք ունի խեղճ սպան, ու - րովհետեւ, կայանին հրամանատար հարիւրապետը կրակ կարած ապօր - անդին կը վազէ ու ամիս մը պատիժ, տեղեկագիր բաւերը յատկօրէն կը լսուին:

Ուրիշը կը պարզուի: Միւսներուն հաշիւ կ'անցնի զուգար տեղեկագիր, օդանաւ նստած եւ թռած էր:

Թէեւ ծանր պայուսակներ առ տանելու հետա - նկարը այդքան հաճելի չէ, սակայն ճիշդ մը կ'ը - նեմ նորէն, սպասելով յաջորդին:

Միւս առուտուն, Պուռմէի նոյն աղմուկին, շարժումներուն մէջն է, բայց նուազ ծամբողք կայ: Հարիւրապետն աւելի հանդարտ է: Պերիլի տուրքանդակին ծամբողքները կը կանչեն. «մենք ենք»: Մեր պայուսակները վերջնելով պոչ կը բեր - նենք կ'ընենք առջև: Այս, կարգով կ'անցնինք կշիռներ վրայէն, որովհետեւ թեւերու իւրաքան - լիւր քաղաքական սանթիմէներ իր տարրութեան չափն ունի: Հոս, հարտ չէ որ նկատի կ'առնուի, այլ՝ քիչընդ քիչ: 125 քիլո կշռող չորս հողի տեղ, 65 քիլոնդ ուժ հողի կրնան նստիլ: Որպէսզի Ֆրանսական արմատութիւնը իր իրաւունքը չկորսնցնէ, արձանագրութեանը զարգող տղան կը յայտնէ, թէ 35 քիլո անցաւ զափը, պէտք է մէ - կուն սրունքները կտրել: Եթէ ինչի միւսը նորու -

կուսակցութիւնը իր հրամանները կը ստանայ Մուսկուայէն: Սակայն համայնավարները կը բար - կանան՝ երբ երեքը ըսէր որ «Մուսկուայի վարձ - կաններն են»: Ամէն րանէ առաջ անոնք կը պաշտ - պանեն խորհրդային քաղաքականութիւնը «Ֆրան - նացի համապայմաններուն յարումը Ուրիշը այլին Ուսկուայ»՝ չլու հպատակութենէն աւելի բան մըն է: Անկախ կը նմանի հատուցեալին կապին իր Առուստոյն հետ»: Այն կոյր նշանադրութիւնը վտանգաւոր կը նկատեն ընկերվարականները, ու - րոնք իրաւամբ դիտեն իր տան թէ 1939 Օգոստոսէն մինչեւ 22 յունիս 1941 (Գերմանիայ պատերազմ հռչակելու թուականը Ուրիշը այլին Միութեան զէմ) Ֆրանսայի համայնավարները Հիթլերի հետ էին, կ'առաւել անոր որ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ ընտուր դասակարգելու շահերը նոյնը չէին: 1939 Օգոստոսին Գերմանիա եւ Ռ - Միութիւնը իրարեկամական դաշինք կնքած էին, Ֆրանսացի համայնավարները ցարդ չէն պահարկած՝ այդ դաշինքը: Ու եթէ վաղը նոր 1939 մը ներկայանայ, ինչ պիտի ըլլայ միացեալ կուսակցութեան իրար:

Ընկերվարականները կուսկն ազատորէն ար - տայալով իրենց մտածումները ամէն ատեն: Սա - կայն վաղը միացեալ կուսակցութեան մէջ... կը վարեն որ ազատ պիտի շրջան յայտարարելու թէ՛ Զափու անձնատուր եղաւ ո՛ր միայն անոր համար որ Ռ - Միութիւնը պատերազմ հռչակեց անոր դէմ, այլ նաեւ չորհուրէ ամերիկացի զիտ - նակներու, զինուորներու եւ օդանաւորներ - ըրու, առանց մոռնալու չինացի ժողովուրդը:

Ըստ ընկերվարականներուն, երկու կուսակ - ցութեանց միացումը մեծապէս կ'առաւել Ուր - չրդային Միութեան: Այն օրը՝ որ այս վերջինը միջազգային հաւաքականութեան մաս կը կազմէ, համայնավար կուսակցութիւնն ալ կը մտնէ աղ - ջարդին հաւաքականութեան մէջ՝ եւ միութիւնը կ'իրագործուի ինքնին:

ՀՐԱՆ ՍԱՄՈՒԼԻ

Թիւն է, երեւի միւսները լսած ըլլաւ եւ որ չէն խնդար:

Մեր նաւը զիւրուկ նունքը մըն է, համակ աբ - ծաթ: Հազիւ տեղադրուած, երեք մեքենաներու պտուտակները կը սկսին օդը խաճել: Նունքըրը ճնճողակի պէս ցատկոտնով կը հասնի, բաւական մը անցին գտնուող, ժապաւէնի նման ձգուած արահետին (piste): Հոն, վաղարկեան մը շուրջ կ'առնէ: Տանըհինգ հողի կանգնեցն պատասխա - նատու են առ չորս տղեկները, որոնց տարիքն - րուն դուամբը հարիւրի չի հասնիր անկասկած: Երկու վարիչ, մէկ հեռագրող, պէս մը վրանին: Ուսմամբ աչքէ կ'անցնեն գործիքներն ու յան - կարձ՝ մեքենաները կը դառնան իրենց ամբողջ ու - ժով: Մետաղային թուղան կը ցնցուի, ըլլոր մաս սերով կը թրկուի, կը շաղէ պոչը, գետնին զու - գահաւորական դիրքը մը կ'առնէ եւ կը տեսնենք որ, հողը հեղահեղէն կ'հեռանայ: Մտաւորին կատար - ները կը հասնենին արդէն թէ օդին մէջ ենք: Մի - քան անհրաժեշտ բարձրութեան հասնելը, վերելա - կի մէջ նստածի տպաւորութիւնը կ'ուռնենաւ, ան - կ վիճէ՝ չողակառնէն տարրերութիւնը շուրջ: Միայն, երբ օդի «ճակ»երուն (ինչպէս կ'ըսեն ի - րենք) կը հանդիպենք, այնիւծ ծովու վրայ դրո - նուող ռոզնեաւի նման վեր - վար կ'ընեն, ուրիշ սիրա խառնուելու պատմութիւնները:

Եթէ «Յաւաք»ի ծաւալը, խմբագրին անգլի - միարտը չըլլային, կ'արժէր քիչ մը բանաստեղ - ծութիւն ընել, ի տես պետերով իւրա կարուած անտառներուն ու դաշտերուն: Այսքանը միայն ը - սեմ, վերէն աւելի զեղեցիկ կ'երեւայ զետիւրը: Երջանիկ երկին մէջ թիզ մը անշաղկ - ւող չկայ: Այնեալ ցանկերու գոյնը անխախտ ծածկող մը կը լինէ եւ ուղղանկէներուն, քառասուններուն երկրաչափական դիմերը, հակառակու համար չի - ուսած ճարտարի տուփի մը երեւոյթը կուտան: Օդանաւերն ալ վրայի կուտեն:

Կ'անցնենք մայրու վրայէն: Կ'անցնենք ամ - պերու մէջէն: Չորս կողմը բաժանալ. ընանալէն զատ ուրիշ բանով կարելի չէ յաղթել՝ եթէ երկար քիչ: Բարեբախտաբար լուծներուն մօտեցած ենք եւ նունքըրը քիթը կը տնկէ՝ երկինքն ի վեր մազը - ցելու համար:

Արդէն Սթրազուրիկի մօտեցած ենք: Որսին վրայ յարձակելու պատրաստուող բազէին նման բոլորակաճեւ կը դառնանք օդակայանի վրայ: Հետնակարգ կը մեծնայ, կը խոչընդոտ. ցնցում մը կը ստիպէ մեկ կառչել յենարանին: Ամերիկն տակ, ցեղին մէջ, այս տաշտը բանի պէտք չէ գար, եթէ Ամերիկայի շահերը միտքը բերած ու զեւտեցած չըլլար նախապէս պատրաստած այլ - միւսով ուղիները, որոնց վրայէն օդանաւերը կ'ընեն ու կ'ընեն:

Կը յաջեցնենք մեքենաներուն ծարաւը զինի զոյն քարիւղով: Ապանելուն տեղ կ'առնենք տպա - րական գործիք մը իր զինուոր աշխատանքն - րով: Երեք քառորդ ժամ վերջը Ֆրանքֆորթ (Մայնի վրայ) ենք:

Դուրս կ'ընենք, սակայն տաւը վաղարկեանի չափ կ'անցնենք կը դուսն մեքենաներու աղմու - կէն: Կ'ըսեն թէ քաղաքային օդանաւերուն մէջ (մերիքն զինուորական է) այս անպատեհութեան դարձմանը գտած են: Երկու պարագային ալ, ինչ կ'ուզեն թող ըսեն՝ իբրեւ միջոց արագ ու հան - դիտ ճամբորդութեան ապագան օդանաւին է. Հաճելի՞, ո՛ր է:

ՀՐԱՆ ԱՎՈՆԱՅԵԱՆ

ԹԻՔԱՎԱՆ ԳՐԱՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Opera շարքայութիւնը օգոստոսի 22ի թիւին մէջ տեսութիւն մը հրատարակած էր թուրք բա - նաստիկութեան եւ զրաքանութեան մասին, Ապր - էլ - Գատէր Պուլաքպէկ ստորագրութեամբ: Հարեանցիկ անկարի մը նետելով 1908էն մին - չեւ մը օրեր, յորձանաբեր կը պարզէ զբաւան երկու սերունդներու կատարած նուաճումները: Ազատագրական եւ անկուսկեան տարիներուն, Բէմայական յեղափոխութեան փոթորիկներուն մէջ, եղան բանաստեղծներ որոնք արդիական, դասման, երբեմն վաղաքա - տողեր հիւսեցին: Օրի - նակ մը՝ Պէճէկ Բէմային:

Որպէսզի Գիտելիքն արշալոյսը տլուագծուի. — Գիտելի քաղաքին վերեւ, — Մեմ պիտի տամք մեր իրաւունքներն մեւ մեր արիւնին բոլոր ուժերը: — Գիտելիքն արշալոյսն արշալոյսն ինքն ինքն ինչպէս առաջին մերձեցումը կ'առնէ:

Յօդագրութեան վրայութեամբ, վկայ, բայց մանաւանդ նորապէս (պատմութեամբ) տիրական տեղ մը կը գրաւեն թուրք արդի զրաքանութեան մէջ: Առաջին ճշմարիտ վկայագիրը կը համարուի Եւգուպ Գատրի, եւրոպական իմաստով: Բայց ամէնէն աւելի նորապէսին մէջ է որ կը փայլին թուրք արդի վկայագիրները, իրենց ճշգրտու - թեամբ, գիտելի եւ ոգեկոչելու նրբութեամբ: Շատ են այս ճիւղը մշակողները, — Բէմային, որ կը նկարագրէ գաւառական փոքր քաղա - ներուն կեանքն եւ զիւրապէս շուրջ օդանաւերուն Բէմային նուրի, Սատրի Բէմային, Խոմէր Սէյֆէ - ալն են:

խառնակ ու անհասարակչիւ կացութեամբ մը վէջ, ուր, յանկարծ, մեր դէմ կ'ըլլան Հայերը կարգ մը գաղտնի ռաժերու կաթնած, կարծես:

Մենք կ'ըսենք, թէ Հայկ. խնդիրը, իր ատենին, Օսմ. Թուրքիոյ եւ Ցարական Ռուսիոյ միջին կարգադրութեամբ, պատմութեան անցած, ու այդ պատմութեան հետ ալ անհետացած հարց մըն է: Ձեռք դիտել, հետեւաբար, թէ ո՞ր եւ որո՞ւմ գործէր կ'ըլլայ այսպիսի հին ութադաւանիւններու վերաբարձուի մէջ: Արդե՞նք այն կ'ըլլայ, որ մարդ ուղղորդէր կ'ըլլար:

ԱՍԻ ՁԵՐԻ ԸԼԼԱՐ ԵՌԻ ԼԻՆՁԻ ԴԻՄԻՏԻՔ

« ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊ »

Որքան ալ համեմատութեամբ եզր չունենան, կը տարբերվի խորիմիւր երբեմն, քէ արդեօք լաւ գործ մը տեսած չէ՞մք ըլլար, եթէ մեծի եւս Հայերու համոզւիլ կ'գործ դնէինք այն խորհրդաքիւնները, գործ Ամերիկացիները ի գործ դրին խորհրդիներն: Եւրոպ. կը զգայնէր Առջինիս նման անգործութեմ մը մեր խորհրդաքիւն համար...:

ԽՄԻ. — Յայրողով՝ «Մարմարա»ի բուն պատասխանը եւ թուրք յորդանանագրին զղջումը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԻՆԳ ՄԵԾԵՐԸ

ԻՐԱՐ ԶԵՆ ՀԱՍՆԱՐ

Իսպիսան ասեան իրաւորուեցաւ

Ուրբաթ օր Հինգերու ժողովին Գ. Նիստը դուրսուեցաւ, առանց որոշ արգելիքի մը յանդէպ: Թերթերը կը գրեն թէ յոռետեսութիւն կը տիրէ մասնաւորապէս ամերիկեան շրջանակներու մէջ:

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ ժողովը դադարեցաւ Խառնիոյ Հաշտութեան դաշնագրով: Ինչու որ այն պետութիւնները որ պատերազմած են Խառնիոյ հետ, պիտի հրահրուին իրենց տեսակէտները յայտնելու դուրսուեցան, եթէ կ'ուզեն: Այս առթիւ որոշուեցաւ հրաւիրել որոշելու եւեկոյսաւոր, Խառնիոյ, Աստորալիոյ եւ Գանատայի, որպէսզի մէկ մէկ պատուիրակ նշանակեն, իրենց կառավարութեանց տեսակէտները յայտնելու համար իտալեանուկոյսաւ սահմանադրութիւն մասին, երկու շաբթի օրուան նիստին մէջ:

Անգլիական թերթը մը հետեւեալ կերպով կ'ըսէ պատգիւրացի իտալեան դաշնագրին գլուխգործոթները: — Յուսանաւոր կը պահանջէ Երկուստասան կղզիները եւ իրաւաւոր Նախագահ, որ մաս կը կազմէ հարաւային Ալպանիոյ: Հիւսիսային Ալպանիոյ խնդիրը իտալեան դաշնագրին կապումն է, որովհետեւ Ալպանիան մաս կը կազմէր իտալեան կայսրութեան, երբ Խառնիոյ յարձակեցաւ Յունաստանի վրայ: Յունաստանի խառնակալը, Դամասկոնոս արք. եւ արտաքին նախարար Լոնտոն կը դռնուին, պաշտպանելու համար իրենց երկրին շահերը: Ալպանիոյ կը պահանջէ Սաւանո կղզին, Վալոնայի մաս: Եզրպետս բաժին կը պահանջէ Լիբիան: Հապէշիտան հոգեր կը պահանջէ Աֆրիկէի իտալական գաղթականներէն, — իրիթիէն, Սոմալի եւն: Անգլիա եւ մասնաւորապէս իր գաղթականութիւնները աչք ունին կարգ մը իտալական գաղթականներու վրայ, ապահովելու համար կայսրութեան հաղորդակցութիւնները: Յարաւան ալ պահանջներ ունի Իթիթիէի ֆրանցիսկոյական սահմանադրութիւն մասին, Աստորալիոյ կը պահանջէ Սոմորին Թիբիւր, իսկ Յուկոյտիս՝ Թիբիսիւն, Յիւնիսի եւ Զարան, բացի մեծագոյնում հատուցումներէ, նաւերէ եւ պատերազմի ուժաւորութիւններէ:

Վերջին լուրերու համաձայն, Խ. Միութիւնը սկզբունքով ընդունած է որ նախ իտալական հարցը զննուի: Բայց այս պիլովմը կը վերաբերի միայն դաշնագրին խորհրդաքիւնն եւ ոչ թէ ստուշ քաղաքական: Մոսկուա միշտ կը պնդէ որ իտալական դաշնագրի կնքուի պայմաններն պետութեանց դաշնագրիներուն հետ միաժամանակ: Հապանակութիւնը կը շարունակուի խորհրդային եւ անգլիական պատուիրակութեանց միջին, պաշտանեան երկիրներուն եւ Հունգարիոյ ներքին կապութեան մասին: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը մտնեն քննել Պաշտանեան պետութեանց եւ Հունգարիոյ հաշտութեան դաշնագրիները, թանկ չեն ճանչնար այդ երկիրներուն ներկայ կառավարութեան իրաւունքով կը զարմանալ թէ ինչո՞ւ յայտնաբերան կարեւորութիւն կուտան այդ հարցին, թանկ որ իր կառավարութիւնն ալ շուտեւ միջամտելու Յունաստանի գործերուն մէջ, թէ եւ ժողովրդապետական չի նկատեր այդ երկրին կառավարութիւնը: Կարճ խօսքով, տակաւին համաձայնութիւն չէ գոյացած երկու կողմերուն միջեւ եւ նոր ընդհարումներ անխուսափելի են: Այս պայմաններուն մէջ, Ամերիկացիները, որ կը կարծէին առաջագործելու լուծելու իտալական հարցը, անելի մը պիտի մտառուին: Եթէ դաշնագրին պայմանները շատ խիստ ըլլան, Խառնիոյ պիտի չտարաբարէ, եւ այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ զրուստան կառավարութեան:

Թիւն մը հաստատել այդ երկրին համար: Միւս կողմէ, Միջերկրականի խնդիրը նորէն կ'արժարէ անգլիական մրցակցութիւնը որ առ նուազն հարկը տարուան պատմութիւնն ունի: Անգլիա հապանակութեամբ չի դիտել Խ. Միութեան հաւանական պահանջները, — Ուսանակալիս մը կալովի մը վրայ, Թիւնը Միութեամբ, ինչպէս եւ Թիւնը թէ յանձնուած եւեկոյսաւոր: Անգլիա եւ Ամերիկա կ'ուզեն միջազգայնացնել այդ կարեւոր նախաձեռնութիւնը:

ԽՄԻ ԴԻՄ. ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՆԱՐԶԻ ՆԵՐԴՐԸ

Պ. Միութիւնը յուշակիր մը ներկայացուց ըստ արտաքին նախարարներուն, Գերմանիոյ անգլիական ամերիկեան շրջաններու խորհրդային տարազերներու եւ գերմանիոյ վերադարձի մասին: Իրադեհներ կը հաստատեն թէ այս ձեռնարկը եղած է ոչ թէ խնդիր օրակարգի մէջ անցնելու, այլ փարատելու համար կարգ մը Թիւրքիականութիւններ: Խորհրդային ծանուցադրի կը զանգատի թէ կարմիր բանակին սպանելը արտօնուած չեն մշտնելու այդ կայանները եւ թէ անգլիական իշխանութիւնները՝ զփութութիւններ կը յարուցանեն խորհրդային գերիներու եւ տարապիւններու վերադարձի մասին:

Բուռն յօդուած մը

Յրակասի դեմ

Խորհրդային բանակին պաշտօնական օրկանը, «Կարմիր Աստղ», որ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ, բուն յօդուած մը հրատարակեց Անգլիոյ եւ մասնաւորապէս Յրակասի եւ զօր. առ Կօլ ղէմ, մեղադրելով թէ կ'ուզեն արեւմտեան պետութեանց խմբակցութիւն մը կազմել, մեկուսացնելու համար խորհրդային հանրապետութիւնները եւ ուրիշ երկիրները:

Յօդուածագիրը, Կոստանդին Զօֆման, կը յայտարարէ թէ Արեւմտեան Խմբակցութեան (պլոք) հեղինակները կը մոռնան որ Խ. Միութիւնը եւ Մ. Նահանգները կ'օգնեն այս պատերազմին վերջ հաստատելու խաղաղութիւն մը բողոքովին զօրութիւնը՝ նախորդ պատերազմի խաղաղութեան, որ դրուած էր անգլիաֆրանսական զործակցութեան ճիշդագոյն հիման վրայ: Յետոյ կը քաջապարէ թէ Անգլիոյ կարգ մը պահպանողականները կը ջանան վերահաստատել արեւմտեան շտապապահական շղթայ մը, յուսալով թէ իրենց ալ խառնադրական յարգողները պիտի միանան եւրոպական թաղաքականութեան մը՝ հիմնուած Ռուսաստանը մեկուսացնելու վաղեմի ուղղութեան վրայ:

Յօդուածագիրը այս առթիւ կը քննադատէ ոչ միայն զօր. առ Կօլը, որ վերջերս կարգ մը յայտարարութիւններ քրատէր «Թալմոզի», այլեւ Լէօն Պլոմը, որ իր բուն գիրքով կը դիտարկէ երկր յետադիմական շրջանակներու խաղաղութիւնը: «Պլոմը կը ցուցնէ իր բուն ղէմը եւ երազները՝ Իտալական պետութեան խմբակցութիւն մը կազմելու Խ. Միութեան դէմ»: Յօդուածագիրը կարծիքով, զօր. առ Կօլ ձախողած է Ռուսիայի մէջ, ներածել Անգլիոյ հասփրանսական զործուսնելութիւնը Մոսկուայի Արեւելքի մէջ, եւ հիմա կը յուսայ արեւմտեան խմբակցութիւն մը կազմել մասնակցութեամբ Խառնիոյ, Պիլիթիոյ, Հոլանտայի, Նորվիկիոյ, Դանիաբարաւի եւ Փորթուկալի: Զօֆման կը քննադատէ նաեւ Անգլիոյ ընկերակառնականները, որոնք ձախ թելը վերջերս ստացարկած էր քաղաքական եւ տնտեսական զործակցութիւն մը հաստատելու արեւմտեան եւրոպայի յառաջդիմական եւ ժողովրդավար պետութեանց միջեւ: Այս ծրագիրը ալ պիտի ծառայէ երկուքի բաժնելու եւրոպան, ինչ որ հակառակ է Միացեալ Ազգերու դաշինքին:

Յրակասի ներքին հոգերը

Ինչպէս զբաւ չէինք, ելմական նախարար ատաղարկած է կրճատել ազգ. պաշտպանութեան վարկերը, որպէսզի կարելի ըլլայ դարկ տալ երկրին վերաշինութեան: Այս առթիւ վէճ մը ծագած է պատերազմական նախարարին հետ, եւ իսկ վրոյց կը ընթերթ թէ ելմական նախարարը հրաժարած է, բայց հերքուեցաւ: Նախարարը, Պ. Փլէվին, կը զանդատի թէ քանակ շատ մեծ դուրսերն կը ծախսէ եւ ներկայ ետադիմական դուրս մարր բարձրացած է 37 միլիոն Փրանքի, այսինքն միայն հինգ միլիոն պակաս նախորդէն երբ տակաւին կը շարունակուի պատերազմը: Նախարարը, ինչպէս ուրիշ քաղաքական ձեռնհաս անձեր դիտելու հոստան թէ այդ քաղաքականութիւնը կը վերանալ երկրին տնտեսական քաղաքական, թէ բանակը եւ մասնաւորապէս սպաններ շատ լաւ կ'ապրին, մինչդեռ քաղաքային շարժարկը կը ննդ ունի եւն: Իրենց կարծիքով, Յրակաս պէտք չունի մեծ քանակ մը պահելու, բացի Գերմանիոյ զբաւման զօրքն եւ ուրիշ կարգ մը անհրաժեշտ զորամասերէ: Կ'ըսուի թէ Կոլիտի մեծամասնութիւնը համաձայն է Պ. Փլէվինի: Զօր. առ Կօլ կ'աշխատի միջին ճամբայ մը գտնել, որպէսզի նոր տաքնապ մը չծագի, Ընտրութիւններէն առաջ:

Մինչ այս մինչ այն, ազգ. պաշտպանութեան Գերագոյն Խորհուրդը որոշեց 60 միլիոն Փրանք (մէկ երրորդը) կրճատել 1946ի ղեկնորական նախաձեռնութիւնն:

Նախարարական խորհուրդը որոշեց հաստատուել վիճակի մը վերածել միայն, կարագին եւ շաքարին գինները, 5065 522ի բարձրացնել երեսփոխաններուն թիւը, բարեկարգել պետական պաշտօնեաներու օրէնքը եւն: Կառավարութեան ծրագիրը կը ձգտի պետական ծառայութեան բարձր պաշտօնները, որոնք մինչեւ հիմա մեծ մասով բունուած են անդաւնեւոր ընտանիքներու կամ ազգեկցիկ խաւերու անդամներու կողմէ, բանալ ընդունակ անձերու առջեւ, առանց նկատի առնելու անոնց ընկերային դիրքը կամ ծագումը: Թէկնածուները մասնագիտական կրթութիւն պիտի ստանան համալսարաններու կամ մասնաւոր վարժարաններէ: Ձնջուած է Քաղաքական Գիտութեանց վարժարանը, որ 75 տարի է ի վեր միակ հաստատութիւնն էր պետական բարձր պաշտօնեաներու պատրաստութեան համար, եւ պիտի դադարէր Գաղափարական Գիտութեանց ազգ. հաստատութիւն մը, ինչպէս Րոքֆլլորի Հիմնարկութիւնը: Այս միակ վարժարանին տեղ պիտի բացուի շարք մը հաստատութիւններ քաղաքական գիտութեանց համար, կապուած Իրաւագիտութեան եւ Գրականութեան համալսարաններուն:

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

45.000 ՊԵՏԱԿԱՆ պաշտօնեաներ ցոյց մը կատարելով, պահանջեցին թուակի յանձնել, եւ ամսական հարաւ Փրանքի անմիջական հատուցում: ԺԱՄԱՅՈՅՑԸ ՄԵ՛Կ ԺԱՄ ԵՏ, Ապր. 15էն 16 լուսնարու դիւնը, ժամը 3ին (այս գիշեր):

ՅԱՐԱՐԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽՂՈՒՆԵՑՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՄԵ՛ԿԷ:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Իրարու կը յաջորդեն ձախուր մէջ: Բանի մը անուններ, — Գորգոմի, որ առողջապահական նախարար էր Թոմոյի զահլիճին մէջ եւ պիտի դատուէր իբրեւ պատերազմի ուժաւոր, զօր. Հալմոթ, նախկին նախագահ սոյալակոյտի, Հալիտա կրթական նախարար, զօր. Նոյմոթ, որ սուրով մը փորը ճեղքելէ վերջ, գնդակ մը պարպած է լուրիկն եւն: — Ամերիկեան սպարապետութիւնը հրամայեց ճապոնական մամուլին նկարագրել զործուած խզմութիւնները: Կաթուած թերեւոր ներկայացուցիչները յանձն տան անմիջական գործի սկիւզի: Ձնջուեցաւ ձախուր հետադրական զործակալութիւնը, Տոմէյ: — Զախուր վարչակարար կոչ մը ուղղուով Ամերիկացիներուն, ինչդեպ մոռնալ Փլուշ Հարպըրը, թանի որ պատերազմը վերջապսւծ է:

70 ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՐ ԵՐԵՒԵԼԻՆԵՐ Դերակալութեան Սպանիոյ մէջ:

ԳԱՐԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍՈՒՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ պիտի կազմուին Գերմանիոյ անգլիական շրջանին մէջ:

ԺԱՆ ՀԵՐՈՆՏ ՓԱՔԻ, Ռատիո - Փառիկ ստիսակը, պիտի դատուի երկուշաբթի օր: Կը յուսան վճիռ արձակել մէկ անգամին:

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՉՈՐՔԸ հետագու Թանճէրի միջազգային շրջանին, համաձայն յաղթականներու որոշման:

Ժողովրդական մեծ Միֆինկ

ՆՈՒԻՐՈՒՄՍ ԱՉՈՒՅԻՆ ԴԱՍԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՆ ՎԵՐԱՆԱՐԶԱՅ ՊԱՏԳԱՄԱՌՈՐԵՐՈՒ ԶԵԿՈՒՅՄԱՆ

Այսօր, կիրակի, ժամը 2.30ին, Միւթիւտիլթի մեծ սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor:

Կը նախագահէ Պ. ՄԱՐՄԱՐԵՍԵՆ: Կը խօսին Պ. Պ. Ա. ՉՈՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ՀՐ. ՍԱՄԱՐԻՆ, նախագահ եւ փոխ - նախագահ Թրանքի Դատի Եանձնախումբին, Աստուրեան եւ ուրիշներ:

EXPOSITION

LA FRANCE D'OUTRE - MER DANS LA GUERRE

Առկնն կարեւոր ցուցանանքներ Ապրտա - դրութեան ի վեր: 1945 Հոկտեմբեր 5էն 28, Grand Palais մէջ: Պիտի ներկայացնէ Անգլոմոնեան գաղթականներու դերը ազատագրութեան պայքարին մէջ:

ՏՐԱՄԱՐԵԼԻ ԵՆ ՈՒՍՈՒՅԻՉՉՈՒՍՈՒՑՈՒՆԸ չի մը (այս եւ կին) մանկավարժական փորձառութեամբ: Դիմել Վատալի, հաղորդելով պայմանները:

ՄԱՐՄԱՐԵՆ. — Հ. Յ. Դ. Թաթուլ խումբը եւ Սէնթ Աննի հայ դադուիք իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Աւետիս Թոթոյեան եւ իր ընտանիքի պարտաւանդներուն, իրենց աղջկան կակաւի մահուան առթիւ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԲԱՎԵՐԸ 50, FBG. ST. MARTIN վերաբացուած է 14 Սեպտեմբերին: Ուրբաթ, չարթ կ'ընկուն, Շարթ իրեկունները այրերուն:

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e Le Gérant: H. AGONEYAN

ՀՈՍԱՆՔՆԵՐ ԵՒ ՊԱՅՔԱՐՆԵՐ

(Բ. և Վերջին մաս)

Ընկերվարական համագործակցության մեջ կարևոր թիւ մը կը կազմէին բանուորական մէկ կուսակցութիւնը կազմելու կողմնակիցները: Եւ սակայն բազմաթիւ մտահոգութիւններ արգիլեցին զանոնք միութեան ի նպաստ քուէարկել:

Գլխաւոր մտահոգութիւնը, ինչպէս տեսանք խորհրդային Միութեան հանդէպ համայնապարներու բանեւոր կողմնակցական դիրքէն է: Ըստ ընկերվարականներուն, միացեալ կուսակցութիւնը ազատ պիտի չըլլայ իր շարժումներուն մէջ: Քանի որ անոր բաղկացողները տարբեր են, ներքին իջէ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ բոլոր խնդիրներուն մէջ, խորհրդային իշխանութեան կողմը պիտի բռնէ: Աւելի միջազգային էմփազ տալով մը ըստք — Միւրիտի կամ 1939 Օգոստոսի դրոշմները խորհրդային դաշինքին նման — աւելի անհատականութեան մէջ անպայման պատկանում առաջ պիտի դայ:

Որեւէ դեպքին պատրաստ չէ դեմ անկողն հիմնուել վրայ հաստատութիւնը կառուցանելու համար Բանուորական Միութիւնը:

Ասիկէ զատ պատգամաւորներէն շատեր՝ Անդրիյ Սիւրաուուրականներու յաղթանակին ազդեցութեան տակ կը գտնուէին: Եւ որովհետեւ Անդրիյ մէջ համայնապարները բոլորովին հեռու կը պահուէին ընկերվարական կուսակցութեանէն, Ֆրանսիականները կը վախճան որ համայնապարներուն հետ միասնապէս աշխատանք կուսակցութեան կապակցութեամբ կը հրաւիրեն իրենց վրայ եւ չեն կրնար կողք կողքի նստիլ նոյն Ընկերվարական Միջազգայինին մէջ:

Պատգամաւոր մը՝ Օկիւսթէն Լորէն՝ յայտնեց թէ խնդիրը միջազգային հանգամանք կը ներկայացնէ քանի որ տեսակէտներով՝ Նաթի՝ Ֆրանսայի ընկերվարականները չեն կրնար պատկանիլ նոր միացեալ կուսակցութեան մը, որ չի յարի իրենց անդլիայի ընկերներու պատկանումը Միջազգայինին: Երկրորդ՝ ընկերվարականները չեն կրնար համայնապարներուն նման քաղաքական ամէն ինչին խնդիր մէջ խորհրդային տեսակէտը պաշտպանել կոչուողութեան: Միութեան խնդիրը ինչքին կը լուծուի այն օրը՝ երբ Միութիւնը աւելի եւս կը մօտենայ միջազգային ընկերվարութեան տեսակէտներուն, ու երբ կ'իրականանայ միակ Միջազգայինը՝ որուն կը յարի նաեւ թ. Միութիւնը:

Յիշենք կարգ մը պատգամաւորներու յատկանշական խօսքերը:

« Ընկերվարական շարքերը վարժուած են ազատ վիճարարութեամբ: Միեւնոյն ժամանակ կուսակցութիւնը միշտ պաշտպանած եւ առանց վիճարարելու ընդունած է իւր Միութեան քաղաքականութիւնը: Երբ կուսակցութիւնը մը ամբողջ փաստաբան ինքնիշխան դիվանագիտական վարժարանը կ'արձակուի, զոմայ կ'ըլլայ անոր համար, ինչպէս իր ազատութիւնը վերագտնելի վրէջ, գործելու ազատութիւնը վերադառնալ: (Փէլաւաւան):

— « Պէտք է որ իրաւունք համայնապարները մտածել իրենց ֆրանսացի, գործել իրենց ֆրանսացի եւ ոչ թէ Միութեան ֆրանսացիներու համայն: Միայն այս պայմանով է որ կրնանք միասնաբար միտնալ միութիւնը » (Տի. Գիւրգի):

Վիճարարութիւններէն ետք, յաջորդ օրը քուէ դրուեցաւ Ժիւլ Մորի ներկայացուցած բանաձեւը, որ կ'ըսէ թէ համագործակցութեան անհրաժեշտ է ըստ ընկերվարական դատարարի միութիւնը իրադրութիւնը իր կամքը, միութիւնը՝ որ սակայն պիտի չըլլայ ամբողջական ու տեսական: Այդ միութիւնը կարելի չէ կառուցանել միայն քաղաքով, ասոր համար անհրաժեշտ են ամէն բանէ առաջ պարկեշտութիւն եւ փոխադարձ վստահութիւն:

Հետեւեալը 1. նախ քան միութիւնը երկու կուսակցութիւնները պէտք է ընդունին ուղեգիծ մը, որուն մէջ առկայ տեղեր կը դրուէ անկողն-ծուկները: Պէտք չէ հետեւիլ երբեք « նպատակը կ'արդարացնէ միջոցները » վարդապետութեան, այլ կենալ միշտ չնոսր համարել վրայ, առանց վարժանումի եւ առանց ամբողջականութեան:

2. Յարգել եւ պաշտպանել ամբողջական ժողովրդապետութեան սկզբունքները կուսակցութեան, ազդին եւ ամբողջ անդարձի մէջ: Հետեւեալը եւ պաշարել քաղաքականութեան տալու համար անհատական բոլոր ազատութիւններն ու կատարելապէս ընկերվարական մը, մէջն ըլլալով ընդհանուր, ուղղակի եւ դադարի քուէարկութեան իրաւունքը:

Ինքնագրեալ թուղթերը 100 ֆր.

Վերջին պահուն Հայ Գաղթ. Կեդր. Գրասենեակէն ստացանք պայտօնական զեկոյց մը, որուն համաձայն անհնազանդ համար միայն 100 ֆրանք պիտի վճարեն, փոխան 400ի, բոլոր այն աշխատաւորները որ տարեկան 120.000 կամ աւելի պահաս կը շահին. պիտի չնշուի « Վեճարար » արձանադրութիւնը վերադարձի տոմսերուն եւ պարենատոմսերուն վրայ եւն: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԻՐԱՎՈՐՈՒՄԻՆ պահանջին վրայ, արտաքին նախարարներու ժողովին պիտի հրաւիրուին նաեւ Ուկրաինայի, Սօվետական Միութիւնի եւ Լեհաստանի ներկայացուցիչները, կարծիք յայտնելու համար խոսակցական զայնագրի եւ ուրիշ հարցերու մասին: ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏԷՆ հրաժարեցաւ ծանօթ դրագէտը, Ֆրանսուա Մարկը, տարբեր կարծիքներ ունենալով ընտրութեանց մասին: Իսկ համայնապար կուսակցութեան միացաւ ծանօթ ընկերվարական մը, Ջիւրմաքի:

22 ՄԻԼԻԱՆ ՖԻՐԱՆՔ պիտի յատկացուի արտադրիչներուն, որպէսզի գինները չբարձրանան: Այս դրամարէն 7700 միլիոն օտարմուտէն է հացի, 7500 միլիոն միսի, 2400 միլիոն կաթի, 2400 միլիոն կարագի, 3200 միլիոն շաքարի, քիմիկատի պահուի համար:

Միջազգային կենտրին մէջ՝ ջանալ ձեռք բերել իրաւունքներու հաստատութիւնը բոլոր ազգերուն միջեւ, մեծ թէ փոքր, անոնցմէ իւրաքանչիւրը իր գերիշխանութեանէն մաս մը զոհելով ի շահ հասնալու համար:

3. Ամբողջովին նուիրուի աշխատաւոր դասակարգին, որուն ազատութիւնը կը պահանջէ նաեւ Ազգային տնտեսութիւնը: Հետեւեալը ոչ կապուիլ ու եւ ի օտար կառավարութեան, ոչ իսկ ազգութիւնէն, այլ իրենց քննադատութեան եւ դատողութեան կատարելապէս ազատութիւնը:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը կը նկատէ որ առ. այժմ այս պայմանները չեն իրականացուած համայնապար կուսակցութեան կողմէ:

Ասիկէ զատ, ընկերվարական կուսակցութեան յաղթանակը անդլիական ընտրութեանց մէջ, աշխարհի ուրիշ ընկերվարական կուսակցութեանց տեսակետէն ձեռք բերած յաղթանակները առաջին դիմելով վրայ կը դնեն աշխատաւորներու միջազգային միութեան հարցը, առանց որուն ազգային գեոմիքը վրայ կատարուած ու է միութիւնը դիւրարելի իրլլայ:

Այս պատճառաւորութիւններով, բանաձեւը կ'ընդհանրացնէ թէ կարելի չէ ընդունիլ համայնապար կուսակցութեան ներկայացուցած առաջարկները իբրեւ հիմ միութեան: Երկու կուսակցութիւնները 1936ին եղածին պէս յառաջիկայ ընտրութեանց առեւ համաձայնութեամբ պիտի դուրսնան: Իսկ ընտրութիւններէն վերջ, պիտի վերականգնեն ընդհատուած — եւ ոչ խզուած — բանակցութեան թղթական միութիւնը իրականացնելու համար: Մինչ այդ, պիտի շարունակուի դործունէութեան միութիւնը՝ 1944 զեկու. 19ի համաձայնութեան հիման վրայ:

Քուէարկութեան արդիւնքը ջանքախիշ յաղթանակ մըն էր միութեան հակառակորդներուն համար, որոնք հաճեցան 10.112 ջուէ, 274ի զէմ: Համայնապար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն փոխադրեցաւ հրապարակային յայտարարութիւնով մը իր ցար յայտնել քուէարկուած բանաձեւի մասին, զոր վերաբերել կը գտնէր համայնապար կուսակցութեան համար: Պաշտօնաթիւթ « իմանիք » մէջ աւելի յօդուածներ հրատարակեց՝ մեղադրելով համագործակցութեան, իր այս գրեթէ միաձայն մեթոտին համար, միաժամանակ յայտարարելով սակայն որ շարքերը ստուար մեծամասնութեամբ կողմնակից են միութեան եւ ուշ կամ կանոնաւ երկու կուսակցութիւնները պիտի միանան:

Յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ որոշ դործակցութիւն կայ արդէն իրենց միջեւ, թէեւ ընկերվարականները կ'առաջարկեն որ ամէն կուսակցութիւն իր սեփական ծրագրով ներկայանայ ընտրողներուն առջեւ, որպէսզի պայմանագրէն հասկցուի թէ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը որո՞նքն են:

Ներկայ, մանաւանդ յառաջիկայ ամսուան ընտրութիւնները ցոյց պիտի տան թէ ժողովուրդը իսկապէս որո՞նքն են:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԵՐԶԻՆ ԺԱՄ

ՌՈՒՍԻԱ ՄԻՋԵՐԿԻԱԿԱՆ

ԻՋՆԵԼ ԿՈՒԶԷ

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ ԿԶԶԻՆԵՐԷՆ ՄԻՆԶԵԻ ԹԱՆՃԷՐ

Լոմոնոսով կը հեռագրեն ֆրանսական գործակալութեան, Սեպտ. 15 թուականով. — Հինդ նախարարներու երկրորդ ժողովին մէջ, խորհրդային պատուիրակութիւնը ամէնէն քաղաքական եղանակով հակադէմ թէ Խ. Միւրիտի կ'ազդէ Միջերկրա-կան կապիտալի մը դառնալ, հետեւեալը կ'ազդէ մը ռազմագիտական եւ հաղային պահանջները զրուս. արմը տարողութեան մասին ժողովի ձեռքնառ շրջանակներուն մէջ կ'ընեն թէ « Վեճարար » կը զի կ'անցնի Լոմոնովի եւ Ուոլիմիլիքովի մէջ եւ զած բոլոր նախատեսութիւնները:

Խորհրդային պատուիրակութիւնը իր թուղթերը բանալու համար ընտրեց այն վարկեական ուր կը բնութիւն խոսակցան նախկին զաւթիւնայր ընդհանրապէս կը կենթադրուի թէ ռուսական պահանջները կը դառնան լոյսեմ Աֆրիկայի եւ Տիւրքիայի դրամ եւ իրականապէս կ'ընդհանրաւորուի, որոնք կը փակեն Տարաւելի մասերը:

Այս պարագայ, աւելնալով Ռուսերու կողմէ վերջերս Պաշտօններու եւ Միջին Արեւելքի մէջ ցոյց տրուած դործունէութեան եւ Ռուսներէ մասին յայտնուած շահագրգռութեան վրայ, կ'ապագայեցնէ թէ խորհրդային ՎԵՐԶԻՆԻՆ ԿԶԶԻՆԵՐԷՆ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ ԵՐ ՍԷ ԱԶԶԱՆԵՐԷՆ ՌՈՒՍԻԱՆ ԶԱՄԱՐ, ՄԻՋԵՐԿԻԱԿԱՆ ՄԷԿ ԵՐԱՐԷՆ ՄԻՒՍԷ:

Խորհրդային պատուիրակութիւնը միջամտութեան հետեւեալով կը որ ժողովը որոշեց զիմիլ Իտալիոյ հետ պատերազմած բոլոր երկիրներուն, դանոնք հրաւիրելով զբաւոր առաջարկներ ներկայացնել հաշտութեան դաշնագրի մասին: Իայց, սպասելով շահակից պետութեանց յուշագրիներուն, կը կարծուի թէ պատուիրակութեան պետերը այլիքիկուսան նիստը վերադարձաւ իրենց կարծիքի շատ խոր փոխանակութեան մը՝ Միջերկրականի մասին եղած ռուս. պահանջներու եւ մասնաւորապէս Իտալիոյ պատկանած միջերկրականեան հողերու մասին:

Արդարեւ, պատուիրակութեան մէջ յայտնուած միաձայն կարծիք մը համաձայն, այս պահանջները նոր եւ շատ փափուկ կացութեան մը առջեւ կը դնեն Հինգ Մեծերը, որովհետեւ դիւրին չեղեալը միջին բանաձեւ մը գտնել Ռուսերու եւ անկուսակցական պետութեանց տեսակէտներուն միջեւ: Ինչպէս յայտնի է, այս վերջինները համաձայն են որ Յունաստանի վերադարձուին Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից (Համաշխարհային) եւ իտալական վարչութիւնը մը հաստատուի իտալական նախկին զաղթավարներու ամենամեծ մասին վրայ, միջազգային հակողութեամբ:

ՈՉ ՏԱՐՏԱՆԵԼ, ՈՉ ԱՆ ԿԱՐՄ ԵՒ ԱՐՏԱՀԱՆ

Թուրքիա գեմի պիտի դիմէ

Թիւթը հետեւեալ տեղեկութիւնը հրատարակեց Սեպտ. 15ին, իր դիւանագիտական խմբագրին ստորագրութեան տակ. —

Արտաքին նախարարներու խորհուրդը այժմ գիտէ թրքական կառավարութեան տեսակէտը խորհրդային իշխանութեանց հետ քննուած խնդիրներու մասին: Նախ եւ առաջ, թրքական կառավարութիւնը համաձայն չէ թուրքական հասարակաց խորհրդներու հաստատման, ոչ ալ պատրաստ է այդ խորհրդները միայն Ռուսերու տրամադրելու: Սակայն, տրամադրել է ընդունելու հաստատումը հասարակաց խորհրդներին՝ Միացեալ Ազգերու համար, խորհրդներ որոնցմէ հաւաստաբան պիտի օգտուին թ. Միութիւնը, Մ. Նահանգները, Մեծ Բրիտանիա եւ Ֆրանսա:

Երկրորդ, թրքական կառավարութիւնը տրամադրել է քննելու թուրքական խորհրդային սահմանադրութիւն « արքայութիւն » մը որուն հետեւեալը պիտի ըլլայ թ. Միութեան ձգել Կարսի եւ Արտասանի նահանգները:

Երրորդ, թրքական կառավարութիւնը տեղեկացուած է Լոմոնովի իրեն հաւաք կենաց եւ միտն խնդիր է այս գործը եւ թէ իրեն պիտի չհամաձայնարի որ եւ որոշումի՝ հայկական օստիմանագրի փոփոխման մասին որ պիտի տրուի առանց իմ համաձայնութեամբ: Այս առթիւ դիմել կուսան թէ թուրքիոյ գիտնորական իշխանաւորները տակաւին չեն ձեռնարկած քաղաքականութեան վրայ միշտ պատրաստ կ'ըլլաւ որ պատրաստ վիճակի մը մէջ կը գտնուի, աւելի քան մէկ միլիոն զինուորներով:

ՔԱՐԻՆԻՆ ՀԱՆՔԵՐ քննուած ըլլալով Վեճարարին 70 հրապարակութիւնը զիւր հիւսիս-արեւելք, խորհրդային կառավարութիւնը պայմանագրի մը կը կընէ Աւստրիոյ հետ: Տարեկան արտադրութիւնը կը հաշուեն մէկ միլիոն թոն: Այս ընդ որ հարգութիւն պատճառեց ամերիկեան, ազգային եւ ֆրանսական շրջանակներու մէջ որոնք տեղեկութիւն տրուած չեն նախապէս:

ԱՍԷ

ՌՈՒՐԻՔԻԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՅՍՈՐ

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԷՆ ՎԵՐՉ՝ ՄԵՂԱՅԱԳԻՐ

(Մամուլը բաղադրված է Յաղաքի)
ԽՐԱ.— Կիրակի օր հրատարակվել էինք թուրք
խմբագրի մը գտնիկ ցնդարանութիւնները՝ հայ
ժողովուրդին դէմ, զանազան սպառնալիքներով։
Ստորեւ՝ բաղադրութեան վերջին մասը։ —
«ՄԱՐՄԱՐԱՆ» ԲՈՒՐՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Օգոստոս 1ի եւ 3ի թիւերով, Պոլսահայ օրա-
թերթերէն «Մարմարա», «Կը սխալի», «Տողու-
նատի» եւ «Մենք խափշիկ չենք» խորագիրներուն
տակ, կը գրէ։

— «Տողան նատի յօդուածին մէջ իրար կը
հրժարեն թոյնը, խաղութիւնը, նախանձը, հայ-
հոյանքը, եւ վերջապէս՝ թափշիկներու հանդէպ
զործադրուած շարժարանները արդարացիութեան
տարրի բարձրը։

Տողան նատի կը մոռնայ, որ իր հայրը ու իր
բովանդակ ընտանիքը, — մէջն ըլլալով առեւ ինք
—, իրենց կենսի կը պարտին Հայերու, Յարու-
թիւն Գոյունականի եւ ողբացեալ Վահան թով-
մասեանին, որոնք իրենց անձը վտանգելով՝ փրկե-
ցին նատիներու գերդաստանը։ Նոյնինքն նոյնու
նատի, երախտագիտութեամբ կը յիշէր իր ազա-
տարարները, ու չէր վարաներ հրապարակաւ եւս
յայտնելու իր խաղային տարածաշրջանները՝
հայ տարրին նկատմամբ։ Վկայ՝ «Մարմարա»-
թի հաւաքածոն։

Տողան նատի ոչ միայն ընտանեկան ապե-
րախտութեան մը զործած կ'ըլլայ այս կերպով,
այլեւ կը խռովէ հոգին իր հօր, որ երբեք թող
պիտի չտար, որ Հայերու դէմ ունէ զրգոյն յօդ-
ուած հրատարակէին իր զաւակները։

Հանրային տեսակէտով, շատ աւելի ընդգիշ-
ուցիչ է Տողանի քայլը, որ կը ձգտի, ճշմարտա-
պէս եւ ոչ կարծեօք, ձուկ որսալ պղտոր ջուրի
մէջ, ու քակ պարարտացնել։

Վերջին 25 տարիներու պատմութիւնը մէջ-
տեղն է, վկայելու համար՝ թէ թրքահայութիւնը
անխախտ փարեցաւ Հանրապետական վարչաձե-
ւին, մինչդեռ տակաւին երկ, իրեն գերման լըր-
տու ու հայրենադաւ կախաղան կը բարձրանային
Թուրքիոյ։

Մի ուրիշ Տ. նատիի անձնական կարծիքները
չեն հետաքրքիր մեզ։ Ձեռք կրնար հանգուցնել
սակայն, որ անպատասխանատու դրիշներ՝ հաս-
րային կարծիքը պարտին։

Տողան նատի, որ պատմութիւն իսկ չի գի-
տեր, կը փորձէ ոճրապարս վերագրումներ ընել
ամերիկացի վեհաձեռն ժողովուրդի հասցէին։ Հա-
ւանաբար կ'անարկէ լիւնչի դէպքերու, մոռնալով,
որ օրէնքը կը պատժէ յանցարարները, Ամերիկայի
մէջ։ Տողան պարիկեղծութիւնը շուշնար, միւս
կողմէ, իր ներկայ յօդուածը հրատարակելու Ամե-
րիկայի մէջ, ուր, հաւանաբար, տարբեր իմաստ
ու արտոգութիւն ունենային անոնք։

Կը կառնէր քաղաքացիական արեւելեան
ղուրի այս խմբագրի օժիւրը, պովիւտու, զէպե-
րու բերդովով, ան կը գտնուէր զուլթը թերթի մը,
որ մեծ ազդեցութիւն ունի Թուրք հանրային կար-
ծիքին վրայ։

Այ, Տողան նատի։ Մենք թափշիկներ չենք։
Նողկանքով կը մերժենք զրգոտութիւնները, եւ պա-
տասխանատուութեան կը հրաւիրենք քեզ։ Եթէ
չես գիտեր հանրային օգտին գործածել՝ բերել
կոտորէ՛ զայն»։
ԵՆՏՄ ԿՈՃՈՒՄԸ ԵՒ «ԺԱՄԱՆԱԿ»

Երբեք օր վերջ, Տողան նատի կը դիմէ «Մար-
մարա»ին, «չլուարանելու համար Հայ հանրային
կարծիքը իր յօդուածին շուրջ, որ թիւրմացում
թիւններու տեղի տուած է»։ Թերթը կը մերժէ,
առաջարկելով որ այդ լուարանութիւնը եւս հրա-
տարակուի «Տեմուհուրիթի» մէջ։ Տողան նատի,
այս անգամ իր ճշգրտը հրատարակութեան փու-
տայ ճամբանակի մէջ։

«Տեմուհուրի պարտութիւնն մը այդ լուարա-
նութեանն»։

— «Հայ հայրենակիցներու ցաւ է պատճա-
ռը «Տեմուհուրիթի» մէջ գրութիւնը։ Իրականու-
թեան մէջ, այդ տողերը գրի առնուած ըլլալով
վայրկեանի տպագրութեամբ տակ, բոլորակա-
նապատեմ եւ զգայնութեան հետեւանք են. թիւրի-
մացութեան տեղի տուող նախադասութիւնները»։
«Ժամանակ», հրատարակելէ վերջ այս չեմաղ
տողերը, կ'եղարկացնէ։

— «Երբ մեզի ծանօթ են Պ. նատիի զգացում-
ները, գտնիկ կ'որակենք իր հասցէին կատար-
ուած յարձակումները։ Թիւրիմացութիւնը փարա-
տած է (!) ուրեմն, ու լուարանուած է հանրա-
յին կարծիքը»։ — Մ.

ՃԱՓՈՒՆԻ կառավարութիւնը Ամերիկացիներ -
րուն յանձնեց եօթն աստիճանաւորներ որոնք ամ-
րատանուած են իրեն պատերազմի ոճրագործ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ ԹՐԲԱՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀՄԱՐ

Կիրակի օր Միւթիւնիթէի Բ. յարկի մեծ
սրահին մէջ որ ոչ իսկ հազար հոգի կ'առնէ, տեղ-
ունեցաւ Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութեան կողմէ կազ-
մակերպուած հրապարակային ժողովը, յետեւում
Հայի. Դատի պաշտպանութեան եւ Հայաստանէն
վերադարձած պատգամաւորներու գեկոյցին։
Սրահը ամբողջովին լեցուն էր։

Բնիկ ճակատը զարդարուած էր մեծադիւր
բարոյնով մը, որ ցոյց կուտար արդի Հայաստա-
նը (նախնիներին ներկուած) եւ Ուիլյամսոնի սահ-
մանները։ Սրահին մէջ տեղ տեղ վերադարձու-
նէր զուրած էին, «Հայ ժողովուրդը իր պատմա-
կան հայրենիքը կը պահանջէ», «Կեցցէ՛ հայ ժո-
ղովուրդի միութիւնը» եւայլն նաեւ տեղ-տեղ
ներ (Միւթիւնի, Մացակ Պապեանի), խորհրդային
եւ Ֆրանսական դրօշներ։

Բացումը կատարուեցաւ ժամը 3ին Հայաս-
տանէն նոր բերուած երգերով, որոնք երգուեցան
ձայնապնակի վրայ։

Կը նախագահէր Ազգ. Ճակատի Կեդր. Վար-
չութեան փոխ-նախագահ Պ. Անդրանիկ Կէնեան,
որ իր բացման խօսքին մէջ շնորհ թէ խանդավա-
ռախտութեամբ եկած ենք այսօր հոս, որովհետեւ
հայ ժողովուրդը կ'ապրէ հակառակ հայութեան
դահճի Թալէաթի յայտարարութեան թէ՛ Հայերը
կոչիկ ներկող միայն պիտի ըլլան այսօրուստեւ։
Թալէաթը հայ նեմեղիսի վրէժխնդիր գողակով
տապալեցաւ եւ այսօր Հայաստան կ'առնէ ու կը
բարդաւաճի, իր ծոցին մէջէն արտաբերելով ինու-
րական մեծ ուժեր։ Մեր սիրտերը ուրախութեամբ
կ'առնեն այսօր՝ երբ Հայաստանէն եկած պատգա-
մաւորները աւետարան լուրեր կը բերեն մեզի։
Թրքահայութիւնը պիտի ապրի եւ երբեք պիտի
չկորսուի, քանի որ մեր պաշտպաններուն մէջ է
խորթ թիւրքի յաղթական պետութիւնը։ Վստա-
նէ թէ՛ օր մը այսպէս թէ՛ այնպէս արգարութիւն-
նը պիտի յաղթանակէ։

Առաջին խօսողն էր Թրքահայ Դատի պաշ-
պան Յանձնախորհրդի վարչ. նախագահ Հրանտ
Սամուէլ։ Ընկերը խանդավառ ճառի մը մէջ շնոր-
հ թէ հայութիւնը ոտքի կանգնած է այսօր ա-
մէկ կողմ, արդարութիւնը պահանջելու համարին
մեծերէն, որոնք ներկայիս դուժարուած են թէ՛ յ-
մեր արեւելուն վրայ՝ աշխարհի նոր քարտէսը
զօրեւ համար։ «Մեր պահանջը շատ պարզ է։
Մենք կը պահանջենք մեր պատմական հայրենիքը,
որ մեր հաղթանակն ապիւր ջեղին օրքանն եղած է։
Հայ ժողովուրդը իր ձեռքին մէջ ունի երկու մի-
լիզդակի մուրհակներ, որոնք անվճար մնացած
են։ Անոնց մէկն է 1920 օգոստոս 10ի Մեկտի վաշ-
նաղիքը, միւսը Ուիլյամսոնի դատարանութիւնը՝ Հա-
յաստանի եւ Թուրքիոյ սահմաններուն մասին, որ
կը կը 1920 Նոյեմբեր 22 թուականը։ Այս մուր-
հակները անվճար մնացած են քառօրե դարձի ի
վեր, սակայն ժամանցումի ենթարկուած չեն եւ
հայ ժողովուրդը այսօր իրեն պահանջաւոր կը
ներկայանայ։ Այս քանակաւ կարգադր Մեկտի
դիւնապիւրն այն յօդուածները, որոնք կը վերաբե-
րին Հայաստանի, զոր իրեն անկախ եւ արտա պե-
տութեան ճանցած են Մեծ Դաշնակիցները եւ
Թուրքիան՝ իր երկը պատգամաւորներով (Հատի
փաշա, Տրեթ. Բիզա Թէֆիկ եւ Բէշառ Մալիս)։
Աւելցնէր կը պահանջէ Վանի, Պիթիսի, Էրզրումի
եւ Տրապիզոնի կարեւոր մասերուն միացումը Հա-
յաստանի Հանրապետութեան։ Դաշնակիցները
լեցին մեզ եւ աջակցեցան Թուրքերուն, որ 1923
Յուլի 24ին Լոզանի մէջ դաշնագրի կնքելին իրեն
յաղթական, պատուելով Սեփր եւ Էյիշիլով նոյն-
իսկ Հայաստանի անունը։ Հայաստանը զոհուեցաւ
Մուսուլի քարիւղներուն։ Այսօր մէկ ճակատ կազ-
մած են Հայերը՝ պահանջելու համար Թրքահա-
յաստանի միացումը ներկայ Հայաստանին։ Մենք,
ըստ, ներկայ Հայաստանի նկատմամբ ենք միշտ իր-
բեւ կորիզը ապագայ միացակա եւ անկախ Հայաս-
տանի եւ չենք զրգաւած մեր միակցութիւնը անոր
պահպանման ու վերելքին։ Ամողջ քառօրե դար
արտասահմանի մէջ կենդանի պահած ենք «Միաց-
եալ եւ Անկախ Հայաստանի» զապաւորը, յայն
ու հաւատքը տեւականորէն արժանանալու համար
մեր տարարքը հայութեան, մանաւանդ նոր սե-
րունդի հոգին մէջ։ Այսօր մեծ յոյսեր ունենք,
որ շնորհիւ տեղեւորած պայմաններուն, շնորհիւ
Ուիլյամսոնի պաշտպանութեան, վերջապէս
պիտի իրականանայ այդ ծրագիրը։ Պիտի մեծնայ
Հայաստանը, իր մէջ առնելով Թրքահայաստանի
կարեւոր հոգիներ։ Ու մենք այն առեւն պիտի ուզ-
գուինք դէպի Հայաստան, մեր աչքերը յարած
յաւիտեական Արարատին, մեր ամբողջ հոգիով
ու բարձրաձայն երգելով՝ «Մաղիկ», ազաւտ իմ
հայրենիք»։

«Մաղիկ», ազաւտ իմ հայրենիքը յոտնկայ
ունկնդրուելէ վերջ, խօսք տուա Յանձնախորհրդի
նախագահ Պ. Ա. Չոպանեան, որ իր ճառին մէջ
տեղեւորութիւններ տուա Հայ Դատի Յանձնախոր-
հին կատարած աշխատանքներուն, ներկայացու-
ցած յուշագրին եւ յարակից պատմական վաւերա-
թուղթի մասին։ Այս առթիւ կարգաւ յուշագրին

Ֆրանսերէն ընաղիքը։ Յետոյ կարգաւ քանձեւ
մը որ յանուն հաւաքողի մասնակցող Հայերուն
պիտի հետագործի Լոնտոն՝ հինգ արտաքին գործե-
րու նախարարներուն։ Ի վերջոյ յայտնեց թէ ազգ-
դատի պաշտպանութեան յանձնախորհրդի ծախ-
քուն համար հանգանակութիւն պիտի կատարուի։
Միւթնարքին ձեռնարկուեցաւ հանգանակութեան,
զոր Յանձնախորհրդին կողմէ կը վարէին Պ. Պ. Ա.
Չոպանեան, Վ. Թոսունեան եւ Արմենակ Աճէմ-
եան։ Կէս ժամ տեւող հանգանակութեան ընթաց-
քին հաւաքուեցաւ 147.890 Փրանք։ 100 Փրանքին
մինչեւ 10.000 Փրանք տուողներ եղան։ Հանգանա-
կութիւնը պիտի շարունակուի զօրան աշ. Նուէր-
ները պէտք է գրկել Յանձնախորհրդին զանձապահ
Պ. Վ. Թոսունեանի, 164 Fbg. St. Honoré։
(ՄԱՅՈՒՄԻ յաջորդով)

Տնես, սագնապը. Թուրքիայ մեջ

Ուրիշ բարդութիւն մը՝ քրտական ապստամ-
բութիւնը Հիւսի. Իրաքի մէջ, Մուսուլի նաւթա-
հորերուն հիւսիսակողմը, թրքական սահմանին
մօտիկ։ Թրքական բանակին մէջ մեծ մասը կեդ-
րոնացած է այս ջրկանի մէջ, թէեւ մինչեւ հիմա
խռովութեան որ եւ է նաեւ չի տեսնուիլ թրքական
կողմէն։ Բայց եւ այնպէս, Իրաքէն հասած ցան-
ցաւ լուրերը մեծ հետաքրքրութեան շարժած են։
Թէեւ, ինչպէս կ'երեւայ, բոլոր լուրերը խիստ
զրաքննութեան ենթարկուած են, բայց կը թուի
թէ քիւրտ ապստամբները կարգ մը յաղթութիւն-
ներ չաւած են Իրաքի կանոնաւոր զօրքին դէմ եւ
թէ օգնական ուժ զրկուած է։

Միւս կողմէ, կ'իմացուի թէ վիճարանութիւն-
ներ կատարուած են Թուրքիոյ տնտեսական կա-
ցութեան մասին։ Որ եւ է նաեւ չկայ թէ զարգա-
ւ. Թղթագրամի չըջարեութեան յաւելումը, որ
հետեւանք է գահապահ պատճառներու, մասնաւոր-
ապէս սա իրողութեան թէ Թուրքիա նախապէս իր
ընթացիկ ապրանքները կը դնէր Գերմանիային
կամ անոր գրաւած երկիրներուն մէջ։ Այս կացու-
թեան հետեւանքով, Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ
Թուրքիոյ ներկայ կառավարութեան հաստատուն
վիճակը մեծ մասով կախուած ունի տնտեսական
տարանային լուծումէն։ Եթէ չչացողի, ալեւո՛ւ է
սպասել Բաղադակամ տագնապի մը որ կրնայ խոր
անկարգութիւն մը ունենալ Թուրքիոյ դիրքին
վրայ հանդէպ իր խորհրդային եւ արաբ դրացի-
ներուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ԳՐԱԿԻՏԵԼՐՈՒ ՄԱՐԲԱԳՈՐԾՈՒՄԻ Յանձնա-
խորհրդի մը կազմուեցաւ, բաղկացած վեց հոգիէ,
պատմիչներ տնօրինելու համար այն գրոց-բրոցու-
րուն որ զործակցած են Գերմաններու, անկախ
դատական ատենակներու վճիռներէն։ Յանձնա-
խորհրդի կրնայ առժամայէս, առ առաւելն երկու
տարի արգիւիլ պատահանականներուն զրական
զործուելութիւնը, գրաւել անոնց հեղինակի ի-
րաւունքը։

ՊԱՆԻՆԻ մէջ (Սպանիոյ սահմանադրութիւն
վրայ) 5—6000 աստիճանահիւր, որոնց խառ-
նուած էին ուրիշ տարրեր ալ, ազգակալ ցոյց մը
կատարեցին կառավարչատան վրայ, բողոքելու
համար պարենաւորումի զոտարութեանը դէմ։
Սուր մը ցուցարարներ շնորհն ներս մտան, խոր-
տակեցին կառավարչին գրասենեակները ողորդ,
զերիները պատուհաններէն վար հետեցին թղթա-
մքարները եւ բարձրէր։ Ուրիշներ ալ խմբողիւն
զործարարի մը վրայ յարձակելով աւարի տունին
կամ փնացուցին ամէն բան։

ՏԱՆՏՐՈՒՆԻՆԵՐԸ միւս ստացած ըլլալով
Թուրքիոյ մէջ, լուկան կորեցին եւ աւարի տունին
8000 հաւեղները, համապատասխան 10.000 քիլո։ Յե-
տոյ յարձակեցան նապալանաւոր մեծ խառնիւ-
րուն վրայ եւ պարպեցին բոլոր սպանները, շաքար,
խմորեղէն եւն.։ Փարիզի թագերէնճօպ.Ալէք Մա-
թուանի մէջ ալ 3000 աստիճանահիւր աւարի տունին
հաւեղները եւ երէներ։

ԼԱՎԱՆԻ հարցաքննութիւնը վերջացած ըլլա-
լով, դատավարութիւնը պիտի սկսի ձեկանման-
րին, ձեռակալուի շնորհն մէջ։ Այս առթիւ ալ, ինչ-
պէս Փէթէնի պարագային, պիտի ընտրուին դա-
տարանի եւ 24 երդուեալներ, 12 Դիմագրական
ձեկանման, 12 խորհրդարանի անդամներէն։ Կը
կարծուի թէ այս դատավարութիւնը աւելի շուր-
ջալից պիտի ըլլայ, քան Փէթէնի դատը։

Ու. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԻՍԼԱՄԵՆԵՐԸ այս տարի պի-
տի կրնան ուխտի երթալ Մէքքէ։ Այս իրաւունքը
ջնջուած էր 27 տարիէ ի վեր, եւ հիմա Մուսուլ-
նէ ջանայ սիրաշահիլ Միւթն Արեւելքի ժողո-
ւութիւնները։ Կ'ըստի թէ Ու. Միւթնիւր պիտի վե-
րաբանայ իր հիւպատոսարանը երուսաղեմի մէջ
եւ թէ նորէն խալիֆական ուխտատեղի մը պիտի
դառնայ Սմոլաքանը (Բաղդէկիստան), ուր սքան-
չելի ձգելի մը շինած է Լէնկիթմուր։

ԴԵՊԻ ՏԱԲ ԶՈՒՐԵՐԸ

Երկու շնորհակալ լուրեր հրատարակուեցան եւրկէ, երկուքն ալ անգլիական աղբիւրներէ, —
1. — Պ. Միտիլինը վճռած է Միջերկրական իշխել, խորհրդինը ապահովելով այդ երանելի ծովուն մէջ ծայրէն միւսը: — 2. Թուրքիա կը մերժէ խորհրդինը տրամադրել Վուփորի եւ Տարսիսի մէջ, միայն Ռուսիոյ, բայց, չարամաղիւր է ընդունելու հաստատումը հատարակաց խորհրդինը: Միացեալ Ազգերուն համար, խորհրդինը որոնցմէ հաստատուեցաւ պիտի սպասուին Պ. Միտիլինը, Մ. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա: Միեւնոյն ատեն, Թուրքիա կը մերժէ որ եւ կ'սրբագործին ջաշկական ուսման աղբիւր: Խիսն վրայ, եւ ի հարկին զէնքի պիտի դիմէ Կեսանքի եւ մահաւան խնդրի համարելով այս կէտը:

Այս լուրերուն հրատարակութեան յաջորդեց պերճախօս լուծութիւն մը, որուն զագտնիքը դժուար է բանալ:

Սպասելով նոր տեղեկութիւնաց եւ մասնաւոր շինգերու ժողովին եզրակացութեան, ամփոփենք շարք մը լուսարարութիւններ եւս, որոնք երեւցան անգլիական ամսուրին մէջ:

Այդ լուրերուն համաձայն, Միտիլինը ծրագրի մը ներկայացուցաւ, որ կը թելադրէ ինտամակալութեան Բիթլիքի գաղթականները, տիրական զէր մը վերապահելով Պ. Միտիլինը, Մոսկուայի պրտաքին գործադիր այս առթիւ քաջատրեւ է թէ Պ. Միտիլինը մեծ փորձառութիւն չափած է խառն ցեղերու եւ կրօններու հարցին կարգադրութեան մէջ: Հետեւաբար ի վիճակի է յաջորդութեամբ վարելով ի վիճակի զայլափախները:

Այս ծրագրին վրայ էր որ, միւս պատուիրակութիւնները կահեղին թէ Պ. Միտիլինը կ'ողգէ Միջերկրականի անդամութիւնը որ գտնուէ: Միւս նաւանց որ, Միտիլինը բացառապէս հասցնուցած է թէ Ռուսիա կ'ողգէ Բիթլիքի շրջանը: Միջերկրականի անդամութիւնը մը վրայ: Այս տարին մասնաւորապէս յիշած է ագրիկիան Տրիպոլի: Միւս կողմէ, Մոսկուայ կ'ողգէ խորհրդին մըն ալ Կարմիր ծովուն մէջ ապահովել, եւ պիտի պնդէ այս պահանջին վրայ, եթէ իր ուզածը չըստանայ Միջերկրականի մէջ:

Իրազեկները կը հաստատեն թէ այս առաջադրութեամբ է որ Պ. Միտիլինը ներկայացուցաւ իր զինուոր, Տարսիսի եւ Խալապան գաղթականներուն ապաշխար կը նկատէ մէկ խնդիր:

Արեւմտ, Միտիլինը կը ջանալ ձգտել Երկրորդ տասան կողմերու հարցին լուծումը, իրեն առանձին խնդիր, որպէսզի կարենայ օրակարգի վրայ դնել Միջերկրականի վերաբերեալ բոլոր խնդիրները:

Այդ, համաձայն միեւնոյն աղբիւրներուն, Մեծն Բրիտանիա երբեք տրամադրի չէ կորսնցնելու իր տիրական զինուոր Միջերկրականի մէջ: Ան աւելի քան երբեք մտաւոր է իր հաղորդակցութեան ձեւով համաձայնութեան համար, զիպէ Միջին եւ Մոսկուայ Արեւելք, Հնդկաստան եւ Շարք, Արեւելք, Ասոր համար է որ, վերջին մէկ տարուան ընթացքին, Ռուսիոյ կողմից քրտնէ, երբ Մոսկուայ պահանջեց ռուսերու իր իսկ իրաւունքները: Տարսիսի վրայ: Դարձեալ, այս մտահոգութեամբ էր որ մերժեց Ռուսիայ առաջարկը՝ հինգ պետութեան մասնակցութեամբ քննելու Փրանքեանդիական վեճը Մուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Դիտել չուրք որ Մոսկուայ մասնակցի թանձրէր հարցին քննութեան, թէ ի վերջոյ պարտուեցաւ այս ճակատին վրայ:

Մէկ խօսքով, կատարելով թնձուկ: Դարձեալ դարձաւ պայքար Միտիլինը եւ Ռուսիոյ միջեւ, Միջերկրականի տիրապետութեան համար: Պայքար մը, որուն թեթեւացումը կամ սաստիկացումը կախուած ունի Մ. Նահանգներու միջամտութենէն: Այս վերջինը արդէն քարեղի մեղաշնորհներ եւ ուրիշ տառապանքները ապահոված ըլլալով Արաբիոյ, Լիբանանի մէջ եւ այլուր, ամէն բանէ առաջ իր անտեսական շահերու մասին կը մտածէ: Բայց, հակադրուած է իրաւարարի զէր մը կատարել, որպէսզի չխանդարուի Երեք Մեծերուն համերաշխութիւնը:

Այսպէս կամ յայնպէս, կը թուի թէ Մոսկուայ այս անգամ կը ճամբայ պիտի չմտայ, զոնք մէկ-երկու կարեւոր խորհրդինը ապահովելու համար Միջերկրականի մէջ: Իրականացնելու տար շուրջերու երազը:

Աճանագրութեան մը գիւնը եւ ուրիշ նորութիւններ

Ահաւասիկ այն գեղեցիկ գոր Հայ Գաղթ. Կեդր. Դրասնեակը (Օֆիս) կը հաղորդէ ի գիտութիւն իրեն եկրակայ հասարակութեան (Նամակներ):

1. — Ֆրանսական կառավարութիւնը նկատի առնելով որ ներկայ պարագաներուն մէջ անձնագիրներու (ինքնուրիշան թուղթ) վերանորոգման ծախքերը շատ ծանր են, եւ, միւս կողմէ, աղքատին շահը կը պահանջէ որ քաջաբերութեամբ բանուորութեան պահպանումը Ֆրանսայի մէջ եւ նոյն իսկ նոր աշխատաւորներու մուտքը, որոշած է: —

Ա. — Ամէն աշխատատեղ որ ունի աշխատատեղի կանոնաւոր անձնագիր եւ տարեկան 120.000 ֆր. հատուար կամ անկէ վար թոշակ մը կամ աշխատավարձ մը կը ստանայ, պիտի վճարէ 100 ֆր. տուրք մը, փոխան 400ի, իր անձնագրին վերանորոգման համար:

Բ. — Վերոյիշեալ աշխատատեղներուն կողք — կիցները, ծնողները կամ խնամակալացած անչափահաս զաւակները ազատ պիտի ըլլան որ եւ տուրքէ, հետեւաբար ձեր պիտի ստանան իրենց անձնագիրները, եթէ կրնան հաստատել թէ որ եւ է վճարովի աշխատանք չեն կատարեր եւ իրապէս բեռ են իրենց վրայ:

Գ. — Նոյնպէս հարկէր ֆրանք պիտի վճարեն բոլոր անոնք որ մէկ կամ մէկէ աւելի ֆրանսացի զաւակներ ունին:

2. — Ներքին գործերու նախարարութիւնը որոշած է որ ջնդիկ զամառու աշխատատեղ յիշատակութիւնը վերադարձի տուներուն եւ պարենատուներուն վրայ: (Խմբ. — Կ'աշխարհէ Գերմանիա եւս, զայցած աշխատաւորներուն): Հանք — պիտի վճարէ յիշատակին Իսթրիալներուն եւ նաւահանգիստներուն լուր տրուած է այս որոշման մասին:

3. — Հայրենիք վերադարձած բոլոր պատերազմական զինուոր, ուղիակի ուստիականական վերադարձի թիւներն պիտի ստանան, անանց Աշխատանքի նախարարութիւնէն անցնելու, աշխատաւորի ձեր անձնագիր մը, իրենց իսկ ընտրած արհեստին համար:

4. — Բոլոր անոնք որ արտուած են պարտաւորել աշխատանքի համար, եւ հայրենիք վերադարձուած են, ուղիակի Ռուսիականական Վերադարձի (Préfecture de Police) կամ իրենց ինտելեկտի ռազմապետութիւնն պիտի ստանան, անանց Աշխատանքի նախարարութիւնէն անցնելու, աշխատաւորի ձեր անձնագիր մը, իրենց իսկ ընտրած արհեստին համար:

5. — Գերմանիայէն վերադարձած բոլոր աշխատաւորները, որոնք զործ չեն գտներ իրենց շնորհած փորձիկան արձակուրդին անմիջապէս վերջը, անյապաղ պիտի օգտուին անգործ աշխատաւորներու անտուկէն (chômage), առանց բնականութեան տեսողութեան պայմանի, եթէ ապա — ցուցանեն թէ իրենց արտուած անալիզի գործ կը ընդին արհեստ մը, կանոնաւոր աշխատավարձ ստանալով:

Ասկէ դատ, կը յիշեցնենք բոլոր անոնք որ Դերմաններու համար աշխատած են եւ որոնք անձնագիրը Վերադարձական 339 կնիքը կը կրէ, թէ պիտի տրուեն անյապաղ փոխել այդ անձնագիրը, զիմիկով Օտար Բանուորներու վարչութեան:

Նոյնպէս կրկին կը յիշեցնենք շահակցներուն թէ, երբ աշխատաւորի անձնագիրն մը պայմանաւոր կը մտնելայ, պարտաւոր են, վերանորոգութեան համար զիմիկ նախ Աշխատանքի նախարարութեան, ինչոյ Ռուսիականական Վերադարձութեան: Հարկ է այս զիմիկով կատարել անձնագրի պայմանաւորման լրացումէն առ նուազն երեք ամիս առաջ:

Հնդկ(Ա)ՅԻՆԻՆ կը հետագրեն թէ Ֆրանսիայի թոյլ չեն տուած որ Ֆրանսական զինուորութեան հերոսներէն զօր, Ալճանդրի թունդին մօտէ իր գործով, ներկայ ըլլալու համար Դափնոյններու անձնատուութեան: Ֆրանսական շրջանակներու մէջ զիմիկ կատարել թէ Դափնոյնները տակաւին ընդունած չեն Ֆրանսայի զինուորականութիւնը: Զընդհանրի վրայ: Ֆրանսական վարչապետը Փարիզ պիտի դայ այսօր, խորհրդակցելու համար Ֆրանսական կառավարութեան հետ, զանազան խնդիրներու մասին:

ՎԵՐԶԻՆ ԺԱՄ

ԴԵՐ ԶԵ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հինգերու ժողովին

Բ. Լուսարջանը Նոյնտերին

Հինգերու ժողովը երկէ նոյնն զնախկինս ի տալական դաշնագրին քննութեամբ: Երկուսու — ինչ կառավարութիւնը 50 հոգիներ յատուիրաւ — կուժին մը զինքն է, արժեքներու համար իր պատահանները որ հետեւեալ ձեւով կ'ամփոփուին: —

1. Մարազիկ անհամապատասխանութիւն հետ, Երկուսույն ձեռնարկ ամբողջ Վենեցիայի եւ Իսթրիայի շինաններ եւ Տայմոցիոյ: Հարեան կողմէն: Գը նշանակէ ամբողջովին տիրապետել Թրիէսթի վրայ: — 2. Հատուցում: — Իմիջեւ 400 միլիոն ֆրանք: — Գը նշանակէ ամբողջովին տիրապետել յանձնարարութեան զոհերու համար եւս: — 3. Հատուցում անարի տրուած եւ Իտալիա փոխադրուած զոգիներու: — 4. Յանձնում պատերազմի ոճրագործներու: —

Մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ նաեւ իտալական զաղթականներու խնդիրը: Ամերիկա ծրագրի մը կաշմած է զանոնք միջազգային խնայականութեան ենթարկելու համար: Անգլիա չի համաձայնիր որ եւ ծրագրի որ կրնայ խախտել իր զերանշունչութիւնը Միջերկրականի մէջ: — Գ. Միտիլինն ալ իր մասնաւոր ծրագրերն են ունի: Հատուցանել կը կարծեն թէ ի վերջոյ ամերիկեան ծրագրի պիտի ընդունուի:

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը անորոշ է տակաւին: Պաշտօնական զեկույցը կ'ըսէ թէ Հինգ նախարարները խորհուրդը երկու նիստ ունեցաւ երկուշաբթի օր: Ռոշուած էր լոյս Անգլիոյ, Երկուսույն, Իտալիոյ եւ բրիտանական գաղթականութեան տեսակէտները Իտալիոյ եւ Երկուսույն ինչ օսածաններուն մասին: Երկուսույն ինչ պատուիրակները ուշ հասած ըլլալով, ժամանակ չունեցաւ ներկայացնելու իր զեկուցումը:

Վերջին լուրերու համաձայն, Հինգ Մեծերու ժողովին առաջին նստաշրջանը պիտի վերջանայ քանի մը օրէն — Թերեւս մինչեւ չարթու մէջ, իսկ երկուրորդ տեղը պիտի ունենան խորհուրդներ: Իրազեկներ կը քաջատրեն թէ այս խորհրդամոտը վերջուն նպատակը օսածանալական է եւ եթէ օրս — կարգին վրայ արձանագրուած բոլոր խնդիրները քննուին, ոչ մէկը վերջնապէս պիտի լուծուի: Ազգութեամբ որոշում մը պիտի տրուի այն խնդիրներու մասին որոնք քննութիւնը յառաջ տրուած է: Լոնտոնի մէջ կ'ազմուած մասնագիտական օրական մը վերջնական ձեւ պիտի տայ այդ հարցերուն կարգադրութեան եղանակի մասին: Իսկ այն խնդիրները որոնք մասնաւորապէս վերջուն կ'ըսեն — ան, պիտի յորդին զանազան խնամախօսութեան:

Միւս այս միւս այն, կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ Թրիէսթի մէջ: Կորիցիայի մէջ — դաշնակցային կառավարիչը յայտարարեց թէ հատուցութեան իր ծաւալը քաղաքին մէջ: Սպասուեալները եւ օպանութիւնները իրարու կը յաջորդեն: Գաղթականները եւ կ'ինքն ծուղակը ձգուելով իրենց ընկալականի փողոցին մէջ, սպանուեցան: Դաշնակցները մահապատիժ օսածանեցին բոլոր անոնք որ զէնք կը կրեն առանց օրինական արտոնութեան:

47 հոգի կը դատուին

ԻՐԻՆԻ ԴԱՆԻՃԵՐԸ 45.000 ԶՈՇԵՐՈՒ

Երկուշաբթի օր Լիւնչպէրին (Գերմանիա) անգլ. զինուորական ատեսանին առջեւ անասու դատաւարութիւնը 47 Գերմաններու, որոնք ամբաստանուած են իրեն Կատարականաւոր 45.000 գողտներ, Պէլզին չարաշուք արգելարանին մէջ: Գլխաւոր ամբաստանաւոր է Երկու Բարտըր, 38 տարեկան, Էս — Էս հարեւրապետ: Ամբաստանաւորներուն քանակը կրկին են, զիմաւորը, Իրմա Կրեյզ, դարձեալ Էս — Էս: Թերթերը կը գրեն թէ բոլորը ընկճուած չեն եւ միայն Իրմա Կրեյզն կը միայն, դատաւարութեան տակ:

Ամբաստանաւորները լուսանկարուած ատեն, կ'ինքնին մէկը մարեցաւ, իսկ միւսները անարժէքներ ջանալ վայրկեան:

Բարտըրի եւ բոլոր ամբաստանաւորներուն դէմ եղած ընդհանուր ամբաստանութիւնը այն է թէ պատճառ կ'ըսեն Պէլզին եւ Անուլիցի արգելարաններուն մէջ փակուած կալանաւորներու մահուան եւ տառապանքին: Կան մասնաւոր պարագաներ ալ, օրինակ — անգլիացի նաւալի մը եւ վեց տարեբար ազգերու պատկանող անձերու սպանում թիւն են: Գը կարծուի թէ դատաւարութիւնը պիտի տեւէ երկու շաբաթ եւ կատարութեան եղանակը նախընթաց մը պիտի դադարէ պատերազմի ոճրագործներու անգաղայ դատերուն համար:

Անուլիցի քննապետ մը, որ կը վարէ դատաւարութիւնը, յայտարարեց թէ ամբաստանաւորներն իւրաքանչիւրը մասնակցած է խոգորութեանց:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ
ԹՐՔԱՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

(Բ. Է. ՎԵՐԳԻՆ ՄԱՍ)

Միջնարարէն զերջ խօսք առաւ Ազգ. Միութեան հոգեւէ Հայաստան դաշտը պատգամաւորներէն Պ. Մ. Ասատուրեան, որ Հայաստանի կառավարութեան եւ ժողովուրդի ողջոյնները հաղորդելով Փարիզահայտիւնս, առաւ իր ապաւորութիւնները Խորհրդային Հայաստանէն: Բաղադատական երաւ Հայաստանի 1920էն առաջ ունեցած դիմակին եւ այսօրուստին միջեւ: Այսօր Հայաստան զիւղատնտեսական եւ ճարտարարուեստական առաջնակարգ երկիր դարձած է: Պարզ արօրին տեղ թրաթէօրը (մեքենաշարք արօր) իր բանի, ջրամշտներ արցունած են եւ ոռոգումները աւելցուցած են արտադրութիւնը: Պատերազմի ընթացքին Հայաստանի ժողովուրդը ետապատիկ աւելցնաց, կարաղ եւ միւս իւր ուսանար քան միջնասայի ժողովուրդը, շնորհիւ զիւղատնտեսութեան զարգացածին: 1920ին առաջ ճարտարարուեստին երկու ձեռնարկներ կային, որոնցմէ բունկարի զործարարն առաւական, Ալլահվերտիի պլանմանքին ալ Փրանք. ընկերութիւն մը կը շահացործէին: Ինչպէս արօր 43 ճարտարարուեստական ձեռնարկներ կան հոն, ձգարիժի (քառուղւ) քիլօն կարտա 35 ռուբլ 4 կոպէկի: Եւրիպո պատերազմի ընթացքին 35 նոր զործարարներ շինուած են, որոնք պատերազմի ընթացքին ռազմանիւթի արտադրութեան յառկացուած էին, բայց այսուհետեւ օգտաւար շինարարներու թիւնց պիտի զործածուին: Յիշեց աշխմիւնիօմի զործարարն, որուն վրայ 13 միլիառ ռուբլի պիտի ձախտուի, Գանաբեռի բարձունքին վրայ, Նոր Արարիկի քաղ: Գերման զերջ ճարտարադէտներ սկսած են շինել զայն: Երկրորդը, օդանաւային զործարարն է, որ արդէն շատ մը օդանաւեր արտադրած է: Ունիլի նաեւ օդանաւորդներ, որոնցմէ Պուռնաշեան 27 զերման օդանաւ վար առած, յետոյ չղօկկառքի արկածի զոչ զայցած է:

Մշակույթի մարզին մէջ եւս Հայաստանի դարձեցած է, ունի 154 մանկապարտէզ, 1134 դպրոց, աւելի քան 200,000 աշակերտ եւ 11766 ուսուցիչ, բացի 11 բարձրագոյն վարժարաններէ։ Ուսուցչին ու մտաւարկային մեծ ապէս կը զննահատուին այն-տեղ եւ զեկամաւոր զեր կը խաղաղ եւ կառավարու-

— « Տանջուած կալանաւորները կը պատկա-
նէին տասը տարբեր ազգայնութիւն: Մեծն իրիտա-
տանիս տանձնած է այս զտառապարտներէան պա-
տահանատունները, որովհետեւ բոլորովին
անկարելի է առանձն մը կազմել, դատ վարելու
համար այս բոլոր ազգերէան կողմէ: Առջեկիցի
մէջ կամխամտաւորքեամբ սղանմուած են հազա-
րաւոր մարդիկ եւ հաւանաբար միլիոններ: Ամ-
բաստաններէն իւրաքանչիւրը իր բաժինը ու-
նեցած է կանխամտաւորներուն կատարուած րոտ-
նջումի այս քաղաքականութեան մէջ: Այս տար-
բան ապրիլի երկրորդ շաբթուն բրիտանական Բ-
րանսիկի կեդրոն եկան հազար մը զերման սպա-
ներ, տեղական զինագույ մը խնդրելով, որովհե-
տեւ, կ'ըսէին, բժումը ժամատունը (թիֆիս) եւ
ուրիշ վարակիչ հիւանդութիւններն ծագած են
60.000 կալանաւորներու մէջ, եւ տեղափոխու-
թիւններ պիտի կատարեն, որպէսզի համաճարակ-
ները շտարածուին քանակին մէջ: Թիւ 2 առաջա-
ւարին մէջ, որ կ'իններու յատուկ էր, կային 300
հիւանդներ որոնք յոյն իսկ անջատուածն էին
մառախակներէն: Տարբ Գոգի թիւան էին տեղի մը
մէջ ուր հազիւ մէկ հոգի կ'ընար տեղաւորուիլ:
Սոյորական տաղաւարի մը մէջ քառական տեղ
կար քսան հոգիի համար, բայց 600էն մինչեւ հա-
զար հոգի թիւմած էին: Տաղաւարներուն մէջ ող-
ջը, մահամեծքը եւ մեռելը բոլորը միասին էին:
Արգելադրանքին շուրջը կային մինչեւ 13.000 անթաղ
զիակներ: Անգլիացիներուն դաշին քանի մը օր ա-
տըջ 2000 հոգի զիակներ կը փառջէին օրակա-
ն 12 ժամ եւ կը թաղէին լայն գիւղերու մէջ: Երբ
Անգլիացիները հասան, տակաւին 13.000 մեռելա-
ներ կային: Անեղեակալցիւի վիճակ ունէին դիակա-
ները: Անքան նիւստ էին որ կին մը կրնար փո-
խադրել զանոնք: Արտաքնոցներ չկային: Կալա-
նաւորները իրենց տաղաւարներուն մէջ կը փակ-
ուէին զիւրերը, էէին կ'ընար քնանալ եւ ստիպուած
էին նստիլ իրարու վրայ խռնուած: 12.000 պրե-
քէն 2242ը ծանրապէս հիւանդ էին եւ 7000ը դա-
րձան կը կարօտէին: 28.185 կ'ենեռէին 2000ը ծանր
հիւանդ էին եւ 18 հազարը բժշկական խնամքի կը
կարօտէին: Ամէն օր 125 նոր հիւանդներ կ'աւել-
նային: Բացի 13.000 դիակներէն որ փոռած էին
այնտեղ, յաւրըջ վեց շաբաթներու ընթացքին,
հակառակ ամէն խնամքի, 13 հազար հոգի եւս մե-
ռան: Անկէ գտաւ, վեց շաբաթ վերջը, 11 հազար
հոգի կը գտնուէին հիւանդանոցի մէջ: Մահաւան
պատճառներն էին անօթութիւն, ծարաւ եւ խոշ-
տանգութեւ: Մինչեւ մահ ձեռնելով, զնոցականաբ-
նով կամ անօթի ծեղկով կը մեռնէին (Դար.)

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13^e
Le Gérant : H. AGONEYAN

Քեան մէջ, Բարձրագոյն վարժարանները տուած են 10,000 մասնաշէտեր: Անդրհիփիսի ամէնէն բարձր զինւորաւորակաւ վարժարանը կը զբաւնո՛ւի Երեւանի մէջ, ուր պաշկերտներ կուզան Վրաստանէն ու Աղբալէանէն: Հայերէնը պարտաւարձ է բոլոր Վրաց վարժարաններուն մէջ, ուր յաճախող փոքրամասնութիւններն ալ կը սորվին հայ լեզուն, ինչպէս Քիւրտերն ու Քուրճերը: Յիշեց հայ գիտականները, աղաւթականները , երա՛ւ ժշտները, երգչները, որոնք զԿահառուած են ամբողջ Պորսըզ: Միւռլթեան մէջ: Հայաստանի մէջ կան 1882 զրադական, 4 միլիոն չիբերով, իսկ ամէն տուն իր սեփական զրադական ունի: Իսթիֆիի գործերը երբ հրատարակուեցան՝ ժողովուրդը պոչ կապած էր արտունկ կանուխէն եւ քանի մը ժամուան մէջ սպառեցան: Փոխան 35 բիւլիսի այսօր աւելի քան 1000 բիւլիկներ կը գործէն Հայաստանի մէջ, սեժամամտութեամբ կ'ենր չըլնաւաւարտ Հայաստանի համալսարանէն: Ո՞րը հնդային Հայաստանի ժողովուրդը ապառ է գարգացնելու իր մշակոյթը: Մասնաւորներու ընդարձակման հոգը աւելի շատ կը զբաղեցնէ Հայաստանի ժողովուրդը, եւ աւելի բազմամարդ հասարոյթներ կը գումարեն՝ պահանջելու համար Թրքահայաստանի նահանգներուն միացումը ներկայ Հայաստանին :

Ներդադրի համար շատ կը մտածէ Խ. Կառա-
վարութիւնը: Առաւելն հերթին Հայաստան պիտի
աւելորէն Յունաստանին, Սուրբի եւ Իրանի Հայա-
ըր, որոնք նուազ բարեկեցիկ վիճակ կը ներկայա-
ցնեն: Հայ ժողովուրդը կը զոհանայ է, աւանդու-
թիւնները կը պահէ, Կառավարութեան հետ է:
Հայաստան արտաքին գործադար ունի եւ շուտով
արտաձայնի մէջ ներկայացուցիչներ ալ պիտի
ունենայ: «Հայ մամուլ»-ներու հարցն ալ պիտի
լուծուի, մէկ մասը Հայաստան ներդադրելով,
միւր մասն ալ Հայաստանի Կառավարութեան
պաշտպանութիւնը վայելելով:

Ժողովին փակում է նաև կարգապահության հարցը, որ բերնի ողջունի հետևողքի պատիվը հրդուի ձայնասանի կատարելությունն: Բանաձեւը իր խնդակցութիւնը յայտնելով ձայնասանի կատարման նուաճումներուն համար, յոյս կը յայտնէ թէ յետով պիտի իրականանայ ձայնասանին սաճեալներու ընդարձակումը, պատմական հողատնտեսական միասնութիւն: Նոյն յոյսը յայտնէ նախապահոր իր փառքուն խոցելուն մէջ:

ፎፖደበቱን ቅጊቱህሳቅ።

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱԳԱՐՏՈՒԵՑԱԻ Ժան Հէրբոլ
Փաբէ, Թատիս — Փառեղի ճարտիչը, որ ամէն օր
էլ աղագարաբէր թէ «Անլիլան պիտի կործանի ինչ-
պէս Կարիկոնքը»: Փաստեղ որ այնքան անգիճեղի
էին որ դործը վերջացաւ մէկ դատապարտութեամբ
Դատարանի քերուած էին իր խօսած «ճառերուն»
ճախարանիկները (տխր), եւ Փաբէ կը լսէր իր
ձայնը, — «Գերման քանակը երբեք պիտի չպար —
տուի»: Պաշտպան փաստաբանին ի գոր ջնանաց
մեղմացուցիչ պարագաներ տրեճցնէլ, ըսելով թէ
անչափազօր կը էր ան: Ընդհ. դատախազը հասա-
րակ ոճրապործ մը կը նկատէր մարտասանեալը եւ
ոչ թէ թաղաքական յանցանոր: Երբ Փաբէ ըսաւ
թէ անկեղծօրէն կը հատարաւ Դերմանիոյ յառ —
թանակին եւ կը գործակիցէր առանց դրամի, դա-
տաւորը պտտաց թէ ամիսը 30.000 Փաբէ կը
ստանար: Փաբէ պատասխանելով, «Մոռի՛ր Երլա-
լիէ մէկ գիւշերուան մէջ կը չափէ այդ դումարը»:
ԱՆՏՈՒԻ ԹԱՄՏԻԵՒՕ, նախկին վարչապետ եւ
Բլէճանայի պաշտասկիչը, որ միեւնոյն ատեն
հրապարակեց իր էր, մեռաւ առջի օր: Վեց տա-
րիէ ի վեր անկողնի դամուռը իր անդրմէնի հը-
ւանդուլութեամբ: 69 տարեկան էր, եւ տիրութի պատ-
մութիւնն որ կը ձգէ իր ետին:

ՊՈԻԼԿԱՍՐԻՈՑ հրաժարեալ նախարարներէն
Զեմէճիկ, ընդդիմադիր հասանքին գլխաւոր վա-
րիշներէն մէկը, սպաննուած է խորհրդաւոր պա-
րաբարաներու մէջ, համաձայն Անդարա հասած լու-
րերու :

ՃԱՔՈՆԻ զբաւման համար 200.000 զինուորը բառական պիտի ըլլայ մինչեւ վեց ամիս, յայտաբարեց Զօր. Մէք Արթրը: Միւս զինուորները պիտի արձակուին հետզհետէ:

ԶԱՆԳՈՒԱՆԱՅԻՆ գործադուլներ իրարու հը
յաջորդեն Մ. Նահանգներուն մէջ: Զորաի հաս-
տատութիւնը փակած է բոլոր գործադանները,
իողովոթ թափովով 200.000 բանուորներ: Նախագահ-
Թրումբն իր ջանակէն էր մը գտնել:

ՀԱՅՏ. ՉԻՒ ԸՆՏՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒԹՅԱՆ Ժախքերը ստանձնած և կառավարութիւնը (Թուղթ ազդեցուն համար, տպագրութիւն, թուեթուղթ, առարկան հախքեր են.): Առաջին անգամ է որ պետութիւնը կը ստանանք ընտրական պայքարի ծախքերը որոնք առ նուազն 50.000 Փրանք պիտի ըլլան իւրաքան - իւրը թեկնածուի համար: Զեգծումները կանխելու համար, իւրաքանչիւր թեկնածու 20.000 Փրանք պիտի վճարէ իրեն երաշխարարութիւն եւ պիտի կորսնանք այդ եղանակը, եթէ չէ չաճած քուէներու առ նուազն 5 առ. հարիւրը: Անշուշտ մէկ ալ թեկն -

Օր. ԱԼԻՍ ՃԻՆՃԵԱՆ ԷՆ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐ -
ՍԱՄԵԱՆ, Գրանցուած: 15 Սեպտ. 1945

Փարիզի Ազգ. Տունը

ԽՄԲ.— Ազգ. Տան Յանձնախումբէն ստացած ենք հետեւեալ գեկոյցը, հրատարակութեան խրնդ-բանով .—

Փարիզի Հայ Ազգային Տան դեման ու յար -
դաման ծախքերուն համար թափառել, հանգստա-
դրութիւնը իր շարունակութի մէջ թափառլ, Հայ ազ-
գութիւն թուր խաւերուն մէջ գտնելով ջերմ վերա-
բերում: Արդէն Հինգ միլիոն Փրանքի դումար մը
ապահովումն է, շնորհիւ այն իմամներուն զոր
կը կատարէ Ազգ. Տան Յանձնարարութը, որ, ինչ-
պէս յայտնի է, կազմուեալա Փարիզի Հայ եկե -
ղեցոյ վարչութեանն ու Հայ Ազգ. Ընդհ. Միու-
թեան վարչութեան ներկայացուցիչներով: Դեռ
իր մնայ երեք միլիոն Փրանքի զոր պէտք է հաւա-
քել մինչեւ Հոկտեմբեր 1:

Հայ Ազգ. Տան Յանձնախորհրդը մեր մասնաժյւղի միջոցով հրապարակւի կօշ կ'ողջ Գաբրիէ բոլոր Հայերուն, ու նորինիկ Ծրանայի բովանդակ Հայ դպրութիւն, - վասնիք Ազգային Տունը Ծրանաւ-հայ դպրութի ազգապահպանման ձևակաւ գործին կրկնաւոր ծառայութիւն մատուցանող Համադու-թիւն մը պիտի ըլլայ, - եւ կը խնդրէ մեր Քրան-սարանի բոլոր գիտակից Հայրենակիցներէն, որ տառնից սպասելու իւրաքանչիւր անհայրի մօտ գի-մուռ կատարելուն, իրենք իսկ Հաճին իրենց մա-նակցութիւնը փութացունէ այս ազգօգուտ ձեռ-նարկին:

Այդ մասնակցությունը կարելի է բերել երկու
 ձևով, կամ այդ նպատակին համար գումար մը
 նուիրելով Փարիզի Հայոց հեղեղեցիին, եւ կամ
 զենելով ինչպէս որ կը փափաքին, Շէյա Ազգային
 Տան Բաժնետիրական Ընկերութեան» քաճինթուզ-
 թերէն զոր Յանձնարարութեւ շրջադարակ հանած է
 եւ որոշեց իւրաքանչիւրը կ'արժէ հազար Փրանք։
 Փարիզի Հայ հեղեղեցիին այդ նպատակով գու-
 մար մը նուիրող մեծ անշուշտակեցներուն ինչպէս
 եւ որոշ թիւով քաճինթուզներ զնորոգելուն ա-
 նունները մամուլին մէջ պիտի շրջադարակեին։

Մասնապիցի ցանկացող մեր հայրենակիցները կրնան դիմել հետևեալ հասցեներուն.— Հայ Ազգային Տան Երանձամբի բնապահ Գ. Երևանի Պարկիթեանին 52 Rue Lafayette, Հայ Ազգ. Լիգի Վրոնիսեան ցրտնիսակին, 9 Place de la Madeleine, Հայ Ազգ. Տան Երանձամբի գանձապահ Վ. Թո-լունեանին 164 Rue du Fbg. St. Honoré, Հայ Ազգ. Տան Երանձամբի քարտուղար Չ. Ջրաշ Ապրի-սեանին 261 Rue du Fbg. St. Martin, Փարիզի Հայ եկեղեցիի քարտուղար Ռեան, 15 Rue Jean Goujon եւ Հայ Ազգ. Տան Երանձամբի հետեւեալ նա ղամներուն, Գ. Կարապետ Յակոբեան 10 Rue du Caire, Գ. Յ. Գարակիւսեան 65bis Rue de Romain-ville, Գ. Մարտ Տերմանեան, 35 Rue de la Boétie, Գ. Վահէ 2 Քլիկիկեան 24 Rue Feydeau, Գ. Գ. Պա-տուսեան 48 Rue de la Chine :

Հեռաձայնի հասցէ. — Tossounian ELY. 77-60 ,
Bargherdjian TAL. 55-88 :

նաժուները գումար մը կը վճարեն, բայց պետու-
թիւնը չստանձնէր ծախքերը:

Ուժը ՄԻԼԻՍԷ տեղահան հեղինակներն այնպես են Պերլերեն են առկա 9ր 2000 Շոգրի կոնցերնի: Դառնալիցները կը հաշուեն թէ համապատասխան 14 միլիոն Կրթմանըն աշտպիս պիտի տալին մարաթոն – քէն, արեւելիկն արեւմտաւոր զառքերով: Անոթութիւն են հրահանդիսները կը հարաւիրն այս սիլիոնաւոր բազմութեանց մէջ:

ՈՒՏԵՍՏԻ ԳԻՆՆԲԸ պիտի պահուին, հաջը ազատօրէն պիտի ծախուի այս ձմեռ, ճարպեղէնի բաժինը պիտի աւելանայ եւ քիչ մը տաքութիւն պիտի ունենանք,— համաձայն էլ վտարական նախարարին յայտարարութեան:

Ուկրինացիները գործադուլ պիտի հռչակեն
այսօր, չորեքշաբթի, բողոքելու համար նոր տուր-
քերուն դէմ: Բանուոր - սպիտիչներն ալ յաւելում

ՍՈՒՆԻԿՆԵՐ խորհրդաւանը աղմկալի նիստ մը ունեցաւ առջի օր, երբ տքտաքին նախարարը յայտարարեց թէ կատարական վերջին տաքնապը հետահանք էր օտարին կողմէ վճարուած գործա - կարէնքու արտադրութեան:

ԱՆԻԷՆ - ՊՈՒԱ - ԲՆԱՆԱՊԻ, ԲՆԱՆԱՊԻ, 1945 — 46 թ ըրջանի հայերէնի դասաւանդութիւնները
 ԿԸ զերական Սեպտ. 20ին: Դիմել 34, Villa Rou-
 veyrole, Asnières:

ԾԱՌՈՒՐ է Citroën C 4 F, 4 նոր pneuներով :
Սափերիէի գործիք՝ tondeuses ամերիկեան Bressant
№ 1, 0, 000, փոքր մօտէլ Ֆրանսական 0, 0000,
1) 10mm, Եւրամանր գրէթէ նոր : Գրէլ Ա. Կապէնց,
33 Rue Baudin, Ivry Seine :

ՄԱՐՍԻՅԵԼԻՆ Պ. Գէորգ Պօլաճեան Եռամսեայ
Զարաց կը նուիրէ իր աներոջ, Պ. Տէօյնեանի:

Մեր ԽՕՄԲՐ

ԴՈՐԷՆ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ԱԶԳՈՎ. — 2.

Այլեւս ոչ մէկ տարակոյս՝ որ Խ. Միւրթինը վճռած է ոտք դնել Միջերկրականի ափերուն վերայ, խարխիւներ տպագրելով կամ դադարեցրել մը « Բնամակալութիւն » ստանձնելով :

Այս դիտումը բացորոշապէս երեւան եկաւ առջի օր, երբ Միւրթի ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, պատասխանեց զանազան հարցումներու :

Հակառակ իր դիւանագիտական լեզուին, թափանցիկ են եւ խօսքն Խ. Միւրթինի արտաքին գործերուն արտայայտութիւնները : Տեսակցուած են անմիջապէս վերջը, Լոնտոնի թերթերը ճշտեցին թէ Մոսկուա յայտնապէս կ'ուզէ ազդեցութեան գոտի մը Միջերկրականի մէջ : Կը նշանակէ թէ Նիդուցներու խնդիրն ալ մեծ ֆենաթար պիտի մտնէ վեճական փուլի մը մէջ : Արդիւնեւ, ինչպէս կարելի է Միջերկրական իշխել, առանց պաշտօնի յենարան մը ունենալու Վոսփօրէն Տարտանէլ :

Մնաց, որ, Հինգ Մեծերը անելի մատուցած են արդէն, հազիւ աչքէ անցուցած իտալական խնդիրը : Այս պարագան կը հաստատուէ նաեւ Փարսիական Գործակալութիւնը, պարզեցնել կացութեան բանի մը ծայրերը :

Յուդայական տնտեսական պահանջները քրտինք թափել կուտան արդէն : Անոր հողային եւ տնտեսական պահանջները ճնշուած ստան, երեւան եկաւ որ Խ. Միւրթինն ալ 600 միլիոն տոլար հատուցում պիտի պահանջէ : Եւ որովհետեւ ընդհանուր իտալական ի պիճանի չէ այդ գումարը վճարելու, իրադրեանը կը հետեցնէ թէ Մոսկուա հատուցում պիտի ստանայ... Մ. Նահանգները : Կերթնու Եւրոպայի պարենաւորման ամեն քիչեան կազմակերպութիւնը (UNRRA, — տեսակ մը նոր Միջառաքման) որոշեց 450 միլիոն տոլարի վարկ մը բանալ իտալիայ : Արեւմտեայ գոլմարը պիտի փոխանցուի Խ. Միւրթին, եթէ ընդունուի հատուցումի պահանջը : (Եւրոպայի պարենաւորման միտուկին 75 առ հարիւրը կը հոգան Մ. Նահանգները) :

Բայց այս մասնակի հարցէն շատ աւելի բարդ հանգամանք մը ունի Թրիպոլի խնդիրը :

Եթէ Հինգերու ժողովը որոշէ Եւրոպայի յանձնել այդ նստահանգիստը, ամենէն առաջ Խ. Միւրթինն է որ պիտի օգտուի, յենակէտ մը ապահովելով Արիւսականի վրայ :

Բայց, մասնաշէնները կը կարծեն թէ Մոսկուա պիտի չզոհանայ այդ խնդրական յենարանով, եւ պիտի պահանջուի անկէն : Իսկապէս խորհրդային խորհուրդը, Միջերկրականի բացիքը, եւ ոչ թէ խնդրած նստահանգիստ մը : Այս թէ ինչու խոր մտահոգութեան մատնուած են Լոնտոնի թաղաքական շրջանակները, հակառակ իրենց զգուշաւոր շարժումներուն :

Այդ կ'ապացուցանէ նաեւ տեղական թերթի մը կարեւոր լուրը, որ հրատարակուած է քիչ անդին, թերթին թաղաքական աշխատակիցը հազար ղեկով Իրաքի խնամակալին եւ Նուրի փաշայի աջակցութիւնը Անգարա, անգլիական նոր խաղ մը կը տեսնէ անոր մէջ : (Երկու հիւրերը Պոլսի զաջած են անդի մարտահրաշխ մը) :

— Է Հիմա որ Պալկարիան ուսանակման մարզ մը դարձած ըլլալով, տեսական ազատաւար մը կը կազմէ Եւրոպական թաղաքային միացորդին համար եւ, ոչ Յոյները, ոչ ալ Սերպները այնքա չեն կըրնար վստահութիւն ունենալ Անգարայի կառավարութեան վրայ, որ այնքա մարպի յենցան իր յանձնարարութիւններէն շնորհիւ արուեստին մէջ, Թուրքիա մտնի ինքնիշխան կարգաւորուած կը զգայ շատ զմեզ միայն անգլիական մրցակցութեան վրայ, կարենալ ապրելու համար : Ենթադրելով որ անգլիական պահանջներուն, ան ապաստան կը փնտռէ Անգլիոյ ծոցին մէջ : Իսկ վերջինը, եթէ միշտ հաւանքով է այնքա փակելու, երբ կը շաքարաղէս կը պահանջէ, մտաւայելու չէ : Ան իրաշխիքներ կը պահանջէ : Թուրքիան ի՞նչ ստելի քանակագին ծառայութիւն կը մատուցուի եթէ ոչ իրեն զինակ ծառայելով իրեն, միմեկը տիրապետելու համար անարական աշխարհին վրայ : (L'Orde, 19 Սեպտեմբեր) :

Լրացուցիչ լուսարարութիւններ կը պակսեն, անգլիական այս նոր ձեռնարկի մասին : Բայց երեւոյթը շատ պերճաւոր է եւ մեկնութեան չի կարողութիւն : Միանաւոր որ, կը զուգարդի ճիշդ այն պահուն երբ Հինգ Մեծերը ժողովի նստած են Լոնտոնի մէջ :

Բարձրէն չենք թոյլ, հազիւ երկու հազար մեթր, որով, յատկապէս կը տեսնուին աւերակ քաղաքները, մանաւանդ գերմանական սահմանը անցնելէ վերջ :

Երկրի մէջ կը դիտենք՝ այնքան սարսաղ-դեցիկ չեն տանիքները քանդուած, առանց կափարիչի տուփերու նման շարուած տունները : Տարբեր է տպաւորութիւնը, — ահաւոր եւ ճշող — երբ կ'անցնինք կառուով քիչ վերջ :

Այ՛ աւերակ, ձախ՛ աւերակ, եւ քիւմեթրոններով, այնպէս որ չեն հասկնար, թէ ո՞ր կը ընակի փողոցին մէջ շրջող թաղամեթիւնը : Պայ՛ — թուցիկներու հետ նստած են նաեւ հրձիգ ուսմ — պատը ուրիշ կը տողուկէր վերելակը՝ այժմ պահանջ անգլիական կառուով հակա շինքերու :

Տունէ մը մնացած է միայն այն բրդուած մը պատը ուրիշ կը տողուկէր վերելակը՝ այժմ պարպութեան մէջ կայունած : Բիւն անդին՝ դանաւ-կով կտրեր են տան մը բաղնիքները : Մեծ մարիկի դուռնակը մը դեռ կը դիմաւոր անձերին ու աւերին : Փողոցիկի արդէն ժանդարմած մահակայ մը, — արաբով պատին փակած, ձգողութեան օրէնքին զիջել կը խնդրէ, իսկ ընդհանրապէս երկաթ-թի, կաղաւթի լաւ մը ծածկած է շուրս դիմաւոր խառնարանական ուժ է այդ, որ մարդու ամբողջին հաստութեամբ երկաթէ գերանները ծալած է թուղթի պէս ու անպարտապատճառ տախտակա — մանկները բուրդի պէս գլած :

Գեղեցիկ եղած ըլլալու է Փարսիքի մը : Զոյր, ազնուապետական, հաստատուն միջնոյն տունն : Աւերակները վիպալ : Երեք բառերով մորթուած քաղաքը արիւնքաթափա պարկած է : Նախապէս կը կարծեն, թէ իրենց սիրեցեալ զոյնն է այդ, կարծիքն արեւմտեան չեն չենք : Բայց ուշադրութիւն կ'ենք, ո՛չ, ներք չէ, այլ բնականէն մոլթ կարծիքը քար մը տիրապետող շինանիւթն է : Յետագայ ճամբորդութեան ընթացքին կը հաստատեն, որ բաւական ընդարձակ շրջան մը (Մանհայթ, Հայտնիպէր) օգտուած է նոյն հանքերէն :

Այս մեղի ծանօթ ապիւրիմ Պայէր՝ ամբողջութեամբ նոյն քարէն : Հոն՝ ուրիշ չենք մը եւ կամուրջներ՝ նմանապէս : Տարբերակ բան, կարծիքի երանգ ունի նաեւ Մայքը, Փարսիքի թերթերը բաժնող գետը : Կը խորհն թէ, իր փառքի օրերուն, երբ լուսերը կը փառէին զիջերը, տեսականաւոր մը մէջ պատեւուն պատրանքը պէտք է ունենային այնքանները :

Հարտարարութեան կիզոնէ աւելի խոշոր զիւղաքաղաքի կը նմանի, այնքան կանաչութիւն կայ : Մաքուր եւ լայն պողոտաներ, փողոցներ : Տուրք ընդհանրապէս ծանօթով շրջապատուած, իսկ ծառերուն մեծամասնութիւնը լալկան ուռիին ազգականներէն մին՝ հանձնի տեսքով : Նոյնիսկ նշանակաւորական հաստատութեանց կեդրոնին մէջ պարտկանք կան շատ տուններու առջեւ : Ամէն քայտիւրիւր վիտուրը հանրային պարտկէ մը՝ որ ոմբակոծութեանց սաստիկութիւնը կը պատմէ :

Առանց սկրուտի կանգուն է միայն Փարսիայի զիջին քարէ, ամբողջութեամբ պատահական ու ազդիկ շինք : Արդիական զուրի գործող մը, աւելի ճիշդ՝ լաբորինթոս մը, ուր պիտի անցնէի օրերու մեծաշունչ մասը՝ պաշտօնիս բերումով : Գործնական մարդիկ, Ամերիկացիները իրենց դժուարեան բանակին սպասարկութիւնները տեղադրելու նախադրութեամբ խնայել են, որովհետեւ տեւ, վստահ եւ, նոյնիսկ տարբ. հազար մեթր բարձրութեան յատկապէս տեսնուելու է յատկապէս նշանակ ունով այս շինքը : Դանդաղ են ամբողջ թաղը, սակայն ուսմ մը անդամ չեն ձգեր Փարսիայի պարտկէին մէջ : Չար չգտնենք միջազգային թրքիքի եւ գանձաւոր պղտոր հայիւններու պատմութիւնը մը կը փսփսային ականջին : Թող ուրիշները ճշգրէն այս պարագան :

Ձիւնորական դադուներ մը երեւան հանած չեն ըլլալ, եթէ ըսեմ որ հոս կը գտնուի ամերիկեան մեծ աշխատակալ, իր բոլոր ճիւղերով : Չորս վարները նոյնիսկ ամբարկուած են իրենց թուղթերը ցոյց տալ, իսկ քաղաքային հաղուտակայ յայն « Լոնտոնի կ'ընկերական օդային հետեւակազօրքի

Նախ՝ ամբողջ թաղը փշաթելելով հոգուած : Արտոնագիր՝ ղեկավար մուտքին առջեւ, երկրորդ մը բուն Փարսիայի սահմանը անցնելու : Չորս վարները նոյնիսկ ամբարկուած են իրենց թուղթերը ցոյց տալ, իսկ քաղաքային հաղուտակայ յայն « Լոնտոնի կ'ընկերական օդային հետեւակազօրքի

ՎԵՐԶԻՆ ԺԱՄ

ԽՈՒՐԲԻԱՆ ԱԼ

Արար. Դաշնակցութեան մէջ...

L'Ordre կը դրէ թէ անգլիական յանձնարարութիւնը Պոլսի հասած են Իրաքի խնամակալը՝ Ապարուսիս եւ իր նախարարը՝ Նուրի փաշա էլ Սայիտ : Երբ հուլիս ալ օտարներ չեն Թուրքիոյ մէջ, առաջինն ըլլալով որդին եւ Թուրք Թուրք պաշտօնատարներ — իր, երկրորդը՝ սպայ թրքական բանակին մէջ, Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին : Երկու հիւրերը Անգարայի մէջ ընդունուած են արքայական պատահական իրենց հասած օրն իսկ յայտարարած են թէ « արաբական աշխարհը արտաքին ջերմութեամբ պիտի ընդունի Թուրքիոյ մասնակցութիւնը Արաբական Դաշնակցութեան մէջ » :

Թերթը այս տեղեկութիւնը տալէ վերջ կը հարցնէ թէ ո՞րն է այս կապը որ կը միացնէ Թուրքները եւ Արաբները : Անգլիոյ այն համակերպութիւնը որուն զիջման թուրքացաւ արաբական աշխարհը, 30 տարի առաջ : Կամ կ'ըսէ, զոր ուրացաւ Անգարայի կարգադրութեան արաբական իրենց ընդլայնուած դաշնակցութեամբ, ուր Թուրքներն միայն առաջին շարքին վրայ կ'ընայ դուռնուր, երբ պիտի ըլլան Սուրիոյ մեղադրանքները Ալէքսանդրիոյ Սահմանափակման վրայ պարագայի մէջ, Անգլիոյ փարպետ դործողութիւն մը կատարելու վրայ : Ձեռք կ'ընայ երաշխաւորել թէ ինչ կ'ընայ պատահի վաղը » :

« ՀԻՆԿԵՐԸ » ԱՆԵԼԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Լոնտոնի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ մտահոգութեան կը տիրէ, նկատելով որ դժուարութիւնները իրարու կը յաջորդեն, իտալական դաշնակցին առթիւ : Ոչ միայն Իտալիոյ եւ թուրքական սահմաններու խնդիրը կը սպառնայ պատակտել Հինգ Մեծերը, այլեւ իտալական քաղաքականութիւնը առաջին հարցը հետզհետէ աւելի մեծ դժուարութիւններ կը պատճառէ : Երկու ձեռք — տունին կ'երեւան քաղաքացիները, — մէկ կողմէ Մ. Նահանգները որոնք կուտակի են միջազգային խնամակալութեան. ծրագիր մը որուն ուժ կուտայ Մեծն Բրիտանիայ, իսկ փոքր չափով մը՝ Յուստան, միւս կողմէ Ռուսիոյ պահանջը որ իրեն յանձնուի իտալական քաղաքականութեան մեծ մասին վարչապետը : Երկու ձեռք — անգլիական կ'երեւան միջին հիւսիս, իրաւունք շրջանակներու կարծիքով, խորհրդաժողովը բացարձակ անհիմն մը մտնուած է : Այս պարագան կը հաստատուի բուն իսկ նախարարներուն եւ իրենց շրջապատին ծայրայեղ դաշնակցականութեամբ :

Փարսիական դործակալութեան տեղեկութեան համաձայն, Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ անգլիական պատեւութիւնները չեն կրնար հաւանքել խորհրդային յատկապետութեան մը Միւրթինի անհիմն մէջ : Երբ Լոնտոնի պիտի ընդունէ Լիբիա, աւելի պակաս՝ Կարմիր ծովուն մէջ : Անգլիական այնքան շահեր փոխանք տակ են որ, Լոնտոնի կառավարութիւնը չի կրնար աչք աւելնել :

տղաք, ճերմակ ձեռնոց, նոյն գոյնը մետաքսեայ թաշկինակ մը վերջ, մաքուր եւ արդուկուած հաստաւորութիւն : Բանական ընտրանքն են, հարուստ ծոց զօրմանքեր ու զօրմանք իրենց հետ խօսիլ : Չհակացայ միայն, թէ ինչու՞ այսքան զգուշութիւն, երբ հարիւրաւոր գերմանացի աշխատաւորներն — այլ, կին — կը մտնեն ու կ'ըլլեն սեփական տան պէս :

Դէպի սպայակոյտը հանրակառք չկայ : Գլ — խառն կայարանին մօտ գտնուող հիւրանոցէս՝ ստիպուած եմ ոտքով կարել քաղաքին մեծ մասը : Մականք զոհ եմ, հակառակ անդադար թշուոյ անձրեւին, որովհետեւ առիթը կ'ունենամ տեսնելու եւ ուսումնասիրելու :

Այսպէս է որ, տարօրինակ հանդիպում մը ունեցայ :

Դասական երգի սիրահար Գերմանացի, բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն նման, Փարսիքի մէջ եւս ունի զեղեցիկ Օֆերա մը : Ամբողջութեամբ արած, կը մնան միայն արտաքին պատերազմի սիրները, — արձաններու հաւաքածոյ մը : Գանձաւոր աշխարհ կը զարնէ ճակատին արձանագրութիւնը. աւմ վաղրմ, շեմք, վարք : Կը սկսիմ թարգմանել վերջնականութեան. բարին, գեղեցիկը, միւս բառը վստահ չեմ, բայց « ճշմարտութիւն » կը ըլլայ, « ամէն ալ ճշմարտ » նշան : Դիւր մը պարփարանի — Պէրպէրան — նշան — բանը : Մեծ ուսուցչապետ — Լի. Պէրպէրան — սիրահար գերմանական ժառանգութիւն, անկէ վերջուցած է ուրեմն այս նշանաւորը : (ԽՄԲ — Աւելի ճիշդ՝ Վերթեր Գուգենց) :

Ճամբորդի եւ գեղեցիկ երկրի, ժամանակակից, ամենայնապէս զիւղացի, արդարութեան անունով նոյնիսկ թաղաքային կը սպառնայ, ինչպէ՞ս եղաւ որ, տասնեակ տարիներու ընթացքին թոյլ տուիք բերանակալ մը անցնելու եւ շրջալ մը՝ ոտքիդ, առանց ամենազոյն ընդլայնելի :

ՀՐԱՆ ԱՅՐԱՍԵԱՆ

ՌԱՋՄԿԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՏէՄԻՆ, (Յատու) — Մեր դադուքին ստեղ « ծուխն էր վեր զոյնզոյն միութիւններ ունէի նման բուսան եւ եւ ստեղի պէս ալ չորացան : Միակ Միութիւնը որ կըցաւ տողալ ու խարխիւլ ձգել , Կամառորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնն էր : Եւ ահա զորք միութիւն մը եւս . իստքս 1939 45ի Յրանս . Բանակի Հայ Ռազմիկներու նորա - կազմը Միութեան մասին է . առողջ , կենսունակ եւ գործելու ընդունակ : Կարծէր թէ մը կանգ առնել այս Միութեան վրայ :

Կիրակի առաւոտ առիթը ունեցայ ներկայ ըլլալու իր ընդհ . անդամական ժողովին : Յուսանաւ չեղալ բարեբախտաբար : Հոն կը տիրէն կարգա - պահութիւն , փոխադարձ յարգանք ու վստահու - թիւն եւ երազարական ողի . ինչպէս պատմագրովի դաշտին վրայ , վտանգի պահուն : Հոն էին ամէն դաւանանքի ու դադապարի երկտառադներ եւ ինչպէս նախադաշն կրկին անգամ շեշտեց , Միութիւնը կազմուած է բոլորովին չէզոք զետեղ վրայ . միայն զինուորական Միութիւնն մը ուր քիչա - խնդրութիւնը եւ դադապարական հակամարտու - թիւններ չեն կրնար հող գտնել :

Միութիւնը այժմ կը հաշուէ 43 անդամներ , իրար շարժակալուած նոյն եղբայրական համերաշխ ողիով . տեսակ մը նահապետական ընտանիք , որ շարունակութիւնն է զինուորական կեանքին : Դժբախտաբար , տակաւին դուրս մտացողներ կան , որոնք զանազան նախապաշարութիւններ տար - ուած կը խրոշին ու կը ատամսին : Ամէն զինուոր պէտք է վստահութեամբ մտենալ այս Միութեան : Կը բաւէ միայն մէկ անգամ ներկայ ըլլալ ժողով - ներուստ , համոզուելու . համար ճշմարտութեան : Ուր . իւրաքանչիւր հարց կը լուծուի առանց վի - ճարանութեան : Կարծէք իւրաքանչիւրին մտածու - ւած կը համադրուի նոյն կէտին վրայ : Բոլոր անոնք որ առարկութիւնն մը , դիտողութիւնն մը կամ որ եւ է առաջարկ ունին , թող անկեղծ ըլլան նախ Մի - ութեան մաս կազմելու եւ ապա ճակատաբաց ար - տայախոսելու , փոխանակ արին թէ ձախին փրո - փախու :

Վարչութիւնը բնորոշուած է առաջին ընդհ . ժողովին , 29 անդամներու թուականութեամբ :

Վարչական անդամները , բոլորն ալ դիտակեց ու կարող տղանք են , անպատուութեամբ եւ ըրնու - թեամբ փարած գործին : Ոչ մէկը յաւակնութիւնը ունի իր պաշտօնը մենայնորէի վերածելու : Երկու ամսուան ընթացքին ունեցած են բեղուն դարձու - նէութիւն : Իրենց յամու արխատանքին շնորհիւ , արդէն Միութիւնը վաւերացուած է նահանգապետ - ութեանն էլ մտերմ արձանագրութիւնը պիտի երեսնայ պաշտօնաթերթին մէջ : Ուրբա եւ աւել - ցնելու որ Միութեան պատուով նախադաշնութիւնը սիրով ստանձնած է Իդէի երեւոյթիս եւ Վիէնի քաղաքացիութիւնը Պ . Hüssel , մեր հայասէր բարեկամը որ , ինչպէս յամար , այս անգամ ալ իր պատաս - խան նամակով ի յայտ կը բերէր իր մարդկայնա - կան վեճ զգացումները եւ մանաւանդ ջերմ հա - մակրանքն ու սէրը հայ ժողովուրդին հանդէպ : Այս առթիւ ժողովը իրաձայնութեամբ երախտա - դիտութեան քննածիւ մը քուէարկեց : Մտերմ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը պիտի ներկա - յանայ Պ . Hüssel , Միութեան անկեղծ համակրանք - քը եւ բարի զգացումները ներկայացնելու :

Միութիւնը ունի իր հաւաքատեղին , տիւմբ - քը , զոր արձարանատէր Պ . Կարո Օհանեան սիրով տրամադրած է , ձիւր : Վարչութիւնը ծրագրած է հարկ եղած յարգարանքը տալու տիւմբին , դին - ուորական ոգին եւ անհետացողներու յիշատակը յաւերժացնելու եւ զայն ներկայանալի դարձնելու շուրջ :

Միութեան նպատակը կարելի է խտացնել եր - կու գլխաւոր հարցերու մէջ : Նախ . փոխադարձ օգնութիւն՝ բարոյական թէ նիւթական : Երկրորդ՝ հպատակութեան դիմող անդամներու հպատակու - թեան գործողութեանց եւ ամէն տեսակ պաշտօնա - կան խնդիրներու հետապնդում , բոլոր կարելի մի - ջոցներով :

Վարչութիւնը ծրագրած է յարմար առթիւ հո - ղեհանդիստ կիտարել տալ տարաբախտ . Կ . Տէր Պօղոսեանի յիշատակին :

Այժմ կը ձեռնարկուի Միութեան առաջին բացման հանդէսը տալու արտակարգ պատուա - տուութեամբ : Կը յուսանք որ ազգիկներու այս մի - ութիւնը պիտի հանդիսանալ բարոյական ամուր չափակալ մը երկտառադներու միջիւն :

Թղթակից

Ռուսոյի նոյնիսկ զիջում ընելու կարելիութիւնը : Հաւանական է որ այս շարժումն ընթացքին պար - զուի եւ միեւնոյն ատեն կարծրանայ Մ . Նահանգ - ներուն զիջքը :

Մուկուսան ալ ունի Ափրիկեան Տրիպոլի վրայ

Պ . Մորթով Լոնտոնի խորհրդային դեսպա - նատան մէջ ընդունելով մօտ 50 անդիւստրիալներ եւ ուրիշ զաւանկից թերթիւնու ներկայացուցիչները , կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ օրուան հար - ցերու մասին : Քոյով նստած էին Լոնտոնի խորհր - դային դեսպանը , Պ . Կուսեւ , եւ թարգմանը , Պ . Փալայով : Ռուսոյի ամբողջական գաղթականներու մասին խօսած ատեն , Պ . Մորթով թէն զգուշու - թեամբ կ'արտայայտուէր , բայց չէր ծածկեր իր կատալալուրիական տեսիլները : Այսպէս , երբ թղթա - կիցները հարցուցին թէ ի՞նչ . Միութիւնը դիտու - ներ ունի՝ ամբողջական Տրիպոլի վրայ , արտաքին գործադար պատասխանեց թէ . — « Ճշմարտու - թեան հասիկ մը կայ » չըսած գրայցներուն մէջ . բայց խնդիր օրակարգի վրայ ըլլալով , չեմ կրնար մանրամասնութեանց մէջ մտնել » : Գալով Էրիթ - ռէային (Կարմիր ծով) , Պ . Մորթով ըսաւ թէ կը կարծէ որ ի՞նչ . Միութիւնը կրնայ « զօրակար » ըլ - լալ : (Կարծողներ կան թէ խարխիւ մը պիտի պա - հանջէ Մատովայի մէջ) :

Արտաքին գործադար շահեկան յայտարա - րութիւններ րբուր նուեւ գաղթականներու խնամա - կարութեան մասին (Թերթիւնի) , ըսելով թէ ինչպէս Սան Տրանսիսիկի ժողովին մասնակցող կառավարութիւնները , ի՞նչ . Միութիւնն ալ համա - ծայն եղած է հաւաքական եւ անհատական խնա - մակալութեան :

— Համաձայն է որ հաւաքական կամ ան - հատական քննամակալութիւնը , գործադրուի խոա - յական զաղթակալներուն վրայ :

Մորթով . — Ինչ կը վերաբերի հաւաքական խնամակալութեան , կը կարծեմ թէ մենք խոհե - մութիւնն ըլլաւ պիտի չըլլանք անոր գործարարու - թեամբ , որովհետեւ նոր սկզբունքը գործու - է գործած չէ տակաւին : Պէտք է անհատական խնա - մակալութեան սկզբունքը նկատի առնել , իտալա - կան զաղթակալներու մասին :

— Բայց Ռուսաստանը ի՞նչ փորձառութիւն ունի անհատական խնամակալութեան մասին :

Պ . Մորթով պատասխանեց թէ « մենք , Սո - վետներու » լոյն չուզեց , այլ « մենք » , ընդհանուր առումով : Անշուշտ անհատական խնամակալու - թեան այս սկզբունքը չի պատշաճիր նրկառաւան զիջիւններու արժեք խալալակալ գաղթակալներ չեն : Անոնց ապագայի խնդիրը կը մտնէ իտալական հո - ղերու ընդհանուր հարցին մէջ եւ պիտի չենուի իր արջ :

վերջը : Վիան հաստատեց թէ կառարակ հիւծում եւ անսուղուութիւն կը տիրէր : Միայն վերջին շա - րաթը հասնողները՝ ընդ շատ առողջ կ'երեւային : Ամէնէն զարգուրէի վիճակն ունէր կրկնու թիւ 1 տաղաւարը ուր թխմուած էին 6000 հողի : Ինչ որն ալ ահուսարաւոր մասնաւոր էին : Տեղ մը 208 հողի թխմած էին դիտակներու դէպի մը ըրով : Դատարարութեան ատեն գլխաւոր ամբաս - տանալը , Քրամըր , Թուրքի մը վրայ կը նշանա - կէր հարց . պատասխանները , որոնց զերմանքէն թարգմանութիւնը բարձրաձայն կը կարողար անդ - լիացի սպայ մը : Ամբաստանալը անկարելին պի - տի փորձէ իր ըլուխը փրկելու համար : Դատարար - ար թիւն ներկայ են բաղմաթիւ Գերմաններ որոնք բուռնցքով կը սպառնան ամբաստանալին :

ՏԱՓՈՒՆԻ կայսեր աստուածային հանգաման - քը ժխտել , ձերբակալել եւ դատել իբրեւ պատե - րայութի ոճրագործ . — այս առաջարկը ներկայա - նցուցած է ամերիկացի ծերակուրտական մը : Մ . կա - ռավարութիւնը հետզհետէ պիտի խոստացնէ իր ըն - թացը ձափոնցիներուն հանդէպ : — ձափոնի ար - տաքին նախարարը , Շիկուսէցու , որ անձնատու - թիւնը ստորագրեց , հրաժարեց , իր տեղը տա - լով Լոնտոնի ձափոնական ղեկավարին , որ բարե - կամ կը համարուի Անդլիոյ եւ Ամերիկայի :

ԼԱՎԱԼ պիտի դատուի Հոկտ . 4ին , իսկ Էթէ ընտրական պայքարը դժուարացնէ երդուեաններու ընտրութիւնը դատը պիտի դատաւարի հոկտեմ - բեր 24ին : Տարնան պիտի դատուի հոկտ . 3ին եւ վճիռ պիտի ստանայ մէկ օրուան մէջ :

ՔՐԱՅԱԿԱՆ ԱՊՍԱՍՄԻՐՈՒԹԻՒՆԸ զսպելու հա - մար Թուրքի կառավարութիւնը օգնաւերով զմ - բակոնց շարք մը դիւղեր : Չուհերու թիւը կը հաշ - ւեն մօտ հազար , չորս օրուան մէջ :

ԸՆԿԵՐԱՎԱՐՈՒՄԸ ԹԵՐՍՒՐ ՄԸ հրատարակել սկսան Սոֆիայի մէջ :

ԱԶԳ . ԴԱՏԻ ՅԱՆԶԵԱՆՈՒՄԻՄԲԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԽՄԲ . — Երկ ատու թրխան Դատի Պաշտ - պալմութեան Յանձնախումբի դիւանէն ստացանք հետեւեալ գեղեյցը . —

Թրքահայ Դատի Պաշտպանութեան ենթա - յանձնախումբը կազմուած են ինքնաբերաբար եւ Ֆրանսայի բաղմաթիւ շրջաններուն մէջ : Խաչա - մուսններու եւ կարգ մը աւելի ծանր անպատ - հուսներուց առաջին ատենու համար , որոշուած է ունենալ միայն երեք շրջանային մարմիններ , Լիոն , Մարսէյ եւ Փարիզ , որոնք կապուած են իրար . Յանձնախումբին : Բոլոր ենթախանութեան խումբերէն կը խնդրուի յարաբերութիւն հաստա - տել եւ թղթակցել միմիայն վերոյիշեալ երեք շր - ջանային կենդանութիւն մէկուն հետ : Առանց անոր հաստատութեան եւ հրահանգին չընել ու եւ ձեռ - նարկ կամ դիմում , եւ անոր զրկել Թրքահայ Դա - տի ֆոնտին ի նպատակ հաւաքուած դուստրները :

Ներկի , քննարարներու , զարդարամբի պա - տեր քարելու , ապակիներ գտնելու եւ մնան բոլոր աշխատանքներու համար դիմել՝ AVILA եւ ԸՆԿԵՐԱՎԱՐՈՒՄԸ 3 Rue Nicolas - Roret , Paris (13) : Tél : POR. 08-76 :

ԱՆՖՈՐՄԱԿԱՆ 1945—46ի շրջանին հայերէնի դա - ասանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտ . 4 Հինդ - շարթի օր , Rue de Liègeի Փրանսական վարժարա - նին մէջ :

Ա . ԱՆՏՐՈՒՆԵԱՆԻ համար խնամակալութիւն մը կազմուած է Մարսէյի մէջ , ինչպէս զբաւ - ճէնք անցալ շարթի : Անդադարներուն մէջ մօտ . ցուած էր յիշել Պ . Հայկ Զաթիկեանը , որ ոչ մի - այն ամէն հողաւորութիւն ցոյց կուտայ իր կնոջը հետ , այլ եւ իր բնակարանին մէջ առանձին յարա - կարաթի մը տարմաղած է հիւանդին եւ կնոջը՝ Տիկին Նուարդի :

ՀՐԱՊԱՐԱՅԱՅԻՆ ՄԵՆ ԺՈՂՈՎ Ազգ . Միւ - թեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ , այս կիրակի , կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին , Սալ Ռամոյի մէջ : Պիտի խօսին Հայաստանէն վերադարձող պատգա - մաւորները : Մանրամասնութիւնները տեղեկվալ :

ՍԵՆՏ . Էթիէն . — Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ կազմակեր - պուած հրապարակային քանաթոսութիւնը՝ ուր - բաթ , 21 Սեպտ . իրիկուսն ժամը 8ին , Rue Jean Claude Tissot , 16 Salle Jeanne d'Arc մէջ , ուր պիտի խօսի Հայաստանէն վերադարձող պատգամաւոր ներէն Պ . Մալումեան : Մուտքը ազատ է :

ՄԱՆՈՒՆ Ե Citröen C 4 F , 4 նոր pneuներով : Սափաքէի գործիք՝ tondeuses ամերիկեան Bressant No. 1 , 0 , 000 , փոքր մօտէլ Ֆրանսական 0 , 0000 , 1) 10mm , միւրաւոր գրեթէ նոր : Գրել Ա . Կապենց , 33 Rue Baudin , Ivry Seine :

Imprimerie DER-AGOPIAN , 17, Rue Damesme - 13e Le Gérant : H. AGONEYAN

ՎԱՂՈՒԱՆ ՅՐԱՆՍԱՆ

Միջազգային մամուլը մասնաւոր ուշադրու -
թեամբ կը հետեւի Ֆրանսայի ներքին կացու -
թեան. Մասնաւոր հիմա որ ընտրութիւններ պի -
տի կատարուին, — նահանգային խորհուրդներու
համար՝ Սեպտ. 23ին եւ 30ին, Մահամադիր Ժո -
ղովի համար՝ հոկտեմբեր 21ին:

Վաղուան ընտրութիւնները (նահանգային) չեն կրնար ամբողջական դադարաւ մը տալ ապա -
դային մասին: Բայց, ընդհանուր կարծիքն այն է
թէ անգամ մը եւս պիտի չեղաւորի դէպի ձախ հա -
կումը, ինչպէս եղաւ քաղաքականական ընտրու ղ
թեանց տարիք:

Բոն հետահարը պիտի պարզուի հոկտ. 21ի
ընտրութեանց արթիւ: Անոնց արդիւնքն կարեւոր
ունի երկրին ապագայ կարգուտարը, որու մասին
բոնու պայքար մը կը վարեն բազմաթիւ հո -
սանքներ:

Այսպէս, չափաւոր տարրերը կ'ուզեն որ վե -
րահաստատուի 1875ի սահմանադրութիւնը, որոշ
բարեփոխումներով, (Էռիօ եւն.): Այդ պարագա -
յին, Ներսիս Ժողովը եւ Մերակոյտը պիտի պա -
հեն իրենց իրաւասութիւնները: Թեւեալ բարե -
փոխութիւն Մերակոյտին ընտրութեան եղանակնե -
րը, աւելի ներկայացուցչական դարձնելու հա -
մար: Բայց, երկու Ժողովը:

Իսկ ձախերը կը պահանջեն միայն մէկ ազգ -
գերիշխան Ժողովը, — այն որ պիտի ընտրուի հոկ -
տեմբեր 21ին:

Այստեղ ալ չերտաւորումներ պակաս չեն:
Ձախեր կան որ համաձայն են երկու Ժողովի, բայց
երկրորդը ոչ թէ նախկին Մերակոյտը, այլ բոլոր -
րովի տարրեր, նոր հաստատութիւն մը: (Այս
տեսակէան ունին շատ մը ընկերակաւականներ):

Այս հոսանքները այլեւս կարելի չգտնելով
1875ի սահմանադրութեան վերահաստատումը,
մեծ արժէք չեն տար վաղուան ընտրութեանց (նա -
հանգային) ՝ Անոնց իրենց ամբողջ յուրը դրած են
հոկտեմբեր 21ի ընտրութեանց վրայ: Եւ ձեռնար -
կած են ընտրական պայքարի մը որ կրնայ անհա -
խորժաց համարուիլ, իր նշանախօսքերով, ծաւա -
լով եւ սասանութեամբ:

Ձախերէն պայքարին դուռը կը գտնուին, առ -
ջուշտ, ընկերակաւականներու համայնաւարներ -
ը, ինչպէս եւ Դիմադրական ճակատին հոսանք -
ները, թէեւ անոնք ալ ունին իրենց աջն ու ձախը:

Համայնաւար կուսակցութեան վերջին համա -
դրմարքին մէջ յայտարարուեցաւ թէ ունին մէկ
միջոցով վճարովի անդամ: Ընկերակաւականները ա -
ւելի բազմաւնոյն են: Անոնք այնքան փաստէն են ի -
րենց մտքին վրայ որ, գործակցութեան որոշ յանձ -
նատութիւնները ստանձնելով հանդերձ, միշտ կը
ջանան պահել իրենց անկախութիւնը:

Երկու հոսանքները միասին կը քայլեն այնքան
որքան անհրաժեշտ է, խափանելու համար աջն -
րուն յաղթանակը. Անոնց հարաբերուի հարցին
մէջ անգամ տարրերը կը մտածեն: Մինչ համայն -
նախարարները կը պահանջեն «ոչ» պատասխանել
հանրաքուէի երկրորդ հարցումին, ընկերակաւա -
կանները «այո» պիտի պատասխանեն երկու հար -
ցումներուն ալ:

Ձախաւոր հոսանքներէն արմատականները
շատ քան կորսնցնուած են իրենց համրանքն եւ
նախկին հմայքն:

Անոնք տարիներով տիրաւոր վարեցին երկի -
րը, մինչեւ վերջին պատերազմը: Երկրին պար -
տութեան ի վեր, այս ատալին ընտրութիւնը ճշը -
մարտ փորձութիւն մը, եթէ ոչ փորձանք մը պի -
տի ըլլայ իրենց համար:

Այսպէս կամ այնպէս, մինչեւ մէկ ամիս պի -
տի տեսնենք վաղուան Ֆրանսայի զինաղիւծը:
Կարգ մը չըջնականներու կարծիքով, կա -
ցութիւնը բարենշակ պիտի համարուի, եթէ ըն -
կերակաւականները ջանախիճ մեծամասնութիւն
մը չաւան: Նշանակալից է որ զոր. տը Կոլ եւ Լէօն
Պոմպու պարագրեութեան մէջ են, ընտրական
տագնապէն ի վեր: Կը հաւաստեն թէ անոնք մի -
եւնոյն տեսակէտներն ունին շարք մը ներքին թէ
արտաքին խնդիրներու մասին: (Մոսկուայի պաշ -
տօնաթերթն ու անթերի անցեալ շաբթու գեղատե -
ղի հարաւորները կ'ուշադրեն Լէօն Պոմպու):

Տարազիր բազմութիւններուն կը մնայ մաղ -
թեւ որ պայքարը վերջանայ այնպէս ինչպէս կը
պահանջէ Ֆրանսայի շահը:

ԹՈՒՐԻՔԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ՊԱՅԳԱՐ

ՎԱՍՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

(Մասնաւոր քաղաքացիական Յառաջի)

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Վաթան»ի խմբագրապետ Ա. Էմին Եսլման
կը գրէ 29 Օգոստոսի իր թերթին մէջ.

— «Այլապէս խմբագրապետ եւ Հալլէի պաշ -
տօնեայ երեսփոխան Ֆայիհ Բըֆըր Աթալ, կ'ուզէ
հաստատացնել՝ թէ ասպարէզը բաց է բոլոր անոնց
առջեւ, որոնք կ'ուզեն նոր կուսակցութիւն կազ -
մել, կամ իրենց լազաւական ասպարէզ: Ոչ ոք,
սակայն, կը հաստատայ այս խօսքերու անկեղծու -
թեան:

Մինչեւ այսօր, այս երկրին մէջ լազաւական
գործունէութիւնը մենաշնորհ դարձած է իշխա -
նութեան պոլիս գոնուող սահմանափակ մարդոց,
ու հնարաւորութիւն չէ տրուած՝ որ զարգանան
Ժողովրդագրական թիւան կարելիութիւնները:

Փոխանակ խօսքի տարափի մը լծուելու, Հալ -
լէի պաշտպանները թող նախ ջնջել ասան անցեալի
գէշ հեռերն ու յիշատակները այդ կուսակցու -
թեան: Տակաւին մոտցում չէ Սերափեթ (Ազատ)
կուսակցութեան յիշատակը: Այդ ձեռնարկը, նոյն
ինքն Հալլէ կուսակցութեան ղեկին դրած էր, բայց յի -
տայ միայն յայտնի եղաւ, թէ Հալլէի լազաւական
Երեսման համը ղեկավարը, ամենց հոգին վառելու,
եւ զանազան հաշտելաւորակներ եմքարկելու համար:

Անոնք որ ոգտուած են այդ փորձէն, դժուար
թէ ինչան թաղաղի մէջ:

Հալլէ կամ կը հրաժարի մենատիրական իր
ողէին, եւ կամ կը ստանանք բովանդակ պատաս -
խատուութիւնը պատմական ծանրակշիռ հե -
տեւանքներու: Եթէ չարեանալուի այլ մերկելու
ներկայ լազաւականութիւնը, ներքին եւ արտաքին
անպատեհութիւններ կրնան ծագել:

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ «ՈՒԼԱՒՍ»

Պաշտօնաթերթ «Ուլաւ»ի մէջ, «Հալլէի պաշ -
տօնեայ» երեսփոխան Ֆայիհ Բըֆըր Աթալ՝ կը
պատասխանէ.

— «Կրնեն ու կը գրեն, թէ ստորագրած ենք
Ման Ֆրանկիսիոյի համաձայնագիրը, ու պար -
տաւոր ենք՝ այդ հիման վրայ, փոխել արդէ վա -
րձաձեւը, ու չկապտել ազատութեան ու ազատ
ընտրութեան իրաւունքները: Այս ձայնը կը լսենք
աջէն ու ձախէն, երբ Հանրապետական վարչաձեւը
հայրենակիցներուն շնորհած է արդէն բոլոր ազա -
տութիւններն ու բոլոր իրաւունքները: Թուրք օ -
րէնքները կ'արտօսեն նաեւ կազմութիւնը նոր կու -
սակցութիւններու, պայմանաւ սակայն, որ անոնք
զործիք չդառնան յետադիմական քաղաքութիւննե -
րու, ու անընդհատ չտեսնեն երկրին մէջ:
Ստիպում ենք անմիջապէս դժմ դնել Արեւելեան
քաղաքականութեան, որ կը փորձէ բերել դուռնի
ներսէն, ու քայքայել Հալլէ: Կը յարգենք որդի -
ներու ալ կարծիքը, բայց չենք կրնար թողլ տալ
որ յաղթանակին պատակտուն փորձերը »:

ՓՐՕՅ. ՏՕԲԻ. ՆԻՍԷՆԻ ԱՍՏԱԿԸ

Գերման - հրեայ հռչակաւոր Բօխը Բրոֆ.
Տոքթ. Նիւլէն, որ մինչեւ 1944 կը պաշտօնավարէր
Պոլսոյ Թուրք համալսարանին մէջ, ու ներկայիս
կը գտնուի Մ. Նահանգները, նամակ մը կը հրա -
տարակէ «Վաթան»ի 26 եւ 27 Յուլիսի թիւերուն
մէջ, ուրիշ կ'արտաքերնք հետեւեալ յատկանշա -
կան տողները.

— «Գերմանիա քայքայուեցաւ՝ որովհետեւ
ցեղապաշտութեան խնդիրը ատանցք դարձաւ իր
քաղաքականութեան: Արդի դարուն, սնանկաւոր -
ւոր դատապարտուած են բոլոր այս կարգի ձեռ -
նութիւնները: Թուրքերը մէջ պաշտօնավարութեան
տարիներուն, դժբախտաբար նոյն բնթացքը նըշ -
մարեցին Թուրք պատգամութեան մօտ, որ Համա -
լսարաններն իսկ զերծ չէ կրցած պահել թիւու ազ -
գայնամարտութեան ազդեցութիւնէն: Այս ընթաց -
քով, կարելի է չէ ատաղիծել: Պէտք է անխորակաւ
դառնալ մասնաւորաբար քրիստոնէայ փորձամա -
նութեան հանդէպ, որուն մէջ տաղանդներ — զբո -
լոյն ինքն չեն պահպիր: Պէտք է ոչ-թուրք արժէք -
ները պաշտօնի հրաւիրել, ու առիթ տալ՝ որ աշ -
խարհի անոնք եւ ստեղծագործեն:

Թուրք համալսարանի դասախօսները չունին
գիտակցութիւնը իրենց գործին ու պատասխանա -
տուութեան: Պաշտօնեայ են, բառին իսկական

ՎԵՐԶԻՆ ԺԱՄ

Վաղուան ընտրութիւններ

Վաղը, կերակի, տեղի կ'ունենան նահանգա -
յին խորհուրդներու ընտրութիւնները, որոնք պի -
տի վերջանան յաջորդ կէրակի: Պիտի ընտրուին
3000 ներկայացուցիչներ: Ֆրանսայի պատմու -
թեան մէջ ատալին անգամ ըլլալով կիններն ալ պի -
տի մասնակցելն այս ընտրութեանց, ինչպէս մաս -
նակցեան քաղաքացիական ընտրութեանց:

Ֆրանսայի իւրաքանչիւր նահանգին համար
այս ընդհ. խորհրդակցիւնները տեսակ մը մանրա -
նկար խորհրդարանի կը կազմեն, քաղաքական, եւ
մտական եւ վարչական լայն իրաւասութիւննե -
րով: Անոնք են որ ընտրական չըջնակները պիտի
կազմեն հոկտ. 21ի ընդհանուր (երեսփ.) ընտրու -
թեանց համար: Նահանգային խորհուրդները ի -
րաւունք ունին նաեւ ծերակուտականներ ընտրե -
լու, պայմանաւ որ հոկտ. 21ի ընտրութեանց մէջ
Ժողովուրդը վճռէ պահել Մերակոյտը եւ 1875ի
սահմանադրութիւնը: Վաղուան ընտրութիւններն
ալ պիտի կատարուին նախապատերազմեան ընտ -
րական դրութեամբ: Անոնց արդիւնքն կարելի
պիտի ըլլայ դատել Ֆրանսայի քաղաքական հա -
կունքներուն մէջ յառաջ եկած փոփոխութիւնը:

Միջերկրականի խնդիրը
ու ուրիշ հոգեր

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Պ. Մոլոթով
դիւանագիտական կարեւոր սակարկութիւն մը
դուրս հանած է արտաքին նախարարներու խոր -
հուրդին մէջ: «Տէյլի Մէյլ»ի տեղեկութեանց հա -
մաձայն, Մոսկուա, որ մինչեւ հիմա ուժ կուտար
Եւրոպայի, Թրիէսթէն ստանալու համար, մէկդի դրած է այդ խնդիրը, փոխարէն ապառ -
ւիւթիւն ստանալով թէ արեւմտեան պետութիւն -
ները պիտի մանջնան իւրաքանչիւր իրաւունքները
իրենց գաղաքային պետութիւն Միջերկրականի մէջ
եւ ուրիշն իրենց մասնակից իտալիայ ամիրիկեան
գաղաքավայրերու ապագային: Մոսկուա կը յուսայ
նաեւ մեծագումար փոխառութիւն մը ստանալ Մ.
Նահանգներէն:

Արտաքին նախարարներու խորհուրդը մաս -
նաղէաներու ընտրութեան յանձնած էր իտալական
ազդեցակցութեան ապագայ կազմակերպութեան
հարցը: Երկու ծրարքներ կան սեղանի վրայ —
1. Անգլիական երկեանը, որ կը թելադրէ հաստա -
կան ինքնակաշարքին հաստատումը. 2. Ռուսա -
կանը, որ կ'առաջարկէ անհատական ինքնակաշար -
քիւն: Մասնագէտներ այժմ կը ջանան միջին
ճամբայ մը գտնել: Մինչ այս մինչ այն, Եւրոպա
պալիտ մէջ մեծ գաղաղիք պատճառած է Թրիէս -
թէն միջազգայնացնելու որոշումը: Կը կարծուի
թէ մատչելի թիւթօ ուժգնորէն պիտի բողբոջէ:

ՊԱԼԳԱՆԵԱՆ ԹՆՃՈՒՄԸ

Լոնտոնի խորհրդածոցովը այժմ կը զբաղի
Ֆինլանդիայի եւ Ռուսմանիոյ դաշնագրերով:
Ժողովը արդէ օր երկու նիստ գումարելով, որոնց
իրեն հիմ ընդունելի թ. Միութեան առաջարկնե -
րը: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Անգլիոյ եւ
Ռ. Միութեան նախարարները զատ զատ ծրարք -
ներ ներկայացուցին, իսկ Մ. Նահանգներուն ներ -
կայացուցիչը ատանին ծրարքը մը Ռուսմանիոյ
մասին: Առ այժմ դաշնագրերներուն ընդհանուր
սկզբունքներն են որ կը ընտնուին: Մ. Նահանգները
պատերազմ յայտարարած չլլալով Ֆինլանդիայի
յէ՛մ, այս հարցով կը զբաղին միայն Ռ. Միութե -
անը եւ Անգլիա: Այս հարցին մէջ իրենց դիտող
կը մնայ նաեւ Ֆրանսան, որ պատերազմ յայտա -
րարած չէ ոչ Ֆինլանդիայի, ոչ ալ պալքանեան
պետութեանց դէմ: Ֆինլանդական խնդիրը մաս -
նաւոր գոտարարութիւն մը չի ներկայացներ, քանի
որ Մոսկուա արդէն ստացած է հոգային բոլոր զի -
նքանքը: Իսկ Ռուսմանիոյ դաշնագրի պատհա -
յարար դուռ պիտի բանայ տաք վիճարանն -
թեանց, կապուելով պալքական եւ հունգարա -
կան հարցերուն հետ, քանի որ Անգլիա եւ Մ. Նա -
հանգները չեն ուղեր դաշնագրեր կնքել պալքանեան
ներկայ կատարարութեանց հետ:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Եւրոպա -
յալիոյ ընդհանրապէս հոսանքները բողոքադիր մը
ուղղած են մատչելի թիւթոյի դիտարարութիւն
դէմ, պահանջելով ազատ ընտրութիւն, դաշնա -
կիցներու հակորոշութեան սակ: Մոսկուա կ'ընդգր -
մանայ այս հակորոշութեան, իսկ Մ. Նահանգները
կը բողոքեն Ռ. Միութեան գործունէութեան դէմ
Պալքանիոյ մէջ: Ամերիկա իրաւագէտ մը զրկած
է, ընտրութիւն կատարելու համար տեղին վրայ:
Մոսկուա կը պնդէ որ Ռուսմանիոյ եւ Պալքարիոյ
ներկայացուցիչները արտօնուին իրենց տեսակէտ -
ները պարզելու:

առումով: Զանչցայ փրօֆէսոր մը, որ քառ առ
քառ կը թարգմանէր գերմանական ու ֆրանսական
գործեր, ու կը հրատարակէր՝ իրեն իր հեղինա -
կութիւնը: Այս մտայնութիւնը քանդիչ է ու կորս
ծանարարը:

HARATCH Fondé en 1928
R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ՔԱՆՈՒՆԳԻՆ. — Տար. 750, Ճամա. 400, Չամա. 200 ֆրանք:

Dimanche 23 Septembre 1945 Կիրակի 23 Սեպտեմբերի

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4513-Նոր շրջան քիւ 142

Խմբագիր՝ Ծ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

Մեր հոսովը

Խ. ՀԱՅՈՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կ Տ Ա Կ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պոլսոյ մէջ, ամէնէն սովորական դրոշմ ալ գոց էր սորված այս բառը, որ բերնէ բերան կը շրջէր, զպրոցներու վերաբացման առթիւ (reentrée). Ինչպէս ֆրանսերէնը, հայերէնն ալ կրնայ նշանակել նաեւ վերաբացում խորհրդարանի, դատարաններու եւն.:

Հայերէն հոմանիշը չէ որ սահմանափակ ի = մաստ ունի, այլ մարդիկ այնպէս են հասկցեր: Եւ, 1921—22ի արտագաղթէն ի վեր, «վերամուտը» նոյն վարժութեամբ կը դորձածուի նաեւ արեւելեան դադուքներուն մէջ, ուր դպրոցական կեանքը իսկապէս շարունակութիւնն է երկրորդին:

Միայն իրաւանի եւ Սուրբոյ մէջ հայաբաւոր աշակերտներ աղջ. դպրոց կը յաճախեն կանոնաւորապէս: Աղջ. դպրոցներ ունինք նաեւ Եղիշտուսի մէջ, Կիպրոս, Երուսաղէմ, Իրաք, Իրան: Ունինք Երուսաղէմի մէջ ալ: Կիպրոսը հաստատուելէ Պոլսի վերադառնալէ հետեւեալ զարգացող եւ Ռումինիոյ հայկական դպրոցներն ալ կը շարունակեն ծաղկել, հակառակ արմատական վերելաշրջումներու, որոնք տակաւին լուսարանութեան կը կարօտին:

Կարելի է վերամուտի մասին խօսիլ, այս = տեղ: Եւ Ամերիկայի մէջ:

Մենք ալ ունինք մեր ծաղկողները, Փարիզի թէ դատարանի մէջ: Բայց, միամտութիւն պիտի ըլլար ըսլ թէ ունինք դպրոցական — կրթական կեանք: Հայերէնի դաս՝ շարաքի մէջ անգամ (երբեմն աւելի՛ կարգ մը վայրերու մէջ): Հետեւ տղաները՝ ոչ իսկ հարիւրին տասը:

Այնպէս որ, երբ վերամուտ կ'ընենք, նկատի ունինք ոչ թէ դպրոցներու վերաբացման աւանդական շրջանը, այլ ընդհանրապէս հանրային դործունէութեան վերակումը, ամառնային ար = ծակուորդէն վերջ:

Երկար տեւող յուսիսիւն — ամառնային — ծախքներէն վերջ: Փարիզի պարտուած էր — ինչպէս բոլոր մեծ քաղաքները — եւ հիմա որ վերադարձը սկսած է, հայկական Փարիզի վերա = մուտն ալ կը սկսի շուտով:

Անշուշտ, առաջին առթիւ, երիտասարդական ճակատին վրայ:

Հանգչանք, ժողովներ: Երեկոյանքն եւ ցերեկոյանքն: Ինչպէս ամէն տարի: Եւ շողջոյնն աւանդականութիւն: Նաեւ ամ չկուտ աղջ մը — հաս յերէնի դասընթացը, որ մուշէ հարսի մը տպաւորութիւնը կը դործէ, ընդհանուր աղմուկին մէջ:

Կը կարծենք թէ մեր երիտասարդները բաւական հասունեցած են պատասխարկելու ի վեր, իսկապէս դործն եւ արդիւնաւոր աշխատանքի մը նուիրուելու համար, այս ամառ:

Մեր խօսքը մասնաւորապէս ուղղուելով այն երիտասարդութեան որ կը ձգտի անկեղծօրէն ծառայել ժողովուրդին եւ հայրենիքին, պիտի թէ = լաղրէնք խառնափիղ պոստաւ եւ ամառէլ արտա = յայտութիւններէ: Զրճաւան բանաձեւերը չեն որ պիտի փրկեն իրենց ապագան, այլ իրական գործը:

Եթէ բոլորն ալ համակուրիս այս մտահոգութեամբ, կարելի պիտի ըլլայ բաւական բան փրկել համայնական յորձանքէն: Իսկ ստոր համար տարրական պայման է որ իրարու յիշեցնեն, իրենց աշակերտի օղ: Ամէն բանէ առաջ՝ մոյշիմի լեզուն: Այլապէս կը դառնան ծիծաղելի:

Ո՛րքան պատկերազարդ պատմութիւններ երիտասարդական կոյտում ժողովներու, որոնց ար = դիւնքը եղած է փայլի եւ փրփուր: Բայց ճարտար = սանական մարդասէրներ — ֆրանսերէն — յան = դած են սնամէլ փոխապացութեան:

Կարելի էր ուրիշ ելք սպասել այս սովոր ճիւղերէն, որոնք ամէն բանէ առաջ կը մտաւնեն զիտակցութեան եւ աշխատանքի պակաս:

Որովհետեւ ժամանակին հայերէն չեն սոր = վեր, իրենց կամքէն անկախ, ծուլանալով կամ անճշդելով, չի նշանակեր թէ աղջկան ալ պէտք է շարունակուի:

Երտասարդութիւնը իր վերամուտը պէտք է սկսի ոչ թէ շողջոյնի պարահանդէսի մը սարքով, այլ խորովին արձանագործելով իրենց իսկ հայե = թէնի դասընթացին, որուն հետեւողներուն թիւը զանգաւորի բանակութիւն մը կը կազմէ:

Այս ճամբուն վրայ թող առաջին դրօշը պարգէ մեր «Նոր Սերունդը», որ այնքան դիպչեցորէն հոգնալի իր առողջ դատանքը, բացման հանդէսին առթիւ:

Առաջին եւ վերջին վերամուտը չէ այս:

Ծ.

Իմ մանկիկներ, իմ ծաղիկներ. — Լսէ՛ք կտակը մեր հօր, — Եւ սերնդից սերունդ անմեռ. — Աւանդեցէ՛ք նրից նոր:

Դուք մեր մօրը զերմ սիրեցէ՛ք, — Պաշտէ՛ք ինչպէս ծաղիկները. — Նա մեզ համար գիշեր ցերեկ, — Կեանք է մաշիլ անարտաւեր:

Անկողութեան օրերն անգին, — Խիստ, խրախճանք, պար, համար, — Զաւեցալութեան ծաղկաւայցին, — Ո՛ղջը, ո՛ղջը տաւի մեզ:

Ձեր խոսքի տակ է ծերացել, — Ձեզմով ապրել օրն ի բուն, — Համբերութեամբ տարել է մեր, — Ամէն խաղն ու շարաքիւն:

Դուք մեր ծնող — մայր արեւի, — Փառքը տարէ՛ք մեզից, — մեզ, — Բայց մեր սիրոյն էլ աւելի, — Հայրենիքը սիրեցէ՛ք:

Նա է ազգիւրն անմահական, — Մայրը բոլոր մայրերի, — Նա է տալիս մօրն ու մանկան, — Եւ կեանք, եւ սիրտ սիրայի:

Առանց ազատ հայրենիքի՝ — Կեանքն է խառն մի գեղան, — Անհայրենիք ցեղեր անքիւ, — Ամենտ կը գամ ու կ'ընթան:

Շատ սիրեցէ՛ք, իմ մանկիկներ, — Դուք մեր մօրը պաշտելի, — Բայց սիրեցէ՛ք երկիրը մեր՝ — Ամէն բանից աւելի: ՍԱՐԳԵՆ

ԵՐԹԱՆԼ. ՉԵՐԹԱՆԼ...

Օրումս կարգախօսն է — «Դէպի Հայաստան»: Հայրուստ կամ աղքատ, սեւ շուկայի կամ պարզ բանուոր, Հայկի ու Բէլի պատմութիւնը դիտողը ու չգիտողը, միակ փափաք մը ունենէ: Դէպի Հայրենի աշխարհ, դէպի «Մեր առ = րեք, մեր ձօրքեր, մեր գուրալ ջրեր»:

Ի՞նչ է, եղբայր, այս կեանքը... Այս ալ կեանք է: Հայրենի բարձր խօսքն էր վախճան, ցած ճայնով խօսելէ կը վախճան, ունեցած հայկական քիթէն կը վախճան... Երթա՛նք, եր = թա՛նք այս երկրէն: Եղբայր, ի՞նչ է, վերջ է վերջ, այստեղի ամէնէն բարեկեցիկ ընտանիքին ջրի, կարգի, ինչն է որ կը կապէ մեզ այստեղ: Հոս կ'օտարանանք օրէ օր... մեր գաւառներուն մէջ մենք մեզ չենք ճանչնար: Մեզք չեն, ինչու ա = նոնք մոռնան իրենց լեզուն, իրենց հայրենիքը: Ինչու գաւառն երթողացի... Զուրու՛ք, վերան՛ք! անհետանալ, ի՞նչ ամօթ, ի՞նչ տկարութեան մարդկութեան թանք հոն, հոն գոնէ կ'աշխատեն մարդկութեան բարօրութեան համար, հոն գոնէ զազախարական մը դոյութիւն ունի, հոն մարդիկ իրական հաւասարութեան աւելի մօտ են...: Ու յետոյ, ի՞նչ խաղ ու եռանդ կայ հոն, ի՞նչ ուրախ եւ գուրաւր մեր ժողովուրդը (հոս մեռած են բոլորը) ու ինչ խելացի են հայ երիտասարդները...:

Զաւակներուն համար հոն սուպարէզ կայ — Ես պիտի երթամ, քոչընցի...:

Պէտք էր որ մէկը, անմիջապէս, այդ որո = շումները դիմաւորէ, ստորագրէլ տար, տաքը տաքին...:

Որովհետեւ, այդպէս էր երբ հայ դերիները երկրեցին Grand Palais-ի մէջ: Այդպէս է հիմա, երբ արտասահմանի հայ պատգամաւորները կը վերադառնան Հայաստանին խաղաղութեան եւ անոնց խաղաղապահութեան իրականացումը կը վստահեցնէ մէջ հայրենիքի եւ ինքնապաշտպանութեան սէրը:

Բայց, ո՛րքան կը տեւէ այդ...: Կ'անցնի քա = նի մը ամիս, մէկ երկու տարի ու նորէն. «Է՛հ, եղբայր, հիմա ո՛վ տուր տեղը պիտի ձգէ ու երթայ: Հայաստան... հոս աղուոր կեանքը երբ կայ...:

Հազիւ դիմեք մը տիւրացի երեւ, հազիւ մարդավա = րի կ'ապրինք... օ՛հ, մեր գաւառները... հայ = կական դպրոց կը զրկենք եւ, ո՛վ քեռէ ինչու չէ, 10—20 տարի վերջ նորէն կ'երթանք Հայաստան, հոս պիտի չկենանք եւս մինչեւ վերջը...»:

Եւ տասը — քսան տարի վերջ 70 — 80-ոց քանի մը ծերունիներ միայն կ'երթան Հայաստան թող = ւով իրենց թոռներն եւ տղաները, թաղուելու համար հայրենի հողին մէջ...:

Երբ հայ զերիները աստուածներու պէս կը պարէնին ու կ'երթէին Grand Palais-ի բեմին վրայ, ամէնէն ուժացած, ամէնէն զազու հայ երիտա =

ՎԵՐՁԻՆ ԺԱՄ

ՊՈԼԻՍ, ՍԵԼԱՆԻԿ, ՏԱՆՑԻԿ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

France - Soir Լոնտոնէն կ'իմանայ թէ խորհրդային պատերազմութիւնը առաջարկ մը ներկա = յայտուցած է Հինգերու ժողովին, պահանջելով միջազգայնացնել Պոլիսը, Սելանիկը եւ Տանցիկը: Այս պարտաւոր ալ կ'ապացուցանէ թէ Խ. Միւ = թիւնը հաստատապէս վճռած է տեղաւորուիլ Մի = ջերկրականի մէջ:

Յառաջ. — Ուրիշ թերթի մէջ հանդիպած ըր = լալով այս լուրին, առ այժմ վերապահութեամբ կ'արձանագործէ թէ Լ. շատ ալ անհաւանական չէ: Նշանակալից պարագայ մը, այս առթիւ: Մա = ռէշալ Սըր Հ. Ուիլսոն, Մ. Նահանգներու անգլ. = ղիտուորական պատերազմութեան նախագահը, վախ յայտնեց որ Մ. Նահանգները կը ճանտելով ի = րենց զօրքը Մայր. Արեւելքի մէջ, լայն ասպարէզ պիտի ձգեն Ռուսիոյ: Մառէշալը նոյն մտահոգու = թիւնը յայտնեց նաեւ Եւրոպայի մասին: «Բայց ամէնէն աւելի Պալէստինայի ասպապային համար է որ մտահոգ եմ: Եթէ Մ. Նահանգները թող ի տան որ տկարանայ իրենց ազդեցութիւնը Եւրոպայի մէջ, Ռուսաստանը պիտի դառնայ տէր տիրական: Ձեռ հակառակ ինչու Ռուսիան ասպահովութեան միջոցներ եւ ռազմապիտան խաղաղութեան կը պա = հանջէ, եթէ Հոգային ընդարձակման դիտումներ չունի: Մ. Նահանգները կամաւորապէս տկար = ցնելով իրենց ուժը, չեն կրնար Խ. Միւթեան յարգանքը վայելիլ: Սթալին պիտի ջանայ տիրա = պետել ամէն ուր որ կրնայ»:

Թերթերը կը գրեն թէ անգլիացի մարտչալիսն այս յայտարարութիւնները բաւական յուզում պատճառեցին Հինգերու ժողովին մէջ եւ տեղի կուտան զանազան մեկնութեանց: Միւս կողմէ կ'ըստեն թէ յայտարարութիւնները խեղաթիւր = ուած են:

«Տէյլ Մէյլ» երէկուան խորհրդականին մէջ քննելով Մոսկովայի դիտումները ավերիկեան Տրիպոլիոյ մասին, կ'ենթադրէ թէ Խ. Միւթեան թերեւս տակաւորութիւն մը կը փորձէ, զիմուներ ստանալու համար աշխուր, օրինակ՝ Տարսանիկի մէջ: Եւ գիտել կուտայ:

«Բրիտանական եւ կայսերական բանակնե = րը կուտենք եւ Թշումին խորտակեցին ավերիկ = եան հողին վրայ ճիշդ ինչպէս ռուսական բանակ = անք լաւաձեւանք...»:

Եր պատերազմին մէջ որքան Սթալինը լուր = արէ պիտի թափէ ծիպակոտեան եւ «Փրայմա», եթէ Անգլիացիները բամբէ մը պահանջեն լեզանք Ռուսիային պիտի կառավարութեան մէջ»:

Ամէն օր անակնկալ մը հրկեղում ժողովին առջեւ

Մէկ թնուոր հազիւ քակուած, ուրիշներ կը դիպուին Հինգերու ժողովի սեղանին վրայ: Վե = րջին լուրերու համաձայն, ժողովը բաւական կը յատուղիմէ պաշտպանան դաշտակիրներու մասնա = ղիտական քննութեան մէջ, բայց բուն քաղաք = ական խնդիրը միշտ անակնկալներ կը պատճառ = ան: Ռուսական դաշնագրին քննութիւնը վերջացած է եւ այժմ կը քննուին պուլկարական եւ հունգա = րական դաշնագրիները, բայց լաւատեսութեան պատճառներ չկան, որովհետեւ Անգլիա եւ Մ. Նա =

սարդը խանդավառուած կ'ուխտէր Հայաստան եր = րայ: Նմանապէս, անցեալ կիրակի, Միւթիւրի = թէի ժողովին մէջ, երբ շատեր արդէն ժողովը = թիւն իրենց ուխտը, նորէն այդ խանդավառ եւ տաք միջոցը կը ստեղծէր հայրենիքի սէրը եւ վե = րազարթի կարօտը...:

— Երթա՛մ... չերթա՛մ... հոս գէշ չէ... քայքայ... կեցե՛ք...: Այս անգամ որոշեցի, պիտի երթամ...»:

Միջեւ երբ կը տեսն այս որոշումները: Երբ մէկ երկու տարեկան խանդավառութիւնը կը մարի, այն տեսն ո՛վ կը խորհի երկիր վերադառնալ...:

— Եղբայր, աղէկ է այստեղ...: Այնքան կը մոռնան այն տարեկանը երբ այստեղ իրենց դը = ժոխը կ'երեւէր...: Բայց վերադառնալու կայ... վարժուած ենք, եւ եթէ Աստուած ստատանային ատաշաղիկ դրախտը, Կիստահ եմ այն պիտի մերժէ, որովհետեւ վարժուած է դժոխքին:

Հայը Հայ պահել: Ուրեմն դէպի Հայաստան: Մեծ սխալ մըն է ներգաղթը սկսիլ յունահայ կամ սուրբահայ զազուներէ: Որովհետեւ, եթէ հոն անօթութեան դէմ կը պայքարին, միշտ պատ = րաստ են եւ կը մնան դէպի հայրենիք վերադա = նալու: Միջեւ տարի տարի հազարաւոր Հայեր կը մե = յին օտարամիտութիւն կոյտած հիւանդութեան:

Հիւանդութիւն մը որ կը լուծէ աղջ մը ուրիշ աղջի մը մէջ:

ՄՈՒՇԵՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂԱԹԻՒՒՆ

ԹՈՒՐԿԻԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՅՍՈՐ

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ
ԾԱԼԻՔԵՐԸ

Ա.

Կաղաքի էր ընկողմանի հայրենադարձ
ռազմագերին, մենաորիկ տանձենիին ժլատ շու-
քին, ծոցը դաշտին, ու վրացական՝ նոր յոյսերու,
ստեղծարարական զուգուհ հուրով և հեշտալի անդուր -
սուրճեան երկնասահան մեղեդիով, կը ծծէր աղն
ովկիանոսին կենսապարգեւ ու բարեբաւ, բոյրե-
րուն մէջ արեւախառն, խոտերուն մէջ երաշ-
տաշար, ուր յուրաբար եւ տրամօրէն՝ ոսկեհա-
մուկ պարարտ կովեր կ'որոնձային շոր կերին հետ,
յոյժ յոռետես մտածումներ:

Անժու երկրին երկինքն ամբողջ լոկ կապոյտ
էր, անապական եւ չէր ցոյց տար ձերբակ ապիւր
ոչ մէկ ծուէն թափառական, ու տարօրէն հեռացեր
էր, տեղափոխուեալ եւ խորացեր, ու կը թափէր
գեղարորոց արեգակէն՝ արամագոհեան բարկ
բոցը բոցեր: Միջոցին մէջ, ոչ մէկ էակ, ոչ իսկ
մէկ էր կը շարժուէր. լուռ էր շուրջ զին եւ աման
ալ՝ տխրանդորի անուշ ներշնչով հանդարտ պառ -
կեր: Առ ոսկեգոծ դաշտին խորը, հայրենադարձ
ռազմադերձին համակ երգ էր. — համը երգը վրա-
տահութեան եւ նոր կեանքին:

Երեսնուրեւ մեղեդիով մեկնէր էր ան դէպի
հաղիւտ ու զերուրեւան տանկաներու տարտարո-
սէն եկեր ծոռատ. հինգ տարիներ, սիրուն էր եղեր
խոր վիրտերով միշտ աւելած եւ հողին սեղց թա-
ռանդներով՝ բոլոր անձնքն անշնչ հնոց. էտիկեամ-
բը վհատեր էր խելացնոր մարդկութենէն եւ նոց-
կացնոր անոր երկանը դժուարեմբ մութ քառսէն,
բայց տունն է մարդ էակը որ կ'ընկերէր եւ կը
ամբէր ու կը յուսայ եւ կը կառչի իտէպի, կ'ելլէ
ոտքի:

Հայրենադարձ ռազմագերին, տանձենիին աղ-
կաղէ շուքին, ծոցը դաշտին, ուր կը մնջէր խա-
ղադուրեան տող ցնծալին, անա դարձեալ կեան-
քին դարձնէր ու զտեր էր իմաստն անոր, համոզ -
ուած որ՝ մարդկութիւնը պիտի կերտէ աշխարհ
մը նոր: Աշխարհ մը նոր, ուր ամէն ոք պիտի
տաքանայ, պիտի ուռէ, եղբարքական ջերմ գործ
վով պիտի սիրէ, պիտի զատէ, փոխան ռոմբի՝
պիտի լսէ ոյսանաններ, երաժշտութիւն, ու շա-
րիքին, նախածին տեղ՝ պիտի ստրկի լոկ բա-
րութիւն:

Համատարած ոճին ընդ միտ պիտի ըլլայ
մեզմէ հեռու, պիտի չեղան օրաշուքին՝ նման յու-
կայ կաթնաներու: Նոր աշխարհը պիտի ճանշայ
ոչ կոյր ու կաղ, որը ու ալքի, տորմուկ ոտք
ուռած սրունք եւ ստուերներ տոյժահարի, ոչ խե-
ղակ, խուզում զանկեր, Դրոն Դրոն, պատ -
ռած երանք, զիտ կապուտակ եւ ոչ ալ մեղի ու
մաթթալի, սարտալից ողջ կ'մարգնէր, ոչլայկեր
մորթ, թանջ ու խիթեր եւ ծերացած պարսիկ -
նիւներ:

Եւ մանաւանդ, պիտի չըլլայ յոյսում ան -
տէր, կոյս աղկան, որ անտուղ, նեցուկ իր տան,
տառ տարեկան՝ իր մարմինը վարձու կուտայ,
ծառերուն տակ, շերտ եւ ճացի, ու կորուհոր, աշ-
քերը դոց, պիտի չըթնէրով, առանց լացի, թէ
անտարբեր թէ անհամբեր, Բաւատունի ալ կործ-
քին սեղանով՝ կը յանձնուի միտ ցաւին, պիտու-
րին տակ անտանայած: Հէզ էակին ալ տաքանքը,
տառապանքը խաչելութեան՝ նախորդն էր եւ ա-
նարգանք թէ Աստուծոյ թէ մարդկութեան:

Պիտի չըլլայ ելից ձմարու զոյգակահար մայ -
րերուն ըզր ու վիրաւոր, հնգալից զոյգիկներու
պաղատանով խոռոպայոց եւ անձպիտ, լուռ տը -
կակներ չփոխարկ, որ մենացեալ, անդունտի
նարեւաշնչերով, լուրջ, անբարբառ, եւ դիտու-
կից՝ ինչպէս մեծեր, անչափելի՝ տառապանքին,
անոց, թշուառ ու աշտուհ եւ անխիտտ իրենց
կեանքին՝ կը դառնան միշտ նոյն յանկուրդին,
միշտ նոյն հարցին — Քիչո՞ւն ապրինք այսուհե -
տեւ, ինչպէ՞ս ապրինք մենք առանձինք:

Նորակառոյց աշխարհին մէջ, քաղաքացար
աղկի ու կին պիտի չերթան աշխատունի թշնամի
կապանակին՝ տաքանալին, նուազ, կ'ընտ, աղ -
տեղանուի եւ անօթի, բայց հետ, ըմբոստ՝ անա -
պորոյն պահակին դէմ փառ, անոցի: Հարստու -
թեանց անպէտ փառնում, փնայուններ պիտի չըլ-
լան եւ պիտի չըլլայ, անօգնական որք, որքո՞ւն պիտի
չըլլան: Փոխան արեան՝ որդան կարմիր ստառ
գինի պիտի հոսի - խաւարի տեղ՝ պիտի խլիճ պայ-
ծառութիւն շքեղ լոյսի:

Պիտի չըլլայ նուառանութեան, ստեղծութեան
պիղծ ոսկերի, ամենուրեք մարդը մարդուն պի-
տի ըլլայ եղբայր արդար. մարդը զերմարդ պիտի
չըլլայ՝ բերտ ու վայրագ, միահեծան, պիտի ըլ-
լայ մարդ իսկական, աստուածապաշտի եւ իրական:
Պիտի չըլլայ փրկութեան, փնայուն մարդու,
հայրենիքի. պիտի չըլլայ գնահատում անհատա -
կան արժանիքի: Պիտի չըլլան քաղաքացիներ՝ քա-
ղաքացի, գերի, զինուոր, որ խոլաբարկն աղբա -
նոցներ եւ կամ կրծեն մարդու ոտքի:

X

Կովերն իսկոյն յառաջացան, դաշտի մարդուն
կարեկցեցան, երեք բերտն բառաչեցին եւ հեռա -
ցան հեզ ու անձայն, հանգրաւաբայ, ճճեմա -
կան, բայց արցական ու սպաշարք: «Նառապա -
կած ռազմադերձին կը հաւատայ վստահարար վն =

« Պայքարը, որուն լծուած է Թուրք Մամու-
լը, Յունիսէն ի վեր, ո՛ր «հերում» է, եւ ո՛ր «ա-
ռաջադրութիւն» — Ո՛ր արդիւնք Թորքալային
ծաւալումին, ոչ ալ ձգտում մը՝ Թուրք կարգերը
պատշաճեցնելու Սան Ֆրանչիսկոյի Մահմանա -
դրութեան: Ինչ որ կը փորձուի այսօր իբրեւ բա-
նալիք, կը թելադրուի մէկ կողմէ՝ անհատական ու
խմբական շահիք, ու միւս կողմէ՝՝ նոյնքան
անձնական ու անխոստովանելի ցանկութիւններ:
Ոմանք, մտահոգ են իրենց աթոռներու ապահո -
վութենէն, ուրիշներ յուսալից՝ որ ներկայ պայ-
մանները թույլատու պիտի լլայն ընեն հոսեցնե -
լու»: Գաղափարական համոզումներ կամ հակումներ,
կը հրահրեն զըշխարհը, ու կը տեսնեն՝ որ
վէճը ստացեր է ապտուտ լաթերու ցուցադրութեան
հանդիսաւոր առիթ մը: Լրագրող ու երեսփոխան,
իբր կը մտտեն թերթերու մէջ, Հայքի կուսա -
կիցներն ու «Երիտզիմադրիները» կը հայհոյեն իրա -
ւունք. Ազգ. Ժողովի մէջ, դիմաններ կը պատըռ -
ուին, ու զգուշաւոր կ'առնէ վերոյիշ համեմա -
տութիւն:

Անչէ՛ անցուցէ՛ Թուրք Թերթերը Յունիսէն
մինչեւ Սեպտեմբերի կէսը, ու պիտի տեսնէ՛ թէ
ինչ շեշտ ու գոյն փոխելով, «Երեսփոխանութեան»
չուրջ հանդարտ ու տեսական խորհրդածութիւն -
ներ, կուզան կը յանդիմարդի պաշտօնական մե -
նամարտին: — Զաւառամարտին, աւելի ճիշդ -
ճշդնք, անմիջապէս, թէ ներկայ իրարան-
ցումը միայն թերթերու կողմէ ստեղծուած «շաք-
տում» չէ: Համաձայն կառավարական քննադա-
րեան, ու Մամուլի Միութեան նախաձեռնի՝ «Եր-
եսփոխանականացում» ծարաւը, որամարդու -
թիւններ պատրաստու ու աշքի փոշի ցանկեր
միջոց պէտք է նկատել: Ուրեմն, մէկ կողմէ՛ ո -
րորէր Ժողովուրդը, ու միւս կողմէ՛՝ ճշդնք, թէ
Թուրքիոյ ներքին կեանքին մէջ նոր յեղաշրջում
մը կը սկսի, երկրորդ ու իր վարչաձեւը պատշա -
ճեցնելու համար Միացեալ Ազգիներու քաղաքական
համոզումներուն:

Անգարա, առաւելապէս մտահոգ Ազգ. Միու-
թեան սարսուղէն, այս նոր փորձով կ'ուզէ կան -
հեղաշրջութիւն միայնակութիւն: Անիւրբ, 1940—1945, փորձով տեսա՝ թէ երկրորդ հեռու էր
ներկայ յանդիմարդի «մէկ դանդաղում» — մէկ հոգի՝
այնպէ՛ս՝ ինչպէս կ'ուզէր հաւատալ ինք, ու կ'ու-
զէր որ հաւատան ուրիշներ: Պատերազմ մէջ տա-
րիներու ընթացքին, Անգարա չկրցաւ փախթի
Թարախտ ան վերքերը՝ որոնք երեւան եկան լուռ
ու գործնական «ելլելներով», Իսթանպուլի, Իդ-
միրի, Անգարայի ու Ատանայի մէջ, առաւելապէս
համայնապար ըլլելներու կողմէ, որոնք կ'ուզէին
տապալել ներկայ կառավարութիւնը, ու ենթա -
կուել «Արեւելքի Մեծ դրացիին». 1941 առկին,
միայն Պոլսոյ մէջ, 700 հաւանյալ պալազույս-
ներ կը մնային ոտտիկանական հակոդութեան տակ:
Մամանորաբար Արեւելեան ու հարաւ - արեւել-
եան նահանգներու մէջ, ձերբակալութիւններ տե-
ղէ կ'ուռնէին մինչեւ հիմա - 8 Սեպտեմբերի
«Սոս փութա» կը հարգողէ, օրինակ, թէ համա-
նապար երեք պաշտօնական ձերբակալուած են Ա-
տանայի մէջ, իբրեւ «պաշտօնական» որոնք կ'ուզէին
տապալել ներկայ կառավարութիւնը: Տիրապա-
րի եւ Բեքփաշի ձմարով Սուրիա ապստամբ
Թուրքեր (նաեւ զինուորներ), կը յայտնեն՝ թէ
իբրեւ համայնապար հարկաւոր «հայրենակից -
ներ» յանձնուած են Պատկալով. Ատանաներու
Աւելի Թարմ ու բարախուն օրինակ մը, — «Թան»ի
խմբադասուած Չեքիսի Սերթի, 21 Օգոստոսի
խմբադասուած կը վայել՝ թէ «Թուրք օրէնքնե-
րու դիկտատորական մտայնութեան հետեւանով»
թերթեր կը փակուին, զիբեր կը հաւտուին, ու
իրենց համոզումներուն պատճառով կը ձերբա -
կալուին ու ոտտիկանական հակոդութեան տակ կը
պահուին կարգ մը հայրենակիցներ:

րանորոգ մարդկութեան մը մեծ վերելքին հրա-
շարժում: Ով միամիտ մահականացու, մարդկու -
թիւնը միշտ խելագար, ատեալաւոր, դազան ու
փառ, աղան, անդուր, արժանապաշտ՝ պիտի
կուրի, յաւերժապէս, պիտի լլայ յաւիտ ան -
հաւալ:

Արքադուռի խոտերուն մէջ, տանձենիին ժլատ
շուքին, հայրենադարձ ռազմագերին, ունկնդրեց
լուռ, տրամադիր, ապա կրկին հաւատաւոր ու
կառաւոր, հպարտ, ժպտուն՝ ըստ անոց. «Բարի
կովեր ոսկեղենակ եւ իմաստուն, այլ յոռետես
թերեւաւոր ու յուսահատ փրկութեայ, դուք
հեշտանով կ'անցնիք կերթալը, կ'արգահատիք
մարդուն վրայ, մարդը սակայն, լաւ իմացէ՛ք,
աղնիւ, պարկեշտ, ոտքը կը ծնի, թիչ հոգիներ
կ'ըլլան հրէշ եւ փառախորտ մը վայրենի»:

ԱՐԵՎԱԻՐ ԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

ՄԵՌԱՄ ԴՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ...

Ֆիւմէլ - Լիբոս (Աժէնի շրջան) դործարանա-
յին շրջանը ծանօթ է մեր հայրենակից աշխատա-
ւորներէն շատերին, որ Թրանսա իրենց աստիճան
մուտքը շարժելով շրջանի դործարաններն են հիւրըն -
կայիլ:

Ներկայիս երկու հայ քնտանիքներ միայն կան
Foyer - Fumelaisում: Մէկը այս եւ կին Բարունակ-
եան (Պուրապի շրջանէն), միւսը՝ ընիկ Թարքեր-
դի շրջանէն, Ատանա մեծցած Վահան Թորքիեան,
(կինը Չէթիւնցի), հայր չորս զաւակներին:

Մեր երկու հայրենակիցն էլ քանուոր ֆիւմէլի
գործարանում: Թորքիեանի անդրանիկ զաւակն է
Յովհաննէր Այդ շրջանում ո՛վ չի ճանաչել նրան,
հայրական խոհուն աչքերով միակ հայ պատանին
դադապագի օտարականներին մէջ:

Յովհաննէր աստիճանի է եղած զարդով, առա-
ջինը մարգարէի եւ այլ խաղերում: Երբ քաղման
դամ ընտանիքը ապրիցներու հոգը՝ հազիւ նախա-
կը քարան աւարտում՝ նրան տանում է գործարան՝
ուր նա թէ աշխատում է, թէ հեռուում գործարա-
նի արհեստից դասընթացին, միշտ յալոդութե -
նէ յալոդութիւն ցատկով:

Գործարանի ղեկավարութեան զանն է պտ -
տանի Թորքիեանը:

Այդ բաւական չէ իրեն, նա աւելի մեծ կրազ-
ներ ունի: Ելիկորո - մեքենադէտ է ուղում լինել:
Տանը, հայր պատասխանի զբաւոր դասեր է առ -
նում, շարժ, իր հաւատքը մեծ է, միջուկ ճար -
տարադէտի աստիճանի պիտի հասնի:

Այո՛, բայց... երկրորդ, ուր ծնուել ու ապրել
է ինքը երկուսն է ապրում, կորցրել է իր աղա-
տութիւնն ու գերիշխանութիւնը:

Թրանսան ուղում է ազատ ապրիլ. Թրանսան
չի կարող ազատ չափիլ:

Պարտութիւն է պետութիւնը, ազատ է Թրան -
սացիի հոգին:

Մաքի. — Թիկունքն զարնէ թշնամին, հար-
թել ճանապարհը աղաւառար քանակի, եւ որ զըլ -
խաւորն է, իր արեւնով դնել իր աղատութիւնը:

Մաքիի իրեն է քաշում բոլոր աղատատեղէն հո-
ղիները, ու պատանի Թորքիեանի երակներում,
մօր կողմէն Չէթիւնցիի արին է հոսում: Շատ է
երեստարգը, հազիւ 17 տարեկան: Միտղները...

Գործարանում համարեա երեստարգ չէ մը -
նացիլ: Իր հայրենակից եւ դրացի Վահէ Բարու -
նակեանը եւս մաքի է քարճարում:

Մաքի ըմբոստ, հայրենադէտ երգերը մինչեւ
հոնիկն յաւանում, քուն ու զապար շունի:

Ով զինքն ի զուր ծնողներն ուղաւոր են
Յովհաննի վերադարձին: Նա փախել է տունէն
միանալու համար Ազատների ընտանիքին:

1944 Օգոստոս, դարձում է Մաքին թշնամու
թիկունքին, կարում է Մաքին թշնամու նահանջի
ճանապարհը, ու Թորքիեանի կուռուղ է: Օգոստոս
15—17ի կուռնեում Թորքիեանն ապանում է ոչ
թէ Գերմանիան, այլ Վիշնիերի զնդակով: Այդ-
դէն վիրաւոր, դու շարունակում էր կրակել,
վկայում են իր զինքը ընկերները: Marguette -
d'Eyssepe 82 տարեկան է տալիս, 24ր կամուր:
Ազատութեան արշաւոյսը ոսկեգոծում է նահա -
տակներն անթաղ դիակները գետ թարմ արինը:

Թորքիեանի դիակը յանձնում է ծնողներին:
Իր թաղումը արտակարգ հանգամանք է առնում:
Փակում են գործարանները, խանութները, ներ -
կայ են զարդից աշակերտները: Ոչ միայն Fumelle
Libos, այլ ամբողջ շրջանի ժողովուրդն է դալիս

Սան Թրանչիկոյի Մահմանադրութեան ստո-
րագրութիւնն վերջ, Անգարայի մտահոգութիւնե-
րը՝ դէպի «Դարբնա» իրենց ընթացքին մէջ, սեւե-
ռեցան ժողովրդապար յեղաշրջումի մը կարելիու-
թեան վրայ: Այնչէ՛ հրապարակային բոլոր այն
ելլելները, որոնք տեղի ունեցան Թուրք Ազգ. -
Ժողովի 14 Օգոստոսի նիստին, ընդմէջ երեսփո-
խաներ Բոնան Մէնալէն — Ֆուտա Գէլիւրիւլի,
եւ Բէնէպ փէթեր — Միւսթաֆ Խօքմէն:

Համաձայն Ատանա Մեհմէթի, «Թուրք հիմ-
նական կազմակերպութեան օրէնքը տեսականօրէն
զեմկրատիկ հիմքեր վրայ միայն հաստատում է
արդի վարչաձեւը: Հալը, տեսակ մը միահեծան
իշխանութիւն է, որ կորսնցուցած է յեղաշրջական
իր բոլոր հակումները: Աւելորդ է ճշդել, թէ այս
յայտարարութիւնները աղմուկ ու աննախնայ
վիճումն առաջ բերին Ազգ. Ժողովը սրահին մէջ,
ու նախագահին միջամտութեամբ միայն՝ կարելի
դարձաւ կանխել աւելի... պատկերազարդ
առնութիւն մը՝ ընդ մէջ կողմերուն:

Թուրք կառավարութիւնը չարիք չգտաւ պայ-
քալը Մամուլին փոխադրելու կարելիութեան մէջ,
լոկ այն պատճառներով՝ որ ա) յայտ օտարին՝
այդ դրչապաշարը պիտի դառնար փառաւոր ու նա-
նակ, դէպի լայն ժողովրդապետութիւն Անգարա-
յի լայնամտութեան (բ) ի հարկին կարելի պիտի
ըլլար դադարեցնել պայքարը՝ համաձայն Մամուլի
օրէնքներուն. գ) Բանալիէ՛ր պիտի փաստէր ողջ
մտութիւնը Հալքին, որ կ'ամբաստանուի իբրեւ
մենատէր:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԳԵՐԹԱՆԻՄՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԱՆՋՆԵՐ

ՄԻՏԻ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ԱԶՔՈՎ.— 3

Գիշերուան կը ձգեմ աշխատանքներս ու ճաշերէն վերջը, քանի մը ժամով կը խառնուիմ ժողովուրդին։ Որովհետեւ առանց համապատասխան տարրերէր հաղուածողէս եմ, յաճախ կուգայ ճամբայ հարցնելու կամ տեղեկութիւն ուզելու, եւ երբ կը տեսնեն թէ իրենցմէ չեմ, հազար պիտի ընկնուի (նեւ ըրողութիւն) կը հեռանան։ Ոչ մէկ թշնամական արտայայտութիւն։

Այնքան է երիտասարդներու, միջին տարիք ունեցողներու սակաւութիւնը։ Ընդհանրապէս կամ շատ մանուկ են կամ շատ ծեր, իսկ տիրող տարրը անլիտերատիւ իգական սեռն է։ Այս վերջիններուն մէջ ալ սղաւորներու, սեւ հաղնուղն - բու թաղմութիւնը մօտաւոր զտափար մը կուտայ Գերմանիոյ մարդկային կորուստներուն մասին։

Հիւանդկախ չեն, սակայն, այդ թէ կին գունատ կը թուին, չընկու ճամար տեղը, հակառակ արձանանման մարմիններու։ Վարժուած Գրան - սայի արուեստական կեանքաման շրթունքնե - ուն, անհաճոյ շարժում զգեցողութիւն, ինչո՞ւ չխոտորվանիմ, որ անհամ, անհրապտը կը թուին տեսած զգեցող, ուր կը պակսի նաեւ ժպտը։ Ձախաղանցած չեմ ըլլար, եթէ բւեմ, որ խնդրացող մարդու դերքէ չհանդիպեցայ։

Ի հարկէ, Տեւոնթները չունին եւ չեն ունեցած յառին ժողովուրդներու համակ դուրսբերութիւն բուրդ չենող քնաւորութիւնը, բայց, իրենց տխրութեան դիմաւոր պատճառը ուրիշ տեղ փրկուողն է։ Պարտութեան ամօթին, անխուսափելի ծանր հետեւանքներէն աւելի, վերջնապէս կոր - սուած սիրելիներու, քանդուած բոյներու հողե - մաշ կրակն է որ կը խանձէ դերերը։ Տուն չկայ որ մարդկային կամ նիւթական կորուստ մը ունեցած չըլլայ։

Այս մտահոգութիւններուն մէջ, արդուգարդի մասին մտածելը աւելորդ պիտի ըլլար։ Եւ կը տեսնես քաղաքի կիներ՝ այրերու պէս հազ - ուած։ Տարատ, աշխատանքի կապուող հազուատ, եւն։ Սակայն ինչ կորսնցուցած, հազած են՝ ինչ որ իրենց ձեռքը ինկած է։ Երբեքն որչա՞ - զոյգ բեր - դեղէններ՝ մին - միւսին վրայ, վերադուրեւ նը - մանապէս։ Շատոնց է կօշիկ ստացած ըլլալու չեն, որովհետեւ բոլորի ոտքով տղաքը բանակ կը կազմեն։

Տեսնելու է երբեմնի սիւզանիմ վեհամասին մնացորդներու փխմար։ Կը պտտին թափփում, աղտոտ հազուատներով, շարժումն մը մօրուքով։ Յաղթական չեն այլեւս, եւ կուտան է կուրծքերը դուրս ցցող, խրոխտ քալուածք ուտող ներքին զսպանկիւն։

Կը մտնեմ Հաուփսպանիոյն ներս (գլխաւոր կայարանը, Ծոգեկաւոր ալքուած, քանդուած, ուտած մը է զպառ իր չէրերուն, միայն, աւելորդ է լոյս, ապակեպատ տանիքի մաղի կը նմանի այլեւս։ Նմոյշի համար լման ապակի մը չէ մնացած։ Մօտիկ արուարձաններու զինքը կը բանին եւ շատոնց հանգստեան կը չաւած։ Բայց պարագաներու բերումով նորէն աշխատանքի կանչուած քառու փակոններու մէջ՝ ժողովուրդը թրխմուած է պահանջով ծուկերու պէս։ Իսկ կայարանի պատերուն տակ՝ դիւրերու պատրաստուող քնտու - նիքները շարուած են արդէն։ Ծրար, կողով, կրո - նակի պայուսակ (Գերմանացիին անրամանելի ըն - կերը) չենած են սենեակներ, ուր՝ յոյգապակի փո - բիկները մշիկ մշիկ կը քանան, իրենց տարիքին երանելի անհոգութեամբը։

Հազարներով, իր յարգանքի տուրքը տալու պատանի նահատակներ։

Անթիւ - անհամար են ծաղկեպսակները։ Իր լուսանկարը հարկաւոր օրինակներով բաժնուած է փափուկներին։ Իր դերերմանը փորձած է Լի - բօսի հանգստարանի դիւրաւոր մուտքի ճիշդ դի - մացը՝ նոյնպէս նահատակ մի դիւրապետի կողքին, համարեա կից։

Fumelleի գործարանը երկուսի մըսէ, երկու - թմայի նոյնանման դամբն է կառուցել, ներս - կուած արծաթադրոյն

Յովհան Թորիկեան, 17 տարեկան, Մեծած Փրմնայի համար։

Գուռի վայրում մարմարեայ յուշարձան է շինուած, այդ օրուայ բոլոր նահատակների հա - մար, եւ անուանացանկով պատուող տեղ է դրա - ում մեր հայրենակիցը։

Թուրքիայ այդ օրերի թորթիկը լեցուն են թո - բիկեանի մասին դրուած յօդուաներով։

Այդ բոլորը չէ։ Ֆրանկի, գործարանը անմա - հացրել է նահատակ հայորդեւ անուրը, իր ար - հեստից գարաթիցքի մեծ արահի անուանելով՝ Թորիկեան, ուր կախուած է պատանիի մեծաղիւր լուսանկարը, միայն թարմ ծաղիկներով զարդա - ռուն։ Սրբան անուանակոչման օրը յառուկ հաւա - ըողթ է տեղի ունեցել եւ դասընթացի բոլոր բան - ուր - ապակեպսակները ստացել են երկաթէ չեանը - շաններ, Թորիկեան մականգրութեամբ։

Յարգանք իր յիշատակին։

ԵՆԼԵՆ ԲՐԻՋՄԱՆ

Հայրենի զօղանքներ իմ գաւարք, Հագեցմայի մրմունքներ Աստուծոյ հետ, Աղօր-մներ գարովի, ջերմեռանդ, Ձեր կանչին եւ հմայ առ յաւիտ։

Ձեր վսեմ ձայներով դիւթականց Մովսիսի՞ց է՞ Գալիս կապտաւուն, երկմամբ լեռների՞ց մեր աւանը, Թե՞ յառաքի զաշտերից խնկարար։

Մասին է ձեր ձայնի երանգը՝ Այեգարը մահապետն իմ երկրի, Հրազդամը՝ նրան հեւք ու յամբը, Արագածն այն դիւթիչ երգելի։

Ձեր կանչում Անիմ է հեծեծում Գարադը վշտերով անկեղծ, Արախն իր ժեռ ափերը ծեծում եւ զորում կորսուած փառքը հին։

Հայոց Պարմ է խորշում տեսնելով Եւրոքը խաբ սարաբն չարախիղ, Եւ Սիւսան, եւ Գրգուռ հոգեբով խոսովում զգրում եմ դառնալի։

Իսկ հեռում երեւանն է ժպտում, Կախարդող գայներում այն դիւթիչ, Մեւանը՝ անխոյժ վէտէկտում Իր փրփուր ջրերով երկմաղիւն։

Երկնի լազարները պատող Ձեր գերող կանչերով գրքնգամ, Դուք կեանքի է՞ք կոչում Բար ու հող եւ իմ մէջ մըր հրերը բորբոքում։

Կամարող դարերը միշտ անմեա կորսումը են կանգնել ձեզ համար, Երգել եմ անցեալի փառքը ձեր, Առօրեան ձեր լոյսէ եւ անմար։

Ձեր ձայնի ամէն յամբ ու թրթիւ, Մի վսեմ աղօթ է՞, աւտիս, Մի գարուն ցմծութեամ ու փառքի, Որ հասնում է քաղաւ սրտերից։

Հայրենի զօղանքներ իմ գաւարք, Բիւրանում մրմունքներ Աստուծոյ հետ, Աղօր-մներ գարովի, ջերմեռանդ, Ձեր կանչին եւ հմայ առ յաւիտ։

ԳՈՐԵԱՆ

Գերմանիա այցելողին առաջին տպաւորութիւնը այն կ'ըլլար, թէ ամբողջ ժողովուրդը մը տեղա - փոխութեան մէջ է։ Ռմբակոծութեանց, արշաւող բանակներու առջեւին փախչող բազմութիւնները կը վերադառնան, կամ, գլուխ դնելիք նոր տեղ մը Գր փնտռել, եւ որովհետեւ, փոխադրական միջոց - ները չափազանց անբարար են, մարդիկը իրենց ուժերուն ծայրագոյն տարողութեամբ կը բեռ - նաւորուին, մնացած քանի մը կտոր գոյքը աղա - սակու մտահոգութեամբ։ Պետիկներու ուժն իսկ կ'օգտագործուի։

Ճամբայ կ'էլլեն՝ առանց զիսնալու՝ թէ երբ կը հասնին։ Երկաթուղի մը գրեթէ կը ձգէ 50 կամ 100 ջրիմուծի անդին, երբեմն իրենց ուղղութիւնն ալ չէ, բայց կը ժողանան, որով կ'օգտուին սուր - թին։ Օրը արդէն կ'անցնի։ Մտիւրուած են գիշերել քանդուած կայարանին, յաւաքոյն պարագային սպասման սրահին մէջ որ նեղ կուգայ անշուշտ։

Յաջորդ օրը՝ նոյն պատմութիւնը։ Այսպէս դեռ գլխաւոր գիշերուն վրայ։ Անոցմէ զուրո, այլեւս Աստուծոյ կը յանձնես ինքզինքը։ Այս է պատճա - րը, որ ճամբաներու երկայնքն ի վեր կը հանդի - պու խուսեմ - խուսեմ մարդը, ընդհանրապէս կի - ներ եւ մանուկներ, 4—5 կտոր բեռն տակ հեւա - լով, քրտնաթաթայ։ Բախտաւորները պզտիկ սալլ մը ունին, բրդածեւ դիզուած։ Երբ ալլես չեն կրնար, կը հաւաքուին տեղ մը եւ հազար աղա - շանք ու պաղտաւոր, որդէսէ բարեացակամ դի - ուր մը կամ բեռնատար կտաքի մը մէջենավար։ Բարի ըլլան քանի մը հոգի վերցնելու իրենց հետ։ Կը քաշեն՝ անձրին տակ կը սպասեն՝ անձ - րուին տակ, իսկ Գերմանիա այցելողները դիտեն, թէ անձրեւէն առաւ բան չկայ այդ երկրին մէջ։ Արդիւրած է թէն, սակայն սիրտս չի դիմանար, եւ բազմաթիւ անգամներ կը կենցած տրամադրու - թեան տակ դրուած կառքը՝ կրցածիս չափ բեռ - նաւորելու համար։

Ձեր զաղթականութիւնն է, ջարդը պակաս։

Մեծ ուրախարար։ Տառապած մարդը չի կըր - նար ուրախանալ ի տես ուրիշին դժբախտութեան։ Սակայն կը խորհիմ, այս բազմութեան մէջ կան մարդիկ, որոնք ականատես եղան ժամանակին մեր սպրած ողբերգութեան։ Հիմա որ, անձնական մօրթին վրայ կը զղան մեր քաջամիտ մէկ փոքրիկ մարդ, որդի իմանալ իրենց հողեկան աղբում - ները։ Գր յիշե՞մ արեւոք այն օրերը, երբ Գորգը - բայց չարքա՜ ժողովուրդ մը կը մաշէր անապատի աւազներուն վրայ, իսկ իրենք, անապատը աչքե - րով կը սիրարանէին դահիճներուն հետ ...

ՀՐԱՆՏ ԱՅՈՆԱՅԵԱՆ

« ԼԵՆԻՆ ՓԱՇՍ »

Երեւանի « Սովետական Գրականութիւն » եւ Արուեստ » պարբերականին մէջ, Ար. Մամիկոն - եան ստորագրած է դրութիւն մը, « Հայ ժողոր - վրդէ Լէնինեան երգերը »։ Կարճ գործնական մը, ընդամէնը երկու էջ։

Յօդուածագիրը կը բացատրէ թէ Լէնինը հայկական ֆոնէորում պատկերանում է որպէս հայ ժողովուրդը ազգային հերոսը։

— « Եւ այս ժողովուրդական պատկերացումը պատմական է, ճշմարիտ ու երկարաշունչ մեկ - նարանման կարիք չի գտնու։ Լէնինին այդպէս են պատկերացնում նաեւ մեր եղբայրական այն ժո - ղովուրդները որոնք մինչեւ 1917 թիւը կրում էին ազգային ոտրութեան շղթան եւ Լէնինի միջոցաւ ստացան ոչ միայն սոցիալիստական ազատու - թիւն, այլեւ ազգային պետականութիւն »։

Այս առթիւ կ'իմանա՞ր որ լոյս տեսած է նոր փոփոխութիւն մը, « Լէնինի փաշա », իրբեւ ժող - վրդային բանահիւսութիւն։ Ինչպէս անունն ալ կը յայտնէ, փոփոխութիւնը Լէնինի զաղապարին եւ գործին փառարանութիւնն է, արդիւնք « անգրա - պէտ դիւպագու Փանտագրախի » (երեւակայու = թիւն)։ Բնականաբար իր արժէքն ալ համեստ պի - տի ըլլայ։ Բայց յօդուածագիրը բարձրածան կը յայտարարէ թէ « Լէնին փաշա » Հոկտեմբերեան եւ ոչ վրդիւնցիկ (յեղափոխութիւն) եւ դրան յաջորդող քաղաքացիական կռիւների խիստ իւրա - յատուկ դեղաբուսական արտացոլումն է, կա - տարուած զիցարանական պատկերման տարբի օգ - տադրոծմով »։

Գիրքը աչքի առնելու չունենալով, բնականա - բար ի վիճակի չենք որ եւ կարծիք յայտնելու։ Ուրեմն կը դիմենք նորէն յօդուածագիրին վկայու - թեան, արտասպելով իր մէջ բերած քանի մը անոյշներն ալ.

— « Եւ այսօր, երբ կարդում ենք Լէնին փա - շան, ինչու է թէ զգարք Մաղիկ Միսիոն իր անձան - ղիցազնեղութիւնը կերտելիս ընդգրկել է նաեւ մեր Հայրենական պատերազմը, նրա յաղթական աւարտումը »։

Լէնինի փառարանած առեւ, ժողովրդական բանահիւսութիւնը կը հուղի՞ն երկու զուգընթաց զաղապարները, — Մէկը այն՝ որ Լէնին ազատեց հայ ժողովուրդը, միւսը՝ Լէնին անմահ է, — Այնտարի մի ծով էր՝ մեծ մեծ մեծ ծառա, Լէնինի գործերով՝ տեսա՞ք ինչ գառն է՝ կամ, — Լէնին եկաւ ինչից թագ (սպանդէ ?)

Եւ կամ, տարբեր եղանակ մը։ Բաշեիկ խիմնադիր, չփառիմ ազատիր, — Հազար տարուայ վերջերով մեր ցաւերը փարա - տիր։ — Լէնին ցամ, մեր տէր ցամ, մեր խեղ ցամ։ Հեռուեալ երկն ալ՝ իրբեւ պատկերացում Լէ - նինի անմահութեան։

Թէ աշխարհում մահ ու մեռ կայ, — Քեզպէս մեռնող անմահ ա, — Եղ հրմմին գրծող վկայ, — Ձարթելի, Լէնին, Բեզ մահ չկայ, — Ձարթելի, ումուտ, արեւ Լէնին, — Քեզքից լուսով արեւ չկայ »։

Վիպերդութեան մէջ միշտ իրարմէ անբաժան են Լէնինն ու Սթալինը։

Ստալին՝ Լէնինի լաւ աշակերտը. — Կանգնած է մեզ պաշտպան՝ ինչպէս լաւ բերդը, — Հէ՛յ ցամ հա՛ բերդը, — Հէ՛յ ցամ հա՛ բերդը։

ԶԱՅՆ ՄԸ ԳԵՐԵԶՄԱՆԷՆ

Ինչպէս գրած էինք, վերջերս Սուրբոյ մէջ մեռաւ երիտասարդ ընկեր մը, Յակոբ Սիմոնի, որ տարիներէ ի վեր կը ստապարէ անողորմ հիւանդութենէ մը։ Ողբացալ ընկեր յաման բանա - տեղծութիւններ ալ կը գրէր, արձակ թէ ոտա - նաւոր։ Ահաւասիկ նմոյշ մը, գրուած 1936ին. —

ՔԵԶՄԷ ՀՆՈՒՆ

Դուն չկաւ հիմա ու քեզմէ հեռու իմ հոգին՝ սիրարարձ ու կարօտակալ չարչարանքով կ'ոգե - փարի, թիթեռնիկի մը պէս, որ դառնուած է զըն - դանգով մը պատմութիւն։ Ու կը թեւաբար ջառաղին անհարմար թոնջներու եւ ծաղիկներու համբոյ - բին կարօտով ...

Յայն սուր բեռեկոյն վրայ՝ հոգին կարօտն ու - նի վերջին համբոյրն է։

Եւ ինչպէս թիթեռնիկը դառնուած պիտի ուզէր մենքի ծաղիկի մը ծոցին ու բոյրին մէջ, իմ աղ - ուր ծաղիկ, պիտի ուզէի գրիկը մէջ, համբոյրիդ ջաղցրութիւնը ծծելով մենքի։

Քեզմէ հեռու՝ սիրտս թիթեռնիկի մը բաղ - ձանքներով կ'ոգեկարէ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ. — Թէհրանի «Լոյս» հանդէսէն կ'իմանանք թէ Չաբեանդի ծանօթ չէրք, չէիսցե - նալ եւ Անկախ Թուրքիոյ հոգի, որ ուսուցիչի թարգ - մանուած էր Փարսիէ մէջ, այժմ թարգմանարար կը հրատարակուի պարսկերէն մեծ օրաթիւրին՝ «Փարսիէ»-ի մէջ։ Թարգմանիչն է երիտասարդ հայ դրող մը, Պ. Ալբրեւ։

հանգնեցրել միշտ կը մերժեն ճանչնալ այդ երեք երկիրներուն կառավարութիւնները:

Առէի որ խնդիր մը եւս ծագեցաւ, երբ Պ. Մոլոթով զանազանեցաւ թէ Թրիքի վերաբերեալ յիշկայցը հրատարակուած է ատանց իր հասանու - թեան: Ռուսներն սահմաններու մասին ալ վէճ մը ծագած է: Մինչ Ս. Միլոթիւնը կը պնդէ որ ամբողջ Թրանսկովկասիան Ռուսներն զոյգուի, Մ. Նահանգները զիսեղ կուտան թէ որոշ մասեր պէտք է մնան Հունգարիոյ, քանի որ բնակիչները մասնաւոր են:

Ամէն անգամ որ նոր վէճ մը կը ծագի, հինգ նախարարները կը նախընտրեն մէկը զնէլ եւ ուրիշ հարցերով զբաղել: Եւ իսկուայից պատուիրակութեան նախագահը յայտարարեց թէ պատրաստ են ինքնավարութիւն շնորհելու, եթէ Թրիքի վէճն եւ իրաւի գործակցութիւնը կրնայ ծառայել երկու քոյր եւ զբաղել երկիրներուն, ինչպէս եւ Մոսկուայէ Թրիքի վէճը 25 երեսփոխան պիտի հանձնար եւ իրաւի գործակցութիւնը իրենց հետը պիտի տան (խորհրդարան), ինչպէս նաեւ առանձին խորհրդարան մը:

Պէզեքի արգելադրանքներ սահմանները

Լիւնզպուրգի դատարանութեան հինգերորդ օրը վարչական կանչուեցաւ Հրէուհի մը, բժ. Իտա Պիմբօ, նկարագրելու համար կադրածակ սենեակներու սարքաւորները: Վկան փոզեցաւ, երբ կը պատմէր թէ ծնողը, եղբայրը, ամուսինը եւ վեց տարեկան տղան կադրածակ խցիկը տար ուեցան եւ յետոյ զիսկիցաբան, երբ Ստալինից հասան 5000 Հրէաներու հետ: «Միայն 250 հոգի ուղի մնացին եւ արգելադրան փոխադրուեցան: Կադրածակ սենեակին համար զոհերը կը գտնուէին առանց կանոնաւոր մեթոտի: Այդ տաղանքն օրէն վերջ, քանի մը ամիս անցաւ, մինչեւ յաջորդ կադրակն կուտարմը որուն համար Նացիները բնաւ բաժնէին Հրէաներու մեծնէն նուիրական տօնը, — Գաւաթեան օրը»:

Վկան աւելցուց թէ Հրէաները կը մերկա - ցնէին հիւսնակներուն մէջ, եւ ամէնէն տակերները անմիջապէս կը գտնուէին կադրածակ սենեակին համար: Յետոյ նկարագրեց կադրածակ սենեակը, — կըմնար ընդարձակ սրահ մը շարք շարք խոզոտակներով ինչպէս բաղնիքներու ծորակները: Պատմեց նաեւ թէ կարգ մը տաղանքներու մէջ կիները բժշկական փորձերու կ'ենթարկուէին:

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹէՀԻՐԱՆԷՆ կը հետադրեն թէ խորհրդային դաւաճ քաղաքներ եւ գրաքննութիւնը ջնջուեցաւ, չհամաձայն Մոսկուայէն եկած հրամանին: Իրանի վարչապետը պաշտօնապէս հաստատեց այս լուրը:

ՀԱՓՈՒՆՔ փնտցած է անտեսապէս թէ քաղաքացիական, յայտարարեց զօր: Մէք Արթըր: Զա - փոն ալյեւս բանակ պիտի չունենայ: Գալով նաւա - տորմին, մնացեալ մարտականները մեծ մասով պիտի քանդուին եւ միայն քանի մը փորձ նուեր պիտի ձգուին: Մ. Նահանգները հաստատեցին պիտի պահանջեն ձափանցել, ապրանքով: Թուրքիոյ մէջ ձեռքարկուեցաւ զօր: Տոհիրա, Մանչուրիոյ եւ Զինատանի արշաւանքին կազմակերպիչը, որ քանի մը օր առաջ զօր: Մէք Արթըրի այցելած էր, իրեն հրամանատար ատմելին բանակին:

ՀԵՆԿԱՎԱՐՆԵՐ մէջ խռովութիւններ ծագած ըլ - լալով, անգլիացի հրամանատարը պաշարման վի - ճակ հրատարակեց: Բնիկները անկախութիւն կը պահանջեն:

ԸՆԴԱՆԵԿԱՆ ՂԱՍՏՆԵՐՈՒ յաւելման մասին բանակցութիւններ կը կատարուէին աշխատանքի եւ արարարութեան նախարարներուն միջեւ: Գո - յայցած համաձայնութեամբ, միջին աշխատավար - ձին վրայ 10—12 առ հարիւր յաւելում պիտի ըլ - լայ երկու դուալի, 20—24 առ հարիւր երեք գա - ւակի համար, հաշուելով Օդոստոս 15%:

ԴԱՍԱՍԿԱՍԻ մէջ դուստրուած ժողովի մը առթիւ, Արարական Դաշնակցութեան ընդհ. քար - տուղարը յայտարարեց որ եթէ Հինգերորդ ժողովը որոշէ մէկ պետութեան խնամակալութեան յան - ձել արքիեպիսկոս Տրիպոլի, Եգիպտոս պիտի ա - ուսնարկէ ստանձնել այդ պարտականութիւնը, իր - բեւ արարական պետութիւն: Իսկ եթէ խնամակա - ւութիւնը պիտի կատարուի քանի մը երկիրներու կողմէ, պէտք է յանձնել Արարական Դաշնակցու - թեան:

ԱՅՍՕՐՈՒՆ ԸՏՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻԻ (նա - հանգային խորհուրդներ) զանազան համաձայնու - թիւներ կընտրած են կուսակցութեանց միջեւ: Օրինակ, համայնապարհներ եւ արմատականները միացեալ ցանկով պիտի երեւան կարգ մը շրջա - նակներու մէջ: Ընդհանրականներն ալ ուրիշ հո - տանքներու հետ համաձայնեցան: Պիտի շնորոքին 3028 պատգամաւորներ, ամբողջ Ֆրանսայի եւ Գորտիքայի մէջ, բացի Փարիզէն որուն քաղաք - ականներն խորհրդականները (ընտրուած Ապրիլ 29ին) իրաւամբ անդամ են Նահանգային խոր - հուրդներու:

ՓՐԱՎԱՅԻ ՄԷՋ ԿԱՆՈՒԵՑԱԻ Գործարար Հէն - լայն, Զուտէթներու առաջնորդը, որուն սարքած անշտոտական շարժումը յանգեցաւ Միւնիխի ժո - դովին եւ յետոյ պատերազմին:

ԶԱՌԱԿԱՆ ԶՈՍԱՆՔՆԵՐԸ որոշեցին բո - ղորէ ժողով մը դուստրել Սալ Փէյէլի մէջ, յա - ուսնիկայ հինգերորդ:

ԱՆԳԼԻԱՆ ԴՈՐՈՇԵՐ 50 առ հարիւր կը ճախարկէ իր զինամիտը Ս. Նահանգներէն, մասնաւորապէս պակսեցնելով Թուրքի, բաժնակի, քարիւղի եւ ծխախոտի ներածումը: Այս որոշումը յուշում պատճառեց Ամերիկայի Առաքելական շրջանակն - րուն մէջ որոշ լաւագոյն յամախորհըն է Անգլիա: Այս վերջինը կը ներդուի տղարի պակասէ:

ԱՆԳԼԱՆԴԵՆ կը հետադրեն թէ Իրաքի խնա - մակալ իշխանին եւ վարչապետին այցելութիւնն վերջ, հետեւեալ գեկույցը հրատարակուեցաւ. — «Հաստատուեցաւ թէ երկու երկիրներն ալ միեւ - նոյն շահերն ու զաղապարներն ունին քաղաքա - կան թէ տնտեսական դեմքի վրայ եւ թէ Թուրքիոյ եւ Իրաքի գործակցութիւնը կրնայ ծառայել երկու քոյր եւ զբաղել երկիրներուն, ինչպէս եւ Մոսկուայէ Թրիքի վէճը միայն երկիրներուն շահերուն»: Նորի փաշա, որ Անգլաւա մնացած էր խնամակալ իշխա - նին վերադարձն վերջ, Սուրիա մէկնեցաւ:

ԶԵՐԱԿԱՆԱՌԵՑԱԻ Յոն Նէօյրաթ, Գերմա - նիոյ արտաքին գործերու երեսմի նախարար եւ փոխարուեցաւ Ֆրանսական դուստն շրջանը:

ԿԸ ՓՆՏԱՌԻԻ Թուրքիոյ Թուրք դեսպանը, որ անհետացած է դեսպանատան բոլոր պաշտօնեա - ներուն հետ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ անգլ. զօրքը պիտի քաղուի, կը զրէ տեղական թերթ մը, առանց հաւատարմի իր տուած լուրին: «Փահիրէի պարպե՛լ, աղէ՛կ, բայց սուրի յարմար պիտի ըլլար Դամասկոսէն սկսել»:

ՄԱՌԱՍԼԻՆԻԻ աղջիկը եւ Կոմս Չիանոյի կը - նը, ինչպէս, որ Զուրիգերիայէն դէպք հանուելով իտալական կղզի մը արտուրուեցաւ, զարմանալան յայտարարութիւններ ըսած է, տեսակցութեան մը առթիւ: «Երեսն թէ Ֆաշական քաղաքականութեան ուղին էի, թէ 40.000 սիրահար ունէի... Եր - տակը խօսելով իս կը հիանայի Գերմաններուն վրայ, որովհետեւ չէի պիտի անցնէ վարչապետ - Թիւրք: Տակաւին կը զննատեմ իրենց կարգ մը յատկութիւնները. բայց զժախտաբար անիծեալ ժողովուրդ մըն է եւ իմ Դաշնակցիները զգուշա - կան միջոցներ ձեռք չառնէին, նոր պատերազմ մը պիտի պայթէ 50 տարեէն: Հայրս կ'առէր Գեր - մանները, բայց պատերազմին մասնակցեցաւ, ո - րովհետեւ անոնք կրնային Խուրային զրաւել քանի մը ամիսէն»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ զբաւման լրանի զինուորն է - ըլլ. — Անգլիացի, ամերիկացի եւ ֆրանսացի, ար - տուրութիւն ստացան ամուսնանալու Գերմանիոյ հի - ներու հետ, 1946 Յունուարին սկսեալ: Այս արտու - ճութիւնը եւ ուրիշ փոփոխութիւններ որոշք ի գո - ռու պիտի ըլլան Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ, աւելի կը ներդաշնակեն արեւմտեան Դաշնակցիներու քաղաքականութիւնը Ռուսներուն հետ: Այս վեր - չիւնները երբեք արդիւյժ չեն մտերմացումը իրենց զբաւման շրջանին մէջ: Մինչդեռ անգլիամերիկե - կան շրջաններ մէջ, զբաւման մինչեւ Յուլիս 13 զինուորները 65 տարի տուագրել կը զատապար - տուէին, եթէ բարեկամանային Գերմանիոյ հի - բու հետ:

15 ՀԱՊԻ ՄԵՆԱՆ, 60 հոգի վիրաւորուեցան Ռուսներէ մօտ (Իդէր), Էրմիշիմ կառք մը զար - նուեցաւ Վալառնէն եկած կառախումբի մը:

ԶԵՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ Նախկին Կամաւորնե - րու եւ 1939-1945ի Ռազմիկներու եւ Դիմադրողնե - րու Միութիւնը կը հարիւրի բոլոր ընկերները, ինչպէս նաեւ հարկեանակցիները ներկայ ըլլալ Ան - ծառի գինուորի զամբարանին բոլոր արմարեկու - արարողութեան, յառաջիկայ շարքի օր, 29 սեպ - տեմբեր, ժամը 17.45ին: Հաւաքատեղի Avenue George V, թիւ 55, մէթրո՝ Georges V: Կը խընդ - րուի ներկայիկներէ կէտ առ կէտ հետեւել կարգա - ղէր յանձնախումբի հրահանգներուն:

ՆԱՍԱԿԱՍԻՓ (16 Օգոստոս. — 31 Օգոստոս)

ՆԻՍ՝ Գալաֆեան 200, ՄԱՌԱՍԼԱՆԻՍ՝ Ի - տիրեան 200, ՎԻԷՆ՝ Արախիւնեան 200, Պ. Պ. ԱՐԱՐԻՃ՝ Գոհարեան 750, Գրիգորեան 750, ՊՈՒԼՈՆԵՐ՝ Պէրպէրեան 400, ԳՐԻԿՍԵՐ՝ ՄԿԻ - տիշեան 500, Հայկ 500, Պետիկեան 900, ՍԱՐԱԷՆ՝ Գորպէշեան 200, ՄԱՐԱՍԷՐ՝ Գրիգորեան 200, Պ. ՊՈՒՐՁ՝ Օսանեան 400, ԿԻՐՈՍ՝ Գրիգորեան 750, ՓԱՐՔ՝ Նիքոլեան 500, 200, ՊՈՒՐՆ՝ Գործ. 1102.50, ՊՆՆՈՒՍ՝ Պարիս 200, ՓԱՐԻՋ՝ Պոտուրեան 750, Մարչեան 400, ՍԱԼԻՆ՝ Օսան - նէեան 234, ՄԱՐԱՍԷՆ՝ Գործ. ՊԼ. ՕՏՏՕ 7664, Գարբիշեան 400, Զարուկեան 750, ՇԱԼԻՆ՝ Տէր Գալուստեան 200, ՎԻՐՈՅԼԵՐ՝ Սարգիսեան՝ 800:

(Շար.)

Ներկի, ընկալաւմեք, զարդարմաքի պա - տեր քաղելու, ապակիներ գետնադիւր եւ մմամ քաղել աշխատանքներու համար զիսիլ՝ AVILA եւ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻԿԻ: 3 Rue Nicolas - Roret, Paris (13): Tel.: POR. 08-76:

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme • 13e Le Gérant: H. AGONEYAN

ԹՐԻՔԻԱՅ ԴԱՏԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆԻԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՓՈՒՆ ՏՕՊՈՒՆ, 16 Սեպտեմբեր — Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Օպիւս, Վալա քաղաքներու, ինչպէս նաեւ Իւսէլի, Սէն - Փիլիպի եւ Փոն տՕպիւնայի Հայերու ընդհանուր ժողովը: Ներկայ էին Վալաքի Հայ Ազգ. ձախատի ներկայացուցիչները, Պ. Պ. Փանոս Զորդեան եւ Սուրէն Մակարեան, ժողովին նախա - դաս ընտրուեցաւ Պ. Տիգրան Փերուսեան, քար - տուղար Պ. Աղզիկ Մարտիրոսեան:

Ժողովը լսելէ վերջ Վալաքի ներկայացուցիչ - ներու զեկոյցները Թրքաշայ Դատի մասին, միա - ձայնութեամբ ընդհանրեց հետեւեալ բանաձեւը. —

«Արեւելի շրջանի Հայերու ընդհ. ժողովը որ - րոշեց լիազօրել Թրքաշայ Դատի կողմ. վարչու - թիւներ, որ կըրոյժի կերպով հետեւեալ մեր արա - զան դատը, բոլոր ներկայացուցիչները եւ պահանջ - լով Լոնտոնի Հինգ Մեծերու ժողովին որ Թրքա - հայաստանի հողերը կցուին Թուրքիային Հայաս - տանին, հնարաւորութիւն տալով արտասահման գտնուող տարաքի Հայերուն տեղաւորուելու ի - րենց Հայրենի եւ նախնեաց արեւմտեան օտոյ - ուած հողերուն վրայ:

Վերադառնալ նպատակն իրականացնելու հա - մար, Արեւելի Հայերը կը յայտարարեն թէ պատ - րաստ են նիւթական, բարոյական եւ ամէն տեսակ գոհուրդներուն հետ»:

Այս առթիւ կարծուեցաւ յանձնախումբ մը, որ պիտի գործէ Աղզ. Միլոթեան հետ համախոր - հուրը: — Տարալիլի

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻ

ՏԷՄԻՆ, (Յառաջ) — Կիրակի, 16 Սեպտեմբ - րեւ, յիշատակելի օր մը ապրեցաւ Տէմիւր: Ան - նախընթաց շուրջ եւ մեծ ջոյքերով առ տունց իր տարազի զաւակներու գործարարը: Առտուն կա - նուի, քաղաքը հաղած էր իր տունական պատու - ճանը, զայլարուն ծաղիկներով, զորնէրով եւ դու - նանգի վերադառնութիւններով: Ամբողջ ժողովուր - զը, մեծ թէ փոքր, անհամբեր՝ կը խայտար ու կը ցնծար:

Եկեղեցական արարողութիւններ տեղի ունե - ցան անհետացողներու յիշատակին: Այս անգամ ալ թափուր կարծուեցաւ, բայց իր ցոխութեամբ եւ թուական առաւելութեամբ զին ապագայ իր նա - խորդը: Բոլոր Միլոթիւնները եւ կարգավերապա - թիւնները կը մասնակցէին: Դարձեալ հրաւեր ըս - տացած էին եւ մասնակցեցան թափորը՝ Հայ Կամ. եւ Մարտիրոսեան Միլոթիւնը եւ 1939-45ի Ֆրանս. բանակի Հայ Ռազմիկներու Միլոթիւնը: Առաջինը՝ Հայկ. եռագոյնով, երկրորդը՝ իր նա - խաւարաւորով ու ֆրանս. դրոշմով: Երկու ֆան - ֆոնի խումբեր թափոր արաջնորդեցին:

Զուգաներու զինուոր. ֆանֆոնը կ'աւելցնէր թափորին իրազը:

Կէսօրը վերջ հանդիսը շարունակուեցաւ աւելի փառատուր կերպով: 40ի մօտ կառքեր, զեղարուես - տական ճաշակով զարդարուած, ծաղիկներու եւ երկնաւառ թուղթերու մէջ պարուրուած, ներ - դաշնակորէն կը ներկայացնէին արգելաւարներու - թեան զլիաւոր հիւրերը:

Կատրի ունէին նաեւ զանազան կազմակեր - պութիւններ: Հայ գաղութը մասնակցեց էր այդ փառքին: Եւրաթիւնը շարունակ յանձնախումբ մը գործի լծուած էր կառքի պատրաստութեան հա - մար: Կրնանք նախատարաք ըսել որ մեր կառքը չառ ներկայանայի էր եւ գաղութին պատուր - փրկեց, արժանանալով բոլորեւ եւ մասնաւորա - պէս ձայնակցիներու զանաւորութեան:

Կառքը պնդուած էր թարմ ծաղիկներով: Զա - կաւոր կը կէր «Հայ Դաշնութեան» փրոտաութիւնը, ուր փոքրիկ Հայերէն մը հրեշտակ մը կը ներկա - յացնէր: Երկու ջոկերը զծուած էին հայրենի յի - շատակներ, մին Արարական եւ Մաւաթի, Արարա - տի գաղափրի՝ Նուրեան Տապանի, ստորոտը՝ հա - կական դիրքը եւ մշակու աշխատանքի լծուած: Երկ - րորդ տեսարանը կը ներկայացնէր հայկական շարժումը, իսկ կառքին ետեւի մասը՝ Գերմա - նիոյ մէջ դերու թեան կհանգէ տեսարան մը: Կառ - քին մէջ տեղ զբաւած էին տասնի մօտ հայ օ - իրողներ, հայկական պապղուն տարազներ հա - զած: Գնահատելի է յանձնախումբին տարած աշ - խատանքը: Հանդէսը շարունակուեցաւ դիւերը չքեղ պարահանգիստով ուր Հայ գերիներ եւս գոր - ծի լծուած էին: — Թղթակից

ԱՄԵՐԻԿԱՅԵՆ ՏԷԼԻՆ ՎԵՐՔՈՒՄ Զաթայեան (Նիւեալ Մէլբուրն) կը փնտը Լորայը՝ Ֆիլիպ Միլքուեյ, որուն վերջին հասցէն եղած է 23 Rue Eugene Laroud, Courbevoie (Seine): Տեղեկացնել «Յառաջ» ի:

ԿԱՐՏԻՆ ՄԷՋ «ՅԱՌԱՋ» ԵՎ ԵՄԱՌԻԻ Պ. Պոզոս Հէպոյեանի ղով, Թիւ 70 B. Puit Bi - vert, եւ Պ. Յոզէ. Փիւլեկեանի խառնութիւն, 68 Rue Puget, Gardanne:

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՄՂԶԱԽԱՆՁԸ

Թերեւս չափազանցութիւն համարուի, եթէ ըսենք թէ հիւլէ — ուսման հնարքները իրենք ինչ մասնագիտութեան մասնուած են, հակառակ խիստ գաղտնապահութեան:

Այսպէս յիշ: Գրած էինք արդէն — Մ. Նախ — հանգնելու պատճառով տարաբար թիւեր մասնաւոր ծրարի մը կազմած է, երկիրը պահպանելու համար հիւլէ — ուսման ղէկ: Միայն իր կը նախատեսէր պոմար մը որ ղիսու պատրու պիտի պատճառէր, — 62.500 միլիոն անգլ. ոսկի:

Այս առթիւ բացատրութիւններ տալով, պա՝ տերապանական նախարարին օգնականը յայտարարած է.

— « Յաւանքիայ պատերազմը պէտք է շահաւի սկզբնական յարմարութիւն տալը, այսպէս երբեք պիտի չկրնանք շահիլ: Միակ փոքր ազգ մը քանի մը տարիներ կրնայ ինքնին խումբ մը մեծ քայքայ կէս — պատերազմ պիտու թիւննիր: »

Կարգ մը մասնագիտական տեղեկութիւններ վերջ, փոխ — նախարարը յանձնարարած է հետեւեալ ծրարիկը. —

1. Մ. Նախնայնիւն պաշտպանութեան դա՝ նազան ճիւղերը ամփոփել միակ հակահիւլէական ուժի մը մէջ:

2. Ընդհանուր կող մը ուղղել, որպէսզի զինուորները եւ դիտակները մարտունի նոր եւ հզոր գնդեր գործածուին:

3. Զարգացնելու պատրաստել պատե՝ րազմի, մէկ ժամուան ազդարարութեամբ, երբ յարձակումներ մօտաւորաւ ըլլայ:

4. Ծանփանդելու զինուորականներու եւ ճարտարագէտներու որ փութով հնազանդութիւններ կատարեն, աւելի մասնագիտ դնենք եւ պայքարողութեան միջոցներ գտնելու համար կիրառական ուժ տեսնելու դէպք:

Պատերազմը լրացնելու համար, ամփոփելը շարք եւ « չհակահիւլէ » տեղեկութիւններու եւս, որոնք ուսման անհրաժեշտութեան մասնուիլն —

Ամերիկացի զորավար մը, հրամանատար օ՝ զանապառն ուժերու ինքնապաշտպան ուժերու մէջ, յայտարարած է թէ « Կիբիտարի » « թուրք » « բերդերու » արշաւը Թուրքիոյն Երթնի — 5000 մղոն — կ'ապագայունէ որ B29 օդանավներ կրնան կիրառելու ինքնուրոյն իրաւ գտնելու եւրոպայի եւ փոխադաշնակ:

Ամերիկացի երեսփոխան մը, որ երեւի քիմիա — գէտ է, յօդուածով մը կը բացատրէ թէ միայն հիւլէ — ուսման շրջան պահանջարկներ մը կրնայ ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը:

« Պարտուած երկիրները չունենան զինուորական ուժեր, եւ կը համակարգուին թուրք հրամաններուն, բայց 10—20 տարի վերջը: VI եւ V2 եւ մնացեալը պատմաբան առաջնորդ պիտի թուին այն ատեն... Բացորոշ է որ հիւլէ — ուսման ոչ միայն յեղափոխելի գիտարարներ, այլեւ ցնդեցող այն բոլոր կարծիքները որ ունենան, զեռ. քանի մը շարքով առաջ, խաղաղութեան եւ ապահովութեան մասին: Միջոցաւ Ազգերու դաշինքով: »

Այս առիթով յայտարար. —

Մ. Նախնայնիւն կատարարութիւնը պարտաւոր է իւր Միութեան յայտնել հիւլէ — ուսման դադարները: Այս խնդիրը բաց է բաց կը ընենուի Մ. Նախնայնիւն պաշտպանական շրջանակներուն մէջ: Թերեւս կը զբն թէ զահլիճն ալ զբաղած է: Իսկին նախարար մը կ'առաջարկէ յայտնել դադարները, իրեն հանդիսաւոր ապացոյց վստահութեան, այսպէս ամբողջութեամբ խաղաղ գործակցութիւնը Մ. Նախնայնիւն ու իւր Միութեան մէջ: Մասնաւորապէս, իր կարծիքով, խորհրդային դիտակները կրնան ուղի — կանուխ դադար դադարելու: Եւ այն ատեն...

Բայց, Մ. Նախնայնիւն քանակին եւ նաեւ — տարման մասնաւորները դիտել կուտան թէ իւր Միութեան երբեք չէ յայտնած իր գաղտնի զէն — քեր: Կըսուի թէ նախագահ Թրումբն սկզբնական փուլ հակառակ է դադարները յայտնելու, բայց շուտով իմանալու ստանձնել ամբողջ պատասխանատուութիւնը, խորհրդարանին քննութեան պիտի յանձնէ խնդիրը:

... Ինչպէս կը տեսնենք, հակուի, անհախճ — քայքայ ինքնապաշտպանութեան վախճանն ալ չէ հանգր — տացնուած միտքերը, եւ մարդկութիւնը կը տապալուի նոր եւ աւելի ահաւոր, արեւնագանգ մղձա — ւանջի մը կրակին տակ:

Թշուա՞ւ մարդկութիւն, իր իսկ դիւային թիւնովը կրակն ինքնա՞ւ:

ԹՈՒՐԻՔԻԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՅՍՈՐ

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅԳԱՐԻՆ.

ԾԱԼՔԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

« Վաթան » եւ « Թան » թերթերուն համաձայն, այսօր, Թուրքիոյ մէջ, ժողովրդապետութիւնը « խօսք » է միայն: Իրբեւ օրինակ, այսօր կ'արտադրենք « Թան » հետեւեալ տողերը (21 Օգոստոս) —

« Միակ կուսակցութիւն մը կը տիրապետէ այս երկրին մէջ, ու այդ միակ կուսակցութեան թեկնածուները կ'ընտրուին » իրեն երեսփոխան: Մամուլը կաշկանդուած է, ու Հիմն. կազմակերպչութեան Սթեյնը կ'արդիւն կուսակցութիւններու կազմութիւնը: Եղբայր զարնուած է խօսքի ու մարդաբանի պատմութիւնը, հայաժանրի եմթար — կուած են տարբեր համոզում ունեցող հազարաւոր հայրենակիցներ: Այդ որ կրնանք խորել այլեւ, ու Թուրքիայէն շատ հեռու չեն Միացեալ Ազգերը: »

« Թան » պալատը կը լրացնէ « Վաթան », աւելի քան բերտ ու կծու խմորապատկաններով, որոնք երբեք ամբողջ է վեր զգաւոր կը պոստեն թերթի գիտուն շուրջ, ինչպէս կը հաստատուի ինք, ու ինչպէս կը փառանք երեսփոխանը: — « Անոնք որ կ'երկին ճակատադէպ իրենց ձեռք կը պահեն այսօր, կը զրէ Ամէն եմին ելային 2 Օգոստոսի իր թերթին մէջ, ոտնակոխ դարձուցած են օրհիններու ուղին, ու հաստատուած միահիման մարշալներ: Թուրքիոյ բնակչութեան 14 միլիոնը գիւղացիներ են, եւ սակայն ցոյց տուէք մէկէ աւելի հողագործ երեսփոխան մը՝ Ազգ. ժողովրդի մէջ: Հալալ էր կը նշանակէ, ժողովուրդը « կ'ընտրէ »: Ասկիւղ ղեկավարութեան չէ, պարոններ, կատակաբարութիւն է: Եթէ մենք չտանք ժողովուրդի ազատութիւնը, ուրիշներ կրնան ստիպուի որ տանք: »

« Թան »-ը, 1 Սեպտեմբերի թիւով կը լրացնէ իր պաշտօնակցին խօսքը, երբ կը զրէ. — « Վաթան »-ը ու « Վաթան »-ը, Մոսկուայի անտնտով կը սպասուան մեղի: Թող լաւ գիտնան, սակայն, թէ համայնապետները պիտի չյաջողին իրենց բոլոր դաւաւրուն մէջ: Մենք միաստիճան ընտրութիւն ալ պիտի հաստատենք, Մամուլը կ'ազատուի ալ, նոր կուսակցութիւններ ալ: Բայց համայնապետներու իմացումով ղեկավարատեւիւն մը՝ երբեք: »

« Թան » — « Վաթան » ճակատը իր դէմ կը գտնէ « Ուլուս », « Ալլամ », « Թանին », « Վաթան », « Ալլամ »-ը եւ « Թամիլ » թերթերը: Ինչպէս դիտել կուտայինք, սակայն, բանավէճը չի մնար իր զաղապարական դեմքին վրայ, ու կը զբոլէ անձնակազմութիւններ, կը բանայ Հին ու ազատութիւններ, — ինչպէս միշտ, ու կը թելադրուի մասնաւոր խմորապատկան կամ « օտար » հակութեան — րէ, որոնք անուն չունին առաջմ: Մոսկուան է, ստալին, յարձակման նշանակ, ու առաւելապէս Զեքերիա ու Սապրա Մերթէլ (Տէր եւ Տիկին, « Թան »), կը մատուցեն իր յակնէ անուններ, որպէս համայնապետ: Նէճմէտտին Սաաազ, « Ալլամ » իմարաղա — պետը, — Թուրք խմորապատկաններ մէջ միակ հետաւան, Ժողովուրդ ու հաստան դէմը, — « Կանիաւա » կը նկատէ ներկայ « պահանջներ » աւելի յայն դիմադրատեւեան, երբ, կը չեւալ, « Կանիա » չէ փառատած տակաւին երկրին շուրջ, ու անհրաժեշտ է, ամեն ատեն աւելի, միակամ ու մէկ բոլոնց մնայ: » (17 Օգոստոս) — « Մոսկուա կը յամադի իր պահանջներ վրայ » լուծելու Հալալը, ու ջնջելու փաշականութիւնը, որ, իր կարծիքով, մուտքագործած է Ազգ. ժողովին ներք, կը զրէ Հիւսիսին շահիւն Եւալը: » « Թանին » մէջ (31 Օգոստոս) : Բայց կրնայ մտածել ըլլալ, թէ պիտի չյաջողի իր ցնորդներուն մէջ: »

Նէճմէտտին Սաաազ, ամէնէն բարախուն ընտրուած կը իր օրէն, երբ կը հաստատէ մեր ալ այն համոզումը, թէ ինքնամային փոփոխութիւններ աւելի, վարչաձեռն փոփոխութիւն մը՝ ահաւոր պատուաւոր է Թուրք վարչութեան համար: — « Մեր նոր քայլերը, ղէպի բացարձակ ղեկավար — տութիւն » պիտի բխին Թուրք ժողովուրդի հարապատ պահանջներէն, եւ պիտի անունին » Թուրք ժողովուրդը կամով: Արտաքին ճնշումի մասին խօսել, կը վերադառնէ իր արժանապատուութիւնը: » (Ալլամ, 27 Օգոստոս):

Յալէ Բեքըր Ալլամ, պաշտօնաթերթ « Ուլուս »-ին մէջ շատ քան կը զրէ՝ « Ինչ քան ըսելու համար, (աւելի հայտնութիւն եւ մօր, քան տեսա — կէտ ու համոզում), բայց կը սպասուայ, քուցէ ի

ՎԵՐՁԻՆ ԺԱՄ

ՏԱՐՏԱՆԵԼԻ ԽԵՒԻՐԸ

ՊԵՏԻ ՔՆՆՈՒԻ ԱՅՍՈՐ?

Կիրակի օր կարգ մը թերթեր խոշոր խորա — գիրներով կը խօսէին « Մոլոթովը ուսման » մասին, ակնարկներով Միջերկրականի մասին եղած պահանջներուն: Այս առթիւ կը զրէին թէ՛ Տարաւ — նէլի խնդիրը սեղանի վրայ պիտի դաշ այսօր, եւ թերթերը:

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը պարզ չէ տակաւին: Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Հինգերու ժողովը անկիւ մը յանգած է: Ժողովը շարաթ առտու պիտի դաւարուէր քննելու համար Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ դաշնա — գիրներու խնդիրը, բայց վերջին պահուն յետ — ճգուցեալ, տեղի տալով պահպան մեկնութեանց: Խորհուրդը դաւարուցեալ կէս օրէն վերջը, նախագահութեամբ Պ. Մոլոթովի եւ զբաղեցաւ օրաւ կարգի խնդիրներու քննութեամբ:

ԻՐԱՆԻ ՆԵՂԻՐՆ ԱՆ ՍԵՂԱՆԻ ՎՐԱՅ

Իրազիկները կը հաստատեն թէ Ուրբաթ օրուան ժողովը տեղի ունեցաւ լարուած մթնոլորտի մը մէջ: Բացի Թրանսիլվանիոյ սահմանապետի սերբազորութեան հարցէն, կարելի չեղաւ որ եւ համաձայնութեան յանգիլ: Մոլոթովը հակառակորդ մը ներկայացուցած ըլլալով, երկար եւ կողմնակի խորհրդակցութիւններէ վերջ որոշուեցաւ մէկի զինէլ այն խնդիրները որոնց քննութիւնը սկսած է եւ զարգիլ օրակարգին շարունակութեամբ: Այս շարքին մէջ կը գտնուին Իրանի եւ ջուրի ճամբա — ներք խնդիրները, ապա Նուրման նեղուցներու հարցը:

Իրանի խնդիրը օրակարգ անցած է Թէհրանի կատարարութեան մէկ ժամուցարկով, որ կը պահանջէ ետ քաշել անդկապետ եւ խորհրդակցութեամբ, հարապաշտպան եւ հիւսիսային շրջաններէն: Անդկապետները պատրաստ են իրենց զորքը պար — պելու դեկտեմբերին, իսկ Ռուսները կը նախարարեն մնալ մինչեւ վերջին պայմանագրով, 1946 Մարտ:

Ռուսները կը սեղաւորուին հունգարիոյ մէջ

Տնտեսական դաշինք մը կ'ընդունուի իւր Միութեան եւ Հունգարիոյ միջեւ, հինգ տարուան համար: Այս համաձայնութեամբ, Հունգարիա յանձն կ'առնէ որ խորհրդային իշխանութիւնը 50 առ — հարիւր մասնակցի Հունգարիոյ տնտեսական դարձուցութեան: Պայմանագիրը ստորագրուած է երկու կողմէ իրազարներուն կողմէ եւ միայն Հունգարիոյ վարչապետին կը սպասէ:

Պայմանագրին համաձայն, ուսեւեմաճառ կարեւոր ընկերութիւններ պիտի կազմուին, շա — հագործունէի համար Հունգարիոյ ճարտարագործ — ծուրեան գիտարար ճիւղերը: Այս ընկերութեանց արժեթուղիները հաստատարապէս պիտի բաժնուին խորհրդային եւ հունգարիոյ կատարարութեանց միջեւ: Ստան զրամատուն մը պիտի հաստատուի, դրամական միջոցները հոգաւոր համար: Պիտի հաստատուին նաեւ պողպատի գործարաններ, շարիւղի գորարաններ, կեկտրական կայաններ, գետային եւ օդային փոխադարձութեանց ճիւղեր, խճուղիներ, երկաթուղիներ եւս:

Այս համաձայնութիւնն ալ աւելնալով պարա — քանեան թնճուիլի վրայ, աւելի պողպատեց մը — նուրբոր: Ամերիկացիները, բայց մասնաւորապէս Անդկապետները երբեք չեն հանդիմարել որ Պալ — քանները դառնան ապրիկցութեան շրջան մը իւր Միութեան համար: Այս պիտի հինգ նախարարները կը դահանան օրակարգի խնդիրները աչքէ անցընելով: Երբ բոլոր հարցերը այսպէս քննուին, կը յուսացուի եւ մը զտնել փոխադարձ գիշտակցութեամբ, մասնաւորապէս հաւասարակշռութիւն մը հաստա —

րաց, « Հալալ պահանջներ » անկարագիր մարդոց ներկայ կոյթներուն համար » (կ'ակնարկէ թանի եւ « Վաթան » իր խմորապետներուն), անմիջապէս որ խաղաղի աշխարհ, եւ դէպքերը առնեն իրենց ինականոն ընթացքը:

Կը տեսնուին, թէ միակ ու զերգոյն նկատու — մէ մը չի բխի կամ զարգանար ներկայ բանակ — ճը: Ժիւլէ է, թէ հարկադրաբար պիտի փոխուի բան մը Թուրքիոյ ներքին կեանքին մէջ, բայց միամտութիւն է հաստատել թէ Հալալը պիտի ու — չէ զիջիլ իր հեղինակութիւնը, « Կանիա » ղեկավար — տակաւնացման: Գիշ մը ջնարակ, ու պատատ մը փոփոխութիւն, եւ արդէն « Կեղաւորութեամբ » կը դառնայ ամբողջական:

Առանց օտար միջամտութեան, — ուղղալի միջամտութեան —, Անգարա պիտի չուգէ պոյն փոխել: Դէպի « Կանիա » ղեկավարութեան քայլ մը կ'ենթադրէ հալալապարգը եւ ինքնակալ « քիւր — քիւր » մտայնութիւնը, որ հոգեբանութիւնն է Թուրք Պետութեան անցնալի եւ ներկայի հետադարձութեան: Իսկապիկա, սերունդներու խնդիր է, առ նուազ: — ԱՐՄԵՆ ԱՍՏԵՆԱ

Մեծ ծերունիք.— Ա. Անտրոնեան

Car le jeune homme est beau, mais le
vieillard est grand.— V. HUGO

Միջերկրականի տաքուկ շունչովը ծփուն՝
բարձրաբերձ շոճինները թեւատարած կը հոկեն
խառնափիլ աշյա ալցողութենէն, անոր աւելորդ յող-
նութեան պատճառ չղառնալու համար: Լաւ չէ՞ր
մնալ իմ վաղեմի տապաւորութեան տակ:

Սրտադողով, նաեւ կամքի մեծ ճիւղ մը ի գործ
դնելով կ'ուզեմ տեսնել Մեծ Ծերունին: Պէ՞տք էր
խառնափիլ աշյա ալցողութենէն, անոր աւելորդ յող-
նութեան պատճառ չղառնալու համար: Լաւ չէ՞ր
մնալ իմ վաղեմի տապաւորութեան տակ:

Յարգանքն ու պարտականութեան գիտակ -
ցութիւնը կ'արհամարհեն տրամաբանութիւնը ու
ձգողական ուժէ մը մղուած՝ կ'ուզոյն քայլերս
դէպի անոր բնակարանը:

Բացի իր կնոջէն ու աղջիկէն, իրմով կը
զաղարկէր իր անխնայ եւ անձուներ խնամակարները՝
Պ. Պ. Զաքիյան, Թեւեան, Ն. Կալոսեան, Յ.
Դարբինեան, Տոթ. Սիփիհիսարեան, Տոթ. Յ.
Փափաղեան: Կը տեսնեմ Աւետիս Անտրոնեանը
անկողին մէջ կռնակի վրայ պտկած: Երբ կը
մօտենամ, հիւանդի անկողնէն ձեռքը երկարե -

տելով Միջերկրականի եւ Պալմաներու փափուկ
կարցիմ վնչ:

Վերստի թէ չինդերու վերջին նիստերէն
մէկուն մէջ Մոլորթով զանգատեմ է թէ շատ լուր
կը հաղորդուի կատարուած աշխատանքներու մաս-
ին: Կը կարծուի թէ այտուհետեւ աւելի համա -
ռօտ պիտի ըլլան պաշտօնական գեկոյցները:

20r. sr Կօյի նշանախօսութիւն՝
«Ուր եւ բանաւոր»

Առժամայ կառավարութեան նախագահը կա-
րեւոր ձառ. մը խօսեցաւ շաբաթ գիշեր, ընտրա -
կան պայքարին առթիւ: Եօթնօրեայ ներքին եւ
արտաքին խնդիրներ, զօրութիւնը յայտարարեց -

«Ձերանախ պէտք է ապահովել ինչ որ պար-
տաւան է ինչին, այս երեսնամեայ պատերազմէն
վերջ: Պէ՞տք է որ ան դուռները պահէ ձեռնոտի
նրկայնքը: Պէ՞տք է այնպէս մը դործէ որ արեւ -
մտան մեծ դետոր եւ իտրի աւազանը այլեւս երբ
կ'ըլլի տեսական աղբիւր մը չղառնան, այլ կա-
պեր՝ յայտնաբերուած պատերազմ ազդերու միջեւ:
Պէ՞տք է որ Ֆրանսան կարենայ դէպի ազատութիւն
եւ բարօրութիւն առաջնորդել ձնդկաչինը: Միեւ-
նոյն ատեն անհրաժեշտ է որ ան իր իմաստուն
փորձառութիւնը եւ արդարամտութիւնը տրամա -
դրէ զաշխարհընկերութեան պատրաստութեան եւ օգնէ
յուրիս հանելու տեղակայեալ եւ ընդհանուր կազմա -
կերպութիւնը աշխարհի ազգերուն միջեւ: Կազ -
մակերպութիւն մը առանց որու մարդկութիւնը
անզգամ մը եւս պիտի դատապարտուի պատերազմի
չարիքներուն»:

Անցնելով ներքին կացութեան, զոր տը Կօյ
ընշանք թէ ծերունաւ մեծ յառաջդիմութիւններ
կատարած է 15 ամսուան մէջ: Արդէն սկսած են
բարեկարգողական քայլերը: Բաղադրական տե -
սակցութիւն՝ քուէակրկութեան իրաւունքը կ'ընկերուն,
ընտրական կանոնադրութիւնը կ'աւելցնուի: Բնիկ-
բային տեսակետով՝ հաստատուած զործարա-
նային կոմիտէներու որոնց շնորհիւ բոլոր աշխա-
տուորները կը մասնակցին զործարանները բունե-
ցնելու աշխատանքին: ազգայնացուած հիւսիսային
շրջանի եւ Փա տը Բալիկ ամենամեքերուն եւն: «Ֆրանսայի
ներկայ արտադրութիւնը հասած է նախապատե-
րաժաման արտադրութեան կէսին, բայց պէտք է
անցնի մեծ շափը, պարագային լեռ-
նային եւ վերաշինելու համար ինչ որ քանդուած
է: Սեպտեմբերի վերջը պիտի ունենանք իբր
3,800,000 թն ամուսն, բայց ամէն ամիս պէտք
ունինք 8,000,000 թնին: Օդոտոտի ընթացքին
մեր ներածուաները հասած էին մէկ միլիոն թո-
նի: Պատերազմէն տուած ամսական 3,700,000 թն
էին: Մեր պրոնտապի պաշտօնապէս 1400 զոյ է
(բալլիս): Պատերազմէն տուած ամէն ծրարացի
կը սպառէր 3000 զոյ, միլիոն հաշուով: Կը ղնաւա-
կէ թէ՛ թէ՛ն կրկնապատկած ենք մեր արտադրու-
թիւնը անցեալ տարուան ընթացքին, պէտք է ան-
գամ մը եւս կրկնապատկենք, այնպէս ոգործիկ
կենքը մը պիտի վարենք, փոխանակ ամէնէն: Եւ
բարգաւաճելու: Այս տեսակետով ամէնքս ալ պա-
տասխանատու ենք:— զիւրայն, զործատէր,
բանուոր, պետական պաշտօնեան կամ գործի
մարդ»:

Եզրակացնելով, զօրապար զատապարտեց
քաղաքական խաղերը, «ընդհանրական շահագոր-
ծութեւ» եւ ազգաբարեց թէ մեծ երկիր մը չի վա-
րէր ցրուել իր ուժերը եւ տկարանալ: «Ֆրանսա -
ցիները եւ Ֆրանսուհիները կրնան իրենց կամք
յայտնել քուէարկութեամբ: Անոնք պարտաւոր են
քուէարկել: Վաղը անոնք պիտի ընտրեն իրենց
նահանգային խորհուրդները: Չորս շաբաթէն պի-
տի ձեռնարկեն ընտրութեանը»:

Իր «բարեւ» կ'ըսէ: Ձի ճանչնար անտարակոյս,
բայց անոր կերպով կը յառէ անդադախորդ նայ -
ուածքը երեսիւ:

Ահա, կը մտածեմ մտղ մը, պատմութիւն
մը, զբաղանդութիւն մը:

Մարդը զիտցաւ զհարեմէն իր կենքը արդար
դատի մը համար, պատմութիւնը արձանագրեց
զինք իբր զործող անձնաւորութիւն մը պատմական
շրջանի մը, զբաղանդութիւնը յայտնացուց զինք
իր զեղարուեստագէտ զբաղող ու իբր հայկական
անպատմելի ողբերգութեան անդուգական երդիքը:

Ու հիմա անոր լուրջութեան մը մատնուած...
Ու հիմա... Ո՛վ զերեզոյն ուժ, եթէ արթն-
նար վայրկեան մը անոր քիտակցութիւնը, ի՞նչ
անհուն հրճուանքով ու անձնութեամբ պիտի դի-
տէր հայորդիներու նոր ետանդն ու անասան
յոյսը, պիտի տեսնէր որ հայ կենանք մայր երկ-
րէն մինչեւ հեռաւոր ամբար ուղիկաններուն կը
խլուրթ միակեւ ճեղատափելու իր Դատը, հայկա-
կան յախճանապէս արդար Դատը: Թէ՛ն յոգնա -
բեկ՝ տարիներու ծանր բեռան տակ կ'ըսէ՝ ուժ
պիտի տար անոնց կորովին: Ու երբ վերջապէս
հնէ արդարութեան զանգը, այն ատեն մեծ ծե-
րունին պիտի երկարէ իր զոգողուն ձեռքը դէպի
երկիրն ու բաւ:

— Հոյսէ յաւիտեան, ո՛վ Աստուած Հայաս -
տանի եւ հայ ժողովուրդին... Մ. ՄԱՆՆԻԿ

տի ձեռնարկեն ընդհ. ընտրութեանը որոնցմով,
մտած էմ, պիտի յայտարարեն թէ իրենց ուղածն
է նորը եւ բնաւորը»:

Նոյն օրը ձառեք խօսեցան նաեւ աշխատանքի
եւ վերաշինութեան նախարարները, տեղեկու -
թիւններ հաղորդելով իրենց վարչութեանց աշխա-
տանքներու մասին:

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՊԱՐԵՆԱԻՌՈՒՄԸ զերեզոյնու համար, հա-
մաձայնութիւն մը զօրացաւ: Ֆրանսայի եւ Տաւր -
մարբայի միջեւ: Այս վերջինը կարգը, պահածոյ
միւս եւ արջաւ պիտի զրկէ անմիջապէս, ի հարկին
օգնականով: Անդրապէս հազար թոն պահածոյ միւս
փոխադրուեցաւ օգնականներու միջոցաւ, ուրախա-
ցնելով Փարիզի ժողովուրդը որ միտէ զրկուած է
երկու շաբաթի ժվեր:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խնամակար, Գամասկինոս
արք. Աթէք վերադարձաւ: Կրօնի թէ մօտերս
Պոլիս պիտի երթայ:

ԶԵՐԿԱՎԱՆՈՒՅՄԱԻ նկարներու «եւ ձիա-
շաի հաշակաւոր մասնապէս մը, Մարթէն Ֆա -
պիան: Ամբաստանած է թէ Գերմանացիներուն
եւ մասնաւորապէս կ'օրինակ կ'օղնէր, գնելու կամ
գողցալու համար Ֆրանսայի հին վարչականներուն
զործերը, աւելի քան երկու միլիոն սթերլին ար -
ժողովութեամբ: Թերթը կը զրեն թէ 22 մեղաւ -
կիցիներ ձեռքաւարուած են այս զործին առթիւ,
որուն ծաղիքը գեւ նոր կը բացուին:

ԳՈՐԾԱԴՈՒՆԵՐԸ իրարու կը յաջորդեն Մ.
Նահանգներուն մէջ: Ինքնաշարժներէն վերջ, վե-
րլակներն ալ մտանդուած են: Եթէ այս ճիւղին
մէջ ալ զործաւուր ծագէ, երկնայաց շէնքերու
ընակիները պիտի հարկադրուին 80—100 յարկ
բարձրանալ... քայլերով: Վտանդը մասնաւորա -
պէս ծանր է Նիւ Եորքի մէջ ուր 5000 բարձր շէն-
քերու վերելակներուն 30,000 քանոնները կը
սպառնան զործաւուր հոգակիլ այս շարքու: Տիթ -
ոյթի մէջ ալ կաջուր թիւնը ծանր է, իբրեւ հեռե-
ւորք ինքնաշարժի հաստատութեանց եւ Ֆորտի
զործարաններու զործաւուրին:

ՊԻՉԻՆԻ ԴԱՅԻՆԵՐՈՒՆ զատապարտութեան
վեցերորդ օրը հրկայ թշուհին, Ատա կիմօ շա-
րունակելով իր վայրէջութիւնը, յայտարարեց թէ
բացի քանի մը Գնչուհիէ, միայն Հինգեր
կ'ընտրուէին Աուգիցի (Լեհաստան) կաղարձակ
սենեկներուն համար: Ինք 15 ամիս գտնուած ըլ -
լալով հոն, տեսած էր թէ ինչպէս ամբաստանաւ -
ններէն Գրամըր եւ Իրմա Կրէզէ կը գտնուէին կալ -
անքներէն: Գրամըր կ'ըլլէր զարնէր, կը ծծէ՛ր
սնունքը որ կը փորձէին փախչել: Իրմա Կրէզէ, որ
արգելադրանին կէն պահակներէն ամէնէն դաժանը
կը համարէին, եւ որ յայտնի կը մտնէր, այս ան -
գամ լացաւ: Պաշտպան վատարանը նեղը դրաւ
վկան, զիտիւ տալով թէ իր կարգ մը յայտարա -
րութիւններ չեն համապատասխանք իրականու -
թեան: Վկան երգում ըրաւ թէ ճշմարտութիւնը
կը խօսի:

ԽՈՒՎՈՐԹԻՒՆԵՐԸ ծագեցան Խոալիոյ զա -
նապան մտերուն եւ մասնաւորապէս Նախիլի
մէջ, ուր ճառ մը խօսելու զայցած էր վարչապե -
տը, Պ. Փարբի: 6000 հողիկնոց բազմութեան մը
մէջէն խառն մը Աշխատանքի շէնքէն ներս մտնե -
լով խորտակեց ալակիները եւ կարասիները:
Վարչապետը հաղեւ կրցաւ ազատել կողմնակի
սանդուղէ մը:

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒՄԸ ընտրութեանց առաջին ար -
դիւնքն զատելով, ձախերը մեծ յաջողութիւններ
չահած են:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ետմտեալ դարարէ մը վերջ,
մեր մարդիկները նորէն ամէն կերպիւ օր պիտի
կարենան զաշտերուն վրայ մղել Ֆրանսական
համաբաւոր խումբերու դէմ: Անցեալ տարեշր -
ջանը կ'իսկաւոր միջոցներով սկսանք, բայց կըր -
ցանք պահել մեր դիրքը Փուլթալի բաժնին մէջ:

Այս տարի մեր լաւագոյն մարզիկներէն երկու -
քը, Ռալֆիկան Սրաւ Է. Բարթոլեան Պարոյս,
փոխանցեցինք Անտէլի professionnel խումբին: Այժմ
հոն կը խաղան լաւ վարձատրութեամբ եւ մեծ
գնահատանքի արժանացած են թէ իրենց մեծերէն,
թէ հանդիսատեսներէն, ինչպէս կը հաստատեն
տեղական թերթերը: Երկու երիտասարդ ուժերուն
պակաւը զգալապէս պիտի աղէ մեր խաղարկու -
թեան վրայ: Անշուշտ կրտսերները իրենց լաւա -
գոյնը ի գործ պիտի դնեն, իրենց անդրանիկ եղ -
բայրներուն տեղը անցնելու համար:

1945—1946 տարեշրջանը պատմական սկսաւ
կիրակի, 23 Մեպտ. Ալֆորվիլի Զ. Մ. Ը. Մ. ը
Փարիզի Championnat de Premiere Division մէջ կը
գտնուէր իր չորս խումբերով, Ֆրանսա. լաւա -
գոյն խումբերուն դէմ ինչպէս հաշակաւոր Avia
Club:

Փարիզի շրջանի Զ. Մ. Ը. Մ. ը կը բաժնուի
4 մասնաճիւղերու: Փարիզի բուն խումբը կազ -
մուած է հին Զ. Մ. Ը. Մ. աշխատանքով եւ «An -
ciens»-ի տեղադրով կը խաղայ:

Իսի լէ Մուլիոնի մասնաճիւղը, դեռ նորա -
կազմ, երկրորդական դեր մը ունի մինչեւ որ մեր
երիտասարդները զիւր մը փորձառութիւն եւ հա -
ստեղծութիւն ստանան: Ունի ապագայ խոստացող
մարդիկներ:

Փոթիլ տիթալի մասնաճիւղը երկու տար -
ուան է: Կրցաւ իր շուրջը հաւաքել կարեւոր ուժեր
եւ կազմեց Ա. խումբը որ գնահատանքի աթա -
նի է: Ուղեց մասնակցի իբր Բ. խումբը, Փարիզի
championnatին, սակայն յաղթութիւն Ալֆորվիլի
Բ. խումբին, պիտի չկարենայ այս տարի պաշտո -
նական մրցումներուն մասնակցի: Պիտի ընէ բա -
րեկամական խաղարկութիւններ Ա. Բ. տիտղոսով:

Գալով Ալֆորվիլին, ան էր որ ամբողջ Ֆրանսա
այսի մէջ կրցաւ պահել իր կենանք պատերազմի
ընթացքին, շնորհիւ իր մարզիկներուն եղարկա -
ցութեան եւ զաղութիւն բարոյական եւ մանաւանդ
նիթական աջակցութեան:— Բ. Ո.

ԻՌՄԱՆԻ շոգեկաւոր արկածին զոհերու վեր -
ջին թիւը.— 34 մեռեալ, 200 վիրաւոր:

ՆԱՄԱՅԱՏՈՒՓ (16 Օգոստ. — 31 Օգոստոս)

ՎԻԼԷ՝ Գալլան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Verhardt
750, ՓՐԷՍԷ՝ ժերմիկ Խաչիկեան 400, ՊԱՆԵՏՕ՝
Յակոբեան 400, ՄԱՐՍԷ՝ Գամպուրեան 200,
ԲԷՆԷԿԵԱՆ 2700, ՆԻՍ՝ Մարտիկեան 400, ՎԱ -
ԼԱՆՍ՝ Եօթնօրեան 750, ՄԱՐՍԷ՝ Պետիկեան
1000, ԹԻՒԻՆ՝ Արքեան 200, Ատաբեան 200,
ՓԱՐԻԶ՝ Թերզեան 750, ՍԷՆՏԻՆ՝ Թաշեան
200, ՓԱՐԻԶ՝ Ետմտեան 400, ԻՌՄԱՆ՝ Բէտ -
սեան 750, ՊԱՆԵՏՕ՝ Տէօլիեան 200, ՓԱՐԻԶ՝
Տէյրմէնեան 750, Կանաչեան 400, ԵՕՄԸՐԱՖ՝
Խաչիկեան 200, ԹԱՐԱՐ՝ Եմէրիսեան 500, ԻՍՍԻ՝
Գալարամեան 200, ԱՄԻԷ՝ Արեան 200, ՄԱՆ -
ՓԷԼԷ՝ Տէր Վարդանեան 800, ՆԻՐԵՆ՝ Տէօթ
մէկնա 500, ՍԷՆ ԷՄԻԷՆ՝ Որիմեան 200, ԼԻՈՆ՝
Սեփիլեան 200, Գալարուսեան 400, ՍԱԼԷՆ՝
Սարգիսեան 300, ԻԷՆ՝ Գալուստեան 200, ՍԷՆ
ժԵՐՈՒ՝ Ճանիկեան 1000, ՍԷՆ ՏԷՐԷ՝ Տէրմէր -
եան 750, ԹԱՐԱՐ՝ Եմէրիսեան 200, ՖԻՆԷՆ՝
Հաճեան 200, ԱՐԺԱՆԹԷՆ՝ Թերզեան 750, ՊԷ -
ԼԷՆ՝ Ատաբեան 200, ՄԱՐՍԷ՝ Գալուստեան
200, ՄԱՐՍԷ՝ Արքեանեան 750, ՍԷՆ ԵՄԻՆ՝
Չորպեան 200, ՄԱՐՍԷ՝ Պոլաճեան 400,
ՎԵԼՄՈՒՄ՝ Գալուստեան 750, ՓԱՐԻԶ՝ Օր. Փա -
րպեան 750, ՖԻՆԷՆ՝ ՍՈՒ ՊՈՒՄ՝ Փորեազ -
եան 750 Ֆրանք:

ՆԻՐԵՆ՝ Դալար Խաչիկեան կը փնտռէ
իր եղբոր որդին՝ Նուպար Խաչիկեան որ Լիոնի
կողմերը ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել 43 Bld.
Strasbourg Paris (10), Տիկին Յակոբեան:

ԿԸ ՓԵՏԻՆՈՒՆԻ Կիրակոս, Կիրակոս, Աննա
Աւագանիներ, Չարսանքի գիւղերէն, հօրը
անունը Մարտիրոս, մօրը Մարիամ: Տեղեկացնել
Նշտն Աւագանի, 19 Rue Farnier, Valence:

ՅԻՐԱՆՍ. ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ Նախիկն կամաւորներ
բու եւ 1939-1945-ի Ռազմիկներու եւ Դիմադրողնե -
րու Միութիւնը կը հրապարակէ ընկերները,
ինչպէս նաեւ հարեանիկները ներկայ ըլլալ Ան -
ժանօթ զինուորի դամբարանին բոցը արժարժելու
արարողութեան, յառաջիկայ շաբաթ օր, 29 սեպ -
տեմբեր: Ժամը 17.45ին հաւաքուի Avenue
George V, թիւ 35, մէթրո՝ Georges V: Կը խնդ -
րուի ներկայանալէ կէս առ կէս հետեւի կարգա -
դրի յանձնախումբի հրահանգներուն:

Նոր անակնկալներ

Երկու շաբաթ չհաս գումարելի վերջ, Հինգեր-
բու ինտերպոլը միայն մէկ հարցի մասին կրցած է
կարգադրութեան մը յանդիմանումները շարունակել:
Նախագահը միայն մէկ հարցի մասին կրցած է
ժողովուրդին յանդիմանումները շարունակել:
Նախագահը միայն մէկ հարցի մասին կրցած է
ժողովուրդին յանդիմանումները շարունակել:
Նախագահը միայն մէկ հարցի մասին կրցած է
ժողովուրդին յանդիմանումները շարունակել:

Ուրիշ փոփոխութիւններ

Երկու շաբաթի օր Հինգերբու ժողովը տեւեց վեց
ժամ, ուսի լարուած մթնոլորտի մը մէջ, քննարկու-
ած մարտի տարիներէ ետք փոփոխութիւնները:
Միայնակ կարեւորներէն էր՝ խառնաձայնութիւնները
ստորագրողները լուծուած համար ծերութեան ջրային
համարներու խնդիրը, որովհետեւ կարելի չէր
մեղմանային ծերութեան ժողովուրդներուն տատա-
կաններէն, յատկապէս միայն: Իրարեկներ կը հա-
ւատանային թէ կարելի չէ եղած որ եւ յաջողութիւն
յանդիմանումները, իրեն հետեւանք Պ. Մոլոնովի
ընդունումը:

Միայն երկու խնդիրներն էին Աւստրիոյ պարե-
նտարները, եւ Մոլոնովի պահանջը՝ անգլիական
եւ ամերիկեան շրջաններու խորհրդային Բաղաձա-
յիններու վերադարձի մասին: Այս խնդիրը օրա-
կարգի մէջ դրուած է վերջին պահուն, իբրեւ հե-
տեւանք Պ. Մոլոնովի մէկ յայտարարին, որ կը
զանդարտէր թէ կարելի չէր պահանջել քա-
ղաքական անգլիական շրջաններուն մէջ, զե-
րինները եւ ամերիկեան խորհրդային զինուոր-
ականներուն համար: Խնդիրը կնքուած է նաեւ
անոր համար որ իր թիւակներով, Էսթրիկով, Լաթ-
վիով եւ արեւմտեան Ուկրաինայի զինուորները
եւ ամերիկեան խորհրդային զինուորները զանա-
յին շրջաններէ ետեւ հետեւաբար չեն ուղեր վե-
րադարձուաւ:

Պ. Պրոտ, Գրանսայի արտաքին նախարա-
րը, հաջորդողի մը հրապարակելով լոնտոնի օտար
մամուլի ընկերակցութեան կողմէ, խոսեցաւ կարգ
մը քաղաքական հարցերու մասին: Ըսաւ թէ
անգլիական ֆրանսական զինակցութեան քանակցու-
թիւնները պիտի չարդարանան զեւրոպայի մը ա-
միս: Գրանսայի խնդիրներն են Միջին Արեւելի
(Սուրիոյ - Լիբանան) եւ Ռուսիոյ հարցերը: Գրան-
սայ կ'ուզէ որ Անգլիոյ ծանցանայ իր քաղաքական զին-
ակցութեան վրայ: Ռուսիոյ եւրոպական զանգ մըն է,
եւ Գրանսայի զուգորդ որ անոր վարչութիւնները իր
մեծ նախագահը դառնայ, այլ կը պահանջէ միջազգային
հակադէմութիւն: Գրանսայի տեղ մը կը պահանջէ ձեռ-
նոտի վրայ, որովհետեւ նորին չգտնուի Միջին Ար-
եւելոյ մէկ որոշումով, ինչպէս եղաւ 1924ին:
Յիշելով Պ. Պրոտի խոսքի մէջ Գրանսայի զուգորդ որ եւ
հող կցել, բայց պէտք է համապատասխան մը
հաստատուի Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ:
հշտնաբար պէտք է արեւմուտքի Օտէրը ըլլայ՝
Իտալական հարցին առթիւ ալ գիտել տուաւ թէ
արդար է որ սահմանադրուին արարարութիւններ
ըլլան ամերիկեան զազմապետութեան մէջ. քաղաք
կը կարծած թէ պէտք է Իտալիոյ ձեռքի իր կարգ
մը հին զազմապետութիւնը ուր պիտի գտնուի եւ
աշխատանք թափած է:

Ընկերակցականներու

մեծ շարքանակներ

Միջին Հիմա ստացուած տեղեկութեանց հա-
մաձայն, կիրակի օրուան նահանգային բնորոշ-
ութեան մէջ մեծ յաղթանակ մը չաճած են ընկեր-
ակցականները, յետոյ Համապատասխան ժողովը -
ղական Ծարժումը (M. R. P.) եւ համայնապար-
ները:

Բնարական օրէնքին համաձայն, եթէ թեկնա-
ծու մը որոշ մեծամասնութիւն չէ չաճած — աւելի
քան կէսը — կը մնայ համեմատականի: Ճշդուած
2796 արդիւններէն 1362 թեկնածուներ ընտրուած
են արդէն, մնացեալ 1434 ընտրութիւնը պիտի
կատարուի յառաջիկայ կիրակի: Ընտրուած
1362էն 313ը ընկերակցականներն են, ինչ որ
նշանակէ 163 աթոռի չաճ մը վերջին ընտրու-
թեանց վրայ (1937): Արեւմտական ընկերակցա-
կանները չաճած են 293 աթոռ, փոխան 432ի, ու-
րեմն կորսնցուցած են 139 աթոռ: Համայնապար-
ները չաճած են 93 աթոռ (չաճ՝ 65 աթոռ): Իսկ

M. R. P.-ը որ ձախակողմեան կաթոլիկ նոր հո-
սանք մըն է եւ որուն կը պատկանի արտաքին նա-
խարարը, չաճած է 106 աթոռ:

Աշխուղման զիտարը խմբակցութիւնները
մեծ կորուստներ կրած են: Չախազան ալ հոսանք-
ներ, որոնք 580 ներկայացուցիչ ունէին 1937ին,
այս անգամ չաճած են միայն 334 աթոռ: Կարեւոր
կորուստ մը կրած է նախկին վարչապետ Փոլ Ռե-
նոյի խմբակցութիւնը: Երբեմնի զօրաւոր ա-
շխուղման կուսակցութիւնը, Աղբ. եւ Ժող.-
Հանրապետական Միութիւնը, կորսնցուցած է ա-
ւելի քան հարիւր աթոռ:

Արեւմտահայերէն ժողովներէն դատելով, 26 առ-
հարիւր չաճած են ընկերակցականները, 23 առ-
հարիւր համայնապարները, 20 առ հարիւր արմա-
տական ընկերակցականները եւ:

Մեծամասնութիւն չաճած երկու զօրաւոր հո-
սանքները, ընկերակցական կուսակցութիւնը եւ
Համապատասխան ժողովական Ծարժումը զօր-
ւոր իջնու հետ են շատ մը հիմնական հարցերու մէջ:
Դաշինքին անդամներէն ետք ընտրուած են, իսկ
ուրեքերը՝ պատերազմական նախարար Տիէրի, որ
վերջերս շատ քննադատուեցաւ, համեմատա-
կանի միացած է:

Կիրակի օրուան արդիւնքին վրայ հիմնուե-
լով, կը կարծուի թէ ընկերակցականները ջանա-
խիշ յաղթանակ մը պիտի տանին ընդհ. ընտրու-
թեանց մէջ (21 Հոկտ.), կազմելով առանցքը նոր
կառավարութեան եւ սահմանադրութեան:

Պոլիս կը փնտրուի..

Combatի թղթակիցը վերջիս Պոլիս պազած
եւ տեսակցութիւն մը ունեցած էր Օրթոտոք
պատրիարքին՝ Բենիամին Ա.ի հետ: Այս առթիւ
կը զրէ թէ «Սթանպուլը կը քննարկուի խոր ընդուն-
մը: Պոլիս կ'ապրէ իր Յոյներով, Հեթանոսով,
Հայերով: Թրքական կառավարութեան վարած
քաղաքականութիւնը վերամշակութեանց դէմ՝
կործանեց անոնց վաճառականութիւնը: Պատե-
րապէս լրացուց մնացեալը: Անպակ, Թուրքիա
մտնելով, մարդ արդէն կը տեսնէ տնտեսական
փոփոխութիւնը որ կը ճնշէ այս երկրի մօտաւոր ապագա-
յի վրայ: Միեւնոյն ատեն կը նշմարուի արդէն
թէ ինչ պիտի ըլլայ իր քաղաքական դիմադրի-
մը: Սթանպուլը կը խլուի, կը լրանայ, կը դառնայ:
Այս աշխարհի այն քաղաքն է որ անգլիական
զազմութիւնը տեղեկութիւններ կը հաւաքեն: Բայց
Սթանպուլը չապրէ: Թուրքիան այլեւս չընդունի
իր զերմանական սիրելի մեքենաները: Եւ եթէ
լուրը վաճառատունները սիրուն աղջիկները կը ցու-
ցադնեն որոնք ամերիկեան տուններու ունէրէն
նեն, իրենց փայլուն շատ հեռաւոր խոստում մըն է:
Սթանպուլը կը դիմէ զանոնք, բայց կը շարունա-
կէ թմրած մնալ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՆԵՍՏՆԻԻ սինական նոր կազմակերպու-
թեան նախագահը, Տոբթ. Ալթման, որ Լոնտոն կը
գտնուի այս միջոցին, հետեւեալ յայտարարու-
թիւններ ըրաւ: «Եթէ Մեծ Բրիտանիա չլծո՞ւ
Պաղեստինի դարձնէ Հրէական պետութիւն մը,
Հրէականները պիտի ընեն առանց իր օգնութեան:
Մեծ Բրիտանիա պէտք ունի Հրէական Աստու-
թային մը Միջին Արեւելքի մէջ: Մենք պատրաստ
ենք ընդունելու որ Հրէական պետութիւնը ամ-
բողոքական մարդ կազմէ քրիտոստական հասարա-
կապետութեան, բայց Պաղեստինը պէտք է Հրէա-
կան լրջալի եւ ոչինչ կրնայ արգելիլ այդ քանը »:

Նիւ ԵՐՐՔԻԵ կը հետադարձ թէ 1875 երկնա-
ւայ չէնքերու վերջապի 15 000 պաշտօններ
զործազուլ հոգեկցելի, որով ընդհանրապէս ստիպ-
ուած են քաղաքով քաղաքանայ, մինչեւ 102 յաղի:
Հայաբարու արեւմտական պաշտօնները որոշե-
ցին զործի չհրթալ: Առ նուազն 1.500.000 բնակիչ-
ներ անկի մատնուած են այս զործազուլին հե-
տեւանքով:

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ նախարարութիւնը կը ծա-
նոցանէ թէ Հոկտ. 1էն սկսեալ Լիբանանի եւ Սու-
րիոյ յատկացուած նամակները պիտի ընդունուին
միջազգային սակով (եւ ոչ թէ Փրանսական), քա-
նի որ երկու երկրները անկախ են աշխու. Նոյն
Թուականին սկսեալ, տպագրուի նիւթերու, նմոշ-
ներու եւն. Ժանքութեան չտիւր պիտի բարձրանայ
2 քիլոյի, ամբողջ Գրանսայի եւ զազմապետութեան
համար: Արտասահմանի համար ալ նամակները,
տպագրեալ նիւթեր եւն. կրնան ընդունուիլ մինչեւ
2 քիլո, բայց Զեխտապետութիւնը եւ Երկրայա-
ւելանքով:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԻՆԻ Զաւարեան երթակով
լին ժողովը շաբաթ, 29 Սեպտ. ժամը 8ին, Ժա-
նով հաւաքաբանեցին:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Եղիպտացի կոմիտէն
ընդհ. ժողովը կը հրապարակէ ընկերները շա-
բաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանոթ հաւաքաբանեցին:
Կը հրապարակեն նաեւ արտաքիններու ընկեր-
ները:

ԹՐԲԱՀԱՅ ԴԱՏԻՆ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԱԼԱՆՍ (Յաւազ).— Աղբ. Միութեան նա-
խաճնուածութեամբ Սեպտ. 15ին քաղաքականական
Թատրոնի արահին մէջ տեղի ունեցաւ հրապարա-
կային ժողով մը, ուր խօսեցան Պ. Մ. Մալուս-
եան եւ Լ. Զորմիսեան: Կը նախադասէր Պ. Գեղորդ
Պոյանեան որ երկու խօսքով չէր տեղի միակամ եւ
աշխուղմ աշխատանքի ստիպողականութիւնը:
Երկու բանախօսները մանրամասնօրէն թուեցին
հայ ժողովուրդին կատարած նուաճումները Հա-
յաստանի մէջ, նկարագրեցին կաթոլ. ընտրու-
թիւնները, յետոյ ծանրացան Թրքական Դատին
արդարութեան վրայ: Մասնաւոր Յանձնախումբ
ընէ անունով Գ. Պոյանեան կարգաւ քանաճեւ մը
որ արժանացաւ բոլոր ներկաներու հաւանու-
թեան: Հանդէս վերջացաւ փոքրիկ Թ. Պէլլե-
եանի «Մաղկիւր աղաւթ իմ հայրենիք» մեներգով:
Թղթակից

ԿԱՐՏԱՆ.— Աղբ. Միութեան մասնաճիւղը
կազմակերպած էր հրապարակային ժողով մը,
Սեպտ. 9ին կիրակի, Պիլէն, Անուերեաններու
սրահին մէջ:

Բանախօսեալու հրապարակած էին Հայաստանէն
վերադարձող պատգամաւորներէն Պ. Զորմիսեան
եւ Հարաւային Փրանսայի Երջ. վարչութեան նա-
խագահ Պ. Կ. Քիւրքեան, քարտուղար Պ. Թ.
Սալիկեան: Ներկաները խաղաղամտութեամբ լսե-
ցին զեղեցումները: Յետոյ ընտրուեցաւ 11 հոգի
յանձնախումբ մը հետապնդելու համար Թրքական
Դատին Սեպտ. 16ին Յանձնախումբը ժողով գու-
մարելով ընտրեց իր դիւանը: Հայապատկան Աեւ-
տիսեան՝ նախագահ, Օճան Տալիսեան՝ փոխ-
նախագահ, Դեղորդ Գալուստեան՝ քարտուղար, Մեթ-
թոն Ասատուրեան՝ փոխ- քարտուղար, Փիլիպ-
պոս Կիւրքեան՝ գանձապահ, Տիգրան Թուօսեան՝
հաշուապահ, պատուոյ նախագահ՝ Պատ. Յար-
Հէլլեան: Եւ յանձնարարեցին կազմուած է մար-
տիկի կեդրոնին, ստանձնելով ամէն քաղաքական
եւ նիւթական պարտականութիւն: Դիւան

ՍԵՆ ՇԱՄՆ (Յաւազ).— Սեպտ. 20ին Սալ-
ժան տ'Արքի մէջ տեղի ունեցաւ Թրքական Դատին
Եանձնախումբին հրապարակային ժողովը: Դեթ-
քախտաբար սրահը կիսով պարաւ էր, իբրեւ հե-
տեւանք հաւաքեալ կազմաւորութեան: Հանդէսը
բացուեցաւ «Մաղկիւր աղաւթ իմ հայրենիք»ով:
Յետոյ, բեմ հրապարակեցաւ Պ. Մալուսեան որ
կազմուեցին տեղեկութիւններ հաղորդեց Հայաս-
տանի վերելքի եւ Հայի. Դատի մասին: «Մեր ժո-
ղովուրդին միակ ապաւնէր Արարտեան դաշտն
է, որուն պէտք է միացուին Թրքական հողերը»:
Բանախօսը այս առթիւ պատասխանեց զանազան
հարցումներու: Ինչպիսեանսական բաժինը շատ
աղաքան էր, եղան քանի մը խմբերգներ եւ արտա-
սանուութիւն մը: Ժողովը վերջացաւ զինքնը ու
ստան, «Բաւժ-Փորտան»ով: Սաճա

ՎԻՆԵ, 20 Սեպտ.— Վիեննայի հայ զազմութիւն ալ
առիթմ ունեցաւ լսելու Հայաստանէն վերադար-
ձող պատգամաւորներէն Պ. Մ. Մալուսեանի զե-
կուցումը երեքշաբթի օրը, իրիկունս ժամը 8.30-
ին, Սէրբէ Կաթոլիկ սրահին մէջ: Ինչպիսեանսա-
կան կարճ բաժինէ մը վերջ, բանախօսը շահեկան
տեղեկութիւններ հաղորդեց Հայաստանի մշակոյ-
թի եւ տնտեսութեան զարգացման, իրիտասարդու-
թեան եւ զօրքի մասին: Զեկուցումը վերջացաւ
հանրաշխարհական յորդորներով: Յետոյ եղան
քանի մը հարցումներ, որոնց պատասխանեց սի-
րաժօթաւ կերպով:

Համաբարեւ է յաւաքոյն արամադրութիւնն
բով պիտի վերջանար երեկոյթը, եթէ սրահին մէ-
ջէն Վիեննայի պահուն, պիտակ մը եկած հաս-
տիւրայի բանախօսի տեղեկներ վրայ եւ տեղի չունէ-
նալին անաւայտալ արտաշխարհական Վիենն,
Լիւնի, Վարսաւի եւ Մարսէլի Հ. Մ. Ը.Մ.ա-
կաններու հասցիին: Թղթակից 1945

ԽՄԲ.— Չախազմաժ մը սիւղաւորեցին իմաստը:

Հ. Յ. Դ. ԿԱՐՏԱՆԻ Նիկոյ Դուստն եւթկու-
մի տեւն եւ նոր Սերունդի վարսաւորեան խումբը
իրենց խորին ջառակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Ա-
նուերի Առաքելեանի դաւիթին՝ ՆՇԱՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ
կոմիտէի մատուան առթիւ, հաղիւ քսան դա-
ւունքներ բոլորած:

ՖՐԱՆՍ. ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ Նախկին Կամաւորնե-
րու 1939-1945ի Ռազմիկներու եւ Դիմաւորներու
Միութիւնը կը հրապարակէ բոլոր ընկերները,
ինչպէս նաեւ հայրենակիցները ներկայ ըլլալ Ան-
ժանով զինուորի դաժաբարանի բոցը արծաթեկու
արարողութեան, յառաջիկայ շաբաթ օր, 29 սեպ-
տեմբեր: Ժամը 17.45ին հաւաքուի Avenue
George V, Թիւ 55, մէթը՝ Georges V: Կը խնդ-
րուի ներկաներէն կէտ առ կէտ հետեւելի կարգա-
դիր յանձնախումբի հրահանգներուն:

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13
Le Gérant: H. AGONEYAN

ԻՆՁ ԿՄԱՆՏԵԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ԹՈՒՐԿԻԱՅ ՄԷՂ

Գլխաւոր միջնաւանդը՝ Տարտակից

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Combati թղթակիցը, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Եւրոպայի մէջ, Պոլսի անցած է, շարունակելու համար իր պրպտութիւնը: Երէկուան նամակին մէջ, թղթակիցը, Ռոմէ Կոնստէն Կը Գրի Տարտակիցին, ուր ինչպէս էր աստիճան անցած:

Ասկէ կրնայ ծագիլ յառաջիկայ պատերազմը: Այն օրէն ի վեր որ Տարտակիցը տեսաւ Յոյներու եւ Տրոյիպոլիսիներու փոխադարձ ջարդը, այն օրէն ի վեր որ Տարտակիցը տեսաւ հայաբնակ շրջաններու դիմադրութիւնը, չէ եղած դար մը ուր իրենց երկիրը արեւմտիկ ոտնոցուած: ԸՆԼԱՅՈՒՄ Այնպիսի խոցելի կէտերէն մէկն է այս:

Շոգենախին սուլիլը կը մտնէ չղեկակող: Նաւը կը կրնայ պղծիլ նաւահանգստի մը առջեւ եւ երկու մակդիմեր կը մօտենան: Ոստիկաններ կ'ենթան հարձակում, իրենց թիւերը բնականորեն խառնողներով եւ ծանրակշիւ կերպարանք ունին: Այս է միակ երեւութեան հանդիմանը Վուրի այս շրջանին եւ այն հոգեւոր զոր կը պաշտպանեն մէկ միջին թուրք զինուորականը: Արհեստագործութեան յառաջդիմութիւնները վեր ի վայր չընթան են Նեղոսիցներու հինաւոր խնդիրը: Անոնց ազատ անցքը չի բաւեր այլեւս: Անոնց արհեստի տիրապետումն իսկ բաւարար երաշխիք մը չի կազմեր: Կան Եւրոպայի եւ Մոսկուայի Թուրքիայի օգտակար յանձնար: Երեւակայութիւնը կրնայ ենթադրուիլ թիւները փորձել: Անոնց առջեւ թուրքիան կը բրտանայ: Իր պետը, Իսմէթ Ինէճիւն, յայտարարած է թէ թիւք մը չող պիտի չգնէ: Ո՛ր խոսքեան հետ յարաբերութիւնները լացաբայտօրէն դէշ են: Բայց մէկ եւ միւս կողմին խաղաղացած խաղը պարզ է: Եւ մարդ մը կը չփոքի զայն դիտելով:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՐՁ

Գերմանիոյ պարտութիւնը տնտեսական եւ յաճախ բարոյական չփոթութեան մը մասնաձեւ է: Թուրքերը: Բարոյական տաղանդը կը ծանրանայ այն լարուած յարաբերութիւններով որ կը տիրեն Թուրքիոյ եւ իր հօգի հարեալներու միջեւ: Կրնաք հարցաքննել ու եւ թուրք, ինչ աստիճան այն ունենայ, — բայց ի անոնցմէ որ իրենց սրտին խորքէն կը մնաքեն որ խորքէն զանաւոր ընկնելովարական անվերջանալի խնդիրներով իմ մը (բայց աստիճան շատ ցանցաւոր են եւ չեն համարձակիր բառ արտասանել), բոլորն ալ իս: Միութեան մասին խօսած առեւծ կարծեաւ միջամտելի մը մասին: Անոնք օտար երկիր մը կը գնահատեն այն ժամով որքան հակախորհրդային հակում կը ցուցնէ ան: Ճիշտնայն, որ մարտաբանական Մոսկուայի դաշինքով, սկսած է զիջ մը մարտ չափի կէտի Պոլսի յօդուածէն վերջ — «Կարմիր Աստղը կը մարտի»: Անգլիոյ արեւմտաեւրոպականները նախապէս բաւական մտահոգութիւն կը պատճառէին իրենց: Բայց այդ մասին խօսք չկայ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ:

Եւ այս երկրին մէջ ուր մամուլը խիստ կանոններու ենթարկուած է, թոյլ կուտան հրատարակել երկու թերթեր, «Գրա» եւ La Turquie (այս վերջինը ֆրանսերէն), զոր համաձայնագրով կը կոչեն: Բայց որոնք ներքին ընդդիմադիր հոսանքէ մը աւելի, կը ներկայացնեն Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան արտաքայտութիւնը: Եթէ չըլլային խորհրդային մամուլը եւ անթիւր ուրեք ծայրագոյն ուժղութեամբ կը հարուածեն Անգլոսոյի կառավարութիւնը եւ մամուլը, ոչինչ պիտի յայտնէր թէ քան մը կ'անցնի կամ կը պատրաստուի երկու երկիրներուն միջեւ:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՈՒՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԱՇԽԱՆՈՒՐԱԾ ԵՆ ՆԱԽԱԿԱՅԻՆ ԵՒ ՈՒՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԱԳՆԱԿԱՅԻ ՎԵՐՁԻՆ ՍՈՐ ՓՈՒԼԻՆ ՄԷՂ, պաշտօնապէս մէկ բառ շարտաւանդուցաւ Մոսկուայի կամ Անգլոսոյի մէջ:

Թէեւ այս դէպքերը տեղի ունեցած են անցեալ յուլիսին, շատ հրահանգել է պարզել անոնց ընթացքը:

Առտու մը Մոլոթովի կը կանչէ Մոսկուայի թուրք ղեկավար, Սէյիթ Մէրիթի եւ քերականի կը յայտնէ այն պայմանները զոր Ո՛ր Միութեան կը դնէ վերանորոգելու համար իր բարեկամութիւնը թուրքիոյ հետ:

Չորս կէտեր կը դրուին — 1. Եւ Միութեան ձգել նախը եւ Արտաքին, երկու փոքր շրջաններ

ՄԻ ՔԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ժամանակներ առաջ, հայերէն մի թերթում կարդացինք, որ Լորանով — Ռաստովսկին (ցարական Ռուսաստանի արտաքին գործերու նախարարներէն) երբեք չի առած — «Հայաստանը առանց Հայերի»:

Յօգուածագիրը, երեւի բաւական տեղեւ ուսական եւ հայկական գործերին, ուզում էր ասել, որ հին Ռուսական քաղաքականութիւնը երբեք խոտոր չի դնացել հայկական շահերին:

Իսկապէս այս օրերին, երբ Հայկական Հարցը նորից ուղում ենք տեսնել միջազգային սեղանի վրայ, աւելորդ չենք համարում քրքրել պատմութեան անցեալ էջերը եւ երեսու հանել ըտլըր ժամանակների մեծերի նենգութիւնները եւ խար — դաւանանքը Հայերի եւ Հայաստանի: Հանդէպ: Երբեք նպատակ չունենք հարցը իր ամբողջութեամբ մէջ արծարծելու: Մեր ցանկութիւնն է թուցելի դժբերով վերջիւն անցեալը:

Մին պիտի լինէին մեր երազները, եթէ անցեալի պատմութիւնը անտեսէինք ու դատար շտնէինք ներկայի եւ ապագայի համար: Հայկական օգրեղութիւնը իր հնագոյն շրջանից անա — դորոյն է եղել, ֆիւզ վերջին դարերի տա — րապաշտը վեր ընդ որպէս մեծերից: Հայկական տապալակները առթիւ արթնի: Մարմարաքը ասում էր. «Եւրոպայի մեծերի ամօթից այլեւս կարելի չէ նայիլ երկրին»: Այո՛, Եւրոպայի նենգութիւնին, Հայկական Հարցի յուժան խնդրում, ինքք ամօթ էր «նայել երկրին»: Մի ամբողջ ժողովուրդ, հերոսական իր պայքարով, խողովուրդ, երկիրը աւերակ եւ անապատ դարձաւ եւ Եւրոպան — Կաթիլ ժողովրդավար Անգլիայից մինչեւ յեղափոխական Ռուսաստանը լուռ հանդիսատես եղան նրա ցաւաւանջ մահուան:

Հայաստանը՝ իր ստեղծագործ ոգորումներով միշտ հակել է Եւրոպային, դեռ հին ժամանակ — ներքէ քր. ուղիները երկարել են դէպի — Աթէնք, Հռոմ, Բիզանդիոն: Միջին դարերում Հայերը Եւրոպայի պահպաններ են եղել Արեւելքում: Ռաշակիւններով արշաւանդների ժամանակ Կիլիկիայի Հայերը անկեղծօրէն օգնել են Եւրոպային ա — մուր տեղադրուելու Ասիայում: Ճիշտիցի Բարբարոսայից (Շիկամօրուս) մինչեւ մեր օրերը Հայերը հաւատարմօրէն ծառայելները իրենց ղափակ, աւելի Եւրոպային: Ի՛նչ անցեալն սակայն

Հայաստանի տաճարները վրայ: — 2. Նոր վարչամեծի ներդրումները համար, խորհրդային տրամադրելով Ռուսիոյ, «պաշտպանելու համար թուր — քիսն արտաքին կամ ներքին ճնշումներով փորձերում դէմ»: — 3. Նրբագի մը զգել Եւրոպայի մէջ, Մարիլայի արեւելեան արկի վրայ: Մոլոթովի լրի լուսաբանութիւններ չէ հաղորդած այս կէտի մասին: Հայտնաբերեալ իս: Միութեան միւրմիւր է դէպի ծով ելի մը արաքիւնով Պալկիլայի: — 4. Փոխիլ կառավարութիւնը եւ անոր տեղ հաստատել քաղաքական կառավարութիւնը մը:

Յաջորդ օրը, թրքական կառավարութիւնը կ'իմանայ Մոլոթովի բերանացի զեկոյցը, բայց չի պատասխաներ եւ ասա թէ ինչ կ'ընէ —

Պ. Սարաճօղուն կանչել կուտայ Պ. Եալչըրը (Հիւսէյն Ճահիւ), «Թահսի» թերթին տնօրէնը որ ծանօթ է իր անգլիախոսական զգացումներով: Չայն կը դրկէ Պոլսի, «Թալմաթ» թղթակից Մամուրախի ջով, որ Լոնտոն կը հաղորդէ Ռուսական զեկոյցին առաջին երկու կէտերը: Միւս երկու կէտերը կը վերադառնան:

Անգլիացիները մամուլը անմիջապէս պայքար կը բռնայ: Թերթերը կը լեցուն այս հարցով, զինչեւեւ կառարկայ լուր թիւն կը տրէ Մոսկուայի եւ Անգլիայի մէջ: Մինչեւ անգամ կարելի է որ Մեծն Բրիտանիա ձեռնարկ մը կատարած է Մոսկուայի մէջ, յիշեցնելով 1941 Օգոստ. 13ի ծանուցագիրը որով, ճայնմատ յայտարարութիւններով Մեծն Բրիտանիա եւ իս: Միութեան կ'ընթացաւ իր թուրքիայ գաղափարակի պաշտպանութիւնը:

Արեւելեան երկիրներու զրեթէ ամբողջ դիւանադատութիւնը բարդ ճամբաներու կը հետեւի: Երբեմն ալ կարեւոր լուրեր հրապարակ կը նետուին պարզապէս խաբանակող համար շահագործութիւնները: Զրոյց չընթան էր թէ մայրաքաղաքը Պոլսի պիտի փոխադրուի: Միջազգային մէկ — ինչեւեւ գործառնալան ենթադրութիւնները բերին: Գիւնը ինչ էր բուն խնդիրը — ինչեւեւ — հոգեւորու ղերն Անգլոսոյի մէջ:

ՎԵՐՁԻՆ ԺԱՄ

ՀԻՆԳԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

«ՀՈԳԵՎԱՐԲԸ»

Կարդ մը Թերթեր այս քաղաքականութիւնը կը գործածեն, նկարագրելով Հինգերու խորհուրդին ծանր տագնապը: Ամէն պարագայի մէջ, կացու — թիւնը միշտ ծանր է եւ անորոշ: Անշտապանները կը շարունակուին: Բայց անհամաձայն չէ որ ժողովը խեղճօրէն այսօր — վաղը, վերջիսեւելու համար... յառաջիկայ շուրջ մերին: Այդ պարագային մասնագէտները պիտի շարունակեն ուսումնասիրել եւ մշակել օրակարգի խնդիրները:

Հինգերու առջի օրուան նիստին մէջ, Մոլո — թով նոր անակնկալ մը արարեց, պահանջելով օրակարգ անցնել Ճափոնի միջազգային վարչութեան խնդիրը: Մինչդեռ Մայր. Արեւելքի հարցը չէ արծանադրուած ոչ Փոքրամեծի ժողովին, ոչ ալ Հինգերու խորհուրդին օրակարգին վրայ: Եւ տակա — լին որպէսզի ալ չէ թէ Ճափոնի խնդիրը պիտի քննուի՝ ներկայ նստաշրջանին մէջ: Իրադեմներու կարծիքով, Ռուսական այս անակնկալին մէկ պատճառը այն է որ կարդ մը ամերիկեան շրջա — նակներ կ'ուզեն Ո՛ր Միութեանը հետեւ պահել Ճափոնին, իսկ երկրորդ պատճառը այն թէ, Ռուսները դարձեալ են յուսախաբ եղած են, տեսնելով որ Մ. Նահանգները ուժ չտուին, երբ Ռուսիա պահանջներ դրաւ արիւրեւմտեան Տրիպոլիոյ մասին:

Այսպէս կամ այնպէս, Մոլոթովը առաջարկած է Ճափոնի ալ ենթակից շրջա պատմութեանց մի — ջազգային վարչութեան, ինչպէս Գերմանիան: Կարծողներ կան թէ Ո՛ր Միութեանը այս պահանջը ղեկով կը փորձէ զիջումներ կորցնել Անգլիային եւ Ամերիկային, Միջերկրականի եւ ուրիշ հարցերու մասին:

Նոյն օրուան նիստին մէջ նախարարները դըր — խաւարաբար զբաղեցան Ռուսական յուշագրով, որ կը պահանջէ փոխանցել Գերմանիոյ ամերիկեան անգլիական շրջաններու խորհրդային քաղաքացիներուն վերադարձը: Յետոյ քննեցին Աւստրիոյ կառավարութեան ճանաչման եւ այլ սովահար երկրի վերանաւարման խնդիրը, ինչպէս եւ Հատուցումներու յանձնարարութիւնը Մոսկուային Պերլին փոխադրելու առաջարկը:

Վերջին լուրերը համաձայն, միջոցորդը քիչ — մը մեծացած է եւ հաւանաբար ժողովը շարու — նակուի մինչեւ շաբաթ: Այդ պարագային կը յուսացուի ելը մը պահել Ռուսմանիոյ, Պոլկիլայի ու խոսքաբար Հայտնաբերու ղախապիւրներու անկել մէջ: Եթէ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա — Եւրոպան Հայտնաբերու կառավարութիւնը, ճամբան բաւա —

իրենց զոհարելութեան փոխարէն, — Գրիգոր ԺԳ. Պապի զնահատանը «Եկեղեցիական» կողմակից մէջ «Հայ ազգի ուրիշ արժանիքներին մէջ կայ մէկը, որ փսիւն է եւ անանձնագէտ յիշատակելի, դա այն է, որ երբ քրիստոնեայ իշխանները ու բանակները գնում էին Ս. Երկրին ապստամբութիւնը, ոչ մէկ ազգ եւ ոչ մի ժողովուրդ այնպիսի յօժարութեամբ եւ եռանդով օգնութեան հետեւ յանդիմաններին, ինչպէս Հայերը: Նրանք հայրենա — թեցին զօրք, գէնք, ճիւղ, ուժիկ, պաշար, խորհուրդ եւ ամէն կարգի նպատակներով արդաւան ալոյ պատերազմում զօրավիշ կոչան Ուշակիւններին իրանց բոլոր ոյժերով, ամենամեծ բաշտութեամբ եւ հաւատարմութեամբ: Եւ Գլխաւորապէս ղահահատանը — Ո՛ր որ Հայաստանին է ծառայում, ծառայում է քաղաքակրթութեան: Հողովաբանի ղանաւանդ Ուրիլիսիոյ որպիսի մով «Կաղաքային» հայկական զօրքը պարտուեց, «Կաթուրները չհանգուրդող» Արաբք սանձահարուեց, հայ ժողովուրդը ոչնչացաւ եւ Հայաստանը անապատ դարձաւ Եւրոպացիների նենդ ու շահամուլ քաղաքա — կանութեան յուճեւ: Դեռ Գերմանիայի Լեւոպոյտ Ա. կայսրին եւ Պիպիցի կոմս Եօսան Վիլհելմից մինչեւ Պետրոս Մեծ, Կատարինէ Բ. Կայս — րուհին, մինչեւ Լույս Ճորճ, Պոլսի, Մագոնով եւ Լեւին հայկական հարցը յուղուեցաւ եւ ցարդ մնացած անյոժ:

Դարաւոր վէճը Հայի եւ Թուրքի միջեւ մնաց միշտ սուր: Հայի լինել — չլինելու պայքարում Թուրքը շարունակեց օգտագործել Եւրոպան: Եւրոպական մրցակցութեան մէջ տեսաւ իր դուրս — թիւնը: Միայն 19րդ դարու ընթացքին Թուրքիան քաղաքակրթական զանգեղով այս կամ այն ու — ժին կարողացաւ զօրութիւն ունենալ իբրեւ պե — տութիւն, հոգ չէ թէ կատարուեցած, փոքրա — ցած: Այդ շրջանին էր, որ Անգլիոյ վարչապետ Մալպարին կը յայտարարէր թէ «Երբեք անհամաձայն նստախորհրդը չի կարող Արաբք բարձրանալ», իսկ Ռուսաստանի արտաքին նախարար՝ Լորանով Ռաստովսկին թէ կ'ուզեն Հայաստանը առանց Հայերի: Իրաւունք ունէին Թուրքերը ծաղրելու Հայերը անցնելով թէ «Հայկական Դարս պատկա — նում է Եւրոպայի տեղաբնիկներին»: «Ինքք եւրոպա — կան դիւանադատութիւնը խաբում էր Հայերը — իսկ տեղաբնիկները կողմնորոշուի արշաւանդներ էին թափում ի տես հայկական կողմորդների:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Հիւլէն եւ ատոմիկի ապագան

Բոլոր չղջեւարծ մեքենաները, ինքնաշարժ կառքերը, օդանավները, եւն. չարժման մէջ գնելու համար անհրաժեշտ է ատոմիկի եւ կազի զոյտը - թիւերը: Տասը տարի առաջ, ամբողջ աշխարհի մէջ տարին 300 միլիոն թոն կազ եւ հազար միլիոն թոն ատոմիկ կը սպառէր: Պատերազմի ընթացքին այդ քանակութիւնը բնականաբար մեծ համեմատութեամբ շատցան:

Արդ, վերջին խնդիր մը կը ներկայանայ, երբ օրին մէկը երկիրը այլեւս ի վիճակի չըլլայ չարթաթիւն ու՜ն ատոմիկ եւ ո՜չ այլ կազ, այսինքն՝ երբ իր ընդերքէն բոլորովին սպառին յիշու վառելանիւթիւր եւ ատոր հետեւանքով դադրին բոլոր մեքենական շարժումները, այն ատեն ի՞նչ պիտի ընէ մարդկութիւնը:

Երկրաբանները կը կարծեն, թէ այդ չարթաթու շաղ օրը պիտի գայ 50 տարի վերջ: Ուրեմն պէտք է ցտնել վառելանիւթ մը, որ կարենայ փոխարինել ատոմիկն ու կազին պակասը:

Ասոր համար, գիտնականները դառած են պարզ, դիրքի եւ աներեւակայելի լուծում մը: Ատոմիկը եւ կազը փոխարինող պոտենցիալներ կը գտնուի բնութեան մէջ, ամէն տեղ, մեր ձեռքին տակ, ատիկա միւլթիւն (matière), որ մեզի կ'երեւայ անշարժ ու անկենդան, եւ սակայն ան ընդունարան է անսահման ու հրաշալի զօրութեան մը (énergie): Նիւթին ամենափոքր մասնիկը կը կազմէ հիւլէն (atome):

Ի՞նչ է հիւլէն: Գիտական նոր տեսութիւններու համաձայն, բոլոր մարմինները կազմուած են բազմաթիւ ան-հունապէս փոքր մասերէ, որոնք անբաժանելի են, կզգայացած մէկը միւսին, եւ իրարու վրայ կը ներդրեն փոխադարձ ազդեցութիւններ: Այդ մասերուն իւրաքանչիւրը մոլեկուլ (molécule) կը կոչ-

կան հարթութու պիտի ըլլայ, պայթանքան դաշնադիրներու ճնշութեան համար:

«Տէլլի Էֆերլա» կը գրէ թէ Պ. Միլիթինը կը պահանջէ սահմանափակել խաղիկ սպորտդիմութիւնները, բայց կը պնդէ որ միտմանիս եւ Պուկարիս ազատօրէն պահեն իրենց զինեալ ուժերը: Անպիտոյ աշխատատեղական օրկանը ծախսանշանը մը կը նկատէ այս պարագան:

Միւսեանը գրծէ՜ն նաեւ որ Մ. Նահանգները կ'ուզեն միջազգայնացնել Եւրոպայի ջուրի ճամբաները:

Սենիթիսներու համագումարը

Երեքաթիւ օր Շաշիոյի պալատին մէջ տեղի ունեցաւ Սենիթիսներու Միջնազգային Դաշնակ-նութեան համագումարը, մասնակցութեամբ 273 պատգամաւորներու որոնք կը ներկայացնեն 65 ազգերու 60 միլիոն աշխատատեղները: Բացման ճառը խօսեցաւ Ժուէօ, Ալիստոմանի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, որ պարզեց պատե-րազմին ազդաները:

«Պատերազմը սարսափելի կազմալուծումի մը մասնեց աշխարհը, սպառեց հում նիւթերու միջոցը, անհամար սերակներ սփռեց, ցամաքս ցուց աղբիւրներ եւ փոխանկութիւններ, նուազեցուց արտադրութիւնը»:

Բանախօսը չեւտեց թէ բոլոր ազգերը պէտք է ներգաղթեան իրենց ճիւղերը, հասնելու համար ընդհանուր նպատակին, — առաւելագոյն իսթո-րութիւնը արագովիւր բոլոր ժողովուրդներուն: Այս նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է նախապայման մը, — անհետացնել փարթիկները եւ քրքրքիւրը, ճորունք աշխարհակալ: զործունեութիւնը, ինչպէս լրատ է Ժողով, իր մէջ կը կրէ պատերազմը ինչպէս ամպերը կը կրեն փոթորիկը: Մենք այլեւս չենք ուզեր տնտեսական պատերազմ, որ պատճառ պիտի դառնայ սպազայ բողբալաութեանց: Մենք հայրենասէրներ ենք: Մենք գիտաշար ծառայել եւ մտնել մեր հայրեն-ներքերուն անխախտութեան համար: Եւ կ'անոնք միջազգայնական, քանի որ միջազգային զործակցութեան մէջ կը կայանայ ժողովուրդներու ան-կախութիւնը իրենց ինքնորոշման ազատութեամբ եւ քանի որ այդ զործակցութիւնը պիտի կազմէ երաշխիքը մարդկային խաղաղութեան»:

ՀԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆԸ ԱՌՓԻԻ, ներքին նախարարը դիտել տուաւ թէ ձեռնպահներ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն: — միջին հաշուով 30 առ հարիւր, տեղ տեղ մինչեւ 40 առ հարիւր: Համեմատականի մնացած են 1434 թեկնածուներ: Վերջնապէս ընտրուած են 1362 հոգի: Այժմեան մէջ խաղաղութեան 30 առ հարիւրը չեն մասնակցած որեւէ արեւելեան: Այս արեւելեաններուն առ-թիւ ճեղք մը բացուած է Ֆրանսայի Ազգ. Դաշնա-տին մէջ: Ութ կարեւոր ղեկավարներ հրաժարե-ցան, բազմոցներ ուղղելով:

ուի: Նիւթին ամենափոքր մասնիկը, որ մաս կը կազմէ մարմինը մը, կրնայ գոյութիւն ունենալ ազատ վիճակի մէջ: Բազմաթիւ մարմիններու մէջ, իւրաքանչիւր մասնիկ կազմուած է որոշ թոյով տարրեր հիւլէններէ, մինչդեռ պարզ մարմիններու մէջ մասնիկը կը պարունակէ որոշ թոյով համաձայն հիւլէններ:

Հիւլէն նկատուած է իրեն կեզրին դրական ելեկտրականութեան, իր մէջ ունի կորիզ մը (noyau), որ մէկ միլիոնիւրին մէկ հազար միլիոն - ներքու մասին կը հաւասարի: Կորիզը պաշտպան-ուած է ելեկտրական իսկական մարտկոցով մը, որ կազմուած է electronներէ, — անհունապէս փոքր տարրեր, առանց նիւթեղէն զգալի զանգումի, բեւեալութեամբ ժխտական ելեկտրականութեամբ եւ օտարած աներեւակայելի արագութեամբ (20 հազարէն մինչեւ 100 հազար քիլոմէթր երկվայրը կեանքի մը մէջ):

Քիմիադէտները վերջերս երեւան հանեցին թէ հիւլէնի արձակած անհուն զօրութիւնը արդեւնք է կորիզին պայթումին: Այսպէս, մէկ կրամ իւրա-նիւթի հիւլէններուն պայթումը առաջ կը բերէ այնպիսի ջերմութիւն մը, որ համարժէք է 3 թոն ատոմիկ արտադրած տաքութեան: Հետեւաբար պէտք չէ գարծանալ հիւլէ - ոտմին պատճառած անհուն աներներուն վրայ:

Կորիզը փչուելով ծնունդ կուտայ նոր մարմիններու, ասով կ'իրականանայ նիւթափոխու-թիւնը (transmutation), որ առաջ կը բերէ զօրու - թեան անսպառ աղբիւր մը: Հայելու եղած է որ 600 թոն իւրաքանչիւր նիւթափոխումն հետեւանքով առաջ կեանք ջերմութիւնը կը հասնաւոր 1200 մի-լիոն թոն ատոմիկի եւ 300 միլիոն թոն քարիւղի արտադրած տաքութեան:

Ուրեմն, մարդուն համար պէտք եղած վառե-լանիւթը կը գտնուի բնութեան մէջ, մեր արամա-դրութեան տակ, եւ կրչուած է մօտաւոր ապա-ռգայի մը մէջ փոխարինելու ամօտիքին պահարար:

Հ. ՏԵՐԱՍԿԻ

300 ՖԲՆՆՍՍՏԻՆԵՐ զբաւեցին Սալիճը (Հնդկաստան), Կերի բռնելով տեղական կառավար-ութիւնը:

ԵԿԻՊՏՈՍ պաշտօնապէս պահանջեց քաշել անդլիսիս օրքը եւ Եգիպտոսի կցել Սուեանը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԻՋ կցուց թիւերը ծանրաբար ըլ-լալով, անգլ. կառավարութիւնը օգնական օրքը զրկեց: Հրեաները եւ Արաբները իրենց հակա-մարտ պահանջներով կը խռովեն անդլիսիսները: Հրեաները այսօր բացառիկ ժողով մը պիտի գու-մարեն Երուսաղէմի մէջ: Միւս կողմէ քաղաքիւր Հրեաներ կը շարունակեն Պաղեստին մտնել ապօրէն միջոցներով:

ՊԱՐՆԵՆԻՐՈՒՄԱՆ նախարարը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ հացին վաճառումը ազատ պիտի ըլլայ Նոյնիւր Վէն սկսեալ: Հացին պիտի խառ-նուի ճաշայն ալիւր հարիւրին հինգ համեմատու-թեամբ, աւելցնելով անոր սնունդի յատկութիւնը: Այնպէս որ երկու քիւր հացը 80 կրամ միսի արժէք պիտի ունենայ: Գալով դոյնին, կարելի չէ ձեռ-մակ հաց տեղի: Նահանգներէն եւ Քանաւատայն եկած ցորենով: Հոկտեմբերին միսի շարաքիւրան բաժնեշաղիւր պիտի ըլլայ 150 կրամ: Եթէ պաշարը բաւէ, այս բանակը պիտի քարճարանայ 250 կրամի: Զարկելին բաժնեշաղիւր 600 կրամ, յիշերու հա-մար՝ 750, պանիր՝ շարաքիւր 20 կրամ: Եւրօպի-յալի անփոփոխ կ'մնայ:

ՄԵԹՐՈՆ Հոկտեմբեր Վէն (երկուշաբթի) սկսեալ պիտի բանի մէկուկէս ժամ աւելի: Ուրեմն վերջին կառավարմանը փոխանակ ժամը 11.45ի, պիտի հասնին տառուին ժամը 1.15ին:

ԳԵՐՄԱՆԻՆԻՍ ամերիկեան շրջանի հրամանա-տարներէն զօր. Փէթըն յայտարարած ըլլալով թէ նացիները պատմեցին աւելի կարեւոր դոմք մըն է վերահաստատել տնտեսութիւնը եւ կանխել սովը, ամերիկեան թիւթ մը կը պահանջէ զնախաւարի զօրակարը: Հրամանատարը խոստովանեցաւ թէ կարգ մը ճամախարհ արտադրութիւններն ունե-ցած է:

ՓԱՐԻՋ - ՊՈՒՍՏՈ կառավարմանը ճամբան ու-րիշ կառավարման մը կարողանալով, վեց հոգի եր-ռան, 12 հոգի իրարու ճեղքեց:

ԳԵՐՄԱՆԻՆԻՍ ԳՐԻՏԻ ՎԷՍՏՐԵՆ քաղաքն իս-նակներու բոլոր ծախքերը — պատուարարան, ու-տիլիք, թիւթեկ եւն.: Չորս պատուութեանց վեր-ստուպիւր Թանձաթողովը հրատարակեց իր երկ-րորդ հրամանադիրը որ կը բաղկանայ 4000 բառե-րի եւ կը պարունակէ շատ խիտ տրամադրու-թիւններ: Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ պէտք է բոլոր հրամաններուն հնազանդել առանց վերա-պահութեան: Դաշնակիցները զբաւեցնել զերմանա-կան հինգ մեծ գործարաններ, որոնց մեքենաները են. պիտի բաժնուին յաղթականներուն միջեւ:

ԿԸ ՓՆՏՈՒՄ Ժօրեգործորդիս, Բոցի Դէորդ Պալուսեան, 30 տարեկան, հօրը անունը Մամբրէ (այժմ Ամբրիկ), կը գտնուի Մարսիլիա 1928էն ի վեր կ'ընդհանրացած եմ: Իմացնել Միլաք Միլաք-եանի, 29 Rue de la Sablière (Loire): Փոխարէնը կը նուիրեմ մէկ սարկեան ՅՅՈՒՄԱՆ:

Նացի երեւելիները քանիքն մէջ

Ամերիկեան թիւթ մը թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Նիւրնպիլիի բանտարկեալներու կեանքի մասին: —

Իւրաքանչիւր բանտարկեալ առանձին խցիկի մէջ կ'ապրի, բայց խցիկի դռներուն փոքր լուսա-մուտները բաց են եւ հսկողութեան պահերն ալ չափուած ձեւուած են. այնպէս որ պահակները կէս վայրկեանը անգամ մը անոնց մօտէն կ'անց-նին ու կը քնեն ներսը: Հսկողութեան այս խստու-թիւնն ալ անոր համար, որպէսզի բանտարկեալ - ները անձնասպանութիւն չգործեն: Խցիկներուն մէջ ըստուած բոլոր մետաղեայ առարկաները դուրս հանուած են: Պատուհաններու բոլոր սովո-րական սպակիները հանուած են անոնց տեղը ան-ցուած են մետաղաթիւր խառնուած ապակիներ:

Գրեթէ ամէն շաբաթ բարձրաստիճան սաղա-կաններ կը բերուին քանտ, ուր կը գտնուին արդէ-քառասուն բանտարկեալներ: Անոնք օդանաւային կայանին քանտ կը բերուին հիւանդաբարձ կառքե-րով, որոնք ուսարկանական կառքի վերածուած են, ու Նիւրնպիլիի Արգարութեան Պալատի դաւի-թէն հոն կը յանձնուին: Հարկաւոր սենյակնե-րով այս հոգալիւնը բանտին ճիշդ դէմը կը դրու-նուի: Բանտարկեալները հաւանական մահափորձէ պաշտպանելու համար մասնաւոր գոց ճամբայ մը շինուած է Արգարութեան Պալատին ու բանտին միջեւ: Այս անցքին մէկ կողմը կը գտնուի քարէ պտու, միւս կողմը տախտակէ շինուած բարձր ցանկապատ մը: Այս անցքը կը գործածեն նաեւ բանտարկեալները, ամէն օր որ հարցաքննութեան կը կանչուին, բանտին դէպի Արգարութեան Պա-լատ, միջնազգային զինուորական ատենին կողմէ, որուն առջեւ պիտի գատուին:

Բանտարկեալներու բոլոր խցիկները նոյն մի-ծութիւնն ու նոյն կարաքները ունին: Փայտէ մէկ փոքր տեղան, փայտէ աթոռ մը, փոքր մահաճալ մը, վրան՝ յարդով յեցուած անկողին մը, ջրա-ցայտ արտաքին մը:

Խցիկները մտնելու ատեն բանտարկեալներուն փողկապները, կոշիկի կապերը, եղունգ մարդե-լիքները, զմեկիկները, փոկերը կը դրանեն, նաեւ այն ամէն առարկաները որոնցմով կրնան անձնա-պանութիւն փորձել:

Բանտ այցելած օրս Ալփրէտ Տօգեմայէրի, տյն որ Արիական զեռ - մարդու տեսութիւնը յաջաւ-ք բանտի գուրը, վերջերս աւարտած մարտնչի դաւիթին մէջ վեր վար կը ճեմէր, ամերիկեան վիշուորի համազգեցող: Դէմքը ցաւազին յու-ս անտեսութիւն կ'առնէ:

Բանտարկեալներէն շատեր իրենց ժամանակը կ'անցնեն երկար պաշտպանողականներ գրելով կամ կը ըրչալով: Գիրքերը կը հայթալթուին Մ. Նահանգներու բանակին կողմէ:

Բանտարկեալները արտօնուած են ամէն շա-բաթ գրելու իրենց ընտանիքներուն: Ամերիկեան բանակը այս նամակները զրկելու գոր-ծը իր վրայ առած է: Բոլոր նամակները զինու-որական պարանոտիքէն կ'անցնին: Ամէնէն երկար եւ ամէնէն զեղեցիկ նամակները գրողը Կէօրիկին է:

Սափորէ մը ամէն առտու բանտարկեալներուն կ'այցելէ անոնց արդուազգային համար: Սափորէին կ'ընկերանայ ամերիկեան պահակ մը եւ խօսակ-ն ցութիւնը բացարձակապէս արգելուած է: Այս սափորէի գերմանացի զեռի մըն է ու բանտին մէջ կը բնակի: Բանտին մէջ կան նաեւ երեք բժշկիկներ, որոնց մէկը ատամնաբոյժ է, նմանապէս զերման պատկազմակցներ զեռի: Բանտին պատերազմի ոճ-բացարձեցողութեան յատուկ բաժնին մէջ վերջին ծալք մաղուր եւ լաւ յարգարուած զարմանատուն մը կազմակերպուած է: Դարմանատան մէջ է նաեւ ատամնաբոյժի պիտոն, որուն տրամադրութեան տակ կը գտնուին ակուսները խնամելու յատուկը-րը զեռիներն ու զործիքները: Ատամնաբոյժը կ'ըսէ որ մինչեւ հիմա բանտարկեալներէն շատերուն ակուսները նորոգած է:

Բաւական լաւ կը կերակրուին բանտարկեալ-ները: Ահաւանիկ օրունակ ճաշացուցակը, նախա-ճաշ հաստեալով խառնուած ապուր (vermicelle), կէօրիկ, համարէ ապուր, քաշուած տուփի միս, լուրիս, տեղադիր, գետնախնձոր ու տանձ՝ որպէս անուշիկէն, ընթրիք՝ ձուկ, երկիկ եւ չղջիկ: Ա - միսը անպատ մը անոնց կը տրուի ամերիկեան բա-նակի ճաշը:

Ամէն առտու բանտարկեալներուն կը տրուի աւել մը եւ իւրաքանչիւրը կ'աւել իր խցիկը: Կըր-նան իրենց զգեստները արդու կը տալ, իթէ փա-լիպրին:

Թարգմ. Ա. ՀԱՅԻԼԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՈՒՄ Զօրք. ԷՓԹիկ Մէրտինեան (Օ-վաճառքի), ինչպէս նաեւ տալիս՝ Վարդուհի Թո-րոսեան որ պատկազմէին առաջ Գուհարեան կը գտնուէին Amela Paule Vulo Midjilla: Թաշնել Տիկ-թէՓարիկ Դաւիթեանի, 10bis Etienne Dolet, Al - fortville (Seine):

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e La Gérant: H. AGONEYAN

ԻՆՉ ԿԱՆՑԻՆ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Թուրքիոյ մէջ

Փոքրամասնութիւններ որոշ իրաւունք գրկում

Combatի թղթակիցը կը շարունակէ շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդել Թուրքիոյ ներքին կացութեան եւ մտահոգութեանց մասին:

Երէկուան նամակին մէջ, որ գրուած է Անգարայէն, Պ. Ռոսէ Կոնստնթնուպոլիսէն կը պատմէ թէ Թուրքիան օգտանաւակիրի մը ձեռն ունի: «Գոնէ Ամերիկացիները այդպէս կը մտածեն եւ Անատոլիոյ մէջ քիչ մը ամէն տեղ կը հաստատեն առեւտրական օգտակարներ: Ամէն մարդ կը խօսի այս օգտանաւակիրին շարժումներուն վրայ: Կերպով մը՝ Թուրքիոյ արտաքին թաղաքակառուութիւնը: Բայց ինչ կ'անցնի կը դառնայ ներքոյ: Մարդիկ պահած են Աթաթուրքի ձեռնարկած երկրին յիշատակը, բայց չափին մեծած է 1938-ին ի վեր: Եթէր տարւան մէջ երկրին դիմագիծը փոխուած է վերէն վար: Աթաթուրքին յաջորդէ իր իմաստը, իր գէշքի հին ընկերներէն մէկը որ աչքէ ինկած է իր ձեռք մը ունէր: Իսմէթ Ինէօնու չհետաձգեց սպայ մըն է: Իր անձնատուրութիւնը նուազ հանդիսական է քան իր նախորդինը: Իր «Հանրապետական» նախագահի տիտղոսն ալ խաբարիկ է: Մարդիկ ընդհանրապէս չեն զիտեր թէ նեղ ուսերով այս մարդը, զոր տեսայ երբ կ'անցնէր ձի նստած, գտնակով եւ «կոյճով» հաղուստով, իր ընդարձակ հորերուն տէրն է:

Ըսելի վեր թէ Սարաճօղլու, վարչապետը, ինչեւ աւելի ծանօթ, «իսկապէս այնքան ալ կարեւոր դէմք մը չէ, պարզապէս առաջին պաշտօնաւարը ինքնապէս իշխանութեան մը»: Թղթակիցը կը նկարագրէ Թուրքիոյ վարչական կազմը:

— «Թուրքիան այն երկիրն է ուր պատասխանը միշտ կ'ըլլայ — «Այո, այո»: Նախ, ամէն մարդ կը ըսէ արեւելք, այն թէ կին: Կը բռնէ արեւելքը ընտրելու ընտրելու համար: Ընտրող թեկնածուները պէտք է անդամ ըլլան Հանրապետական Ժողովրդական կուսակցութեան (Հալք): Մնաց որ, ուրիշ կերպ ալ չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ այս կուսակցութիւնը միակ արտօնուած կազմակերպութիւնն է: Յաճախ կը խօսուի ուրիշ կուսակցութիւններ ալ արտօնելու մասին, սակայն ձեռք-հաս իշխանութիւնները միշտ ապօրէն բան մը կը գտնեն ապագայ կուսակցութեանց կազմակերպչական ազդեցիկն մէջ:

Ընտրուելի վերջ, ընտրողները, որոնք կուսակցութեան անդամ են, կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը, այսինքն բուէ կուսուան նշանակելու համար խորհրդարան մը այն թեկնածուներէն որոնք նոյնպէս կուսակցութեան կը պատկանին: Վերջին մասնակի ընտրութեան մը մէջ, որոշուեցաւ որ բանի մը ոչ — կուսակցական թեկնածուները զանուիրին: Այս տղերքը գրած տառն կ'իմանաւ թէ արտօնուած է երկրորդ կուսակցութիւնը, որ «Ազգային Վերելք»: Արտաքին միջամի տակ ժողովրդապետական ձգտում մը կ'ըլլայ յատուի: Այս միջոցին զեղծովրդապետութեան քաղաքացիները իրենց թուրքական իրաւունքները մէջ (Յատու, — Ինչպէս բացատրուած էր մեր մասնաւոր թղթակիցը, շարք մը յօդուածներով): Բայց պէտք չէ չափազանցել: Տարապիտ չկայ թէ այս ձգտումը դուրսէն ներքէնուած ըլլալու հանգամանքով իսկ, կը պրկէ Թուրքիոյ վարչիւններուն հպարտութիւնը: Այսպէս, միշտ կը խօսուի Սարաճօղլուի հրաժարման մասին: Հաւանական է որ ցարժափ ուսում մամուլը պահանջէ այս հրաժարումը, նախագահը պիտի պահէ իր վարչապետը:

ԹՈՒՐԿԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅ

Հանրապետութիւնը կը կոխի կուսակցութեան եւ Ոստիկանութեան վրայ: Կուսակցութիւնը իրեն խորհրդարանէն ունի վեց ներքին, որովհետեւ հանրապետական է, պետական, աշխարհական, ժողովրդական, ազգայնական եւ յեղափոխական: Ուրեմն կ'ընայ գահացին ամէնքն ալ եւ կը հասկցուի թէ միակն է: Նոյնիսկ փոքրամասնութիւն մը ունի որ 60 ամբողջ կը զբաղէ խորհրդարանէն մէջ: Այս է որ կը կոչուի «Անկախներու խմբակցութիւն»:

Ոստիկանութիւնը աշխարհի ամենալաւ կազմակերպուած ունի է: Թուրքերը չեն ծածկեր այս պարագան: Պաշտօնական օրականը, La Turquie Kémaliste մէջ կը կարգանք — «1200 տարի առաջ,

ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

ՆՄԲ. — Ժամանակին «Արամանի» մէջ (Բ. զիրք) հաղորդած եմ մեր սղարացեալ բարեկամին մասին, Գաբի մը կ'ենթադրեմ տեղիկաբարձիւն — ըսէ: «Յուսարթեմ կը քաղեմ երեսնաւ տղերքիւններ, իր կեանքի եւ գործի մասին: Այս առթիւ անգամ մը եւս շնորհակալութեամբ կ'արձանագրեմ թէ Խորասանի տաղին եւ վերջին հիմնադրումը տրամադրած էր վառան խորասան — Եման, 15.000 ֆրանկ՝ երբ թերթը կը հրատարակուէր շաբաթ երեք անգամ (1925 Օգոստոս 2-ին 1926 Յիկտ.) եւ 50.000 ֆրանկ՝ երբ դարձաւ օրաթերթ (1927): Տրամադրած էր նաեւ գումար մը՝ Յուսարթի սեփական տղարան հաստատելու համար, բայց խմբագիրը ձգձգեց եւ կարելի չեղաւ օգտուիլ —

Եման 1873-ին, Պոլիս, Սամաթիա, Վահան Խորասանեան իր տահմային զատարարութիւնը տալով է նոյն թաղի Գեորգեան բարձրագոյն նախակրթարանի մէջ: Դեռ երիտասարդ տարիքին կը մտնէ իր «Ժողովրդ» Միջնաւ իսն Գալփանեան առեւտրական հաստատութեան մէջ:

Գալփանեան իսն այս ուղիմ երիտասարդին մէջ տեսնելով ապագայ մեծ առեւտրականը, 1892-ին կ'ուղարկէ զայն Ազգեստիտիա, հոն մասնաձեւը մը բանալու համար, զոր լաւագոյն կազմակերպելէ ետք՝ Վ. Որասանեան արտակարգ յաջողութեամբ կը վարէ, յայտնարեւելով վտանգաւորական կազմակերպչական ընդունակութիւն:

Անտարքին չմնալով նաեւ ազգային կեանքին՝ կը մտնէ Զ. Յ. Գալփանեանի շարքերը եւ 1896-ին կը դառնայ Մեկուսի Կոմիտէի անդամ, Գալփանեան իսն, Արաքի պէյ Արամեանի, Նի - դամեանի եւ Զալուքեանի հետ, եւսնողուն մասնակցութիւն ընդելով ազգային բոլոր ձեռնարկներուն, մինչեւ իր Երուսաղիմէն: Անիկ ետք, թէ կը կը դադարէ գործն մասնակցութեան, չի դադար ապակայն իր բոլորանունը օժանդակութիւնը հայտնարեւելով ազգային շարժումներուն, հրահրելով դառնալով ազգային համերաշխութեան եւ զորակցութեան:

1905-ին բաժնեկցով Գալփանեան տունէն՝ կը հիմնէ Վահան Խորասանեան տունը եւ տարին շինարարած Պրիւսէ մեկնելով՝ նոյն տարին իսկ կը հիմնէ Cie. d'Entreprises Commerciales, Egypte պետական անասուն ընկերութիւնը, որուն կը դառնայ նախ վարիչ — պատուիրակ, ապա նախագահ՝ եւ վարիչ պատուիրակի մինչեւ 1935, զոր լրացած ըլլալով ընկերութեան 30 տարուան մասնաւոր կաշըրանը՝ կը վերահիմնէ Ste d'Entreprises Com. en Egypte: Կրկին 35 տարուան համար, մինչեւ վերջը մնալով հիմնադրի նախագահը:

Ինքն է, որ առաջին անգամ Թուրքիա եւ Երուսաղիմ կը ներածէ քիմիական պարարեւելք: Վերին եւ Ստորին Երուսաղիմ մէջ ընկերութեան ունեցած 250-է աւելի մթերանոցներով հաստատութեան ու բարեկեր աղբիւր հանգիստնալով թէ՛ Փիլլա - հին, թէ առաջադասական Երուսաղիմ հողատիրութեան: Հետագային Երուսաղիմ վեհապետին բարձր դնահատանքին արժանանալով՝ կը դառնայ «Ազգայնական» Նորին Վեհապետութեան:

Հայ առեւտրական ապարիկը արտասահմանի մէջ չափ մը փայլուն դէմքեր տուած է: Որասանեան այն բացատրիկներէն եղած է, որ իր առեւտրական համարին միացուցած է նաեւ եւրոպա -

համաձայն Թանկուրտի 30-րդ արձանագրութեան, ոստիկանութիւնը լաւ կազմակերպուած էր արդէն: Այդ օրէն ի վեր այս աղագային հաստատութիւնը կատարելութեան հասած է: Եւ նոյն հանդիս կը ցուցնէ Թուրք ոստիկաններ որոնք ըստ ուսումնական իրերի լրացողականութեան եւ պիտակալութեան: Եւ անձամբ կ'ընայ հաստատուելու որ ձեռք մը կը ցուցնէ իր հետեւին, եթէ կատարելութիւնը ձեռք կը պատուէ իր հողատիրութեամբ:

ՀԱՅ ԶԱՅ ԿԱՐՍԻ ԵՒ ԱՐՏԱՀԱՆԻ ՄԵՋ...

Սղարացի կազմութեան պետութեան մէջ Բաղադարաններու դառ մը կայ որ միեւնոյն իրաւունքները չի վայելի: Անոնք մ'Յայ, Հորիս, եւ Հայ փաշարամանութիւնները: Անոնք զինեալ ժողովուրդի չեն ընդ, այլ իրենց զինաւորութեամբ շրջանի մէջ կը բաժնին ճամբաներ շինելով տաճարներ կառուցելով: Փոքրամասնութիւնները կ'ապրին մասնաւորապէս Պոլսոյ մէջ: Կարելի եւ Արտասանի շրջաններուն մէջ, զոր այժմ կը պահանջէ Հայաստանի Ս. Ս. հանրապետութիւնը, Հայ չկայ այլեւս: Այս խնդիրը «Խաղաղարար» եմբարկուած է» ժամանակին: — (Մասնաւոր յաջորդող):

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հին Գերեզ Միտհ Կը Վերջին

Հին Գերեզ խորհուրդը նորէն նիստի հրաւիրուած էր երէկ, հակառակ այն լուրին թէ խորհուրդակցութիւնները վերջացած են: Լուստունի մէջ կը կարծեն թէ առաջին նստաշրջանը պիտի փակուի այսօր — վաղը:

Կը հաստատուի թէ Մուրթով առաջարկած է շորս պետութեանց վարչութեան տակ առնել ծափներ: խորհրդային պատուիրակը դանդաղած է թէ Ամերիկացիները մեղմ կը վարուին ձափունի հետ: Մ. Նաւաղիւնու արտաքին նախարարը մեղմ էր քննել այս խնդիրը, ըսելով թէ ինք Լուստուն եկած է միայն եւրոպական գործերու մասին խօսելու համար: Կ'ըսուի թէ Չինացիներն ալ հաւամար են Ամերիկացիներուն հետ, եւ կ'ընդունին թէ անհրաժեշտ է աստիճանաբար եւ ցուշուր — թեմաք վարելու ձափունի հետ: Արեւ լուրի մը համաձայն, Անգլիացիները կը նախընտրեն որ ձափունի համար յանձնախումբ մը հրաւիրուի յառաջիկայ Կիւտեհիէն: Խուստուն ալ համաձայն կ'ընեն, բայց կ'ուզեն որ անմիջապէս քննուի այս խնդիրը, փոխանակ երկու ամիս յետաձգելու:

Պրահայիցիները յուշադրելով «Երեւան»-ին, առաջարկելով որ հաստատուենքու խնդրէն առաջ քննուի յանձնախումբը հարստութիւնները վերադարձնելու խնդիրը: Այս առթիւ զիտելու տուած են թէ Ռուսները իրենց իրենց հաստատու — ներքին բաժնիքը առած տարած են ապրանքներ զոր Գերմանները իրողած էին Պրահայի մէջ, եւ պահանջած են որ վերադարձուին այդ ապրանքները: Կ'ըսուի թէ՛ Մուրթով մեղմ էր քննուելու այս սկզբունքը, թէ՛ Եւրոպայի Պրահայի տեւսակցութիւնը:

Կան զործի մտրդու բոլոր յատկութիւնները, իր բնական ընդունակութեան եւ անկողին կամքին շնորհիւ տիրանալով վեցեակ մը լեզուներու, մշակելով միջազգային բազմաթիւ յարաբերութիւններ եւ իր ուղղակի նկարագրով յարգանք պարտաւորելով նաեւ օտարներուն:

Ան իրեն համար պատու կը նկատէր Հայ ըւլուր եւ հպարտ էր փառաւոր անցեալով իր ազգին, որուն պատմական արեւելքն ծանօթ էր: Բայց զիտակելով մտաւարականութեան դերին կարեւորութեան մեր ազգին ճակատագրի կերտման մէջ, ան որդեգրած էր տասնեակ մը Հայ ուսանողներ, որոնք Պեճիկէի, Պրահայի, Մարսիլի մէջ մերկապէս համալսարաններուն մէջ իրենց մասնագիտութիւնը լրացնելով՝ Հայ անուն ու արեւմտապետականացած են օտար հորիզոններու տակ:

Արեւմտապետ մը չէր ինք, բայց համոզուած Հայ արեւմտի դերին միջոցով մէջ՝ պայտաւ — տունքի աստիճան տէր եւ զուգորդանք ունէր անոր հանդէպ: Կոմիտասի ազգակրտներէն Վարդան Սարգսեանի ղեկավարութեամբ ան Պրիւսէի մէջ մէկէ աւելի համերկներ կազմակերպած էր, որոնք մեծ դասատուներ արժանացած էին եւ հիացած յառաջ ընթաց օտար շրջանակներու մէջ: Ահարեանի յոբերակական հանգիսին ետեւ — դուն կազմակերպչիներէն մէկն էր ինք եւ քանիցս փառիկ երթեւեկած էր արդիւնաւոր զարմեւելու համար այդ ձեռնարկը: Բազմաթիւ անգամներ ալ Մարսիլ մեր տարաբարբառ բանաստեղծին օտոմեղ մեր անցուցած էր, միջկարանք ու արեւելքեւ չլայնալով անոր:

Ազգ. իշխանութեանց անդամ չէր, բայց իր Պրիւսէի պիւրօն դարձած էր «ազգային առաջնորդական» եւ, Միայն վիլլան ալ հանրային հիւրանք, ընդունելով հանրային եւ մտաւորական զործիները, որոնց հանդէպ յարգանք ունէր թորասանեան:

Քաղաքական մարդ չէր ինք, բայց քաղաքական էր ձեռնարկները զիտելու մասնաւոր անձնութեւ հարցերու: Հանրապետութեան պատուիրակութեանը Փարիզի մէջ ան ինքն իսկ իր բոլոր նուէրը արեւելքեւ ինքն ինք կառուցած էր: Գիտակցելով Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դարբերութեան կատարելութեան համար հայ ազգայնականութեան ու մեր ոսկեղենի լեզուի զարգացման մէջ՝ ջանքեր անող հաստատացի մը պաշտօնունքն ունէր անոր աւանդութեանց հանդէպ: Մարսիլ յառաջին պարտականութեան մէկուն վրայ կառուցած է, իր որդեգրեալ կնոջ յիշատակին, Ս. Թարգմանեաց հոյա — կերտ եկեղեցին եւ (անոր կնոջ՝ առաջնորդական), որ իրեն հայ ճարտարագիտութեան փառաւոր նմոյշ մը՝ ոչ միայն հայրտութեամբ կը լեցնէ Մարսիլի հայ ազգութիւնը, այլեւ հիացմանը կ'արժանանայ անցեալ բոլոր զբոսաշրջիկներուն:

Ունէր մէկէ աւելի պատմականներ, որոնցմէ մէկը կ'ըլլար կաթողիկոսին կողմէ: Վահան Խորասանեանի մասնով Հայ առեւտրական դարձ կը կորսնցնէ մէկը իր անցեալական «ճշմարտեմ» ներկայացուցչներէն եւ Հայ ազգը՝ մէկը իր հայրենասէր, շնորհալի եւ անձնուէր զաւակներէն:

Իր հիմնած ընկերութեան նախագահին վարիչ պատուիրակի դերը կը գրուէր դարձաւ Հայ մը հանդուցեալի թեոքորդին՝ Պ. Արթուրի կերտման:

Ազգ. Դասը եւ նոր սերունդը

ՏԵՄԵՆ, (Յառաջ), 18 Սեպտ. — Երկուստար - ղական արձագանք մը: Արժանի պատասխանը թուրք թերթերը պոռնոստիքներուն: Որքա՞ն, 14 Սեպտեմբեր, իրիկուան ժամը 9ին Հայ Ժողովուրդային Տան արհւիրք լեցումէն եւ պատասխաններով ու երկուստարներով: Սերունդի մը ներկայացուցիչները, որոնց մէջ մասը չափած է անպատեհներու խորովիներ իր մանուկ հասակէն, իսկ մնացեալը հոս ծնած ու հասակ նետած, հայկ. ածուխն մինչեւ այժմ խորթ նկատուած սերունդը:

Հաւաքովի յայտարարել էր երկուստարը - թեան համարկանքի ծայրը եւս լսելի դարձնել միջազգային ժողովներու մէջ, ի նպատակ թաքսայ Դատի լուծման: Եւ երկրորդ, բողոքը բարձրացնել թուրք մամուլին հայ երկուստարներուն հաս - ցէին ուղղած անարգող վերապրումներու դէմ:

Այս բարձր դատարարը յղացած էր Լիւնի Սկա - ուտական Միութիւնը, որուն պետին մէջ նամա - կին ընթացք տալով, Տրանի Թրանսակայ Երկու - Միութիւնը, համախորհուրդ Տէսինի Սկաուտա - կան Միութեան հետ, իսկոյն հարապարակ նետ - ուած ու կաղմակերպած էր այս հարապարակային ժողովը, մասնակցութեամբ Հ. Մ. Բ. Մ. Բ. եւ Թրանսակայ Կապույտ Խաչի մասնաճիւղներուն, նշանաբան ունեցողով — Արդարութիւն Հայաս - տանի համար:

Հաւաքովի շատ հապճեպ կերպով պատրաս - տուած էր, բայց եւ այնպէս դնահատելի, նկատի ունենալով տարիները եւ անփոքորութիւնը:

Թրանսակայ Երկու Միութեան մասնաճիւղի կողմէ Գ. Յովհ. Պապանյան քանալով ժողովը, համառոտակի պարզեց հաւաքովի յայտարար: Պատանիներու կողմէ երգուեցաւ «Բաւ է եղբարք որքան ատաղձեղանք»: Առաջին քանալան էր Լիւնի Հայ սկաուտական Պ. Գէորգ Խաչիկեան, որ պատկերաւի ոճով եւ մարտի արտագոյնութեամբ նկարագրեց թրքական խոզութիւնները հայ ժողովուրդին հանդէպ, կարողալով վկայելու ընդդէմ լուծած վարարութեան զէպերը: Երկու սկաուտա - ներ դրուատիւրը ըրին հայկ. առաքելութեան եւ

դարերու ընթացքին Հայուն ընդած նպատակ մարդ - կութեան օգտին: Սկաուտ Միություն Գէորգեան կարողաց ուղերձ մը: Լիւնի՞ն Գ. Յարութեան Պա - մանեան երդեք երկու երգեր (հայերէն): Օր. Եա - քէ Արդարանեան յաղորդակցեալ արտասանեց ու մե - ներդեց (հայերէն), իսկ Սերունդը Հազարեան Տէ - սինի Երկու Միութեան ղեկավարներէն՝ կարողաց Դամառ Բաթրիկայի «Հէլի» էլ լուե՞քը Փրանսիէ - նի թարգմանուած եւ ապա հայերէնը: Ի վերջոյ խօսքը տրուեցաւ Պ. Պետո Մանուկեանի (Լիւնի Երկու Միութեան) որ բաւական երկար թաղ - ուածը մը ըրաւ մեր պատմութենէն, յիշելով հա - միտանի շրջանի զէպերը եւ ժօժն թուրքերու ոճ - րապարտ ծրարքը մեր ցեղի քնաշնչման համար: Ապա անդրադարձաւ հայկ. պահանջներու, քա - տէսի վրայ ցոյց տալով արդի Խ. Հայաստանի նեղ սահմանները: Յիշեց ստորագրուած միջազգ - ան յանձնարարութիւնները, դաշնակցութիւնը եւս:

Ետքը ընտրելի պիտի ըլլար որ մեր երկուստարը բանախօսը գոհանար կարճ եւ յստակ պատկեր մը դնելով մեր մօտիկ անցեալին, փոխանակ միւրը - ճուելու մանուածապատ արտայայտութեանց մէջ: Մանաւանդ լաւ սերտած ըլլար մեր նորագոյն պատմութեան վերջին էջերը: Մէկը որ յաւակնու - թիւնը ունի պատմութեան դատեր տալու: Կորեկ սերունդին, պէտք է անհատ ըլլայ եւ չիտեղծութի - լի զէպերու ընթացքը: Պ. Խաչիկեանի առաջար - կին վրայ ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեց հետեւեալ քանալը —

«Այս որահան մէջ ներկայ երկուստարներս արդարեւեքեան ծայր բարձրացնելով Հայկ. Դա - տին համար, մեր պահանջները կը միացնենք «Թրքական Դատի յանձնարարութեան քանաճեալ - ութ ուսմանը»:

Հ. Ա. Բ. Միութեան կողմէ քանի մը խօսք ըրաւ Պ. Մովսէսեան: Յետոյ բոլոր ներկաները ստորագրեցին ժողովին հանած քանաճեալ տակ: Դատարարը բոլոր քանաճեալութիւնները արտասանեցաւ փրանսիէի, մեր սերունդին ըն - քանի զարմանալով պատրաստակ: Վերջապէս մեր երկուստարները երբ պիտի ըմբռնէ ինքուին կարեւորութիւնը: Լեզուն է կարգ իր եւ հայրենի - թին միջեւ: — Թղթակից

Հարաւ. Ամերիկայի ներկայացուցիչն ալ շե - տեց թէ Արձագանքական Միութիւնները պէտք է ազատ ըլլան քաղաքական ազդեցութենէ: Յետոյ կիցից թէ լատին Ամերիկան վճռած է անմիջապէս միակ համաշխարհային դաշնակցութիւն մը հաս - տատելու:

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՃԱՓՈՆԻ կայսրը Թոքիոյ մամբիկեան դե - պանատունը երթալով, այցելեց զօր. Մէք Արթու - րի: Առաջին անգամ է որ Միքաէլ, 80 միլիոն ճափոնցիներու վեհապետ, պայտօնէ դուրս կ'ի - լի օտարի մը այցելելու համար: Խոսակցութիւնը կարճ տեւեց եւ զազոտի կը պահուի: Այցելութի - նը անշուշտ էր, քանի որ կայսրը ունեցողութեան կ'ընդունուէր իբրեւ պարտաւոր, իր 7 միլիոն զին - ութները 3/4ով վերաբաժնի: Ամերիկեան հրամա - նատարը շարք մը խիստ տնօրինութիւններ հրա - տարակեց որոնք տառապէս պիտի գործադրուին կայսրի կողմէ:

ԳԵՐՄԱՆԻՅՈՅ ՆԱԽԱՏԱՐՄԵՆ Ինչ որ մնացած է, պիտի բաժնուի երեք մասի, մէկը Անգլիոյ, երկրորդը Խ. Միութեան, երրորդը Մ. Նահանգ - ներուն յանձնակցութեան համար: Տակաւն որչա՞նչ տրուած է ճափոնի նաւատորմի մասին:

ԳԵՐՄԱՆԻՅՈՅ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, որ Թրանսփորթ կը դառնուի, պիտի փոխադրուի Պերլին:

ԶԵՐԲԵՐԿԱՆՈՒԹԻՅԱՆ Ժողովք Լէզիսան, Նախ - կին ծովային սպայ եւ հրամանատար Լիւնի «Մի - իտի»-ն, որ տունէն դուրս հանելով տարած սպա - նած էր վէճերով Պալը (Նախկին Մարդու Իրա - տուններու Դաշնակցութեան) եւ կինը, 1944 Յունուար 10ին: Թերթերը կը գրեն թէ Գերման - ները մերթեմէն ձերբակալել այս 80 տարեկան ծերունին: Մարդասպանը ըսեք է՝ «Մարդ մը սպաննելին զիւրին բան չկայ: զնդակ մը փոքր - դնող»: Այս ձեռնով սպաննած է իւր ինքնը Նիւ - նիւր ալ:

ԿԵՆՇ ՆԱԶԱՐԱՆՏԵՐՈՒ Էնդիսաներէն Ան - ու լուսացոյ, այլ անուամբ «Հազար Տէտ» - ր, որ քանի մը փոքր ունի Փարիզի մէջ եւ Էմիլ Գաօնի (Միլոյ), ձերբակալուեցան Փորթ տէ Լի - յայի մէջ, զնդակներու կատարել կոխէ մը վերջ: Միջապակցեցին Կառնիէ սպաննուեցաւ, օստիկան մը ալ վիրատուուեցաւ: Այս առթիւ խիստ խու - զարկութիւններ կատարուեցան թաղին մէջ:

ՄԵՄԵՆ ՍՈՒՐԻՈՅ Ծրագիրը լրջօրէն կը զարդ - ցնէ արաբական շրջանակները: Ծրագիրը կը արա - մաղէ կազմել միակ պետութիւն մը, մէջն առ - նելով բուն Սուրիան, Ալէքսանդրիէի Մանսաթը, Լիբանանը, Պաղեստինը եւ Անգլոյրոյալանները: Կը թուի թէ միջ զէպեր կը պատրաստուին Սուրա - տը Արեւելքի մէջ:

ԳԵՂԵՐԳ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

ՍԱՐՍԷԼ — Սերիլ «Յառաջ», ազգական ըն - կերով մը կողմէ, շարաթ գիշեր հրաւիրուած էր նշանուորէի մը, Վիթիլի: Օգտունելով տաք մթնո - լորտէն, առաջարկեցի հանգստանութեան մը բա - նալ, թրքայի Դատին պաշտպանութեան հա - մար, այն վստահութեամբ թէ օրինակ վարակիչ կը դառնայ: Սերով մասնակցեցան — Պ. Պ. Ե. Գիւրգանեան, Կարապետեան, Յ. Տէր Ներսէսեան, Գլընհան, Ա. Սողոմոնեան, Կ. Երանեան, Մ. Գապայեան 500ական, Յ. Երանեան եւ Մ. Երան - եան 200ական, Ե. Սեւանեան 150, Տիկին Մ. Մի - նասեան, Վ. Գիւրգանեան, Սարաֆեան, Անդրա - նիկեան, Գամպուտեան 100ական, գումար 4550 Փրանք:

Օր. Եաքէ Գիւրգանեանի եւ ընկեր Մ. Գրպաշեանի նշանուորէին առթիւ (22 Սեպտեմբ.) Տէր եւ Տիկին Ե. Երանեան Ծ. Կապույտ Խաչին կը նուիրեն 500 Փրանք:

ԽՄԲ — Երկու գումարներն ալ ստանալ «Յա - ռաթ»-էն:

335 000 ԱՆԵԼ կը պակսի, Փարիզի փողոցները մաքրելու համար: Թերթերը կը գանգատին տիրող պատրուութիւնէն: Պատերազմէն առաջ 500.000 ա - ել կը գործածուէր. 1944ին հազիւ 165.000 հոտ ճարուած էր:

ՊԵՐԼԻՆԻ մամբիկեան հրամանատարութիւնը պարտաւոր մը ուղղեց քաղաքացիներին, որ կը շարունակէ «Առաջնորդ» բառը գործածել զանա - կան պաշտօնիւններու համար, հիթլերական դրու - թեամբ:

ԿԱՐՄԻ ԲԱՆԱԿԵՆ տաք զօրադատեր եւս պիտի արձակուին մինչեւ տարեվրտին:

ՄԱՐԻՍԷԼԱՄԱՐ մը պիտի կատարուի ամբողջ Թրանսակայ մէջ, յառաջիկայ մարտ 10ին:

Տէր եւ Տիկին Ի. Տէրփիլեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց երկրորդ զաւակին, Յովհ. ՊԵՏՐՈՍ ԺԱՆ - Փիլիպի, 9 Օգոստոս 1945: Rue Etienne Marcel, La Garene:

ԱՐԻՍ Տիկին Տ. Տէրփիլեան կը ծանուցա - նեն թէ Սեպտեմբեր 30ի կիրակին, պատարա - պէն վերջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ողբացեալ Մ. Տէրփիլեանի համար: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող - ները:

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Պանէօ - Բաշանի մասնա - ճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, 30 Սեպտ. ժամը 2ուկէսին, Պանէօյի Փրանսական դպրոցի ծանօթ սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրա - կապը: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բո - լոր հայրենակիցները:

ՀՈՐԵ ԶԱՆԳԻՍԱՍ այս կիրակի, Մարտիլի մայր եկեղեցին (Փրանս), ողբացեալ Օր. ԱՆՆԻ - ՅԱՒԱՅԵԱՆԻ համար: Կը հրաւիրուին յիշա - տակը յարգողները:

ԱԼՖՐԵԴԻԼԻՆ Կ. Պօղոս Հաճի Արթիկեան ե - րանեալ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Միքա Պետրո - եանի, Café du Marché, Les Vans (Ardèche):

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ Հայոց եկեղեցիի հոգաբարձու - թիւնը կը ծանուցանէ թէ՛ կիրակի 30 Սեպտ. տօն վարարուի Մ. Խաչի, եկեղեցւոյն անուան տօնա - խմբութիւնն է եւ այս առթիւ պիտի պատարազ - ու քարոզէ Տէր Արաւ Ս. Եւն. Սիմէոնեան: Ծոցեկառք տունի Gare du Nordի 8.29, 9.44, 10.44, վերադարձի ժամեր՝ 13.04, 13.44, 17.44:

ԽԱՐԲԵՐԻՑԻ Նաւ Թերթեան կը փնտռէ իր քեռորդները՝ Գարեգին, Վարդեր եւ Հայկանոյ Օննիկեան, որոնք Յունաստան ըլլալ կը կար - ծուին: Տեղեկացեալ N. Terzianի, 162 Rue Boileau, Lyon: Կը խնդրուի նշանակուի եւ Յունաստանի թերթերին արտատպել:

ԿԸ ԽՆԻՐՈՒԹԻ Լիւնի Սեպտ. 19ի մասնա չէ - քով 750 Փրանք զրկող բաժանորդէն իր անունը եւ հասցեն գրել որոշ: (Հ. Շէթերեան ?):

ԹՈՐԳՈՍ ՆԱԿԱՆՏԵՐՈՒ Fournitures pour tailleurs վաճառատունը փոխադրուած է 2 Rue des Filles de St. Thomas, métro Bourse, Paris 2:

Ներքի, քնակարմեմբու, զարդարմաքի պա - տեր թղթելու, ապակիներ գետնելու եւ մնալ քոյր աշխատակներու համար դիմել՝ AVILA եւ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ: 3 Rue Nicolas - Roret, Paris (13): Tél.: POR. 08-76:

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e Le Gérant : H. AGONEYAN

ՍՈՒՈՒՎԻ ՊԱՆԱԿԱՆԵՐԸ

Թրանսակայի ինքզնու ինչպէս վերադար - ձնել Արաւ - Լուսին քաղաքացիները, որոնք լուսնի զերման քանակին մէջ զբաւած էին եւ վար դրուած էին Ռուսերուն կողմէ իբրեւ պատերազմական զե - րի: Ռուսերը կ'ըսեն թէ այս մարդիկը բռնուեցան երբ գէնը կը գործածէին Խ. Միութեան դէմ եւ չեն կրնար խմբովին յանձնուիլ, այլ իւրաքանչիւր պարագայ պիտի ընտելի առանձին:

Կը կարծուի թէ Հինգերու խորհուրդը երկ - րորդ նստադրանք մը պիտի սկսի յոյսմերին կամ զեկեղեցիներին:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Թրանսակայ արտաքին նախարարը յաջողած է ընդունիլ տալ որ Հոնոսի եւ Ռուսի շրջանին ինքզնու ալ զըն - նուի, ժողովին փակումէն առաջ:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Պ. Մովսէսով հետեւեալ պահանջները դրած է Պալեստինեան մա - տին — 1. Արեւմտեան պետութիւնները պէտք է զործած միջնորդութիւն կատարեն պաշտպան զործերուն մէջ, 2. Ռուսները, Պուկարիոյ եւ Հունգարիոյ կառավարութիւնները ներկայացուց - չական են եւ պէտք է ծանցուին Մ. Նահանգնե - րուն եւ Անգլիոյ կողմէ — 3. Պալեստինեան սահմա - նազուրները որոշելու հոգը պէտք է ձգել Հաճա - կից երկրներուն, առանց Հինգերու Խորհուրդին միջնորդութեան: Լոնտոն եւ Ռուսիկներն չեն ըն - դունիւր այս տեսակէտը:

«Տէսիլ Հէրբըտ», Անգլիոյ կառավարական օրկանը, կը գանգատի թէ Հինգերու ժողովին վը - րայ կը տիրապետեն «ուժի քաղաքականութիւնը, կապաճամտութիւնը եւ փառասիրութիւնները»: Թերթը անտանգի կը գտնէ տիրող պաշտպան - հոսթիւնը եւ կը պահանջէ որ բոլոր պատմութիւն - ներն ալ բացարձակ յայտարարութեամբ մը յայտնեն իրենց քաղաքականութիւնը եւ նպատակները:

Սեկսիալեռու հասկումնաւոր

Սէնտիքաներու Բ. համաշխարհային համա - գումարին մէջ, Անգլիոյ ներկայացուցիչը, Ռոյ - թըր Սիթերն, հետեւեալ հանդիսաւոր յայտարար - ութիւնն ուղղեց — «Եթէ վարդաւան կազմակեր - պութիւնը քաղաքականութեան յարիւրիմտունն մէջ խրի, պիտի կազմալուծուի եւ կորուի:

Անգլիոյ Արեւմտահայկան Միութեանց նա - խազարէ յետոյ զարմանք յայտնեց որ կարգ մը երկիրներ որոնց մէջ սէնտիքաներու թիւը աննշան էր պատերազմէն առաջ, յանկարծ հարիւր հազա - րաւոր անդամներ կը ներկայանային: Եւ պահանջեց ընդունիլ միայն այն կազմակերպութիւնները որ վստահութիւն կը ներշնչեն, Գործադիր Կոմիտէին ղեկութեան մէջ: Յետոյ առաջարկեց փոխանց - ման շրջան մը հաստատել, եւ կեղերն ընտրել ոչ թէ Փարիզը, այլ ուրիշ քաղաք մը, նկատի առ - նելով գիններու սղութիւնը: Անդաւաճարները պէտք է գանձուին 1946 Յունուարին:

ՌՈՒՐԳԻԱՆ ԻՆՉՊԵՍ ՈՐ Է

ՌԱՆՈՐՈՐՔԻԱՆ ՏՈՐԻՐ

Եւ ուրիշ շարիֆներ

Combat Թղթակիցը, Պ. Ռոմէ Կորնիէ, իր Թղթակցութեան մէջ կը յիշէ նաեւ «Վարլըք» (Ռանեւորութեան Տուրք), որ մօխիթի վրայ նստեցուց Նազարաւոր Հայեր, Յոյներ եւ Հրեաներ : — «Վարլըք» մասնաւոր տուրք մըն էր հարստութեան վրայ : Բոլորն ալ երթալայ էին տուրքին : Թուրքերուն վրայ դրուած տուրքը թիթեւէր, բայց տեսայ փորձամանութեանց պատկանող անձեր որոնք բռնադատուած էին մինչեւ մէկ միլիոն ոսկի տուրք վճարելու : (Յետաւը) : Այդ գումարէն շատ անիլն պարտադրուեցաւ : Եւրոպայի առիթը պիտի ունենամք այս աղէտին զանազան ծախքեր բանալու : Փաստաբանական կամանքն ինքնապահ, որ Թուրք էր, 4000 ոսկի տուրքի ենթարկուեցաւ, իսկ հրեայ կամ հայ փաստաբաններէ պահանջուեցաւ 400.000 ոսկի : Անոնք որ չկրնային դրամով վճարել Վարլըքը 15 օրէն, տաճանակի աշխատանքի դրուուեցան եւ իրենց ստացուած քները ծախուեցան : Միայն մէկ տարի վերջը ընդէ : Ներում հռչակուեցաւ : Թրքական մեծ օրաթերթին՝ «Ճիմհուրիթ»-ի տնօրէն Ծօնու Նատիի տղան կը գրէր վերջերս — «Պէտք էր Հայերուն հետ վարուելինք այնպէս ինչպէս կը վարուէին մարդակեր Միամ — Միամին» - բուն հաս : (ՍՄԲ. — Տես «Յետաւը» 16 Սեպտ.) : Թուրքիոյ լիւրիւրի կապուած լինելը գրեթէ այն է ինչ որ դրամատիքական երկրի մը մէջ : Իրականին մէջ պետական մարդը գրամատիքութիւն մըն է : Օրտան կարգադրութեան քանի մը օգտուողներ կան, — նախարարները եւ իրենց բարեկամները : Բայց տնտեսութեան զանազան ճիւղերը յանձնուած են դրամատուներին : Օրինակի համար, կայ դրամատուն մը որուն յանձնուած է հիւստանդէլի ճարտարաբուեւար, ուրիշի մը՝ հողագործութիւնը եւն :

Եթէ դրամատուները չկան երկրին պիտի լինէր դուրս, շուկաները դատ ալ չկայ (պարտադրուած) : Հանրապետութեան ժամանակները նոր ծածկ են, ամէնէն շրջերը 15 տարի չկան : Չունենալու դատի մը ստեղծումն իրաւաստի չափար, հանրապետութեան մէջ հաստատուած է տեսակ մը պարտաւորել աշխատանք, միշտ միեւնոյն նախապէս հաստատուած բանուորներով : Այսինչ շրջանին մէջ զիւղացիները հանրապետք կը դասուան կարգով, քանի մը ամսուան համար, եւ ինչու իրենց արօքը վարելու կը դրուուին քանի մը ամիս : Այս դրութիւնը կազմակերպուած է արդիական եղանակով մը եւ կը թուի թէ բարձր մէջ մտած է այլեւս :

Գիւղացին աղէտաւ է, մասնաւոր դրուած արջուն Աւրիւ Լեզիերը փորձաճառակ են : Գումըլ արջուն ալ յարմար չէ մշակութեան : Այս պատճառով, օրէնքով հրամանագրուած միակնութիւնը չի յարգուի : Ան չի զուլի դրամով, մէկ կինը շատ գեղձ պիտի ունենար Երկու անգամ օրէնք մը օրինակահապուց այս բույսակին կենդանութիւններէն ծնած դուստիներ :

Հողային օրէնք մը կը նախատեսէ բաժնեկ պետական հողերը եւ մեծ կայունները : Հարցաքննիչ մէկը որ մեծապէս կ'օգտուի օրտան կարգ ու սարքին, շատ հարուստ կայունատու մը : Ամենեւին մտածող չէր : Հողային օրէնքը պիտի զործադրուի աստիճանաբար : Մինչ այս մինչ այն, Իսմէթ Թինէօնի գիւղական օստոցիներու դրոյնքները հաստատուած է, շատ արդիական : Այս պարզ - ներք կը բանին գործակցական գրութեամբ եւ ապագայ փորձապետը դաս կը չինէ, կը կազմակերպէ իրենց անձանց կ'արդիւնաւորել : Անտոյ իր գիւղը կը դառնայ հաստատուելու դրոյնք մը որ միեւնոյն ատեն պիտի ըլլայ գործակցական աշխարհ մը, շահագործուելով աշակերտներուն կողմէ, իր ղեկավարութեան տակ :

Այս կարգի փորձերը Թուրքիոյ յոյսը կը կազմեն : Անոնք Անատոլիոյ գիւղերուն կրօնական աստիճաններու երեւոյթ մը : Այսպէս ձեռք երեւակայութեան տալիս կը պատկերանայ Աւրիւ ընկերակարգական ասիական երեւոյթ համարաւորութիւնները ուր ամէն ինչ մար պիտի տեսնուի :

Բայց, կրնաք հարցնել, — Թուրք ժողովուրդը որքան պիտի գտնէ անհրաժեշտ օժիւր, գումար հանելու համար այս մեծ գործը : Անթուրքի մահը : Պատերազմը : Ան նորէն ինկած է Սուլթանու - թեան յաճախեց ճաճաւուն վրայ : Ան կ'ամփոփուի վրայ վրայ, իրականութեան, լուծութեան մէջ : Ան թափաքը որոյ սրացը տուած էր անոր, ճիշդ է, —

ՍԱՄՍՈՐԸ ՏԱԳՆԱՊԻ ՕՐԵՐՈՒՆ

ՍՄԲ. — Ժամանակին հաղորդած էինք վառ - տակաւոր յեղափոխականի՝ Սամսոն խան Թա - դէնի մասին, կենսագրական տեղեկութիւններով : «Հայերի հրաժարում» քաղաքի թիւ մը նուիրած է այս առիթ (30 Օգոստոս), սղարացաւ ընկերաց յիշատակին : Կարտատպանի հետեւեալ գրաւքիւնը, որ կը ներկայացնէ Սամսոնի գործունէութեան ուրիշ մէկ էջը :

1915 թուականի առաջին նահանջի ատեն 12 հազար Վասպուրականցիներ, որ ժամանակին չկրնային հեռանալ երկրէն եւ Կովկաս անցնել, ստիպուած վերադարձանք Վան : Յետոյ զիջելով, ինչպէս զիջելով անցանք Չուխա Կետուկ, անկէ ալ Բարթիթիմով փախք վրայով փորձեցինք անցնել Սամսոն (Ուրդաւանական) :

Պարսկական սահմանապահ սարքաւորները արգիւցին մեր մուտքը Պարսկական եւ մենք կըրկին ետ դարձանք Բարթիթիմով Առաքելայի վանքը : Հոն մնացինք մինչեւ աշուն եւ չնորհիւ Սամսոն խանի ու Միւլիք - Թանգեան Արքեպիսկոպոսի միջամտութեան, կըցանք մտնել Պարսկական : Հոկտեմբեր ամսուան վերջերը բոլորն ալ հասանք Սամսոնի դաւաճը :

Սամսոն խանի չնորհիւ մենք՝ 12 հազար Վասպուրականցիներ տեղափոխուեցանք այդ շրջանի Հայերու տունները :

Սամսոն խան եւ Միւլիք - Թանգեան Արքեպիսկոպոս իրենց կատարեցին էջմիածնի մէջ կազմուած «Ճիւղայրական Օգնութիւն» կոմիտէին եւ անմիջապէս ամսական 6 ռուբլի ապահովեցին : Տեսնելով որ այդ ձիւն ձմեռն եւ աղքատ երկրին մէջ գործ չէինք կրնար դնել եւ մեր օրապահակը հայկաթիւն, անոնք ստիպուեցան դիմել կատարել նաեւ Կովկասի փոխարքային եւ այս միջոցով ալ ռուս կառավարութեան ամսական 7 ռուբլի ապահովեցին, որով մենք ապահովեցանք սովի Տի - րաններին : Այսօրուան պէս կը ինչեմ որ տեղացի Պարսիկները կը նեղուէին մեր ներկայութեան եւ Սամսոն խանի կը բողբոջէին : Սամսոն խանը իրենց հասցեւոր չեղով կը խառնէր անոնց հետ եւ ինչպէս անուշի կապելով, կը ճամբէր դանգատողները :

Օր չէր անցնէր որ Սամսոն խանը եւ իր կինը դադարեցանք մը ատեն չերթային : Կը մտնէին ու միշտու տունը անխորիճ դրամ, հաղուստ, կօշիկ, դեղորայք կը բաժնէին եւ կ'ունենային ամէն կարգի օգտակարութիւն, նիւթական եւ բարձրական տեսակի տոմ :

Գանի, քանի՞ անգամ տեսած եմ իմ աչքեր - բով, որ Սամսոն խանը դադարեցանք երախայ մը փողոցին բռնած ու տարած է իր տունը, հաղուստ ու կօշիկ հազցողներ եւ բերած յանձնած ծնող - քին : Սամսոն խանի տունը դարձած էր աղային կեդրոն, վանք, բուսարան եւ հայ դադարեցան - ներու օթեան :

Ամբողջ Սամսոն դաւաճին թէ՛ Հայուն, թէ՛ Ասորիին եւ թէ՛ Պարսիկին դատերը հոն կը տեսնուէին : Գաւթը կը ստանայ արագ ու արդար լուծում : Կողմերը կը հաշուուէին, ուրախ գոսարիք դուրս կուղարկէին այս պատկառելի մարդուն չէն - չող տունէն :

Եկաւ 1918ի Վասպուրականի վերջին նահանջը : Այդ տարին Վասպուրականցիներն վեց ամիս միւս - միւսին դէմ դնել վերջ Թուրքիոյ դերապանք ուժերուն, ստիպուեցանք կրկին թողնել մեր պաշտակի հայրենիքը եւ բռնել Իրանի ճամբան :

Երբ Սարայ հասանք, քերտ ձիւարները տեսան մեզ ու մեր նահանջի լուրը տարին զայդանարարոյ առաջակապետ Սմիլին, որուն հետ կուտի բանուկացնող յարցը օրը : Մինչեւ երեկոյ ստակալի խիւ տեղի ունեցաւ եւ միջին կոխկոնը Սմիլին խալտաւ կըրպով փախաւ մեր քաջերու սեղմած :

Հաւաքանի Հարուածներով : Գաւազանի հարուածները կը մնան, բայց սրացը չկայ այլեւս : Մեր հայրենիքի միջոցաւ Անարաւ, «գոր Աթաթիւք» ինչ անպատեհ եւ որ ամէն օր կը պայքարի պահելու համար իր դաւարիքը : Եւ, զնահատելով հանդիմանող որ այս քաղաքը եւ ծառերը բուսուցնին անպատեհ, կը հարցնէ :

— « Ինչ կը լուսանայ սպտեղ պայքարող մարդիկ... Մարդկային յոյսը յաճախ յիմարութիւն է, բայց գոնէ նպատակ մը կը հետապնդէ, որ արմատաբանութիւն մը կը պարունակէ : Այստեղ ամէն բան կը հակադէմ բանականութեան : Եթէ միշտ է որ աշխարհը անհիմարութիւն մըն է, Անգարան պէտք է անոր մայրաքաղաքն ըլլայ » :

ՎԵՐԶԻՆ ԺԱՄ

Յրանալի պատկերներ

Հոկտեմբեր եւ Ռուրի մասին

Հինգերու Խորհուրդը առջի օրը գրաւեցաւ Յրանալի մէկ յուշագրով, որ կը պահանջէ վե - րադարձութիւն Գեորգիաներու կողմէ յաջողութեամբ զոյգերը : Թերթերը կը դրեն թէ Յրանալ յար - դած է օրակարգ անցնել նաեւ Հոկտեմբեր եւ Ռուրի ինչպէս : Յոյս ուր միւս Գաւազանի - ներն ալ բնորոշին Փրանսական տեսակէտը, այդ շրջանները միջազգային հսկողութեան ենթարկե - լու մասին :

Վերջին լուրերու համաձայն, պալատական երկրներու ինչպէս ալ ընտուած է, ու թէեւ չօչա - փելի արգելքները եւ չերեւար, բայց կը լուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբա մը գտնել :

Գեորգիաների պատկերներ

Ամերիկական շրջանին մէջ

Գեորգիաների ամերիկական գիտնորական իշխա - նութիւնը երեք պետութիւններ հաստատեց, — Հէս, Վերթէնպէրկ - Պատրիկ եւ Պալարիկ : Բարա - ճանչիւրը իր առանձին կառավարութիւնը պիտի ունենայ, որոնք պիտի գործեն զերմանական օ - ղնութեամբ, բայց ենթակալ գիտնորական իշխա - նութեան : Վերթէնպէրկի պետութիւնը մասնաւորապէս պիտի պարունակէ Եթովպիայի քաղաքը, Մանհայթի շրջանը եւն : Պալարիկան պիտի ունե - նայ 1933ի սահմանները, բացի Լինքոլնէն : Մին -

օղակներու մէջէն, բաւական չարք ունեւէ վերջ :

Մենք անցանք պարսկական գիւղ մը, որուն ընկալիները ալ ու հազով մեղ դիմաւորեցին եւ մեր յոգնած ժողովուրդը հող քել մը հանդիստ ա - ռու : Նորէն Սամսոնի գաւառը դաջիքը. նորէն Սամսոն խանը գործի լծուեցաւ եւ դործի լծեց նաեւ բոլոր Պարսկահայերը՝ օգնութեան հասնելու Վասպուրականի 25 հազարէն անկի բազմութեան ... Նորէն այս անձնուրջ Հայը մեր բոլոր գաղ - Թալանները ցրուեց Պարսկահայերուն տունները - Սամսոնի գաւառի հայաբնակ գիւղերը — Կալա - սար, Փայալուկ, Հաթիթլուս, միւսինքն Բօլոյա Շէհր — լեցուեցան Վասպուրականցիներով, ո - րոնց պատասխարան, կերակուր, փախելի տուէր եւ ամէն տեսակ զիւրկոյն ընծայեցին :

Մեր հանդիսող երկար շունեւ : Նորէն երեւ - ցաւ Սմիլին : Տիւրանի առջեւ 8 ասորի զինուոր զորթիւ վերջ՝ իր 400 մարդոցմով մտաւ քաղաք եւ հոն գտնուող ռուս պաշտօնականներէն մաս մը կուտրեց, մաս մըն ալ դերի պահեց : Յետոյ Տիւ - մանի հրապարակին վրայ անկեց կախաղանի փայ - տեր, յայտարարելով որ կուտի շահանալեցող Պարսիկները պիտի կախուին : Այս կերպով յաջ - դեցաւ 4 — 500 պարսիկ զինել եւ մեր դէմ հանել :

Կուտի բաւական տաքցաւ երկու կողմէն ալ - Պարսիկներ Սմիլիի ստալտուրով իւրեւր, պարս - պապատ Տիւրան քաղաքին մէջէն, իսկ Հայեր եւ Ասորիներ դրան : Կէտրէն վերջ — միեւնոյն օրը մերտեղ եւ Ասորիներ Տիւրան քաղաքը թողա - նօթի կրակի տակ առին, մէկ ժամէն յետոյ քա - ղաքը միմարկ շմաց : Սմիլին տեսաւ որ վանի բա - տակալ ձէվաթ խարէր էր զինք... Ինքը՝ Սմիլին դրան օգնութիւն չտուեցաւ, իսկ մերտեղ պաշար - ման օղակները սեղմուին եւ զինքը մտան քա - ղաք : Սմիլին փախաւ՝ իր հետ տանելով խոռոպ - ար Պարսիկներն ալ :

Յաջորդ առաւօտեան մերտեղ ամբողջ քաղա - քին տէրն էին... Հաղաբարտը Պարսիկներ մնացին ներք քաղաքին մէջ : Նորէն Սամսոն խանը էր որ եկաւ եւ հրահանգեց քաւ չղպիլ խաղաղ ժողո - վուրդին... հաւաքել տուաւ դուրսէն բերուած Պարսիկները եւ ապահով կերպով ուղարկեց դա - նոնք ինչի շրջանը :

Համարձման օրն էր, երբ Վանի կուտակալ ձէվաթ խարէն քաղաքի իր թափեցաւ գործերէն 20.000ի շարի, յարձակեցաւ մեր վրայ : Այս տոթի ատրի Միւլիք Խօջապեան եւ Միւլիք Միւլիքան, ո - րոնք Սամսոնի շրջանի Ասորիներուն առաջնորդ - ներն էին, եկան Կալասար գիւղը, դաջին Սամսոն խանի մօտ եւ խոտուացան կոռի իւ Հայերու կողքին : Այդպէս ալ եղաւ :

Սամսոն խանի տունը դարձել էր Հայոց եւ Ա - սորիներու կեդրոնատեղին : Ոչինչ կը կատարուէր, առանց Սամսոնի գիտնորականի եւ խորհուրդին : Անոր տան պարտեզին հիւսիսային կողմը դրուած էին 4—5 թնդանօթներ, որոնք անդադար կը ուղ - րակոծէին թրքական դիրքերը :

Այս անգամ ալ Հայերը յաղթող եղան : Զէվ - տէթ խալտաւոր կերպով փախաւ, մեր ձեռքը ձեւելով մէկ թողանօթ եւ բազմաթիւ պատերազմի կազմաձինք :

Մեծ Թուր Գեորգեան

ՎԱՐՈՒԱՆ ԹԻՒՌՎ՝ ՄԱՍՆԱՌՈՐ ԹՂԹԱԿ - ՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, — « ՎԱՐՈՒԱՆ ՍԱՐԱՅՈՂԱՌԻ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՍ ԼԱՅՆ ԱԶԱՏԱԹԻՒՆ ԵՆՈՐԶԵԼ ՓՈՐՐԱՄԱՍՆԱԹԻՒՆԵՆ » :

ՄԵՐ ԽՕՍԲԸ

ՄԻՆԻՆՈՅԻ ԽԱՂԵՐԸ

Պատմությունը կ'ընէ, — Ամէն անգամ որ Պապը Ալին անկի մը կը մատուցէր, քաղաքական Բարեկենդան մը կը սարքէր: Ամէն անգամ որ Եւրոպայի միջամտութեան մը շարաշուք հեռանկարը կ'երեւար, Սուլթանը բարենորոգումներ, լա՛ն լա՛ն զատութիւններ կը խոստանար զիր հաւատարմի հպատակներուն:

Անհրաժեշտ է ըրբիք 1839ին ի վեր արձանագրուած գէպերը, համոզուելու համար:

Նոր Թուրքիոյ վարիչներն ալ վարպետօրէն սերտած են այս սլապին աւանդութիւնը:

Ինչպէս պիտի կարգաւ այսօր իսկ, վարչապետ Սարաճօղլու բարեհաճերէն ունկնդրութեան ընդունելի փոքրամասնութեանց մամուլէ յերկայացուցիչները, եւ լսել անոնց տրուած ջոշները:

Հայերէն 25 տարիէ ի վեր հաւատարմօրէն կը խմբագրէր Թուրք մամուլին, այս առթիւ համարձակութիւն տուցեր եւ շարք մը դանդաղներ ու բաղձանքներ յայտնէր: Իսկ վարչապետը ու շարք խմբագիր լսելով, հրահանգէր ի Մամուլի Տեսուչին արձանագրել բոլոր կէտերը, եւ խոստացեր էսանձամբ զրազիլ եւ կարգադրել ամէն բանը:

Առաջին արդիւնք. — Հայերէն ներկայացում մը եւ դադարում հակահայ հրատարակութեանց: Կարողացէր եւ տարածեցէր: Յետ անորինու թիւն: Մինչեւ որ փոթորիկը անցնէ:

«Հանրապետական» իշխանութեան հաստատումէն անմիջապէս վերջը, Անգարան ամէն միջոցով զինել, փոխադրուել համար ոչ — Թուրք փոքրամասնութիւնները: Եւ բոլոր տնօրէնութիւններն ալ եղան «օրինական»: Հիմնուած «արգելիկան», զոյգիւրիական սահմանադրութեան վրայ:

«Պատրիարքարան» անունը մնաց, եւ «Պապ Գափազին» (Պատրիարք) շնորհուհեցաւ միջոցաւ զօրելու իրաւունք: Ազգ. Մահաճապետութեան յետին մասնակի ջնջուելու: Պայտը Հայերը զըբ — կուեցան ոչ միայն Ազգ. վարչութիւն, այլեւ հասարակ Թաղ. Խորհուրդներէն: Դպրոցներն եւ Թարգմանի կրթական վարչութիւն, անհատ վարիչ — տնօրէններով, որոնք կապուած են ուղղակի Անգարայի հետ: Սուսմը — խումբ Թուրք օստուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ նշանակուեցան վճարակները դպրոցներէն դանձուելու պայմանով: (Եթէ վճարումը ուշանայ, պարզու կը փակուի):

Անհամար ճշեալ գոյգրք եւ ազգ. հարստութիւններ, կալուածներ «օրինապէս» անցան պետութեան: Թաղ. Խորհուրդներուն տեղ նշանակուեցան անհատ «միւլիվէլիւններ» (հարաբարձու), ամէնէն արտասուր անձերէն, — մեծ մասով հասարակ խաչազարդներ որոնք տարի տարի ամէն բան, Թուրք պալատականներու հետ:

Ազգային Պատրիարքի մը մասին վերջը, իբրեւ տեղապահ տեղաւորեցին կղերականները որ ներքին շրջան ու մեղսակիցն էր բազմաթիւ շարիքներու, եւ որ մինչեւ իջմիծմի ժողովին մասնակցելու յանգումներէն ունեցաւ: (Իրեւն կաթողիկոսները եւ կղերական շքանշան մը արարական քաջութիւնը չունեցան զոնք անպատմ մը տնօրէնելու զայն, զուրճ հաղցնելով):

Այս հարեւանցի նիշերը անգոր եւ դադարաւ մը տալու 25 տարուան աւերին եւ աւարին վրայ: Իրականին մէջ, կատարեալ քայքայում՝ բարոյական թէ նիւթապէս:

Եւ, վերջին պահուն (1942 յուլ.) հրէշային օրէնք մը, — «Ռեւուելուութեան Տարբ», մոխրի վրայ նստեցնելու համար անհատներն ալ: Անոնք որ անախիւթաց, անմեղներ հաւատարմութեամբ կը ծառայէին «Հանրապետական» Թուրքիոյ...

Իսկ հիմա, 25 տարի վերջը, երբ տեսակ մը հաշուեյալը կը սպանայ Անգարայի, — Եւրոպայի զանապատ ունիք, սիրելի հայ (կամ յոյն) հայրենակիցներ, Պատմեցէ՛ք, մի՛ վախճաք...»:

Երբեք երանեալ Պապը Ալին է որ կը չոյն, կը չղոյճ Սարաճօղլուներու բերնով:

Անգարան սոկոր մը կը նետէ հողին վառած փոքրամասնութեանց, անգամ մը եւս փորձելու համար անոնց հաւատարմութիւնը: Եւ հռչակելու ի լուր աշխարհի:

— Տեսէ՛ք, փոքրամասնութիւնները այնքան աղատ են որ հապարակու կը յայտնեն իրենց տրտմանը: Ի՞նչ ժողովրդապետներն երկրին մէջ այսքան աղատութիւն կը տեսնէ...

Հարցնէ՛ք թէ ինչու՞ ալք զանգուտները եւ բաղձանքները կը յայտնուին Թերթի մը կողմէ, փոխանակ իրաւունք ազգ. իշխանութեան մը: Ե.

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՍԱՐԱՃՕՂԼՈՒ ԿԸԼՍԷ

Պոյտոյ Հայոց քաղաքականներ
եւ կը խոստանալ...

(Մամուլը քղաքականութիւն Յառաջ)

Պոյտայ Թերթերէն «Մարմարա», Սեպտեմբեր 5ի լրագրողներու հանդիպումէն, Անգարայի մէջ տեղաւորութիւն մը ունեցած է վարչապետ Ե. Սարաճօղլուի հետ: 5, 6, 7 եւ 8 Սեպտեմբերի իր թիւերուն մէջ, Թերթը մանրամասնօրէն կը պատմէ խօսակցութիւնը, եւ կը զրէն մէջ ալյոց.

— «Քաղաքական մէջ արեւմտական տրամադրութիւնէն, զոր ցոյց կուտար յարգելի վարչապետ անխաբի բոլոր լրագրողներու հանդէպ, հրապարակաւ ուղեցնել պարզել Թերթայութեան զփոփոխութիւններն ու բաղձանքները:

Վարչապետ Սարաճօղլուն սիրով տրամադրութիւն յայտնելու մէջ զանգուանեց, զորս դատարարեցինք ու պարզեցինք հետեւեալ ձեւով.

Ա. — ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԶԱՐԳ — Դիւնի տուիւք, թէ հակառակ Հանրապետական Կառավարութեան ու Հիմն. Կազմակերպութեան Օրէնքի անխաբի անուան, բոլորովին տարբեր վերաբերումի կ'ենթարկուին հրէշայ, յոյն եւ հայ փոքրամասնութիւնները: Յոյները, օրինակ, աղատ են իրենց մայրիկի լեզուով ներկայացումներ սարքելու, հանդէսներ կազմակերպելու վարձարաններու մէջ, երբեք ու խօսելու՝ առանց վերապահութեան: Մինչդեռ Հայերու հանդէպ այս լայնամասնութիւնը սահմանափակ է: Հայ փոքրամասնութիւններն իսկ՝ հայերէն ներկայացումներ չեն կրնար տալ, ու հայ Խառնակալական խումբը զործուելութեան ղեկուն չկայ բացարձակապէս:

Բ. — ՄԻՆԻՆՈՅԻ ԽԱՂԵՐԸ — Վերջին մէկ քանի տարիներու ընթացքին, ջնջուեցաւ Թաղ. Խորհուրդներու դրոյթները, իբրեւ հակա-հրապարակաւ զօրութեան զօրութեան միակ միւլիվէլիւնները: Դրոյթներն էր: Փորձը ցոյց տուաւ, որ այս ձեւը հիմնովին կը հակադէմ երկրի ժողովրդապետ սկզբունքներուն: Արդարեւ, ծառ տուին զեղծումներ, կեղծարարութիւններ ու սանձարձակ զործունէութիւն: Անոնք որ կուզային աղապարկական դրոյթը կամ կայուններն ապահովութեան տակ պահելու, ընդհակառակ կը հետապնդէին իրենց անձնական շահը, ու անխոստովանելի նպատակներ: Այսօր, անհրաժեշտ է վերջ տալ այսպիսիներու անհաշակելի զործումներին, ու յարգել ժողովուրդի վահակապահ կան իրաւունքները: Թերթայութեան բաղձանքն է այս, առանց բացառութեան:

Գ. — ՊԱՏՐ. ԸՆԴՏՐՈՒԹԻՒՆ — Հողերոյ Նախարարի վարչականութիւն վերջ, Թաղերը կը մնայ Թերթայ Պատրիարքական աթոռը: Ժիւղ է թէ Տեղապահ մը կը բազմէ հիմա ալք Աթոռի վրայ, բայց՝ դժբախտաբար հայ փոքրամասնութիւնը զո՛ւ չէ իբրեւ ընթացքէն: Մենադրութիւն մը հաստատուած է այսօր Պատրիարքարանի մէջ, ու անհաշակելի զործունէութիւն մը որուն պէտք է վերջ տրուի անմիջապէս, չփրոգիւրու համար Ժողովուրդը: Ապահով եւք, որ Հանրապետական Կառավարութիւնը պիտի արտօնէ Պատրիարքական ընտրութիւնը, ու զոհացում տայ այս ընդհանուր բաղձանքին:

Դ. — ԴԱՐԻՆԵՆԻ ԶԱՐԳ — Ման ջրանշիկայի ժողովի օրէնք, կարգ մը անպատասխանատու մարդոց կողմէ ինքնաշարժով յախաղահութեան տրուած Յուշարները մը առիթով, կարգ մը Թուրք պալատականիցներ կասկածի ենթարկեցին հայ փոքրամասնութեան հաւատարմական զգացումները, ոմանք նախկին անպատասխան լեզու եւ թշնամականութեամբ ցոյց տուին: Առանայի «Բէլոյան» Թերթը անախիլ հայժողովներն տեղացուց բովանդակ հայտնութեան հասցէին: Այս հրատարակութիւնները կը վիրաւորեն մեր արժանապատուութիւնը:

Վարչապետ Սարաճօղլուն, ու ներկայ երեսփոխաններն եւ լրագրողներ, ուղարկուեցան մըտիկ րորած են այս յայտարարութիւնները: Եւրոպայի Սարաճօղլու կանչած է Մամուլի Ընդհ. Տնօրէնն ու իր անձնական քարտուղարը, ու հրահանգած է արձանագրել բոլոր այս կէտերը, խոստանալով անմիջապէս զրազիլ ու կարգադրել ամէն ինչ:

ՅԱՐՉԱՊԵՏ ԱԼ

Պոյտոյ «Մեթափոլիթան» յունարէն Թերթն ալ, որուն խմբագիրը չէր կեցած Անգարա մէկնիլ, հետեւեալ կերպով կը պարզէ յոյն փոքրամասնութեան:

ՎԵՐՉԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Հող կը պահանջեն Թուրքիայէն

Ամերիկեան ծանօթ դորմակալութեան՝ «Եւրոպայի Փրէշ» Մոսկուայի թղթակիցը կը զրէնէ, համաձայն Պէյրութէն Թատի հասած հեռագրի մը, Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերը դիմում կատարած են նախադատ Թուրքիայի, Սպարապետ Սթալինի եւ Անգլիոյ վարչապետին, ինչպէս ժողովրդի միջամտել, որպէսզի Թուրքիա Խ. Հայաստանի վերադարձնէ Թերթական Հայաստանի մէկ մասը: Հայերը հրապարակային ժողովներ զուարճած են Պէյրութի, Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ, նոյն պահանջները դնելով: Մոսկուայի դորմակալութեան հեռագրին համաձայն, Պէյրութի մէջ 10.000 հոգի հաւաքուած են նախադատութեան «Հայ Ազգ. Խորհուրդ» առնականներ, Մանուէլեանի, որ ըսած է թէ «մեզի համար ժամանակը եկած է ետ պահանջելու այն հայկական հողերը զոր բունի պատեց Թուրքիան»:

25 ՆՐՍՏ, ԵԼԲԸ ԱՆՈՐԸ

Յացորդ ժողովը Մոսկուա՞

Վերջին լուրերու համաձայն, Հինգ նախարարները կը ձգձգեն իրենց միջնուումը Լոնտոնէն, փորձելով գտնել բանաձեւ մը որուն շնորհիւ կարելի ըլլայ շարունակել պալատական դաշնադրութեան քննութիւնը: Ժողովը առէր որ երկու նիստ դիմարկց, առանց որոշ եզրակացութեան մը յանգելու նաւաշիւանի յետաձգման մասին:

Տեղական Թերթի մը Լոնտոնի թղթակիցը կը զրէնէ թէ 25 նիստ դուրսեցին վերջ, Հինգերորդ Խորհուրդը պիտի յետաձգուի առանց մեծ գործ մը կատարած ըլլալու: Միայն Ֆինլանտիայի հաշտութեան դաշնադրին է որ դժուարութիւն չէ պատճառած: Գալով Իրանի դաշնակցի գործը Բաշլու Խալիքի, սկզբունքով համաձայնութիւն չարացած է 1946 Մարտ 2ի համար: Միայն բոլոր հարցերու մասին կարելի չէ եղած համաձայնութիւն կնքել եւ զրեթէ բոլոր խնդիրները մասնազէտնէ:

(Եւրոպայի թղթակցի կարգալ Գ. Է)

Թեան բաղձանքները, վարչապետ Սարաճօղլուի տղեկալ բաց նամակով մը. (10 Սեպտ.) —

Համաձայն վրոյցին ընդ առաջ երթալ լրագրողներու հանդիպումին մասնակցելու մեր հրաւերին: Հակառակ մեր բաղձանքին, սակայն, արգելքներ ունեցանք:

Ահա մեր բացառականութիւնը կը հարկադրէ մեզ զբաւառապէս իմացնել մեր բաղձանքները: Ա) Պետութեան փոխանցուած տարր ընկերութեանց մէջ՝ հիւշատէքին բազմաթիւ յոյն, հրէշայ եւ հայ պաշտպաններն, որոնց զործին վերջ տրուած է դժբախտաբար: Անհրաժեշտ է դարձանել այս անարդարութիւնը: Բ) Ինչպէս պարզած է հայ պալատականից մը, պէտք է ջնջել միակ միւլիվէլիւնութեան դրոյթները: Ժողովուրդը չէ գիտեր թէ ո՞ր կիւրծակն իր դրամները, ու ինչ վիճակի մէջ են ազգապատկան կալուածները: Գ) Եվթափ միջամտութիւն մեր վարձարաններու, աղօթափայլերու եւ բարեխրական հաստատութեանց մատակարարութեան գործին մէջ, հարուած մը եղած է մեր անտեսական կացութեան: Այս ընթացքով, կրնան փակուիլ համայններու բոլոր հաստատութիւնները, ինչ որ անկարելի է հանրապետական արդի շրջանին: Կը փափաքեմ որ վերջ տրուի կարգ մը շահախնդիրներու անհաշակելի զործունէութեան: Դ) Երթական հաստատութիւններէ շատեր տարբեր են թիւական են: Այդ հաստատութիւնները ժողովուրդի յուսմանով կը հաւատարկուեն իրենց պիւտէքին: Արդարութիւն է քամի անոնց չունեցած արիւնք...:

Անա մէկ քանին մեր փափաքներէն, որոնք պիտի նկատուի անունին, կը յուսանք:

Վարչապետ Սարաճօղլուի հրահանգով, Թոյլատրուած է Պոյտոյ մէջ սարքել Հայերէն լեզուով Թատրական ներկայացում մը, որուն յետաձեւում թիւինը ստանձնած է «Մարմարա»: Ներկայացման հասոյթը պիտի յատկացուի Ս. Փ. Ազգ. Հիւանդանոցին, որուն դէմ պաշարք բացած է Տեղապահ Արայանեան արք.: (Հողերոյ Նախարար, ինչպէս յայտնի է, Հիւանդանոցին կտակած էր իր հարստութիւնը (հնչում) մօտ 6000 Ազգ. Նախանան, իբրեւ պատր. փոխանորդ, զատ բացած է Հիւանդանոցին դէմ, «կեղծ» նկատելով Նախարարի կտակը):

Միւս կողմէ, Մամուլի Ընդհ. Տնօրէնութիւնը աղաքարած է Առանայի «Բէլոյան» Թերթին՝ դադարեցնել բոլոր հակահայ յայտարարութիւնները:

Երրորդ յատկանշական դէպք մը — Կրթական դորմալարութիւնը հրահանգած է Պոյտոյ Կրթական Տնօրէնութեան, վերջ տալ հայ վարձարաններու մէջ քուլք փոխ — տնօրէններու պալատին, ու նալ փոխ — տնօրէններ նշանակել:

ԻՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԸ (Յուշեր)

ԿԱՐՈՏԻ ԵՐԳ

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ԱԶԳՈՎ.— 4

Սեպտեմբերի մէջ 1901 թուին, այցելեցի Ս. Էջմիածին: Նոյն թուի մայիսին երբ Վենետիկ էի, մեկ ամէնիս սիրելի հայր Դեանդ Ալիշան իմ վրայ քաղցր պարտէզ դրեց «Հայոց Հայրենի կարօտագին ողջութենէն իմ կողմանէ»:

Մի երեկոյ անմոռանալի թափառ ունեցայ Հայրենի մօտ լինելու եւ համբուրելու նրա աչքը:

Սիրտս ուժգին խփում էր յոմոսնոքից եւ ուրախութիւնից:

Առաջարկեց նստիլ: — Վեհափառ Հայրենի. — ասացի ես — մեծ բախտաւորութիւն եմ գտում որ ինձ վիճակուեց բերել նահապետ Ալիշանի կարօտագին ողջութենէն Հայոց Հայրենիէն:

— Այ՛, շատ շնորհակալ եմ, դուն Վենետիկ էիր, ե՛րբ էիր հոս, Է՛նչպէս է հայր Դեանդը, ա՛ղէ՞կ է:

— Այո՛, վեհափառ Հայրենի, այս դարնանք Վենետիկ էի, եւ պատիւ ունեցայ մի քանի անգամ լինելու աւելաբար նահապետի մօտ: Նա հիւանդ է եւ թոյլ:

— Ախտո՛ւ, ախտո՛ւ, — խօսքս ընդ տանից Հայրենի — մեծ հասակակիցներ եմ. ես շատ կը սիրեմ դասն, անոյշ դրիշ ունի: Նա շատ է աղեկ իմ գրչի վրայ, նա ինձ շատ բան է ներշնչել Աստ, ուրիշ ի՛նչ չէ:

— Նա ինքն էլ էր ասում որ Հայրենի ինձից հարեւր օր, միտն հարեւր օր մեծ է եւ պոռն էր թէ բերկրանքով եմ լսում որ Հայրենի ձի է նրա տուն եւ ժողովուրդին այցի ելնում...

— Միշտ նախանձում էր ձեզ, Վեհափառ Հայրենի եւ ասում էր թէ Հայրենի բանն ուրիշ է, նա ասուց է մնացել, որովհետեւ Մասիս շուքի ներքոյ է ընում, Հայոց դպրոցի ծաղկանոյշ հովի է ծծում եւ Արաքսի լուրը թափում:

Հայրենի ուրիշ եւ արտաքին ծիծաղեց: — Այն կը նախանձի ինձ, եւ վաղը կարգադրեմ որ անոր Մասիսի հողէն, Արաքսի ջրէն, ու Հայաստանի ծաղկներէն քիչ մը վերցնեն եւ փոքրիկ արկղով մը քրիկն Վենետիկ:

Ինչպէս յետոյ իմացայ, Հայրենի կողմից ուղարկել էր մի փոքր արկղ այդ արմատներով, բայց մինչեւ հասնելը, զօրախորտար, սիրելի նահապետը արդէն վախճանած էր եղել (1901 թ. Նոյեմբերի մէջ):

— Ի՛հ, գուն ալ բարով ես եկել: Ես Կովկասի մէջ երկու բանաստեղծ կը ճանաչեմ անձամբ, ու շատ կը սիրեմ անոնց, մէկը մեր ուսուցիչ Յովհաննէս Յովհաննէսեանն է, մէկն ալ Ռիֆիկա Յովհաննէս Թումանյանը, խոտ, մէկն ալ դուն ես, քեզ ալ հիմա տեսայ: Դուն անոնցմէ երկրորդն էս, այդ է պատճառը որ միշտ քաջ ու աղբիւր, վաղը ու աղբիւր կ'երգես:

Այսպէս Հայրենի նորից շատ զուարթ ու բարձր ծիծաղեց:

— Շատ պիտի մնամ հոս, հարցրեց նա: — Ի՛նչ քանի օր ուզում եմ մնալ, Վեհափառ Հայրենի:

— Ի՛հ, լաւ է, ամէն երեկոյ ե՛կ, կը խօսինք: Գլուխ խոտաբերելու ու դուրս ելալ: Ամբողջ գրեւոր ես նրա թովիչ ձայնի, նրա արծուների հայտնաբերող արժեքներն ասել էի: Ինձ թուում էր որ այսօրու եմ նահապետական օրերում եւ երջանկութիւն եմ ունեցել խօսելու հին նահապետներից մէկի հետ: Հայրենի իմ երեսփայտութեան մէջ միշտ պատմական կամ աւելի ճիշդ ասած, առասպելական լուսնապատկով մը քաղաքատուն: Մասնակի օրերից երազել էի տեսնել Վասուրապական արձրից, Հայ ժողովուրդի յոյսերի եւ տենչերի կրող Հայոց Հայրենիին:

Միւս երեկոյ Հայրենի իր քարտուղար վարդապետի միջոցով ինձ կանչեց Վեհափառ:

— Ի՛հ, նստէ տեսնենք, դուն գիտես որ ես ալ բանաստեղծ եմ ու շատ կը սիրեմ բանաստեղծութիւններ կարդալ: Համբոսն ու Վերգիլիոսը ա՛մէնէն շատ կը սիրեմ:

Ու սկսեց ասուց չեւտով անդիր արտասանել, Իրիականից եւ Ենիկանից գրաբար հատուածներ: Այդ պահին նրա զեղեցիկ աչքերը փայլում էին երկաթասարքական ոգեւորութեամբ:

Երազի մէջ էի գտնւում ինձ, այնպէս իրականութիւնը ինձ անիրական էր թուում:

— Բեզի իմ գիրքերէն տամ, հարկաւ կարդացած կ'ըլլաս, ասակալ բանաստեղծները իբրեւ կը նուիրեն իրենց հեղինակութիւններէն, դուն ալ բուկիկները ինձի կուտաս:

Եւ Հայրենի կանչեց պարթեւական հասակով, զանց միւս սենեակի եւ բերեց «Ժամանակ եւ խորհուրդ իւր», եւ «Պատկերն ու թռուիկը» գիրքերը:

— Աստուք բեզի Հայրենիին յիշատակ: Անհուն շնորհակալութեամբ, ասայ թանկագին նուէրներ, մարմարեայ արջ համբուրելով: Անհուն հետեւ նա թիկն տուեց բարձրերին ծալապատիկ նստած: Ենիւում էր հաստ, հաստ պարբերներ եւ իրար ետեւից ծնում: Ենիւում իստում էր անվերջ պատմելով Վանի կենսոցից, եւ մանկութիւնից, չարածիճութիւնից: Պատմում էր զանազան դէպքեր մեր մօտիկ անցեալից, նկարագրում էր իր ուղեւորութիւնները: Ես հիացած ափանջ էի դնում նրան, այնքան պերճաբան էր եւ

կարօտել եմ քո հողին, իմ չքնաղ Մայր Հայաստան, Հանդերին, լեռ ու ձորին, իմ չքնաղ Մայր Հայաստան:

Քո երկնքի լազուրին, քո աստղերին անմահեան, Հորիզոնից այգարաց՝ իմ չքնաղ Մայր Հայաստան: Եւ լեռներից խօսապար, երկնքի կուրծքը պատուով կատարներին ձիւնապատ, իմ չքնաղ Մայր Հայաստան:

Այրիւրներից լուսացայտ, զինք ջրերից կարկայաղ, կամուրջ Գանգի գետերից՝ իմ չքնաղ Մայր Հայաստան:

Քսենոփոնեան օրերի խրթիքներին հնամայն, Նահապետի օջախին, իմ չքնաղ Մայր Հայաստան: Քաղաքներին քարաշէն, փլատակ ու մալխացած, Արիւմաների արմերին՝ իմ չքնաղ Մայր Հայաստան: Տաճարներից հոյակապ, գմբէթներից երկմարարած եւ աւերակ բերդերից՝ իմ չքնաղ Մայր Հայաստան: Հագարաւմայ վանքերից կամարները բուրվառող ինկի բոյրին եմ կարօտ, իմ չքնաղ Մայր Հայաստան:

Որպէս երաշք մի փիւնիկ մախրիներից վեր յաճող Արիւման վարդերից՝ իմ չքնաղ Մայր Հայաստան:

Քո այսօրին մշտատեւ, ապամներին նորաստեղծ եւ գալիքից լուսագէտ՝ իմ չքնաղ Մայր Հայաստան:

ԳՈՐԵԱՆ

Իւրապատուկ պատմող: Նրա խօսքը համեմատած էր ժողովրդական դարձած բաներով եւ ասուներով:

Յիշելով զուարթ զրուակներ իր կիսաբեց ուրախ ծիծաղում էր, այնպէս հուսկու թափով էր ծիծաղում որ բազմաթիւ տակին խաղում էր:

Ան հասարակ Հայրենի շատ էր սիրում իստեւ — զրուցել: Հարց էր տալիս եւ պատասխանի չափանք ինքը շարունակում էր խօսել, պատմել, ծիծաղել:

Վանքում մնացի մի քանի օր եւս ու գրկի մէջ երեկոյ Հայրենի արժանացնում էր ինձ իր տեսակցութեան: Եւ երբ մի երեկոյ մնաց բարեկիցացի եւ յալանեցի որ աստուտուն մեկնում եմ Էջմիածնից, նա ասաց.

— Տղա՛ս, ամէն անգամ, երբ դուս հոս, Հայրենիին չեմոտաս տեսնել:

1902 թ. Յունուարին ես նորից Ս. Էջմիածնի վերադառնալիս եւ ինձ համար կրկնում էին նորից զեղեցիկ երեկոյները:

Գնացի տեսնելու Հայրենիին: — Ի՛հ, բարով եկար, կ'երեւի Հայրենիին կարօտեց ես, վանքի հացն ալ անոյշ է, պատմէ նախ, ի՛նչ կայ, օ՛ր էիր:

Եւ պատմեցի ճանապարհորդութիւնների մասին:

— Ապրիս, ապրիս, համ կը ճամբորդես, համ կը գրես: Ես ալ այդպէս եմ բեր: Հա՛, լա՛ւ միտքս ինկաւ, եւ վերջին ատեններ շատ բաներ եմ գրած, կարգած, լա՛ւ, բայց ուղիղ եւ ճշմարիտ խօսէ՛, թու անկեղծ կարծիքն բա՛լ, մի վախար, Հիմա զուտ պիտի մտածես որ Հայոց կաթողիկոսի գրածները ինչ կարելի ընդառնել կամ անոր շիտակ բան մը բա՛լ, ինչպէս մեր վարդապետները կ'ընեն, երեսու մի բան կ'ըսեն, դուրս ուրիշ: Ու զիտղից որ բանաստեղծները միշտ ճշմարիտ պիտի խօսին աշխարհիս ուրբերի տառ: Միկ ալ աշխարհը տէր չինք: Բրիտան տեղ չունէր դուրս գնելու, ատաքանները անտուն ու բուրջի ման կուգային, բայց հիմա մեծ անոնց ժառանգները վեհաբաններու մէջ կ'ապրին: Ասոր վրայ բան մը գրեմ եմ:

Եւ նորից կանգնեց իր պարթեւական հասակով, զնաց միւս սենեակի եւ թերեւ մի տետր, նստեց բազմոցին, ակնցները դրեց աչքերին եւ ժողով չեւտով սկսեց կարդալ: Բովանջակութիւնը հետեւեալն էր. ինքը գնում է Թաղէոս աստեղայի վանքը Ռուսիոյ, Թաղէոս է վանքի դարպասը եւ ասում. «Բնաց, Թաղէոս աստեղայ, ես եմ, թու յաճողը, դահիղ ներկայ տէրը»: Առաքելալ ներքից՝ պատասխանում է որ ինքը դահ չունի, այդ ի՛նչ դահի մասին է խօսքս եւ որ ինքը բոնակալ իշխան չէ որ դահ ունենայ:

Հայրենի պատմաբանում է. «Միթէ չգիտե՞ս որ դահը Ս. Էջմիածնում է, չեղզ Կաթարի մէջ՝ չեղզ դահ, ծառաներ, հարստութիւն»:

— Մեր տէր Յիսուս Բրիտան, ասում է ատաքելալ, անտուն էր ու ինքը ծառայ: Դուք նրա աշակերտները չէք, զնա, չեմ ընդունիր:

Եւ Հայրենիին չէ ընդունում ատաքելալ: Հայրենի վերջացրեց ու արտաքցեց ծիծաղեց, այդ զբերումը մէկ երեսում էր Հայրենի իր բովանջակ զեմկրատիկ իտեմները:

Ապա ես տեսեց ինձ գրուածքների տետրը, որ տանը կարգած եւ յանդիգ երեկոյ նկատողութիւններ յայտնեմ իրան:

Իրանը ազատ, այնպիսի այն դատաւարներն էին, որ յետագայում սպուռեցին Եգիպտոսում «Երկրալույսի երգեր» վերնագրով, բխած ՅՆԱՄԵԱՅ պատկերաւորի դրեցի:

(Շար.)

ԱՆԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԻԱՅ

Շնորհիւ Ֆրանսական Միութնի հաճախաւ տար տեղակալ Դափօսին, ատանց դժուարութեան կը դանձրեմ մեծ սպաւախտային կապուած այն զբաւեանները որ կը դարձնէ զաղթականներով, զերկներով, քաղաքական աքսորեալներով եւ ընդհանրապէս բոլոր տեղափոխուած անձերով, անգլիկներ բարձր այդպէս է արդէն, — Displaced persons:

Պատասխանատու պաշտօնեան՝ անգլիացի հազարապետ մը, ոսից ցլուռ ճնշմամբն ու, հազուադէպ երեւոյթ անշխուստութեանը մօտ, դէժ'բին՝ Ժպիտը անպակաս: Բախտէս, լաւ Ֆրանսերէն կը խօսի. որովհետեւ, եթէ մնայինք իմ անգլիկներին (քանզի ինչ տարի է ի վեր չգործածուած եւ զօսացած), չեմ գիտեր թէ որքան կը յառաջանայինք մեր խօսակցութիւններու ընթացքին: Երկրորդ բախտաւորութիւն՝ քաղական ծառայութիւն հայկական թնձուկաւոր հարցին:

Սուսափելու համար դիւանագիտական բարձրութիւններ, փոխեց բոլորին անունները եւ մեր հազարապետն ալ անունները ձէյմա: Ուրեմն, կը բացատրեմ հրամանատարին, որ եկած եմ արժանաւորելու, մարզահամար կատարելու հայ զաղթականներուն (բացի խորհրդային քաղաքացիներէ) որոնք Գերմանիա բերուած են այլեւս, երկրներէ՝ ընդի աշխատանքի համար: Դաղթականական մարմիններու կողմէ, Ֆրանսական արտաքին գործերու նախարարութեան եւ Ազգերու Ինքնակշիռութեան միջոցաւ խնդրագիր մը ներկայացուած է իրենց: Ինչո՞ւ վաղեական շանցն՝ կը գտնեն դուռն ուսման կենտրոն պատմականները եւ ճշգրէն վերջ թողեցին վաւերականութիւնը՝ կը սկսեց մեր ընկիւղ գործերը դասաւորել:

Հարկ չկայ անարժանք ասումները դժուարութիւնները, խոչընդոտները զոր հարթեցինք երկար վիճաբանութեան մը վերջ: Զէի գիտեր թէ անքան մեծ ժողովուրդ ենք ողբեր, որ 2-3 հազար հայ զաղթականներու իրական վիճակի ճշդումը կրնայ միջազգային դժուարութիւններ յարուցանել... Եթէ չըլլար յոյն կապի սպային միջամտութիւնը, հաւանական է ատաքելութեան կը սկսէր մոտեցնող թիւը եւ հոս ալ կը վերջանար, կամ կը սահմանափակուէր բոլորովին անխմատ գործուան թեման մը մէջ:

Աւելորդ է ըսել, ինչո՞ւր կարգադրուելէն վերջ, սիրալիք Ժպիտներով ու խօսքերով կը գատուէր հազարապետն ձէյման, որ կը խոտաւայ կողերէն հրամանադիր յաջոցանէլ քանի մը օրէն:

Արդարեւ, կիրակի առաւուս կանուխ, հերանոցին գործերով զբաղող գինուորը կը յայտնէ թէ կառք մը կը սպասէ դրան առջեւ: Զօր. Այգըն հատուցէ հրահանգով, (անգամ մը եւս բեր նորահայտութիւն, Զօրաւար) բոլոր օտար ատաքելութիւններուն նման, արամազորութեան տակ դրուած է քառալուսի դուռնով ճիշդ մը: Փրանսերէն հարցումի մը՝ կառքը ընդ գինուորը երեսու կը նայի անմիջական ժպիտով, որուն իմաստը հասկնալ դժուար չէր. — «Անգլիկներն զատ ուրիշ լեզու չեմ գիտեր»:

Երեք, թերեւս չորս օր պիտի ճամբորդէինք միասին: Ուրիշ ճար չկայ, ասիպաւած էի բուռն ծիծաղով մը վերականգնողական մեռած անգլիկներէս: Այս կէտով վրայ թէ դիւ չիաղաց երան քառաւորն զոր, ի նախատեսութիւն, պայտասկին մէջ նետած էի մեկնած օրս: Ի հարկէ, վերը Աստուած՝ վարք մենք գիտենք, թէ ի՛նչ վիճակի մէջ գրեց այլեւս Շէլլեքսիլի լեզուն: Բայց, կը վրատահանեմ ձեզ, իրիկուան դէմ, քանի մը դաղթականայնից հանդիպելէ վերջ, ատանց համբերու լեզուին դիմում, կըրպա գոհացնել գինուորին հետաքրքրութիւնը, քան վայրկեաններու մէջ խոտացնելով Հայոց պատմութիւնը: Այսքան կարճ ժամանակի մէջ կարելի չէր մինչեւ Հայիկ նահապետը կ'ըլլէ, ոչ ալ զանկարատեւութեան լուսնուրն դիմել, ցոյց տալով համար մեր հին ցեղ մը լուսլու, բայց զոնէ իմացաւ Հայաստանի ուր գտնուէր, երկու մեծ պատերազմներուն՝ մեր բռնած դիրքը, Լիւտեմոսթիկ կարծիքը՝ Հայերու կատարած դերին մասին եւս:

Չմոռնամ բսկու, ամուսն մը ընթացքին, տոնուան քան անգամ ստիպուեցայ կրկնել Հայոց պատմութեան դատաւարութիւնը, որովհետեւ, պաշտօնութեան մեծամասնութիւնը ատաղձին անգամ րոլալով գործ կ'ունենար Հայերու հետ: Երբ լուսնոգէ Ուելլընը Սիբեիանից կը չիտթէր Կիլիկիոյ հետ (Փրանսերէնի մէջ համահնչուն բառեր են գրեթէ), շատ պէտք է տեսնել միականութեան խոր տղիթութիւնը մեր մասին: Բանի մը օր վերջը, Շիլլեքսիլի, դեռ անկի ծիծաղելիին հանդիպեցայ, ինչպէս պիտի տեսնէք շարունակութեանը մէջ:

Հոս՝ փակագիծ մը բանանք: Զէի գիտեր, որքան աշխատանք պիտի դիւրանար, եթէ պայտասկին մէջ՝ ճերմակեղէնի փոխարէն ունենայի Հայերու մասին գրուած 40-50 էջոյց կարճ, պատկերազարդ, մաքուր թղթի վրայ, ր'Թեքսնութիւնը հանելի գարձնելու մտաւրով եւ յանաղան մանրագէտներով լեզուն գրեցի ներու: Առաքելալ մը՝ Հոս մը կը ձգտեւեցնէր

Երկիր դրամիսախարք..

Հայաստանին վերադարձող մեր հայրենա- նուէր պատգամաւորները, Բրիտանիա աւաքեալ- ներուն պէս, անձնուրաց, իրենց անձնական գոր- ծերը, խանութին ու ընտանիքը երեսի վրայ ձգած՝ հեռի հեռ կը շրջին Եւրասիայի հայաբնակ քաղաք- ներն ու գիւղերը, քարոզելու համար թէ՛ ունինք հայրենիք մը, ուր զարմանահրաշ յառաջդիմու- թիւները կատարուած են: Եփեռած են թատրոն- ներ, պետական շէնքեր, Մատենա - գրադարան- ներ, հրատարակչականներ, դպրոցներ ու համալսարաններ եւ մասնաւոր գործարաններ, որոնց ծինելոյնը միասնակ անտառի երեւոյ- թը ունին...

Չնք հիտուր որքան վաւերական են այս բո- լորը, քանի որ, Ֆրանսահայ պատգամաւորակե- քո յայտարարում է թէ՛ « միմիայն իր տպաւո- րութիւնները պաշտօնական բնոյթ ունեն, իմեն է որ իրենց մերկայացնել հայկական խանգեր Հա- յաստանում» ինչպէս որ է, ակամատեսի գրական փաստերով... Գիւրեալ, միասնորոշող ակամա- լուր փաստեր են...

Անշուշտ, վերի ելոյթը չի պատկանի մեծ- րիկահայ պատգամաւորին, որուն նկարագրու- թիւնները այսպէս ոգեւորել եւ գրելի է են՝ Հայաստանի մշակութային եւ շինարարական վե- րելիք՝ մասնաւորապէս երեսի Օփերայի շէնքին ու անոր բեմադրութիւններու մասին, որ ակելի բարձր է նկար քան նիւ Եւրոյի Օփերայի... Այս պարագան կրնայ օգտակար ըլլալ Հայաստանի համար, նիւթապէս եւ բարոյապէս, նիւ Եւրոյի ներսը հետաքրքրութիւնը արթնցնելով՝ դէպի Ե- րեսի մղել զանոնք, զեղարուեստական բարձր որակի վաւերի սերունդ...

Եւ տակաւին: Հայաստանի մէջ, ամերիկահայ պատգամաւորը, գնահատել չըբանի երկու հարիւր աշակերտներ հարգաբնիւրով գտած է, որ ընդուն ալ կ'ուզեն իմանալ, թերեւոր, բոլոր - սանն եւ այս կարգի ասպիկներու հետեւի՝ բացի մէկէն, ոչ համեստօրէն կատարող (շոգեօր) ը- լալու մտադրութիւն յայտնած է... Հայ ըլլալ ու չհայարտանալ:

Վրէժ, մարդը աչք մը կը նետէ, կը քննէ ճարտե- քը, ամբողջութեամբ չկարողայ իսկ՝ նորէն գաղա- փար մը կ'ունենայ քու ժողովուրդիդ մասին: Կն- րեւոր աշխատանք կատարած պիտի ըլլայ այն հայրենակիցը, որ պիտի լսեն ծայր պակասը:

Կտոր կը սուրայ: Անքիս մայրով կը քննեմ զինուորը, եթէ ամերիկա իսկ ծնած է, նորէն սլա- ւայանց զեղին տղայքը կը ներկայացնէ: Թուրք ըստ ռուսի զիջի մը՝ հաստ մայրով, յատկանշա- կան այտուկներն ու կրակ, աչքերը բաց կապոյտ: Հանգստանալու համար կը հարցնեն:

— Սլաւական ո՞ր ժողովուրդին կը պատկա- նի:

— Ամերիկացի եմ, կ'ըսէ՝ ասանց գլուխը դար- ձնելու, սակայն բարակ ծայր մը կ'ուրուագծուի զէմքին վրայ:

Բիշ մը կ'ու կը քերթենք ու մէջտեղ կ'ենլէ Լե- հը: Հայր՝ Լեհ, մայրը՝ Ռուս: Փոքր տարիքին Միացեալ Նահանգները փոխադրուած: Դժբախտ տղան՝ մայրենի լեզուն անգամ մոռ- ցեր է: Չիտիւնը իր ունենալիք դաւանելու մա- սին:

Լեհ տղայ, լատինական պատասխանը՝ մեր դպրոց սերունդներու պատմութիւնն է, եւ չգա- ցիր դաշտին պատմութեամբ ներքնահոս արիւնը:

ՀՐԱՆՏ ԱՅՈՒՆԱՅԱՆ

ՀՈԳԻՏՈՒՄ

Հոգիին մէջ աստղեր ծնում, — իմէ եղան- Այնքան աստղեր երկնի վերան զեռ մընա... Հոգիս՝ գրկուած իր աստղերին, տրամօրէն Մէկ վեր մայի երկնի անհուն կապոյտին, Մէկ ալ ապշած՝ իր աստղերին խորանին...

— Հոգիս, այսպէս արեւմբով, աստղերով, ցամաքով ինչու խառնեմք, միւլեցար, Այնքան փայլուն արեւմբով երբ ո՞ր բոլոր - Աստղերով փայլ, կայծերդ ո՞ր ցամաքով, Դուս, աստղածիւր, արեւածիւր իմ ձեռքին: Աստղերով շուրջ պար եմ ըմբի մտք - ամպեր, Երազներով բոխիք ի գուր խաղաղութիւն: Իսկ դու՜ կայծած երազ - աստղու հեռ - քեւիմ Սրաւան վեր, դէպի տաճարն անհունին, Զոր տեմելով, քեւիքներով քանկագին:

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻԿՅԱՆ - ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ԱՆԵՂԻ ՔԱՆ 200.000 ԼԵՀԵՐ Երես - նոյն անգլիականերէն շրջանները կը գտնուին, իրենց երկիրը պիտի վերադառնան ձմեռէն առաջ: Նիւ Եմիլի վերելակներու պաշտօնականներու գործադուրը կը շարունակուի, յիշուելով առեւ - տրական կենցաղ:

Ուրեմն, որ մը, Հայաստան պիտի դառնայ, զուտ մասնաւորակներու եւ փոքրեւորներու եր- կերը: Արդ, այն ասեմ կրնանք մասնաւորական ար- տանել եւ փոխադարձաբար հասարակ ժողովուրդ եւ բանուոր ներածել դուրսէն՝ Հայաստանի հա- մար...

Ամբողջ Ռուսաստանի մէջ, կարեւոր դերը - րու համար Հայ գիտնականներու, պետական եւ գիտնականական դէմքերու յիշատակութիւնն ալ մեծ յոյսեր ներշնչեց ունկնդիրներուն՝ հայութեան ա- պագային մասին:

Զարմանալի չէ այս կէտը, քանի որ Հայերը, ժամանակին, նշանաւոր զօրաւորներ տուած են ինչպէս ինչպէս եւ ինչպէս ինչպէս՝ անոր դա- ճուս վրայ, որոնք իրենց անունը, մեղի Հայերուս, իսկ կայսրութիւնն ալ Ռուսերու ժառանգ ձգելով մեկնած են կենսունք:

Մեղը որ, Հայ երիտասարդ ունկնդիրներէ զրկուած էր այս բանաստեղծութիւնը...

Հայաստանին դուրս, ամերիկահայ կենսելի մասին տրուած տեղեկութիւններն ալ բաւական յուսադրելի են՝ համեմալն գործունէութեան տե- ւանքներն ունենալով: Հին, բոլոր հաստատունները՝ Հայկական, Ռուսական, Բարեգործական, Յա- ճարական, եկեղեցասիրական՝ համահայ - կական ծաղկեփունջ մը կազմելով՝ Հայ Դատը հետապնդելու ձեռնարկած են, սակայն, Դաշնակ- ցական անունի թագաւորութիւնը այդ փունջին մէջէն, մեղի կասկածի հրաւիրեց զոչոչուն ունե- ցող համեմալութեան մասին: Այդ պարագային, սոյն ժամանակակիցութիւնը, «ճարտար ամբարշտու- թիւն» կարելի է որակել...

Փարկաւայ մեծ հաւաքոյթին ալ, Պ. Հոնոու- րը, կերեւալ ինքզինքը ամերիկահայ բեմի վրայ կարծելով, մեր նորածին համեմալութեան ճակ- տին՝ ճեղք մը փորձելու վրայ էր, երբ թողէ՛ր բե- մապետին քաջաբարձը ազգաբարոյթիւնը ո՞րն - փնցուց զինք: Այս փնջաբարձը համեմալութիւնը գնահատանքով պէտք է արձանագրել Ֆրանսահայ տարեգրութեան մէջ:

Կը յուսանք, գոնէ մինչեւ յաջորդ կաթողի - կոսի ընտրութիւնը, կը վերադառնայ «Վասն Հայ - ընեակ» շրջելու այս պատմութիւնը եւ մեր յոյսովա- տակ պատուիրակ - քարոզիչները կը վերադառնան իրենց բոյները՝ ժամանակ տալով ունկնդիրներուն որպէսզի մարտն իրենց լսածները:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍ

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ ՍԻՄՄԱՆՈՒՑԻ ԿԵՆՔԻՆ

« Յուսար » ձի գրական յաւելումը (ամա- ցիւր) 1944 թուականի 11 թիւին մէջ հրատարա - կած է երկու անտիկ նամակներ ոչբացեալ բա - նաստեղծին, ուղղուած՝ իր մտերմ բարեկամին՝ հանգուցեալ Ջանի Պոլոնսկիին, որուն նիւթական աջակցութիւնը վայելած էր:

Առաջին նամակին մէջ, գրուած ժնեւէն, 1908 Յուսար շին, Սիմանիթ յիշելով իր մէկ հրատա- րակութեան առաջուրը, կը շարունակէ:

— Այո՛, ես ալ կը զարմանամ թէ ինչպէս կը յամարեմ, ինչպէս կը համարեմ զեռ ապրիլ եւ կամ մանաւանդ զեռ... ձմեռին: Անցեալ գրեմ (նմր. — Հասանաբար «Հայրդիւններ» Գ. շարք) յառաջ երեսը ամբողջ հայ գրականու- թեան մէջ շանտիւսած քան էր: Գառնի աւելի յօ- րուածներ գրուեցան, ամէնէն տաք եւ ամէնէն մեծ ձեռքներով գրուած, Կոլիկա, արտասահման եւ Ամերիկա, բայց, ինչպէս կ'ըստի, տաղանգ ու- նենալը պատճառ մը չէ անօթի միայն համար: Այս գիրքը հրատարակեցի հազարաւոր գործող - թիւներով եւ փոխառութիւնով մը որը վերաբերի... է. երբ: Ենթադրեմ կարապետ պէ՛ք, Պոլոս փաշային դիմած էր իմ մասին խօսելու համար եւ խորհրդու որ ինքի pension մը կապէ, որովհետեւ շատ արժանիք ունեցող եմ եղի: Մերժեմ է: Անկեղի ես ալ հաստատու արժանիք ունիմ, բայց երբ կտոր մը հաց չեմ կրնար գտնել՝ կը սկսեմ ես ինքս ալ ծաղրել, դրամներութիւնն ալ, հասարա - կութիւնն ալ, ո՞վ մեր այնչափ գնահատող հասա- րակութիւնը:

« Վիճակի շատ գէշ է, սիրելիս, եթէ եղիւ- րտուն կրնաս քանի մը մարդեր շահարկող իմ մասին եւ քիչ մը, բայց շատ քիչ մը, չտիպալով միջ օգտակար ընծայի ինձ, անտարապարտութիւ- նըս նոյնը պիտի մնայ զեղ համար եթէ ոչ աւելի: Բնադատութիւններ եթէ ուզեմ կը զրկեմ իմ մա- սին գրուած, Ահարոնեանէն հրաւիրի chapitre մը: Փակելով այս նամակիս մէջ իմ ահաւոր misère-իս արձագանքը, քիչ սիրով եւ մաքուր բարեկամ - թեամբ կը քարեւեմ: Առաջ:

Երկրորդ նամակը բուսկան չունի.

— Սիրելի Ջանի, — Ահալի պատմութիւն մը. այս առաւել ժնեւէն Լոզան եկալ Լիզէն դա- ւու համար եւ Poste Restante հօրմէս նամակ մը գտալ — որ եթէ կրնաս կարգաւ — եւ 100 ֆրանք նամակին մէջ՝ կը գրէ որ այնեւ դրամ չի կրնար զրկել իր հուանդութեանը պատճառաւ, ու կարգ գրել իր խելաւ խօսքեր: Եւսարած եմ եւ սարաւարած:

Ի՞նչ ընել: Ի՞նչպէս Պ. Պակիւնին խօսք հա- ւցնել: Անկել դուրսն է ինձի համար անձնասպան ըլլալ. քան թէ Պ. Պակիւնին անցած պարտէս 5 սանթիմ պակաս լինար: Ասիկա թող գիտնայ: Հիմա énergieque միջոցներու պիտի գիտնեմ այսօր իսկ: Դրեքերն եկած դրամը մաս առ մաս պիտի դրկեմ Պ. Պակիւնին: Պարտը՝ քարեքալտարք 300 ֆրանքի մօտ քան մըն է միայն: Դալով ունե- ցած հազարանոցներ, գրեթե ուս, թող պահէ մի- չեւ որ պարտը վճարեմ: Այնուհետ հօրս հետ ամէն հաշիւ կարած եմ: Կտաղի նամակ մը գրեցի ի- րեն: Դրամ ունի, բայց իր Անկելի մտածուածով կ'ըսէ թէ «քանի որ տղաս առողջացեր է, թող զը- րամ չափ եւ ապրի »:

Կալով քեզի, հազար ներողութիւն պիտի խնդրեմ, քու դրամը այս tragique պայմանին մէջ ստիպուած պիտի ըլլամ քիչ մը ուշացնել... կը խնդրեմ որ իրեն, պարզապէս ամօթաբար եմ լու- արեմ... Եթէ դրամ չունիս, քովս դնա 80 ֆրանք ունիմ, կրնամ ատոր 20ր կամ 30ր քեզի դրկել:

Յուսարի ամիս մաս մը դրամ պիտի գրկեմ Պակիւնին, եթէ վատահոգութիւն ունի վրաս թող հերմանդէներն եւ սեղանի վրայ կըսած ձեռագիր թուղթեր, հին ժառանգ եւ առանց կո- ճակի gilet valisier մէջ դնելով ժնեւէ գրկէ (va- lise Gaudardին լույս է կարծեմ): Եթէ վրաս վատա- հոգութիւն չունի, թող բոլորը պահէ: Այս խնդ- իսկ իսկապատկութիւնն է որ բնաւ հայրս: Ես որ Պակ- ցիւնին այնչափ երասխապարտ եմ, պիտի մտածեմ որ կամքով չըսած եմ: Կը յուսամ որ զուգը loyau- րէիս վրայ իրեն կը խօսիս եւ կը համոզես որ մէկ սանթիմ պիտի չկորսնցնեմ, թող միայն ներող ըլլայ »:

Նամակը կը վերջանայ քանի մը յանձնարարու- թիւներով, յետոյ կ'ըսէ թէ գրեքն 500 օրինակ պիտի զրկէ Ամերիկա: Եւ կը բացականչէ. — «Ի՞նչ անգութ ճակատագիր է այս»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱՅԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱՋՄԻՆ ԸՆԹԱՑԻՐԵ

Վերջերս ամիսի տեսութիւն մը քաղեր էինք «Մոլիւստական Հայաստան»-ը, որ կը նկարագրէր Հայաստանի գրական զինուոր եւ արտադրութիւն - ները պատերազմի ընթացքին:

Փարիզի ծանօթ շարադրութիւնը, Les Nouvelles Littéraires, վերջերս շրջք մը սկսած է, — «Ստար գրականութիւնը պատերազմի ընթացքին»: Ստա- րեւ կ'ամփոփենք Գ. յօդուածը, որ կը վերաբերի Ռուսիոյ:

Արեւմտաքրիկ կը միտի կարծիլ թէ խորհրդ- դարին արեւմտաքրիկ կ'աշխատէ՝ անպարտի լրացի «պրոպագանդա կ'ընէ»: Եւ երբ կ'ըսեն պրոպագանդա՝ լուրերն կը հասկանան միջակ գործ: Այստեղ կը կայանայ թիւրիմացութիւնը Ռուսե - րուն եւ մեր միջեւ: Իսկապէս, անոնց բանաստեղ- ծութիւնները, վէպերը, տառամերք լեզու համար գրուած չեն: Անոնք տարամբերօրէն կ'ուզողուն սովեակական ժողովուրդներուն եւ մենք կրնանք հակադաս անոնց հնչուարկութիւնը եւ գնահատել ա- նոնց արժէքը միայն այն ատեն երբ երեսուկուր - թեամբ կը փոխադրուինք այն միջավայրին մէջ որ ծնուել տուած է իրենց, այն միջավայրը ուր կը- րկով մը անխուսափելի է յարմարողականութիւնը (conformisme):

Այս կէտը ճշգրիտ վերջ, եւ կենալով խորհրդ - դարին տեսական տիրու վրայ, կրնանք բոլ թէ վեր- ջին տարիները եւ մասնաւոր պատերազմի եղե - րակն ըլլան իսկապէս նոր տաղանդներ երեսու- րերին: Ձեռք կարծեմ եւ խորհրդային քննադա - տութիւնն ալ անկեղծօրէն կը խոստովանի այս պարագան: Այնքալ թողութիւն, զինք սերունդին ա- մէնէն մեծերէն մէկը, մեռաւ քանի մը ամիս ա- ռաջ: Մեծն Պետրոսով հեղինակին վերջին գործը եղաւ դամադրակի ողբերգութիւն մը «Վիսնի Անկեղ»-ի, որ Մոսկուայի Մարի թատրոնին մէջ ներկայաց - ուեցաւ 1944թ աշնան: Վերապատմութիւնն է վե- րահաստատում վարկի) այս ԺՁ. դուրս մեծ ցա- րին, որուն իշխանութեան տակ Ռուսիոյ հողերը մեծապէս ընդարձակուեցան: Ոխտ օտտուած վի- պագիր մը, Եւրոյի կէտեր, հեղինակը «Այնքալ իմականի», որ մեծ յաջողութիւններուցաւ կարեւոր բան մը գրած չէ պատերազմին ի վեր, որքան զի - տենէ: Եւրոպայ, որ միջպագային համար մը շա- ճած էր իր «ճարտար Դան»ով, վերջին տարիներս հրատարակեց ոտանաւորներու հաւաքածոյ մը, — «Առկութեան գիտութիւն»-ը: Ի՞նչպէս, «Անոնք կուրեցան հայրենիքին համար», գործ մը ուր հե- ղինակը յուզումով կը փառաբանէ իմադրութիւ- նը, բայց ստանց հասնելու իր խաղաղական դի- ցազներգութեան արուեստին: Վարստին Կատա- յիւ, ուրիշ գրադէտ մը որ քաջամանօթ է Արեւ - մուտքի մէջ, գրած է «Գուղին զաւակը», յուզիչ պատմութեամբ մը ուր կը նկարագրէ պատմութիւնը մանչուկի մը որ կորսնցուցած է բոլոր իրենները եւ որքեւրուած զինուորներու կողմէ:

Մինչ այս մինչ այն, երիտասարդ գրադէտ մը որ միեւնոյն ատեն զինուոր - բանաստեղծ է, թա- տերադիր եւ վիպագիր, երեւի կը կազմէ գրական նոր սերունդին յուրը: Այդ երիտասարդն է Կոս - տանդին Սիմոնով, որուն թատերախաղը, «Արք Ռուսիոյ», վարձատրուած Միլայինի մրցանակով, հանրութեան գնահատութիւնը կը վայելէ 1942թ

ի վեր: Ներշնչուելով Սթալինի արտի դիւցազնաւ - մարտէն, Սիմոնով գրած է նաեւ վէպ մը, «Օրեր եւ Գիշերներ», որ անարժան չէ քաղաքին պաշտպաններուն անկողնէն իրաւունք: Իր կարգը մը քանակական խնդիրները մեծ համբաւ կը վայելեն, ինչպէս այն որ կը սկսի առաջադէպ:—

Կը յիշե՞ս, Ալեքսան, Սմոլոտի օտարները, — Եւ չար ու անկարգ անձրեւները, — Եւ կիները յոգեմարտի որ կուտնար կարճ կը բերէին մեզի:— Զանոնք սեղմելով իրենց կուրծքին ինչպէս քաւակները:— Կը յիշե՞ս ինչպէս գաղտնորէն կը սրբէին իրենց արցունքները:— Եւ կը մրմնջէին մեզի յառաժ իրենց աչքերը:— «Աստուած պահէ մեզ»:

1940էն ի վեր լոյս տեսած վէպերուն մէջ կ'արժէ յիշել նաեւ Վասիլի Կրոմանի «Ժողովուրդը անձան է» եւ Բորիս Կորպատովի «Նիւխայն»-ը:— միշտ ներշնչուած պատմութիւն: Լաւ գիր - քեր են ասոնք եւ ապաւան: Կարելի է զաղափար կազմել կարգալով վերջինը, որուն Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը լոյս տեսաւ վերջերս:—

Սովետական արդի գրականութեան ուրիշ մէկ յատկանշական դիմն է, պատերազմի մտալիւնէն ներքին, մարդոց զոհողութիւններէն եւ տառա - նարներէն զատ, սէրը պատմական վէպին: Մարտ

դիմ յոսարութեամբ կ'որակուին ուսու ժողովուրդը - ղին հերոսական անցեալը, անկէ քաղելու համար հաւատարմ պապալի մասին եւ բոցավառելու ռազմականներուն ջանքերուն: Սերգէյ Գոլուբով «Ռազմականները» մէջ կը նկարագրէ ուսու մեծ պետին կենսական վերջին տարիները: պետ մը որ Կուսու - դովի ղէնքի ընկերն էր 1812ին: «Նիւխայն» Պուկա - շեւի մէջ, Շիկովի կը պատմէ Կատարինէ Բ. ի շրջանին դիւցազնական հռչակաւոր ըմբոստութիւնը, իսկ Սերգէյ Բորոտին Սթալինի 1942ի մրցանակը ստացաւ իր «Դիմադրի Դոնիկոյ» գործին համար, կենդանի պատկերը Մոսկուայի այն իշխանին որ Ժ. Դարուն Դոնի վրայ ջախջախեց «Ոսկի հոր» դաշինքը իրաւունքները:—

Գալով թատրոնին, Մոսկուայի մէջ ընդհան - րապէս կ'ընդունին թէ ոչ մէկ կործ հասած է «մեր մամուլականներու հերոսներուն» քարձրութեան: Ա - ւելի ներդաշնակ զանազան վերջերս Լեոնովի «Արշաւաճ»ին եւ Սիմոնովի «Ալյապէս» պիտի ըլ - լայ: թատերախաղերուն հանդէպ, քննադատները կը խոստովանեն թէ խորհրդային թատրոնը տա - կաւին չէ արտադրած գործ մը որ արժանի ըլլայ 1941էն ի վեր ի՞նչ Մոսկուայի արարած պատմական տոմարին:—

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՀԵՆՐԻԱՅԻՆԻ կայսրութիւնը միշտ ծանր է: Անգ - րիացիները եւ Ֆրանսացիները կը ջանան զայն ըմբոստները: Դաշնակիցները ձեռնարկեցին ձա - փոնցի մտաչալ թէքստիլին, այդ շրջանին նախ - կին հրամանատարը, ամբաստանելով թէ ձափոն - ցիները մնաւ ունին ըմբոստութեան մէջ: Զափոն - ցիները իրենց միջնորդութիւնը տալով իրենց, կ'իշխեն զարդերներու համար: Անհամցիները անկախութիւն կը պահանջեն:—

ՃԱՖՈՐԸ պիտի կողմացուի, գրուելով ամէն հազարակցութիւնը արտաքին աշխարհին հետ: Զօր. Մէք Արթըր այս որոշումը տուած է, երկիրը անբերելու համար բոլոր այն հաստատութիւններն եւ նահանգներն որոնք սարքերն կամ զաւթարե - ցին պատերազմը: Զափոնական ամէն զործարմու - թիւն պիտի կատարուի Դաշնակիցներուն հօգուտ: Իսկ ասան: Զափոնին թիւնը կ'ընդունի իրենց կրնայ գործել միայն տեղական լուրեր հաղորդելու համար Դաշ - նակիցներու տնօրէնութեանը մասին: Արդէն իսկ քանտարկտիկան եւ 300 աւելի մարդնք երեւելի - ներ, իրեն պատերազմի ոճրադործ:—

ՄԵՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ Համալսարանին մէջ, Ամե - րիկացիները պահանջեցին որ կազմակերպուած աշխատանքներու պատուիրակները մասնակցին Հայաստանի եւ միջազգային խնդիրներու կար - զաղութեան վերաբերեալ բոլոր խորհրդակցու - թեանց: Անոնք անհրաժեշտ կը գտնեն նաեւ որ Մէնտիքաներու Համալսարանին Դաշնակցութիւ - նը իր տեղն ունենայ Առաջնորդին Դաշնակցի նա - խառնուած բոլոր կազմակերպութեանց մէջ:—

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ 700 միլիոն անդլ. ոսկի հատու - ցում կը պահանջէ Իտալիայէն:—

ՊԵՆԶԵՆԻ ԴԱՃՆԱՆԵՐՈՒ ղառավարութեան Սեպտեմբեր 28ի նիստին մէջ գերման թիւիչ մը, Յիլք Լէօ, որ վերջին տարը տարիները անցուցած է զանազան արգելադրանքներու մէջ, վկայեց թէ «մարդակերութիւնը կը ճարտարի աշխարհի 2 տաղանքին մէջ: Ես ինքն ակնաստիւ եղայ առ նուազ 200—300 վէպերու: Մարդակերութիւնը կար նաեւ թիւ 10 չէնքին մէջ: Տ. Տ. պահանջերը կը հրամայեն զնդակահարել կամ ցմահ ծեծել մարդակերները»: Վկան յուզուելով պատմեց թէ անօթութիւնը այնքան արարածիւն էր որ չի կրնար նկարագրել:—

ՆԱՃՆԱԳՈՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ պիտի վերջանան այսօր, կիրակի: Վերջին պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, ամբողջ երկրին մէջ ընկերակցականները շահած են 3.423.573 ձայն (23.3 առ հարիւր), համայնականները՝ 3.083.405 (21.6 առ հարիւր), արմատականները՝ 2.054.566 (14 առ հարիւր), Հանրապետական Ժողովրդական Ծարժումը՝ 1.809.220 (12.3 առ հարիւր) եւ:—

60—70.000 ՆԱՅԻՆԵՐ Ժերմակալութեան Գեր - մանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ: Շատ շուրջա - ընդհ. թիւը պիտի հասնի 100.000ի, համաձայն վիճակագրական հրամանատարին յայտարարու - թեան:—

ԱՐԴԵՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ՄԻԼԻՈՆ զինուորներ ար Զ Ժախուած են կարմիր բանակէն, ստանալով զբա - մական պարգէն մը, հաղուստ, կոշիկ եւ ձիւ փո - խաղարկութիւն:—

ՍՈՒՐ ԳՐԶԱՄԱՐՏ մը ծաղած ըլլալով Անգ - լիոյ աշխատանքական օրհանդէսի եւ Մոսկուայի «Քիզիլետի» պաշտօնաթերթին միջեւ, առաջինը առաջարկեց խաղաքապետին մէկ յօդուածը հրա - տարակել եւ անոր դիմաց՝ անգլիական պատու - խան:—

ՄՈՐՍԻԵԼԻ.— Կարտանի եւ շրջանի նահանգա - յին ժողովի ընտրութիւնը 965 ընտէր առաւելու - թեամբ ընտրուեցաւ ընկերակցական թեկնածուն, քաղաքապետ Savine Victor, Président du Comité Local de Libération:—

Կը շնորհաւորեն եւ յանդուրժեան կը մար - թենք:— Լ.

Օր. ԱՐՇԱՆՈՅ ՊՈՅԱՆՅԱՆԻ Ե Պ. ՎԱՐԳԻՆ ԴԱՋԵՐԵԱՆ ամուսնացած: 16 Սեպտ. 1945, Փարիզ
Օր. ՀՈՒՓՈՍԻՄԵ ՇՈՒՐԻԼԵԱՆԻ Ե ԸԸԿ. ԳՐԻ - ԳՈՐ ՏԵՐ-ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ ամուսնացած, Փարիզ : 23 Սեպտ. 1945

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ
ԱԼՖՈՐԵԼԻ.— Առաջին պաշտօնական մրցու - ման էր որ տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի: Շնոր - հիւ մեր նախկին ուսուցչին՝ Պ. Brandtի բարեխօ - սութեան, մեր քաղաքապետը մեղի տրամադրեց թաղաքին դաշտը:—

Մեր երկրորդ խումբը, որ կը մրցէր Crétéilի Բ. խումբին դէմ, լաւ խաղէ մը վերջ շահեցաւ մէկի դէմ չորսով: Օղբ շատ անպատու էր, երբ Ա. խումբը դաշտ ելաւ: Առաջին վայրկեաններուն մէջ Crétéilի Բ. խումբը վտանգաւոր յարձակումներ գործեց: Բռնու պաշտօնը մը վերջ, Հ. Մ. Բ. Մ. անհանգիստ ըլլաւ մնաց որ երկու կէտ եւս շահէին: Սակայն վերջին պահուն դա - տաւորը «փէնալթի» մը ստեղծ, ինչ որ շատ ծանր էր գործուած յանցանքին համար եւ Crétéil նշանա - կեց իր երկրորդ կէտը: Խաղը լրացաւ 2—2ով:—

Շնորհակալութիւն մեր հայրենակիցներուն ո - րոնք եկան եւ ջախջախեցին մեր մարդիկները: Սա - կայն բաղձաթիւն չէին: Եթէ նիւթական օժանդակ կուրծիւն շատ լաւ բան է, բարոյականն ալ եւ արժէք ունի:— Ք. Ո.

ՓՈՐ ՏԸ ՇԵՐԻՒԻ.— Վերապէս նորակազմ Հ. Մ. Բ. Մ. ի մասնաճիւղը վաւերացուելով վեր - նի նահանգապետութեանն եւ Փոսթալի Ֆրանսա - կան Դաշնակցութեանն, մաս կը կազմէ Լիւի Լիո - նէի Փոսթալի խորհրդական շարքի մրցումին:— Հակառակ կարգ մը մուծ ուժերու խաղե - րուն, Հ. Մ. Բ. Մ. ի մասնաճիւղը իր հովանին տակ առած է զազուրթիւն առողջ տարբ. պատանի - երկուստարակութիւնը, 30 անդամներ եւ 10 անդա - մուհիներ եւ անոնց կուսակ Փիլիքեական դաստիա - րակութեան հետ նաեւ մտային պաշար:—

Հ. Մ. Բ. Մ. ի Ա. խումբը որ կը բաղկանայ ընդհանրապէս 18—19 տարեկան պատանիներէ, պիտի մրցէր անցեալ եղանակի Région l'Estի Groupe Aի արտիստ A. S. Tignieuiի դէմ:—

Հ. Մ. Բ. Մ. ի զաւթ փութացած էր հետա - քրքիրներու բազմութիւնի մը, հակառակ անձրեւոտ օդին: Հակառակ Ֆրանսացիներուն ֆիզիքականին, տարբիւր ի մտրձառութեան, Հ. Մ. Բ. Մ. ի նորա - հաս մարդիկները դաշտ ելան անորոշութեանը իրենց անխնայ մարզիչին Առաւ Պալեանի, եւ շահեցան Օի դէմ 4: Այս յաղթութեամբ Հ. Մ. Բ. Մ. ի արժէքը բարձրացաւ Լիոնի եւ Իլլէոնի նահա - ղին մէջ: Հ. Մ. Բ. Մ. ի արդար իրենց փալլուն խաղերէն մին խաղացին: Կանոնադրութիւնը եւ կարգապահութիւնը կատարեալ էին:— Մարգիլ

ՅՐԱՆՍԱՆԱՅ ԵՐԻՏ.— Միութեանը նախաձե - նութիւնն ստանձնած է կազմելու Թրքահայ Դատի Պաշտպանութեան Երես. Յանձնարարութիւնը, որ ունենալու է ժողովներով եւ այլ հրապարա - կային ձեռնարկներով ճանչցնել Ֆրանսահայ երի - տասարակն իր ազգային եւ պատմական իրաւունք - ները, որպէսզի ան ալ իր տարեց հայրենակիցնե - րուն հետ պահանջէ թրքահայաստանի վերադար - ձը մայր ժողովներին: Յանձնարարութիւնը առաջին ժողովը կը զօւմարուի երկու քաղաքի 1 հոկտ. ժամը 6իչը 20ին, Ազգ. Ընդհ. Միութեան Կեդրոնը, 9, Փլաս ար յա Մատրէն, Փարիզ:—

ՈՐԶ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐԸ.— Դեկտ. 1ի շաբաթ օրը հասուց տեղի մը Սալ Փէյն - ի մէջ մեծ շուրջ պիտի տնտնի ինչ: Հայաստանի 25ամեայ տարեդարձը: Կը խնդրուի բոլոր կազմա - կերպութիւններէն նկատի ունենալ:—

ՄԱՐՍԵԼԻ.— Յր. Կ. իտալի Պուլլա Օտտոյի մասնաճիւղին հօկտ. 7ի հոգեհանգիստը յետաճը - ուած է հօկտ. 14ին:—

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆ» Երես. Միութեան Բաժնի խումբին դաստիարակութիւնը՝ Չորեքշաբթի, 3 Հոկտեմբեր, ժամը 8.30ին, Studio Alechah, 19 rue Caumartin, métré Madeleine: Դասախօս՝ Հրանտ - Սամուէլ, նիւթ՝ Անարիկ մը Հայոց պատմութեան վրայ: Կը հրաւիրուի Փարիզահայ երիտասար - ւորութիւնը:—

ՄԵՐ ՊԱՐԱՆԱՅԻՆ.— Կազմակերպուած Փօն - տը-Շերիքի Հ. Մ. Բ. Մ. ի կողմէ, 6 հօկտ., շա - բաթ իրիկուն ժամը 9ին մինչեւ առաւօտեան 2ը, Յոյնական շքեղ սրահին մէջ, Au Réveil, Salle Con - stantinidis:— Դասակցութեամբ հանրամարտ Օր - chestre Jazz Giolitti: Առատ եւ ընտիր ըմպելիներ:—

ԿԱՐԱՆԱՅԻՆ.— Տէօյլէթի նոր երկը, 2ԵՐՄՈՒՆ, պատմութիւն 1895ի պատերազմնե - րուն, տեղական բարբերով եւ հին դէպքերով ձո - րացած: Ընտիր հատու մը պատկերազարդ: Դե - միկ ՏԵՐ - Երեսեան տպարան:—

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme • 17
Le Gérant : H. AGONEYAN

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՆՈՎԱԳՐՈՒՆԸ
Կ'ընդարձակուի

Բոլոր անոնք որ աշխատավարձ կը ստանան անխտիր ենթակայ են ընկերային ապահովագրու - թեան, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց տարիքը եւ վատաս - կը: Այսպէս որոշեց նախարարական խորհուրդը:— Որ եւ տուր պիտի չառնուի տարեկան 120.000, այսինքն մասական 10.000 Ֆրանքէն աւելի եղած կտորակին համար: Ընկերային ապահովագրու - թեանը պիտի օգտուին նաեւ արհեստաւորները (artisans), մանր առեւտրականները եւ ազատ ա - պարէլներու հետեւողները: Բժշկական սակերը պիտի ճշդուին թիւիկներու սկնդիւրային հետ խոր - հրդակցելի վերջ: Այն ապահովագրութիւններ որ կը ստանալին երկարատեւ հիւանդութեան, երա - տուք պիտի ստանան հատուցում ստանալու երեք տարուան առաջին ժամանակաշրջանի մը համար: Ծերացած աշխատաւորներու համար նոր հրամա - նակիր անհիմար կը պահէ 60տարեկանին դործէ դադարելու սկիզբները եւ նպատակ մը կը նախատեսէ այն ապահովագրութեանը համար որ հանգստ - եան կը կոչուին 65 տարեկանին:—

Նոր օրերը կը թաղանայ 127 յօդուածներէ: 1936ին Ընկերային Ապահովագրութեանց Մտու - կը իր ձեռքին տակ ունէր երկու միլիար 220 մի - լիոն ֆրանք, որ կը համապատասխանէր աշխա - տավարձերու ամբողջ դումարի 4.21 առ հարիւ - րին: Այսուհետեւ Մտուկը պիտի մասնակարգէ 32 միլիար ֆրանք, այսինքն աշխատավարձերու 75.80 առ հարիւր:—

ԱՐԺԱՆԻՆԻՆ ՄԻՋ պաշարման վիճակ յայ - տարարուած ըլլալով, նախապէս Թրումըն պաշ - տօնապէս ազդարարեց թէ այս կարգադրութիւնը կրնայ «որբաքի ազդեցութիւն» դրժնը: Մ. Նա - հանգիստը հանրային կարծիքին վրայ: Այս առ - թիւ խորհրդակցութեան հրաւիրեց նախարարները, կապալարութեան դիրքը որոշելու համար: Վեր - ջին լուրերու համաձայն հարիւրաւոր ընդդիմա - դիրներ ձերբակալուած են Պուլճնոս Արքեպի մէջ: